

Ἡ ΠΡΩΤΗ ΕΣΤΙΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΙΔΙΟΚΤΗΤΑΙ - ΔΙΕΓΟΥΝΤΑΙ
ΜΙΧΑΗΛ ΧΑΡ. ΜΑΝΟΣ
ΔΗΜΟΣΘ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

Επιτροπή επιμελείας δ' α
ΙΩΑΝ. Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔ
ΓΕΩΡ. Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓ
ΔΗΜ. Σ. ΣΑΛΑΜΑΓΚ
ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛ
ΠΑΝΟΣ Γ. ΦΑΝΤ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ :

Κ

Εσωτερικῶν : Ἑτησίᾳ Δραχ. 150 —
Νομικῶν προσώπων Δραχ. 200. —
Ἑξαμηνος κ.λ.π. ἀναλόγως
Εξωτερικῶν : Ἑτησίᾳ Δολλ. 10 —
ἢ Λίραι Ἀγγλίας 3 1/2
ΤΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΑΧ. 12 50

Ἀντικεινόμενα Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς
ΚΩΝ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ (Βενε
ΛΕΑΝΔΡΟΣ Ι. ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ (Ἀθῆ
ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ (Ἀθῆν
ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΑΝΘΗΣ (Ἀθῆν
Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ (Ἀθῆν

Ἐμδόσματα : « ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΝ ΕΣΤΙΑΝ » Ὁδὸς 28ης Ὑπερσίου 60, Ἰωάννινα — Τηλ. 6-59

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Στρεφ. Μπέστη :	Ἡ μάχη τῆς Βελτσίσσας (ἱστορ. μυθιστορητὸν),	σελ.
Βασιλείου Πυρρινέλλα :	Ἡ ἔδρα τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἡ ὀνομασία αὐτῶν (ἱστ. μελ.) »	
Κων. Διαμάντη :	Πηγαὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Βερσέσηπειρ. Ἀγῶνος (στοιχεῖα) »	
Κων. Α. Παπαγεωργίου :	Ἡ Ἡπειρωτικὴ Ἐπανάστασις τοῦ 1854 (ἱστορία),	»
Κων. Δ. Μέρτζιου :	Μικροὶ Ἑλληνομνήμιον (Τεῦχος Δεύτερον) [ἱστοριοδίφ.] »	
Δημ. Γρ. Τσάκωνα :	Ἡ κοινωνολογία Κοσμᾶ τοῦ Αἰωλοῦ »	
Δημ. Σαλαμάγκα :	Τὰ ἐνάρια καὶ τὰ ἐπιγέγραμματα ἐπὶ Τουρκοκρα- τίας σὺν Γιάννινα (λαογραφικὰ σύμμετα) »	
ὑπηρεσίας Ἀναπτύ- ξεως Ἡπείρου :	Τὸ Πρόγραμμ. Ἀναπτύξεως Ἡπείρου (μελέτη) »	
Ἐμπρο. καὶ Βιομηχ. Ἐπιμελ. Ἡπείρου :	ὑπόμνημα ἐπὶ τοῦ Προγράμ. Ἀναπτύξεως Ἡπείρου »	
Χρυσάνθης Ζιτσαίας :	Ὁ μῦθος τῆς Λευκοθέης (ποίημα) »	
Ἀνθούλας Ζόλδερ :	Λογισμοὶ (ποίημα) »	
Τάκη Σωτήρχου :	Καλὸ ταξεῖν (διήγημα) »	
Λένος Παππῶ :	Μοναξία (ποίημα) »	
Κώστα Τσέτη :	Ἔχομε μέσζ μας μὰ διέξοδο (ποίημα) »	
Ὀλγας Βατίδου :	Ὁμιλεῖ ὁ ἄνθρωπος (ποίημα) »	
Σπύρου Μουτελίμη :	Ἡ Σουλιοτομάνια (χρονικὸν - ἀφήγημα) »	
Δημήτρη Κάδουρα :	Περιπλάνησι (ποίημα) »	
Ἀρίστου Σταθοπούλου :	Ἐκεῖ κάτω σὺν ἑσθὸς (διήγημα) »	
Νικ. Βόκοβιτς :	Ἡ μπαλλάντα τοῦ χωρισμοῦ (ποίημα) »	
Τάκη Σιωμοπούλου :	Ὁ Προμηθεὺς ἀπὸ τὸν Ἡσίοδο ἕως σήμερα (φιλολ. μελέτη) »	
Πανταζῆ Κοντομίχη :	Ἡ Λεκάδι σὺν ποιητῶν Λευκαδίων ποιητῶν »	

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ: Σημειώματα: Τὸ Μνημεῖον τῶν Μπιζανουμάχων — (Συντάκ-
ως) — Τὸ Ἡπειρωτικὸν Ἀρχεῖον — Μία ἀξιοιόνηστη δωρεὰ (Δ. Σαλαμάγκα) Ἡ ἑλλειψη
ρωδίας — Ὁ « Ἡπειρωτικὸς Ἀγὼν » — Ἡ Πνευματικὴ Ἐπαρχία (Συντάξας) — Ἀπορί-
καὶ πόθοι (Ἀρσ. Γεροντικοῦ). Κριτικὴ τοῦ Βιβλίου: Ἰωάννου Ἀ-
στασίου: « Οἱ Παυλικιανοὶ » (Δ. Σαλαμάγκα) — Κωνστ. Μαχαιρᾶ: « Ἡ Λευκάς 1700 — 1864 »
Κοντομίχη) — Γιάκου Πιερίδη: « Ὁ χειμῶνας δὲν πέρασε » (Δημ. Ζαδὲ) — Μαρ. Γιαννοπού-
« Ἰσαβέλλα Θεοτόκη » — Δημ. Γρ. Τσάκωνα: « Εἰσαγωγή εἰς τὸν Νέον Ἑλληνισμόν » —
Γιάκου: « Δυρεκοὶ τῆς Ρούμελης » — Μ. Π. Δαράκη: « Ἡ γυναῖκα στὸν ἀγῶνα τῆς
(Δ. Κόκκινου) — Ἡ ἰδέσσεις. — Βιβλία καὶ Περιοδικά.

Ἡ ΠΕΙΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ.

Σ Η'

• ΙΟΥΛΙΟΣ 1959 •

ΤΕΥΧΟΣ 87ον

Φ. ΜΠΕΤΤΗ, δημῳλου

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΒΕΛΤΣΙΣΤΑΣ

Μὲ τὴν ἔναρξιν τῆς πολιορκίας τοῦ ἐπαναστάτη δυνάστη τῶν Γιαννίνων Ἀλῆ Πασιᾶ Τεπελενλή ἀπὸ τοὺς Σουλτανικοὺς καὶ σ' ὅλη τὴ διάρ-
κεια τοῦ ἱεροῦ Ἀγῶνα τοῦ 21, δεινὴ ἀναρχία ἐπεκράτησε στὴν Ἡπειρο. Ἀ-
κριβοῦς στίφη Ἀλβανῶν ἐνόπλων, ὑπὸ ἀρχηγοὺς σὰν τοὺς περιβόητους
Λιχτιόρ Μπότα, Ἀγο Μονχούρνιτάρη καὶ ταχίρ Ἀμπάζη, ποῦχαν διακριθῇ πρω-
τερα στὴν ὑπηρεσία τοῦ Ἀλῆ Πασιᾶ καὶ τὸν παράτησαν πρὶν τῆς ὥρας του γιὰ
πᾶνε μὲ τὸ μέρος τῶν ἐχθρῶν του, περὶ τρεχάν νυχτόμερα τὴν ὑπαιθρο, ἐπιδι-
μεῖα στὸ προσφιλές τους ἔργο τῆς ἀρπαγῆς, τῆς ληστείας καὶ τῶν σκοτωμῶν.
Ἀπὸ τὴν πολύχρονη αὐτοῦ τοῦ εἶδους δράση τους, περισσότερο δοκιμάστηκαν τὰ
τότε ἀνθούντα χωριὰ τοῦ Ζαγοριοῦ, τοῦ Πωγωνιοῦ καὶ τῆς Κόνιτσας, ὅπου
σαν ἀναμερίσει τώρα φεύγοντας τὸν πόλεμο καὶ πολλοὶ Γιαννιώτες μὲ τὸ βιό-
τος, κι ἦταν τέτοια ἡ ἔλλειψη ἀσφάλειας καὶ τόση ἡ ἀπόγνωση τῶν δύστυχων
βοσκόων τους, ποὺ ἓνας ἀριθμὸς ἀπ' αὐτοὺς, γιὰ νὰ σώσουν τὴ ζωὴ τους, ἀναγ-
γίτηκαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὶς ἐστίες τους, μὲ κατεύθυνση τὶς ἀπελευθερούμενες
ἐπαρχίες, ὅπου καὶ ἐγκαταστάθηκαν ὀριστικά. (1)

Στὴν ἀφόρητη κι ἐπιζήμια φυσικὰ καὶ γιὰ τοὺς Τούρκους αὐτὴ κα-
ταστροφή, ἐπεχείρησε νὰ βάλῃ τέρμα ὁ Μεχμέτ Ρεσίτ Πασιάς, ὁ πολὺ γνω-
στὸς Κιουταχῆς, ἱκανώτατος Τούρκος στρατηγός, ποὺ διοίκητε, μετὰ τὸν
ἔθνη γνωστὸ Ὅμερ Βρυώνη, τὴν περιοχὴ, ἀπὸ τὸ 1825 — 29 καὶ
ᾧ ὥρθωσε, ὡς ἓνα σημεῖο, νὰ περιορίσῃ μὲ μέτρα δραστικὰ τὶς πράξεις
ἀρπαγῆς καὶ βίας τῶν Ἀλβανῶν ληστῶν. Οἱ διαρκεῖς ὅμως καὶ σοβαροὶ
ἀρπασμοὶ τοῦ μὲ τὴν Ἑλλήν. Ἐπανάσταση, ποὺ εἶχεν ἐπιφορτισθῇ νὰ κα-
τεῖλῃ, τὸν ἐμπόδισαν νὰ φέρῃ σὲ πέρας τὸ δύσκολο ἔργο τῆς ἐμπέδωσης τῆς
ἐξουσίας, ποὺ μὲ ξεχωριστὴ ἀμεροληψία καὶ αὐστηρότητα πανθομολογούμενη εἶχεν
ἀλλάξει καὶ ποὺ κατάρρευσεν σχεδὸν ἀμέσως, μόλις αὐτὸς ἀπεχώρησε ἀπὸ τὴν Ἡ-
πειρ, γενόμενος Μέγας Βεζύρης καὶ ἀρχιστράτηγος ἐναντίον τῶν Ρώσων, ποὺ
ἐν ἴδιον καιρὸ (1829) προήλυναν ἀκάθεκτοι μέσα στὰ τουρκικὰ ἐδάφη.

Τὸ 1830, Βαλῆς Ἰωαννίνων διορίζεται τὸ παιδί του ὁ Ἰμὶν, πολὺ νεαρὸς
ἐπὶ ἡλικία, ποὺ στάθηκε, καθὼς ἦταν ἐπόμενο, ἀνήμερος νὰ συνεχίσῃ, ἀπερί-

1. Δὲς καὶ Κ. Λαζαρίδη «Σχόλια καὶ παρατηρήσεις πάνω σ' ἓνα γράμμα» καὶ τὸ σὲ
ἄλγη συναφὲς διασαφητικὸ σημεῖωμα Δ. Σαλαμάγκα (Ἡ. Ἑ. τευχ. 45 σελ. 30).

σπαστος, πλέον αὐτός, καὶ ἀποτελειώση τὸ ἔργο τοῦ πατρὸς του, ἀπαλάσσοντας τὴν ὑπαιθρο ἀπὸ τῆ μάστιγα τῶν ἀγρίων πλαταικολόγων καὶ τυραννίσκων, μέ τοὺς ὁποίους συχνὰ ἔρχονταν σὲ σύγκρουση ὁ ταχτικός στρατός.

Καθὼς ὁμως ὑπογράφτηκε ἡ Ρωσσοτουρκικὴ εἰρήνη, ὁ Κιουταχῆς ἀποφασισμένος νὰ τελειώνη ὅπωςδὴποτε μ' αὐτούς, κατεβαίνει μὲ τὸ στρατό του στὰ Μπιτώλια, ὅπου καλεῖ τοὺς ἀρχηγούς τους μὲ τὴν πρόφαση νὰ τοὺς πληρώσῃ τοὺς καθυστερούμενους μισθοὺς ἀπὸ τὴν Ἑλλην. Ἐπανίστασιν ἀκόμα πού εἶχαν χρησιμοποιηθῇ σὰν μισθοφόροι. Αὐτὸν τὸν λόγον ἐπρόβαλλαν γιὰ νὰ δικαιολογοῦν τὶς βιαιοπραγίες τους. Σὰν συγκεντρώθηκαν ὅλοι τους ἐκεῖ, κι' ἐνῶ παρακολουθοῦσαν ἀμέριμνοι γυμνάσια τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, πού σκόπιμα εἶχε διατάξει ὁ Κιουταχῆς, ξάφνου στρέφει τὰ κανόνια ἐναντίον τους καὶ σκοτώνει μέσα σὲ λίγες ὥρες πάνω ἀπὸ χίλιους ἀπ' αὐτούς. Ὅσοι γλύτωσαν τράπηκαν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἀλβανίας καὶ συσπειρώθηκαν περὶ τὸν Μουσταφὰ Πασιά, Βαλὴ τῆς Σκόδρας, ἀποστάτη κι αὐτοῦ σὰν τοῦ Ἀλῆ, πού ἀφοῦ συγκέντρωσε 40.000 στρατό, βάδισε κατὰ τοῦ Κιουταχῆ.

Σὲ βοήθειά του καὶ γιὰ δημιουργία ἀντιπερισπασμοῦ κατὰ τῶν Τούρκων κινήθηκαν καὶ οἱ Τσιάμιδες τῶν Φιλιατῶν καὶ τῆς Παραμυθιάς, πού ἀφοῦ συγκρότησαν δύναμη 2.000 ἀνδρῶν καὶ κατέλυσαν τὶς τοπικὲς Τουρκικὲς Ἀρχές, κατευθύνθησαν πρὸς τὰ Γιάννινα. Ἡ φοβερὴ εἶδησις τῆς σχεδιαζόμενης ἐπιδρομῆς καὶ λεηλασίας τῆς πόλης βρῆκε τὸν Ἰμὶν Πασιά στὰ Γραμμενοχώρια καὶ τὸν κατατάραξε, περισσότερο γιὰ τὸ λόγο, ὅτι δὲν διέθετε ἐπαρκεῖς δυνάμεις νὰ τὴν ἀντιμετωπίσῃ. Ἡ παράδοσις μάλιστα ἀναφέρει, πὼς ὁ νεαρὸς Πασιάς, πού τάχθηκε νὰ διαφεντέψῃ τὸν τόπο μας σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς σκοτεινότερες ὥρες τῆς ἱστορίας του, ἄπειρος καθὼς ἦταν, ἔβαλε τὰ κλάμστα!....Οἱ ἀξιωματικοὶ τους ὁμως τοῦκαναν καρδιὰ κι' ἀποφάσισε νὰ κόψῃ τὸ δρόμο στοὺς ἐπιδρομεῖς. Ἡ ἀναπόφευκτη σύγκρουσις πραγματοποιήθηκε στὸν Βορεινὸ τοῦ χωριοῦ γυμνόλοφο Σχά, στὰς 3 Ἰουλίου 1830 κι εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ νικηθῇ οἱ Τσιάμηδες, πού τράπηκαν σὲ φυγὴ καὶ κατεύθυνση τοὺς τόπους ἐξερμούρησής τους, ἀφοῦ σκοτώθηκαν ἀρκετοὶ ἀπ' αὐτούς.

Αὐτὸ εἶναι σὲ ἀδρὲς γραμμὲς τὸ ἱστορικὸ τῆς μάχης τῆς Βελτσιόστας, τῆς σοβαρώτερης ἴσως τοπικῆς ἐκ παρατάξεως ἀναμέτρησις μεταξὺ Τούρκων καὶ Ἀλβανῶν ἀτάκτων, καθὼς καὶ τῶν γεγονότων, πού τὴν προκάλεσαν.

Ἄς δοῦμε τώρα καὶ ὅσα σχετικὰ ἀναφέρει ὁ Ἀραβαντινὸς στὴ χρονολογία του.⁽²⁾ «Ἐπειδὴ ὁ Μουσταφὰ Πασιάς πρὶν ἢ κινήθῃ κατὰ τῶν χωρῶν τῆς Βασιλείας συνεννοήθη μετὰ μυστικότητος καὶ μετὰ τῶν προκρίτων τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Τσαμουριάς ἐπὶ ἀντιπερισπασμῶ τῶν βασιλικῶν δυνάμεων, ἅμα ὁ Μέγας Βεζύρης ἐξεστράτεισε κατὰ τοῦ Μουσταφὰ Πασιά σατράπου Σκόδρας, οἱ Τσιάμηδες τῶν ἐπαρχιῶν Παραμυθιάς καὶ Φιλιατῶν διώξαντες τοὺς διοικητὰς καὶ κροτήσαντες σῶμα δύο χιλιάδων περίπου ὀπλιτῶν ἐπλήρχοντο ἐπὶ κατασκέσει τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων. Ἀλλ' ὁ ἀτρόμητος νεανίας Ἰμὶν Πασιάς ἐξῆλθεν ἐν τάχει ἐκ συνάντησιν αὐτῶν. Ἡ συνάντησις αὕτη ἐγένετο εἰς τὸ χωρίον τῆς Βελτσιόστας, ὅπου κατὰ τὴν 3 Ἰουλίου συνεκροτήθη μάχη καὶ διὰ τῆς τόλμης τοῦ Ἰμὶν Πασιά καὶ τῆς σταθερότητος τοῦ ὑπ' αὐτὸν ὀλίγου ταχτικοῦ στρατοῦ, ἠττήθησαν οἱ ἀντίπαλοι καὶ κακὴν κακῶς ὥς θρασυδείλοι κατεδιώχθησαν φονευθέντες περὶ τοὺς 800.

Ἡ παρακάτω ὁμως ἐνθύμησις, ἀποκείμενη σὲ ἐξώφυλλο παλαιοῦ μηναίου τῆς Μονῆς Παλαιοῦ καὶ πού παραθέτουμε αὐτούσια, θέτει ὑπὸ ἀμφισβήτησιν τὴν ἀκριβὴ τοῦλάχιστον ἡμερομηνία τῆς σύγκρουσης. «1830 Ηουλῆς 29 ἔγνε πῶς ὁ μὲν ἡς στὴ Βελτζηστὰ ἦλθαν ἡ τζάμηδες καὶ ἐπωλεμούσαν με τω πεδῇ του ποῦ μελῇ⁽³⁾ τὸν Νημήνη πασα ἦχενε ἀσκερηο Ημὴν πασας διο χηληάδες καὶ οἱ τζά

2. Τομ. Α' σελ. 390

3. Πρόκειται γιὰ τὸν Κιουταχῆ, πού ἦταν τότε στὴ Ρούμελη βαλεσῆς.

μηδες δοιδ χηληάδες τους ἐνίκησαν». Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὕστερα ἀπὸ προσεχτικὴ ἀνάλυση καὶ σύγκριση τῶν περιστατικῶν, (*) πὼς ὁ Ἀραβαντινός, παρ' οὗ δὲν ἀναφέρει τὴν πηγὴ τῆς πληροφορίας του γιὰ τὴ χρονολογία τῆς μάχης—κακὸ πού χαρακτηρίζει γενικώτερα ὅλη του τὴν ἐργασία—βρίσκεται πλησιέστερα πρὸς τὴν ἀλήθεια, ὅχι βέβαια καὶ πάνω σ' αὐτήν.

Στὰ προηγηθέντα τῆς μάχης ἀναφέρεται ἀκόμα λεπτομερειακὰ καὶ τὸ ἀκόλουθο λαϊκὸ τραγούδι ἐπιγραφόμενον «Οἱ Τσάμηδες καὶ ὁ Ἰμὶν Πασιάς», πού συμπαθῆς χωριανὸς φίλος τῆς ἱστορίας μου ἔφερε γραμμένο. (6)

«Τρία πουλάκια κάθονταν στοῦ Ράϊκου (*) τὸ γεφύρι
τῶνα τηράει τὰ Γιάννινα τᾶλλο κατὴ Βελτσιστα
τὸ τρίτο τὸ καλύτερο τοῦ Ἰμὶν Πασιά τοῦ λέει:
—Οἱ Τσάμηδες τὸ σήκωσαν μὲ τοὺς Παραμυθιώτες.
Ἐδιώξαν τὸν Ροζάμπεη (') πὸ μεσ' ἀπ' τοὺς Φιλιάτες
καὶ στὴ Βελτσιστα πέρασε μ' ἕξι μ' ἑπτὰ νομάτους.
Ροζάμπεης περπάταγε τρεῖς μέρες ἐπερπάτει
τὸν Μὶν Πασιά ἐγύρευε τὸν Μὶν Πασιά γυρεύει.
Πάησε καὶ τὸν ἀντάμωσε μεσ' τὰ Γραμμενοχώρια.
Σκύφτει τοῦ κάνει τεμενὰ καὶ τοῦ φιλεῖ τὸ μέστι. (*)
—Πολλὰ τὰ χρόνια Μὶν Πασιά ν' ζήσ' ὁ Σατραζέμης. (9)
Οἱ Τσάμηδες τὸ σήκωσαν μὲ τοὺς Παραμυθιώτες.
Στοῦ Ράϊκου ρίξαν τὸ ὄρδι (10) στοῦ Ράϊκου τὸ γεφύρι.
Πιάνουν καὶ γράφουν γράμματα στέλλουν στὴ Βελτσιστα.
Σὲ σὰς χωριὸ βελτσιστινοὶ σὲ σὰς κοτζαμπασήδες
νὰ μᾶς μαζώξετε ψωμί νὰ φᾶν τὰ παλληκάρια
γιατὶ σὰς καίμε τὰ χωριὸ σὰς παίρνουμε καὶ σκλάβους.
Τὸ χαρτοφόρο (11) λάδωσαν στοῦ Γιώργη Σιέμ' (12) τ' ἀλώνι
στὸν Μὶν Πασιά τὸν πάησαν στὸν Μὶν Πασιά τὸν πᾶνε.

4. Τὸ πετσόκομμα τῶν Ἀλβανῶν ἀπὸ τὸν Κιουταχὴ ἐγίνε στὰ Μπιτώλια (Μοναστήρι) καὶ ὄχι στὸ Ζαγόρι, καθὼς ἀνακριβῶς ἀναφέρει τὸ δημοσιευόμενον ἀπὸ τὸν κ. Λαζαρίδη ἰμμημα, στίς 30 Ἰουνίου 1830. Ὡσπου νὰ συνέλθουν οἱ ἐναπομείναντες Ἀρβανίτες καὶ νὰ ὀργώσουν τὴν ἀντεπιθεσὴ τους ὑπὸ τὸν Μουσταφᾶ τῆς Σκόντρας, θὰ ἐπέρασαν οἴγουρα περὶ τρεῖς ἀπὸ τρεῖς μέρες. Ἐκτὸς ἐὰν ἀπὸ τὴν ἡμερομηνία τῆς μάχης, πού δίνει ὁ Ἀραβ. (3 Ἰουλίου 1830) παραλείφθηκε ἀπὸ ἀβλεψία τὸ μὴδὲν, ἐνῶ θὰ ἦταν 30 Ἰουλίου, ὁπότε αὐτὴ ἐκπίπτει μὲ κείνην τῆς ἐνθύμησης Παληουρῆς.

5. Τὸ ποίημα καμωμένο, καθὼς φαίνεται, πάνω στὸ μοτίβο τῶν πιδ ὁμορφῶν κλέμων τραγουδιῶν μας, μαρτυρεῖ τὴν κάποια πνευματικὴ καλλιέργεα τοῦ ποιητοῦ του, πού καὶ ἄλλο θὰ ἦταν βελτσιστινός, ἀφοῦ ἀναφέρεται σὲ συγκεκριμένα ὀνόματα καὶ πράγματα εἶναι ἔχοντα μὲ τὸ χωριό. Τοῦ χωριανοῦ πού μου τὸ προμήθευσε τοῦ τῷειπε ὁ μακαρίτης Ἀποστολαίης φίλος του, ὅμως, οὔτε αὐτὸς οὔτε κανεὶς ἄλλος ἀπ' ὅσους ρώτησα, τᾶκουσαν τραγουδιέται.

6. Γραφικώτατο παρακαλάμιο χωριουδάκι 1 1/2 ὥρα κάτω ἀπὸ τὴ Βελτσιστα, ὅπου τὸ ξύλινο γεφύρι, πού τὸ συνδέει μὲ τὰ δῶθε ἀπὸ τὸ ποτάμι χωριά.

7. Τοῦρκος διοικητὴς τῆς περιοχῆς Φιλιατῶν.

8. Πάνινο ὑπόδημα, τερλίκι.

9. Ὁ πατέρας του ὁ Κιουταχῆς, πού ἦταν Μέγας Βεζύρης (Σατραζάμης. Ἀποσαφηναί) ἔτσι ἢ ὅπου πιδ πάνω διαφορὰ ἀπόψεων μεταξὺ τῶν κ. κ. Λαζαρίδη καὶ Σαλαμάγκα ἀπὸ τὴ σημασίᾳ τῆς τουρκ. αὐτῆς λέξης, καθὼς καὶ γιὰ τὸ πρόσωπο, πού αὐτὴ ἀναφέρεται.

10. στρατόπεδο.

11. Αὐτὸν πού ἔφερνε τὸ γράμμα μὲ τις παραγγελίες τῶν Ἀλβανῶν Καπεταναίων στοὺς ἑαυτοὺς. Δὲν μᾶς λέει βέβαια ποιοὶ τὸν ἐλάβωσαν τὸ χαρτοφόρο. Δὲν ἀποκλείουμε ὅμως ὅτι ἔδωκαν αὐτὸ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ χωριανοί, πού φημιζονταν ἀνέκαθεν γιὰ καλὰ ντουφέκια.

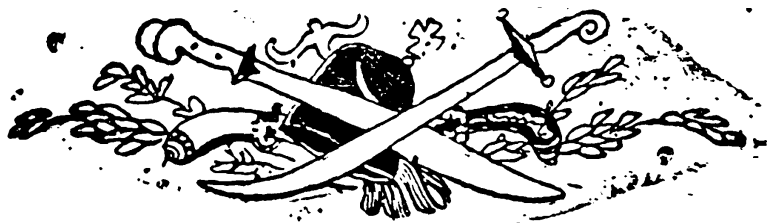
12. Σῶζεται ὡς τὰ σήμερ ἐρεπωμένο.

Κι ὁ Μὶν Πασιάς τὸν ρώτησε κι ὁ Μὶν Πασιάς τοῦ λέει:
 —Μωρὲ παιδί Τζιαμόπουλο καὶ γιὰ τοῦ καπιτάνου
 πόσες χιλιάδες ἔρχονται γιὰ νὰ μὲ πολεμήσουν;
 —Ἐννιά χιλιάδες ἔρχονται γιὰ νὰ σὲ πολεμήσουν
 λέν νὰ σὲ πιάσουν ζωντανό, λέν νὰ σὲ πάρουν σκλάβο.
 Κι ὁ Μὶν Πασιάς σὰν τᾶκουσε βαρεῖα τοῦ κακοφάνη.
 Τοὺς φύλακὰς του φώναξε τοὺς φύλακὰς του κράζει.
 —Γιὰ πάρτε τον τὸν κεράτὰ βάλτε τον στὸ κατώγι
 καὶ ρίξτε του τὰ σίδερα, κόψτε του τὸ κεφάλι...».

Τέλος καθιερώνοντας ἱστορικὰ τὴν αἱματηρὴ αὐτὴ σύγκρουση τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1830 παρὰ τὴ Βελτισίστα μεταξὺ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Ἰμὶν Πασιά καὶ πολὺ ἀρίθμων ἐπαναστατημένων Τσιάμηδων, ⁽¹³⁾ ὑπὸ τὸ ὄνομα μάχη τῆς Βελτισίστας μὲ τὴν παράθεση τῶν ὧσων δυνηθῆκαμε νὰ συγκεντρώσουμε σχετικῶν στοιχείων παρατηροῦμε, ὅτι αὐτὴ, ἰδιότυπη στὸ χαρακτῆρα της, ὡς γενόμενη μεταξὺ ὁμοθρήσκων, ἀποτελέσει τὸ κορύφωμα τῆς ἀναρχίας στὴν Ἡπειρο, χρονολογούμενη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἀλῆ, τὰ δεινὰ τῆς ὁποίας ἐπὶ μία δεκαετία ἀφ' ἑκέρῃ ἐπλήρωσε ἀποκλειστικὰ ὁ Χριστιανικὸς τῆς πληθυσμὸς ἀλλὰ καὶ συνάρτησιν στενὴ τῶν ἄλλων ἐξεγέρσεων καὶ ταραχῶν, πού ἐγίναν τὰ ἴδια χρόνια ἐναντίον τῆς Πύλης καὶ στὸ χῶρο της τῆς Βαλκανικῆς ὀφειλόμενων κυρίως στοὺς μύχιους κατασταλαγμένους πόθους τῶν λαῶν της γιὰ λευτερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν. Σὰν ἀμεση συνέπειά της εἶχε, μιὰ πού καὶ ἡ κάπως ἀξιολογώτερη καὶ περισσότερο ἐκτεταμένη ἀνταρσία τοῦ Μουσταφᾶ ἀκουλούθησε τὴν ἴδια περίπου τύχη μὲ κείνην τοῦ Ἀλῆ, —νικήθηκε τότε στὸν Περλεπέ ἀπὸ τὸν Κιουταχὶ καὶ παραδοθεὶς ἀποστάλθηκε ζωντανὸς αὐτὸς στὴν Κων/πολὴ γιὰ τὰ περαιτέρω— νὰ ἐμπεδωθῇ ἡ τάξις καὶ ἀσφάλεια στὴν ὑπαιθρο ὅλη, γιὰτὶ ὁ Ἰμὶν Πασιάς, μετὰ τὴν νίκη του τῆς Βελτισίστας, πῆρε τοὺς Ἀρβανίτες τὸ κατόπι τους καὶ ἀποκατάστησε καὶ στὶς περιοχαὶς τοῦ τὸ Κράτος τοῦ Νόμου, ἀφοῦ ἐκτόπισε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ταραξίεις καὶ δήμενους τὶς περιουσίαις του.

13. Παραδίδεται ἀκόμα ἀμυδρότατα ἡ πολὺ συγκινητικὴ σκηνὴ γιὰ κάποιον Ἀρβανίτη γέροντα πατέρα, πού ἔκλαιγε λίγο ἀργότερα γονατιστὸς στὸ πεδίο τῆς μάχης τὸ χαμένο παιδί του τὸ Χοῦσο μὲ τὴν ξανθὴ κόμη μοιρολογώντας: «Χοῦσο μου Χοῦσο μου καὶ τσαμὺ ροῦσο μου», καὶ τὰ τσοπανόπουλα τοῦ χωριοῦ τὸν περιέλαγαν καὶ τὸν πετροβολοῦσαν!...

ΣΛΕΙΟΥ ΠΥΡΣΙΝΕΛΛΑ

την Δημάρχου καὶ Βουλευτοῦ Ἰωαννίνων

ΙΔΡΥΣΙΣ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΚΑΙ Η ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΑΥΤΩΝ*

(Ἱστορική μελέτη)

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποῖαν εὗρίσκετο ἡ πόλις ἡ τὸ Φρούριον τῶν Ἰωαννίνων κατὰ τὸν μεσαίωνα, αὕτη ἐμφανίζεται ὡς ἑξῆς.

Ἡ ἐξωτερικὴ ὄψις τοῦ Φρουρίου, ὡς ἔχει σήμερον, διαφέρει οὐσιωδῶς τῆς παλαιᾶς. Ἐξ ὧν τῶν τειχῶν τὸ μόνον μεσαιωνικὸν τμήμα εἶναι ἡ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Φρουρίου βλέπουσα ὀπισθία ὄψις τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς, ἀνήκουσα ἐν τὸν Μιχαὴλ τὸν Α' τὸν Ἀγγελον Κομνηνόν. Ἡ τοιοῦται αὐτῆς εἶναι ἐμμενῶς διάφορος τῆς τῶν ἐπιλοίπων τειχῶν, τὰ ὁποῖα ἠγέρθησαν ἐπὶ Ἀλῇ Πασᾶ.

λίθοι εἶναι ὀλιγώτερον ὁμαλοὶ καὶ κακῶς προσαρμοσμένοι, προδίδοντες τὴν διαφοράν τῆς ἐποχῆς. Ἐπὶ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς καὶ εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων μέτρων δεξιᾶς τῆς κεντρικῆς πύλης τοῦ Φρουρίου, σώζεται ἡ παλαιὰ πύλη αὐτοῦ, ἡ ὁποία εἶναι ἀφαισμένη σήμερον, ἐγκαταλειφθεῖσα ἀφ' ὅτου ὁ Ἀλῆ Πασᾶς μετετόπισε δυτικώτερον τὴν εἴσοδον, κτίσας ἔμπροσθεν τῆς παλαιᾶς πύλης ὀγκοδέστατον πύργον χρησιμεύσαντα διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς νεᾶς εἰσόδου. Εἰς τὴν ζωφόρον τῆς πύλης ταύτης ὁ κ. Ὁρλάνδος(1) ἀνέγνωσε τὸ ὄνομα Θωμᾶς, σχηματισμένον διὰ πλίνθων ἐρυθρῶν μόλις διακρινόμενον. Δὲν γνωρίζομεν ὅμως περὶ ποίου Θωμᾶ πρόκειται; τοῦ ἑμᾶς Πρελούμπου (1367—1384) ἢ τοῦ τελευταίου δεσπότη τῆς Ἑλληνικῆς δουλείας τῶν Ἀγγελοκομνηνῶν (1296—1318), ἐφ' ὅσον δύο δεσπότης τῆς Ἡπείρου ἔχον τὸ ὄνομα τοῦτο. Τὸ ὅτι δὲ ἡ ἀψὶς αὕτη εἶναι ἡ παλαιὰ εἴσοδος τοῦ Φρουρίου συνάγεται ἐκ τῆς ἐξετάσεως τοῦ χάρτου τῆς πόλεως ὅπου φαίνεται ὅτι ἡ πύλη αὕτη εὗρίσκεται ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ τοῦ Φρουρίου καὶ ἐξερχόμενος ἐξ αὐτῆς συναντᾷ κατ' εὐθείαν γραμμὴν τὴν κυριωτέραν ὁδὸν τοῦ μέρους αὐτοῦ, τὴν ὁδὸν Ἀδέρωφ ἢ ὅπως εἶναι αὕτη ἡ δημοσία ὁδὸς ἡ ἀγούσα ἀπὸ τῆς Δωδώνης πρὸς τὸ Φρούριον τῶν Ἰωαννίνων. Ὅλα τὰ ἄλλα μέρη τοῦ Φρουρίου εἰς κτίσματα τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ δὲν δύναται τις ἐξ αὐτῶν νὰ κρίνῃ πῶς ἦσαν παλαιά. Οὐχ ἦττον, ἐπειδὴ τὸ Φρούριον τῶν Ἰωαννίνων οὐδεμίαν εἶχε χρησιμότητα διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους τοῦ ὀπίου τὰ σύνορα εὗρισκοντο μακρὴν ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν, οὐδέποτε μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ἐπισκευασθῇ ἢ τροποποιηθῇ, ὅπως πιστοποιεῖ τοῦτο καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἐπιγραφὴ ἢ τοποθετημένη ἀνωθεν τῆς πύλης τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς αὐτοῦ. Ὁ Ἀλῆς τὴν ἑμμετρον ταύτην ἐπιγραφὴν(2), ἐξυμνῶν τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ἀ-

(*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους, σελ. 459.

1. Ἐκ τοῦ Βυζαντινοῦ Κάστρου τῶν Ἰωαννίνων.

2. Ἐν «Ἡπειρ. Χρονικά» 1930 Τομ. Α' καὶ Β'.

3. Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην πρῶτος ἐδημοσίευσεν ὁ Ἀλ. Φιλαδελφεὺς μετὰ δύο φωτογραφίας. 1916 εἰς φυλλάδιον ἐπιγραφόμενον (Χριστιανικὰ μνημεῖα Πρεβέζης, ἀνατύπωσις ἐκ τῶν εἰκῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας τοῦ 1914) καὶ ὁ Χ. Σούλης εἰς τὰ Ἡπειρ. Χρον. τοῦ 1930. Ὁ Φιλαδελφεὺς παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἀναφέρεται εἰς ἐπισκευὴν ὁλοσχερῆ τοῦ κάστρου, γενομένην πρότερον παρανάλωμα τοῦ πυρός. Ἡ περίεργος αὕτη ἰδέα τῆς καταστροφῆς τοῦ Φρουρίου ὑπὸ πυρός ἐγεννήθη εἰς τὸν συγγραφέα ἐκ διασωθείσης συγκεκομμένης

τῶν Σταυροφόρων τῆς Κων)πόλεως νέον κατακλυσμὸν ἐν Ἑλλάδι, τὰ Ἰωάννινα κατέστησε, ὅπως γράφει εἰς σημείωμά του ὁ σύγχρονός του Μητροπολίτης Ναυπάκτου, σῶτειραν Κιβωτόν, διασώσασαν τοὺς φεύγοντας τὴν Φραγκικὴν τυραννίαν ἄνδρας.

Ἐπεσκεύασε ριζικῶς τὸ πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν ἐπειγόντως ὑπὸ τοῦ Βοημούνδου ἐπιδιορθωθὲν Φρούριόν των καὶ ἔδωκεν ἐν γένει, εἰς τὴν μέχρι τότε ἀσήμαντον πόλιν τῶν Ἰωαννίνων, τὸ πολίδιον ὅπως χαρακτηρίζεται εἰς τὸ σημείωμα, μορφὴν μαστροῦ, ἀνακηρυχθεὶς διὰ τὰς εὐεργεσίας ταύτας πολιστής καὶ σωτὴρ πολιοῦχος τῆς καὶ τεθείσης ἐπιγραφῇ. πιστοποιούσης τοῦτο.

Διὰ τὰ χαρακτηρίζῃ δὲ ὁ Ναυπάκτου «ὡς σῶτειραν κιβωτόν» τὰ Ἰωάννινα, ἐνῶ δεδαίως καὶ ἄλλαι πόλεις εἶχον ὑπαχθῇ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Μιχαήλ, τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ θέσις αὐτῶν ἐκρίθη παρ' αὐτοῦ ὡς ἡ μᾶλλον ὀχυρὰ καὶ ὅτι ἐκεῖ αὐτὸς μετὰ τῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως σημαινόντων προσφύγων κατὰ προτίμησιν μείνεν. Εἶναι δὲ γνωστὸν, ὅτι ἀργότερον κατὰ τὸ 1271, ἐπὶ ἀνωτέρου διοδόχου τοῦ Νικηφόρου, ἀνεδείχθη ἡ Ἄρτα μόνιμος πρωτεύουσα τοῦ Δεσποτάτου⁽¹⁾. Μετὰ τὸν Μιχαήλ τὸν Α', εἶδον οἱ Ἰωαννῖται ἐκεῖ τὸν μεγαλύτερον τῶν Δεσποτῶν, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ διάδοχον Θεόδωρον (1214—1230), ὁ ὅποιος διεξαγαγὼν σκληροῦς γῶνας κατὰ Λατίνων, Βουλγάρων, Σέρβων καὶ Ἀλβανῶν, ἐπεξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ δεσποτάτου μέχρι τῆς Φραγκοκρατουμένης Κων)πόλεως, καταλαβὼν μετὰ τὴν Θεσσαλονικὴν (1222), τὴν Ἀνδριανούπολιν (1224), καὶ φθάσας σχεδὸν εἰς τὸ σημεῖον ἐπανιδρύσει αὐτὸς τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν, ἐὰν μὴ ἀπροσδόκητος νίκη ἐν Βουλγάρων (1230) δὲν ἔθετε τέρμα εἰς τὸ ἐνδοξον στάδιόν του.

Εἰς τὸ μέγαρον τοῦτο εἶδον ἐπίσης οἱ Ἰωαννῖται τὰ ἐμφανίζονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τοὺς διαδόχους τῶν ὡς ἄνω Δεσποτῶν, οἱ ὅποιοι διὰ τῆς διπλωματικῆς ἱκανότητός των καὶ τῶν ἐπιγαμιῶν, τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ μέσου τῆς ἐποχῆς, κατώρθωσαν νὰ διαπλεύσουν ἐν τῷ μέσῳ δύο ἰσχυρῶν ἀντιπάλων δυνάμεων: τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ Βασιλείου τῆς Νεαπόλεως, ἐπωφθαλμιουσῶν ἀποτέρων τὴν χώραν των, τὴν ὅποιαν ἐν τούτοις διετήρησαν ἀνεξάρτητον, τὸν Μιχαήλ τὸν Β' (1236—1266), τὸν Νικηφόρον (1266—1296) καὶ τὸν Θωμᾶν (1296—1318). Ἐκλειψάσης τῆς δυναστείας τῶν Ἀγγελοκομνηνῶν μὲ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου γόνου τῆς Θωμᾶ, ἀποθανόντος ἀκλήρου, εἶδον τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Πρεσβυτέρου, εἰς ὃν περιῆλθεν ἡ πόλις, τὸν περιπόθητον γαμβρὸν τῆς βασιλείας τοῦ Πιγκέρην Σουργιάννην τὸν Παλαιολόγον νὰ ἀναγίῃ τὸ Βασιλικὸν Χρυσόδουλون εἰς τοὺς ἐκεῖ συναχθέντας προκρίτους, διὰ τοῦ οὗ ἐξηγηταλίζοντο αἱ ἐλευθερίαι τῶν Ἰωαννίνων.

Καὶ πάλιν ὕστερον ἀπὸ δύο ἔτη, ἐκ τῆς ἀδυναμίας τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους νὰ καταστήσῃ τὴν ἐνότητα τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, ἐπανῆλθε τὸ Δεσποτάτον, ἀλλ' ἤδη πλεον ἡγεμόνας. Καὶ ἐνεφανίσθησαν ἐκεῖ οἱ Φραγκοέλληνες Οὐρσίνοι ὀλῆας καὶ Ἰωάννης (1320—1333) οἵτινες ὁμοῦ ὡς κυρίαν των ἔδραν εἶχον ὅπως οἱ προκάτοχοι των Ἀγγελοκομνηνοὶ τὴν Ἄρταν. Καὶ τούτους ἠκολούθησαν ἐπίσης ξενικῆς καταγωγῆς τελευταῖοι δεσπότες οἱ ἐγκατεστημένοι πλεον ἐκεῖ ὡς μόνιμοι. Ὁ Σέρβος Θωμᾶς Πρελοῦμπος (1367—1384), ὁ Ἰταλὸς Ἡσαῦ ἡς τοῦ Μπουονδελμόντα (1384—1408), ὁ Ἀλβανὸς Μαυρίκιος Μπούας Σπάτα, (1408—1418) καὶ οἱ δύο Ἰταλοέλληνες Καρόλοι ἢ Κάρολοι, ὡς κοινῶς ὀνομάζονται εἰς καὶ ἀνεφίδος (1418—1430) ἐκ τῶν ὁποίων ὁ δεύτερος ἐγένεν αἷτις τῆς παραγωγῆς τῶν Ἰωαννίνων εἰς τοὺς Τούρκους.

Ἐκ τοῦ διασωθέντος χρονικοῦ τῶν μοναχῶν Κομνηνοῦ καὶ Πρόκλου, γνωρίσθαι λεπτομερῶς τὰ γεγονότα, τὰ διατρέξαντα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν δύο πρώτων. ἔσθ' ἀναφέρωμεν ἐξ αὐτῶν παρὰ τὰ σχετιζόμενα μὲ τὸ διοικητικὸν μέγαρον,

δπου έλαβον χώραν. Ὁ Θωμᾶς Πρελοῦμπος, ὁ ἐπικληθεὶς Τύραννος λόγω τῶν βιαιοτήτων, τὰς ὁποίας διέπραξεν ἐναντίον τοῦ λαοῦ του καὶ τῆς ἐξαιρετικῆς σκληρότητος, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξε κατὰ τῶν ἐχθρῶν, δὲν κατέλαβε διαίως τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ κατόπιν ἐκλογῆς τῶν Ἰωαννιτῶν, οἱ ὁποῖοι μετέβησαν ἐπίτηδες εἰς τὰ Βοδενᾶ, εἰς τὰ ὁποῖα παρέμεινεν οὗτος τότε ἐγκαταλείψας τὴν Θεσσαλίαν δπου ἀνετράφη, νὰ τοῦ προσφέρουν τὴν πόλιν των.

Ἐλθὼν εἰς Ἰωάννινα, συνοδευόμενος ὑπὸ ἰσχυροῦ στρατοῦ, ἐγένετο δεκτὸς κατὰ τὸ χρονικὸν «ὑπτίαις χερσὶν καὶ μὲ μεγίστων κρότων καὶ εὐφημιῶν» ὑφ' ὧν τῶν κατοίκων καὶ ἐχαιρετίσθη ἰδιαιτέρως ὑπὸ τῶν «ἐπισημοτάτων καὶ τῶν εὐγεγονότων» ἐκ τῶν Ἰωαννιτῶν ὡς καὶ ὑπὸ «πολλῶν ἀνδρῶν ἐκ τῶν εὐγενεστέρων τῶν τῆς Βαγενετίας φρουρίων», τῶν ἐξαρτωμένων ὡς φαίνεται ἐξ Ἰωαννίνων, οἱ ὁποῖοι ἐλθόντες προηγουμένως εἰς τὴν πόλιν, εἶχον λάβει μέρος εἰς τὰς συσκέψεις καὶ συζητήσεις περὶ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ.

Περιστοιχούμενος ὑπὸ τούτων ὠδηγήθη εἰς τὸ μέγαρον, προαχθὲν τώρα εἰς δεσποτικὸν ἀνάκτορον, μετὰ τῆς συζύγου του Ἀγγελικῆς τῆς «εὐσεβοῦς βασιλίσσης Παλαιολογίνας», κατὰ τὸ χρονικὸν τιτοφορουμένης βασιλίσσης, ὡς κόρης τοῦ Σέρβου βασιλέως Σιμεὼν καὶ Παλαιολογίνας ὡς ἐχούσης μητέρα Ἑλληνίδα, συγγενοὺς τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῶν Παλαιολόγων λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἴσως προετιμήθη καὶ ὁ σύζυγός της ὡς δεσπότης τῶν Ἰωαννίνων. Ἐκτὸς δὲ ταύτης ἐσυνωδεύετο οὗτος καὶ ὑπὸ τῆς μικρᾶς του κόρης Εἰρήνης καὶ τῆς ἀδελφῆς του Ἑλένης. Καὶ ἐκεῖ συνέβησαν τὰ ἀκόλουθα γεγονότα τῶν ὁποίων τὴν μνήμην διέσωσε τὸ χρονικόν.

Οἱ ἀρραβῶνες τῆς Εἰρήνης μὲ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀλδανοῦ αὐθέντου τῆς Ἀρτης καὶ τῶν Ρωγῶν Πέτρου Λεῶσα Ἰωάννου, οἱ ἀρραβῶνες οὗτοι ἐπεσφράγισαν τὴν ἀγάπην ἣ ὁποία ἐγίνε μετὰ τοῦ Δεσπότη καὶ τῶν Ἀλβανῶν τοῦ Λεῶσα τῶν παρενοχλούντων τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων ἐπὶ τριετίαν.

Τὸ χρονικὸν οὐδεμίαν λεπτομέρειαν ἔδωκε περὶ τῶν ἐορτῶν τῶν γενομένων ἐπὶ τῇ εὐκρίᾳ τῶν χαρμωδῶν τούτων γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἀπεκατέστησαν τὴν ἡσυχίαν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ τῶν Ἰωαννίνων, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῶμεν τὴν μεγαλοπρεπῆ εἰσόδον εἰς τὴν πόλιν τῆς λαμπρᾶς συνοδείας τοῦ Πέτρου καὶ Ἰωάννου Λεῶσα, τὴν διέλευσίν των ἀπὸ τὸν στενὸν δρόμον τοῦ Φρουρίου μὲ τὸν κόσμον συνηγμένον εἰς τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν διὰ νὰ τοὺς εὐφημίσουν ὅπως ἔλεγον τότε τὸ ζητοκραυγᾶσούν, καὶ τὰς ἐπακολουθησάσας ἐορτὰς εἰς τὸ Δεσποτικὸν Παλάτι, τὸ ὁποῖον κατάφωτον τὴν νύκτα εἰς τὸ περίοπτον ἐκείνου μέρος, συνεκέντρωνε τὰ βλέμματα τῶν πανηγυριζόντων Ἰωαννιτῶν.

Ὁ γάμος ὅμως αὐτὸς δὲν ἐπέπρωτο νὰ τελεσθῇ ποτέ. Θανατηφόρος λοιμὸς ἐνσκήψας μετ' ὀλίγον ἐν Ἀρτῇ μὲ θῦμα αὐτὸν τὸν Δεσπότην Πέτρον Λεῶσαν, μετεδόθη καὶ εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ προσβληθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ἡ νεκρὰ δεσποτοπούλα Εἰρήνη ἀπεβίωσε. Λυθείσης τῆς συμμαχίας, οἱ Ἀλβανοὶ ὑπὸ ἀρχηγόν των τῶν Σπάτα, ἐπεχείρησαν καὶ πάλιν νὰ καταλάβουν τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων, καὶ τότε συνέβη καὶ ἡ περίεργος ἐκείνη ναυμαχία εἰς τὴν λίμνην, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἰωαννίται ἐπεκράτησαν νικῆσαντες κατὰ κράτος τοὺς Ἀλβανούς.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς νέους τούτους πολέμους ἐπηκολούθησε νέα «ἀγάπη» καὶ νέον συνοικέσιον μετὰ τοῦ Δεσπότη Σπάτα αὐτὴν τὴν φορὰν καὶ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Θωμᾶ Ἑλένης. Ὁ Θωμᾶς ὅμως παρὰ τοὺς θριάμβους του τούτους δὲν θεώρησε σταθερὰν τὴν θέσιν του, ἐὰν δὲν ἐλάμβανεν ἀπὸ τὴν μόνην φυσικὴν πηγὴν, τὴν Αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου, τὸ χρῆμα τοῦ Δεσπότη, διότι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην συνέβαινε τὸ παράδοξον τοῦτο γεγονός, ὅτι ἐνῶ οἱ αὐτοκράτορες εἶχον χάσει πᾶσαν πραγματικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἑδαφῶν τοῦ Δεσποτάτου, τῶν κληρονομικῶν δικαιοτήτων ἀνηκόντων εἰς αὐτοὺς, διετήρησαν ἐν τούτοις ἐπ' αὐτοῦ τὴν σκιώδη ταύτην ἐπικυρίαρχίαν. Δι' ὃ ἀπέστειλεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸν «τιμιώτατον καθηγούμενον»

τοῦ Ἀρχιμανδρίου Γαβριήλ πρὸς τὸν βασιλέα Μανουήλ. τὸν Παλαιολόγον» νὰ ἐπι-
τύχη τὴν ἀπονόμην τοῦ Δεσποτικοῦ ἀξιώματος, ὅπερ θὰ ἐνομιμοποιεῖ τὴν ἐξουσίαν
του. Ἐπανελθὼν δὲ Γαβριήλ «μετὰ τοῦ ἀρχόντος Μαγγαφᾶ, ἀπεσταλμένου τοῦ
Αὐτοκράτορος, ἐνεδύσατο αὐτὸν τὰ δεσποτικά ἀξιώματα καὶ ἐτέλεσε τότε τὴν Θεί-
αν μυσταγωγίαν ὁ ἀγιώτατος μητροπολίτης κύριος Ματθαῖος καὶ ἐννοεῖται οἰκοθεν
ὅτι, μετὰ τὸ πέρας τῆς τελετῆς ὁ Δεσπότης, φέρων τὴν Βυζαντινὴν στολὴν τοῦ ἀ-
ξιώματός του, ἐπέστρεψεν ἐν πομπῇ μετὰ τῆς Βασιλίσσης Ἀγγελικῆς καὶ τοῦ ἀρ-
χόντος Μαγγαφᾶ, ἐκ τῆς Μητροπόλεως τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ εἰς τὸ Δεσποτικὸν
Παλάτι, ὅπου συνεόρταζε τὸ γεγονός μετὰ τῶν ἀξιοματικῶν του καὶ τῶν φίλων του
ἐκ τῶν εὖ γεγονότων Ἰωαννιτῶν. Τελευταῖον δὲ γεγονὸς τῆς Δεσποτείας τοῦ Τυ-
ρᾶννου Θωμᾶ εἶναι ὁ τραγικὸς του θάνατος ἀναγραφόμενος συντόμως εἰς τὸ χρονι-
κόν: «Τῷ αὐτῷ ἔτει 1385 ἐπιφωσκούσης τῆς πέμπτης «ῥα 5 τῆς Νυκτός», ἐσφά-
γη ὁ Θωμᾶς παρὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ σωματοφυλάκων».

Ἀμέσως δὲ κατόπιν προστίθεται ὅτι «τότε συναθροισθέντες πάντες οἱ Ἰωαν-
νῖται ἐν τῇ Μητροπόλει καὶ μιᾷ φωνῇ τὴν φυσικὴν αὐτῶν κυρίαν, τὴν συνκακοπαθή-
σασαν αὐτοῖς ἐκζητοῦσι καὶ προσκυνοῦσιν» ὅπερ σημαίνει ὅτι ὁ συναχθεὶς λαὸς προ-
σεκάλεσε τὴν Ἀγγελικὴν εἰς τὴν Μητρόπολιν ὅπου μεταβάσα αὕτη ἀνεκηρύχθη
διὰ βοῆς Δεσποτίσσα τῶν Ἰωαννίνων, καθίσασα δὲ εἰς τὸν Δεσποτικὸν θρόνον, τὸν
θρόνον τοῦ Μιχαήλ τὸν ἔχοντα ὀπισθεν τοῦ τὴν εἰκόνα τοῦ Ταξιάρχου, ἐπροσκυνή-
θη ὑπὸ τοῦ πρὸ αὐτῆς διελθόντος πλήθους.

Κατόπιν δὲ τούτου «θάψασα ἐντίμως» αὕτη τὸν νεκρὸν τοῦ Θωμᾶ καὶ «βου-
λὴν ποιησαμένη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς βασιλέως Ἰωάσαφ, ἐλθόντος ἀμέσως ἐν
Ἰωαννίνοις, καὶ τῶν ἐγκρίτων ἀρχόντων τῶν Ἰωαννίνων, ἀπεφάσισε νὰ ὑπανδρευθῇ
τὸν Φραγκοέλληνα αὐθέντην τῆς Κεφαλληνίας Ἰζαοῦ ἢ Ἡσαῦ Βουδελμόντην, συγ-
γενὴ τῶν μεγάλων τότε οἰκῶν τῶν Τόκκων καὶ Ἀκκιαγιώλων τῶν Ἀθηνῶν.

Εἰς τὸν γάμον, τελεσθέντα μετὰ τινὰ χρόνον, παρευρέθησαν ὑψηλὰ τῆς ἐπο-
χῆς πρόσωπα συνδεόμενα διὰ συγγενείας μετὰ τῶν νεονύμφων, παράνυμφος δὲ πα-
θέστη ἡ Καισάρισσα τῆς Βλαχίας (Θεσσαλίας) μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Στεφάνου, ἡ
ἡποία «τὸν γάμον ἠυτέρπισε», κατὰ τὸ χρονικόν, ὅπερ προσθέτει ὅτι «εἰς μεγάλην
χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων συνετέλει καὶ συνεσεμνώνετο». Ὁ-
μως δὲ ὁ Θωμᾶς, οὕτω καὶ ὁ Ἰζαοῦ ἐστέφθη Δεσπότης, κομίσαντος τὰ δεσποτικά
ἀξιώματα τοῦ ἀρχόντος Παλαιολόγου Βρυῶνῃ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Τὴν θείαν
μυσταγωγίαν ἐτέλεσεν ὁ Μητροπολίτης Ἰωαννίνων Γαβριήλ, ὁ πρῶτον ἡγούμενος
οὔ Ἀρχιμανδρίου, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων Βελᾶς καὶ Δρυϊνουπόλεως εἰς
τὴν Μητρόπολιν τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ καὶ αἱ αὐταὶ ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ προκατόχου
δεσπότη ἐορταζοῦν ἀκολουθοῦν ἐπάνω εἰς τὸ Δεσποτικὸν Παλάτι. Ὁ Ἰζαοῦ, ἀγαθὸς
ἦν φύσιν, ὑπῆρξεν ἀγαπητὸς Δεσπότης καὶ ὑπὸ τὴν διοίκησίν του ὁ τόπος εὐρῆ-
ε τὴν ἡσυχίαν. Τὸ μόνον λυπηρὸν γεγονός, ὅπερ συνέβη μετὰ τινὰ καιρὸν, εἶναι
θάνατος τῆς Βασιλίσσης Ἀγγελικῆς. Ἐν ἔτει 1395 γράφει τὸ χρονικόν «ἡ ἀγα-
ῇ κυρία, ἡ μακαρία καὶ εὐσεβεστάτη βασίλισσα Ἀγγελικὴ Δούκαινα ἡ Παλαιολο-
ῖνα τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν τῆς ἐπιγείου ἀντήλαξε καὶ ἐν μετανοίᾳ καὶ ἐξο-
μολογήσει καὶ θερμοῖς δακρύοις ἀνεπαύσατο. Ἡ μέντοι πόλις τῶν Ἰωαννίνων ὥς
εἰ κοινῇ τρέχουσα συμφορᾷ, οὐκ εἶχε πράως τῆς φυσικῆς κυρίας αὐτῆς τὴν στέ-
ρσιν ἐνεγκεῖν ἀλλ' ἀθυρία συνέχετο καὶ θρήνοις πολλοῖς καὶ γοεροῖς ἐκόπτετο
καὶ ὠδύρετο». Ἡ κηδεία αὐτῆς συνωδεύθη ἀπὸ τὸ Παλάτι εἰς τὴν Μητρόπολιν
ὁ Ταξιάρχου με ὕμνους, λαμπάδας καὶ ψαλμωδίας, ὁ δὲ λαὸς ἐκ σεβασμοῦ καὶ
τάπης παρέμεινεν καθ' ὅλην τὴν νύκτα παρὰ τὸν τάφον τῆς κυρίας του. Μετὰ
τὴν πάροδον τοῦ πενθίμου ἔτους ὁ Δεσπότης Ἰζαοῦ ἐνυμφεύθη τὴν κόρην τοῦ Ἀλ-
ωνοῦ ἡγεμόνος Σπάτα Εἰρήνην ἢ ὁποῖα, κατὰ τὸ χρονικόν, «ἦν γυνὴ ἀνδρεία, φρο-
ματὶ καὶ κάλλει εὐπρεπὴς καὶ ἀρετῇ περιδελημένη» καὶ ἡ ζωὴ ἐπανελάβε τὸν

ΚΩΝ. ΔΙΑΜΑΝΤΗ

ΠΗΓΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΟΥ ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ*

Ἐπιστολαὶ καὶ ἔγγραφα τοῦ στρατηγοῦ Γ. Τσόντου—Βάρδα
πρὸς διαφόρους καὶ ἐκείνων πρὸς αὐτὸν

122

26 4] 1914 Γιαννοβαΐνη

Κύριε Ἀρχηγέ.

Ἐπειδὴ ἐδῶ εἰς τὸ χωριὸ συνεσωρεύθησαν πολλοὶ ἄνδρες πρέπει νὰ διατά-
ξητε τὸν κ. Μάντακα καὶ τὸν ἐπιλοχίαν νὰ ἐπιστρεψουν ἀμέσως ἢ νὰ στείλουν εἶδη-
σιν εἰς τοὺς ἄνδρας τῶν νὰ φύγουν ἐντεῦθεν καὶ νὰ μεταβοῦν ὅπου διατάξητε.

Ἐνταῦθα εὐρίσκονται καὶ πολλοὶ ἄνδρες τῶν διαφόρων σωμάτων ἐλθόντες
ἐδῶ διὰ τὴν μεταφορὰν τραυματιῶν καὶ περισσότεροι ἐκ φόβου οὔτινες μὲ ὅλας τὰς
παρακλήσεις μου δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀναχωρήσουν ἐχθρὸς καὶ νὰ ἴδωμεν ἂν θὰ φύ-
γωμεν καὶ σήμερον μερικοὶ μάλιστα πῆγαν καὶ ἔκαμαν καταλύματα διὰ τῆς βίας.
Πρέπει λοιπὸν νὰ διατάξητε νὰ ἀπομακρυθοῦν οἱ 33 τοῦ Μάντακα καὶ οἱ 12 μὲ
τὸν ἐπιλοχίαν διότι οἱ χωρικοὶ τοσοῦτον ἐδυσιτρόπησαν, ὥστε ἠθελαν νὰ στείλουν
ἄνθρώπους εἰς Καστορίαν νὰ παραπονεθοῦν εἰς τὴν Κυβέρνησιν μετὰ μεγάλης δὲ
βίας κατῴρθωσα νὰ τοὺς συγκρατήσω ὑποσχεθεὶς εἰς αὐτοὺς ὅτι θὰ ἀναχωρήσουν
ὅλοι διὰ σήμερον. Τοὺς τραυματίας ὅσον δυνάμεθα καὶ μὲ ὅσα μέσα διαθέτομεν
τοὺς περιποιούμεθα, ἐκ Καστορίας δὲν ἐφάνη οὔτε ἰατρός οὔτε ἄλλη τις βοήθεια.
Τὴν νύκτα ἀπεβίωσεν ὁ λοχίας Κούτουλας καὶ ἓνας Κωνσταντινουπολίτης. Ἐάν
ἀναχωρήσουν οἱ στρατιῶται μὲ τὸν ἐπιλοχίαν εἰδοποιήσατέ με ἂν πρέπει νὰ τοὺς
δώσω μανδύας εἰς μερικοὺς πού δὲν ἔχουν. Ὅταν σᾶς χρειασθῇ κρέας εἰδοποιήσα-

[*] Συνέχεια ἐκ τοῦ Ζ' τόμου σελ. 474.

κανονικὸν τῆς ραῦν εἰς τὴν κατοικίαν τῶν Δεσποτῶν. Τὸ 1400 ὁ Δεσπότης Ἰσακὺς
«ἀπέρχεται πρὸς τὰ μέλλοντα δικαιοτήρια», τὰ Ἰωάννινα περιέρχονται εἰς τὸν ἀ-
νεψιὸν αὐτοῦ Κάρολον τὸν Α', καὶ τούτου ἀποθανόντος ἐν Ἰωαννίνοις, εἰς τὸν ἀνε-
ψιὸν αὐτοῦ Κάρολον τὸν Β', ὅστις ἐρξων μὲ τοὺς ἀδελφούς του ἐγένεν ἀφορμὴ νὰ
παραδοθῇ ἡ πόλις εἰς τὸν Τούρκον στρατάρχην Σινὰν Πασᾶ.

Μὲ τὴν παράδοσιν τῶν Ἰωαννίνων εἰς τοὺς Τούρκους, τὰ Ἰωάννινα τοῦ Φρου-
ρίου ἐνεκρώθησαν. Τὸ Φρούριόν των, χρήσιμον διὰ μικροπολέμους διεξαγομένους
ἐναντίον τῶν γειτονικῶν ἡγεμονίσκων, δὲν ἔχει πλέον καμμίαν ἀξίαν διὰ τὸ ἀχανὲς
Τουρκικὸν κράτος. Ὑπὸ τὴν σκέπην δὲ τοῦ ἰσχυροῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, τοῦ ἐπιβαλ-
λόντος τὴν τάξιν εἰς ὅλην τὴν περίξ χώραν, ἀνεπτύχθη νέα πόλις, τὰ ἔξω τοῦ
Φρουρίου Ἰωάννινα, τὰ ἐποῖα ἐκάλυψαν τελείως τὰ παλαιά. Τὰ νέα Ἰωάννινα δὲν
διεκρίθησαν, κατὰ τοὺς πέντε αἰῶνας τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως, εἰς πολεμικοὺς
ἀγῶνας ὅπως τὰ παλαιά τοῦ Φρουρίου, ἀλλὰ προσέφεραν μεγίστας ὑπηρεσίας εἰς
τὴν ἀφύπνισιν τοῦ ἔθνους καὶ τὴν προετοιμασίαν αὐτοῦ διὰ τὴν νέαν του ζωὴν,
τὴν ζωὴν τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος.

(Συνεχίζεται)

τέ με μίαν ἡμέραν πρωτύτερα διὰ νὰ εἰδοποιήσωμεν τὸν Ἀναστάση εἰς Καλέβισταν. Ψωμί σήμερον θὰ δώσω καὶ τὸ ἐλεύρι πὺν ἔμεινε νὰ ζυμωθῇ ὅλο.

Σᾶς φιλῶ
Πέτρος Βίμπλης

Υ.Γ. Ταύτην τὴν στιγμὴν ἐφθασεν ἓνας στρατιωτικὸς ἱατρὸς ἀνθυπασπιστής.

123

Κ Α Τ Α Σ Τ Α Σ Ι Σ

Ὁνομαστικὴ τῶν δπλιτῶν τοῦ Τμήματος Καλέβιστα

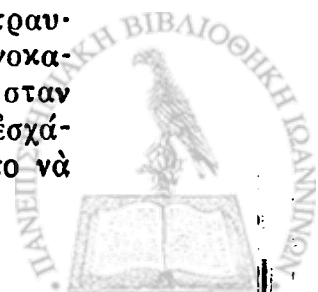
Ἀριθ.	Ὁνοματεπώνυμον	Τόπος καταγωγῆς	
1	Φίλιππος Κωνσταντίνου	Κορυτσά	... Ἐπὶ κεφαλῆς
2	Λεωνίδας Κωνσταντίνου	»	Ἀγνοῶ περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν πλὴν τοῦ τελευταίου ὅστις τυγχάνει στρατιώτης καλός. Π. Γεωργακόπουλος Ἵπολοχ. Πέζ.
3	Παντελῆς Ἀθανασίου	»	
4	Σωτήριος Ναοῦμ	Δάρδα	
5	Νικόλαος Μαραγγὸς	Κορυτσά	
6	Ἡλίας Πέτρου	Ἡπειρώτης	
7	Λεωνίδας Πέτρου	Τρεμπίσκα	
8	Χρῖστος Δημητρίου	Νιστράμ	
9	Σωτήριος Ἡλιάδης	Κορυτσά	
10	Ἰωάννης Γκίνης	»	
11	Βασίλειος Ἀναστασίου	»	
12	Παντελῆς Γεωργίου	»	
13	Παντελῆς Νικολάου	Σάλεσι	
14	Ζαχαράκης Παντελῆς	Στρατ.	
15	Κατσανιώτης Ἡλίας	»	
16	Ρέγγης Βασίλειος	»	
17	Μπολασόπουλος Κων.	»	
			Ἐν Καλεβίστα τῇ 27 Ἀπριλίου 1914 Ὁ Διοικητὴς τοῦ Τμήματος Π. Γεωργακόπουλος Ἵπολ. Πεζικοῦ

124

Ἐν Καστορίᾳ τῇ 27 Ἀπριλίου 1914

Κύριε Ταγματάρχα,

Ἐλαβον χθὲς τὴν προχθεσινὴν ἐπιστολὴν σας, παρέχουσαν περιεκτικὴν καὶ ἀπὸ ἐκθεσιν τῆς μάχης τῆς προτεραίας, ἥ ὅποια δυστυχῶς δὲν ἀπέβη, ὥς τὴν ἀνε-
νομεν, εὐνοϊκή. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐκθέσεώς σας ἐτοιμάζω κατάλληλα διὰ τὸν
ἵπον δημοσιεύματα. Ὑπάρχουν ὅμως ἐλλείψεις διὰ τοὺς νεκροὺς καὶ τραυματίας,
ἵνα ἡ πατρίς των, καὶ διὰ τοῦτο περιμένω νεώτερον συμπληρωματικὸν κατάλογον
ὧν ἀπώλειων μας. Εἰς τὸν ἰδικόν σας Τσόντον Ἰω. ἐλθόντια ἐκ τῶν πρώτων ἐ-
ράξαμεν ὅ,τι ἔπρεπε, ἐξακολουθεῖ νὰ μένη εἰς τὸ ξενοδοχεῖον μετ' ἄλλων δύο,
νὰ ἠθέλησαν νὰ ὑπάγουν εἰς τὸ Στρατ. Νοσοκομεῖον, ὅπου ἐγένοντο δεκτοὶ ὅλοι
ἄλλοι σήμερον ἐλθόντες. Μετ' ὀλίγον θὰ μεταβῶ εἰς τὸ Νοσοκομεῖον, ἵνα ἐπι-
εφθῶ ὅλους καὶ ἐρωτήσω τί τοὺς χρειάζεται. Παρουσιάσθη σήμερον ὡς τραυ-
ματίας, εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐπὶ τῆς παλάμης, ἓνας Σπ. Γεράσιμος, εὐλογοκα-
νης πρώην πολυβολητής, παλαιὸς γνώριμός μας, πληγωθεὶς καὶ εἰς Χότσισταν
ν 20ὴν Μαρτίου καὶ μεταβὰς βραδύτερον εἰς Θεσ[ν]ίκη, ὅθεν ἐπανῆλθεν ἐσχά-
ς μετ' ἄλλων. Ὁ κ. Μαυρατζᾶς μοῦ εἶπεν εἶπει ὅτι αὐτὸς διεπραγματεύετο νὰ

πώληση τὸ ἄλογό μας. Παρουσιάσθη λοιπὸν καὶ ἐξήτει φύλλον πορείας διὰ Θεσ|νί-
κην, ἵνα νοσηλευθῇ ἐκεῖ. Δὲν τὸν ἔχετε εἰς τὸν κατάλογον τῶν τραυματιῶν. Ἀλλὰ
καὶ ἂν τὸν εἴχετε, οὐδεὶς ὑπῆρχε λόγος νὰ τοῦ κάμωμεν τὰ ἔξοδα μέχρι Θεσ|νίκης,
ἀφοῦ δύναται τάχιστα νὰ θεραπευθῇ ἐδῶ. Τὸν ἀπέπεμψα ἐπομένως. Χθὲς παρου-
σιάσθησαν καὶ ἄλλοι τέσσαρες μὲ ἀποδείξεις τοῦ Βίμβλη ὅτι παρέθεσαν εἰς αὐτὸν
τὰ ὅπλα των. Ὁ πρῶτος Νικόλ. Παντελῆς Μικρασιάτης ἐπροφασίσθη ὅτι ἔχει κά-
ποιον πόνον, τὸν ἔστειλα εἰς τὸν ἱατρόν, τὸν ἤλειψε μὲ ἰώδιον, τοῦ εἶπε ὅτι δὲν
ἔχει τίποτε. Ἦτο πανικόβλητος. Οἱ ἄλλοι τρεῖς λέγονται: Ἰωάννης Βασιλείου ἐκ
Κων|πόλεως, Ζαφ. Φωτίου ἐκ Πανόρμου, Γεώρ. Νικολάου ἐκ Προύσσης. Δὲν εἶ-
χον τίποτε. Μόνον φόβον. Οἱ τρεῖς φαίνεται ὅτι ἔφυγον, ἀφοῦ τοῖς εἶπα ὅτι δὲν
τοῖς δίδω τίποτε. Ὁ πρῶτος μένει, ἴσως ἐπιστρέψῃ. Ἐτηλεγράφησα ὅμως εἰς
Θεσ|νίκην, Φλώριναν καὶ Σόροβιτς νὰ μὴ δίνουν καμμίαν συνδρομὴν ἢ ἀγκράσιν
εἰς ἄνδρας φεύγοντας ἐντεῦθεν χωρὶς ἰδικόν μας ἔγγραφον. Ἄλλοι φυγάδες δὲν
ἐνεφανίσθησαν ἐδῶ. Ὁ Βίμβλης ποὺ ἔγραφε ὅτι πολλοὶ ἔρριψαν κάπες καὶ τσα-
ρούχια καὶ ἔφυγαν. Τί συμβαίνει; Ποῦ ὑπῆγαν αὐτοί;

Σὰς ἔγραψα διὰ τὸ προχθεσινὸν τηλεγράφημα τοῦ κ. Δούμα περὶ τοῦ ὅτι ὁ
κ. Πλαστήρας εἶναι ἔτοιμος ν' ἀναχωρήσῃ μὲ 200 ἐνόπλους διὰ Γρεβενῶν. Χθὲς
ἐτηλεφώνησα εἰς τὸν Μητροπολίτην, ἅμα διέλθῃ ἐκεῖθεν ἢ ἔξωθεν, νὰ μὲ εἰδοποιή-
σῃ. Ἀκόμη δὲν μὲ εἰδοποίησε. Χθὲς ἀνεχώρησαν ἀπὸ Δουπιάκους 23 ἄνδρες, οἱ
6 ἄοπλοι. Εἶναι πολλοὶ ὑπαξιωματικοί. Οἱ πλεῖστοι τοῦ Πυροβολικοῦ. Σήμερον
ἐνεφανίσθησαν οἱ ἀνθυπασπισταὶ Δεδούσης καὶ Μπαρουῖτσος μὲ 2 ἐπιλοχίας καὶ
4 λοχίας. Ὅλοι ἄοπλοι. 2 ὅπλα των καὶ αἱ λοιπαὶ ἀποσκευαὶ ἔμειναν εἰς Σόρο-
βιτς. Θὰ κοιμηθοῦν ἀπόψε εἰς Ζουπάνισταν. Σήμερον ἐπίσης πρόκειται ν' ἀναχω-
ρήσουν ἀπ' ἐδῶ 55 ἄνδρες ὑπὸ ἑνα λοχίαν, χθὲς ἦλθεν αὐτὸς ὁ λοχίας μὲ ἑνα ἀν-
θυπασπιστὴν Τσόπελαν καὶ μοῦ τὸ ἀνήγγειλαν. Ἐδῶσα εἰς τὸν Τσόπελαν ἐπιστο-
λὴν διὰ σᾶς. Αὐτὸς θὰ τοὺς περιμένῃ εἰς Κωστενέτσι. Θὰ τοὺς δώσω ἀπ' ἐδῶ ὁ-
δηγόν, θὰ πάρουν ἄρτον προαποσταλέντα ἐνταῦθα εἰς Ζουπάνισταν καὶ διερχόμε-
νοι ἔξωθεν Κωστενετσίου θὰ βαδίσουν πρὸς αὐτοῦ. Δὲν μὲ εἰδοποίησαν ὅμως ἀκό-
μη, ὅπως εἶχαμεν συμφωνήσει. καὶ ἤρχισα νὰ φοβοῦμε μήπως πάλιν μετανοήσουν.

Πρὸ μεσημβρίας ἔλαβα «ἐξαιρετικῶς κατεπεῖγον» χθεσινὸν τηλεγράφημα τοῦ
κ. Ζωγράφου. Σὰς ἐσωκλείω ἀντίγραφον, ὡς καὶ τὴν δοθεῖσαν ἀπάντησιν. Δὲν
καταλαβαίνω τί θέλει νὰ εἰπῇ. Ἰσως παραπονέθησαν ἐναντίον μας ἐπὶ παραβάσει
τῆς ἐκεχειρίας. Καὶ τώρα μὲν εἵμεθα ἐν τάξει. Φρονῶ ὅμως ὅτι ἅμα γίνωμεν ἐτοι-
μοι διὰ νέαν ἐπιχείρησιν, δυνάμεθα νὰ ἐπιτεθῶμεν ἰσχυρίζόμενοι ὅτι αὐτοὶ ἐπετέ-
θησαν ἐναντίον μας. Ποῖος θὰ μᾶς ἐξελέγξῃ; Ἐννοεῖται ὅμως, ἂν γίνωμεν ἐτοιμοί.

Σήμερον στέλλομεν εἰς Γενοβένην μὲ βλάχους: ἄλευρον ὁκ. 2315, κονσέρβες
10 κιβώτια, ἐλαίας 8 τενεκέδες ὁκ. 96, ἄρβύλας 90 ζεύγη, φυσιγγιοθήκας 140.

Χθὲς ἔστειλαμεν εἰς Καλέβισταν 24 ὁκ. ἐλαίας, 10 ὁκ. καφέ, 14 ὁκ. ζά-
χαριν.

Αὔριον πάλιν θὰ φωρτώσωμεν μὲ ὅσα ζῶα προσφύγων ἔλθουν ἐκ Καλλέβι-
στας. — Θέλετε νὰ διατάξω τοὺς ἐν Λαμπάνιστᾳ πρόσφυγας νὰ ἔλθουν αὐτοῦ; Ἐδῶ
μένοντες φοβοῦμαι ὅτι θὰ ξαναφύγουν, διότι εἶναι πλησίον τῶν οἰκογένειων των. —
Ἐλπίζω νὰ ἦλθεν ὁ ἱατρός Ἡλιόπουλος, Ματλῆς καὶ Πασχάλης καὶ Ἐρυνθρόσταν-
ροι Θεσ|νίκης δὲν ἐφάνησαν, οὔτε οἱ πολιτικοὶ ἱατροὶ Καστορίας συνεκινήθησαν.
Εὐτυχῶς ποὺ εὐρέθη τὸ στρατ. νοσοκομεῖον.

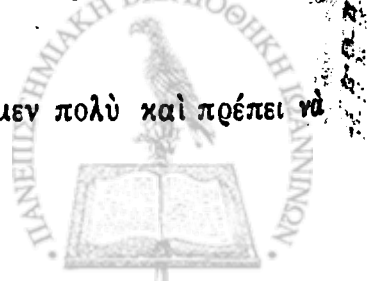
Ὅσα ἐλησμόνησα σᾶς τὰ γράφω αὔριον.

Σὰς χαιρετῶ μὲ ὅλον τὸν ἐπιτελεῖόν σας

Γ. Μπούσιος

(Ἐπὶ τοῦ περιθωρίου):

Συστήσατε νὰ δίδηται εἰς τοὺς ἄνδρας γαλέττα. Ἐχομεν πολὺ καὶ πρέπει νὰ

τὴν ἐξοδεύσωμεν, πρὶν γίνῃ καμμία νέα παρατήρησις περὶ τῆς προελεύσεως καὶ τοῦ προορισμοῦ της.

125

Ἐν Ἐρσέκα τῇ 28—4—1914 ὥρα 6 μ.μ.

Κύριε Ταγματάρχα.

Δυνάμει πρωτοκόλλου ἀνακωχῆς κατέχομεν γραμμὴν Κρικολὰρ—Βεϊκόβα—Κοστεβίστι—ροῦν ποταμοῦ Ἄψου. Εἰς τὴν ἀνακωχὴν δὲν δίδομεν καὶ μεγάλην πίστιν. Διὰ τοῦτο τὰς δυνάμεις μας ἔχομεν εἰς γραμμὴν Τάτσι—Μπροντάνι—Μπορόβαν—Καγκίνασι. Αἱ δυνάμεις μας διοκοῦνται ὑπὸ τοῦ Λοχαγοῦ Παπαλουκᾶ ἀφικνουμένου αὔριον ἐνταῦθα.

Ὑποβάλλω ὑμῖν τὴν γνώμην ὅτι ἐὰν οἱ ἐνταῦθα ἐνισχυθοῦν παρ' ὑμῶν ἐπαρκῶς δύνανται τῇ συνδρομῇ τοῦ πυροβόλου μας νὰ ἐπιτελέσουν μέγα μέρος τοῦ σκοποῦ σας. Ἡ διατροφή ἐνταῦθα ὑποθέτω ὅτι θὰ εἶναι εὐκολωτέρα τῆς αὐτόθι. Περὶ τούτων, ἐὰν ἐγκρίνητε, γράψατε πρὸς τὸν αὔριον ἀφικούμενον κ. Παπαλουκᾶν.

Σῶμα Ἀναγνωστάκη ἀπεχώρησε. Κατόπιν τούτου ὁ Πλατῆς διετάχθη ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων του νὰ ἐνισχύσῃ ἡθικῶς τὴν ἀνακατάληψιν.

Τὸν κ. Μελᾶν καὶ Μαυρανιζᾶν ἀσπάζομαι.

Μετὰ σεβασμοῦ

N. Δ. Τσίπουρας

126

Καστοριά, τῇ 28 Ἀπριλίου 1914

Κύριε Ταγματάρχα,

Σᾶς ἐσωκλείω ἀντίγραφα τηλεγραφήματος τοῦ κ. Δούλη καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀπαντήσεώς μου. Ἐκ τοῦ πρώτου φαίνεται ὅτι αἱ διαπραγματεύσεις θὰ παραταθοῦν καὶ κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ οἱ ἀντίπαλοι θὰ διατηρήσουν τὰς θέσεις, τὰς ποίας εὐρέθησαν κατέχοντες τὴν ὥραν τῆς ἐκχειρίας, τὴν μεσημβρίαν τῆς 24ης Ἀπριλίου. Δὲν μᾶς λέγουν ποίαν γραμμὴν οὐδετέρας ζώνης ἀξιοῦν διὰ τὴν Ἡεῖρον, ἂν ἡ Ἐρσέκα θὰ μείνῃ εἰς τοὺς Ἀλβανοὺς ἢ εἰς τοὺς ἰδικούς μας. Δι' αὐτὸς ἐδῶ ἐπίσης δὲν ἐφρόντισαν, ὑποθέτω, νὰ ζητήσουν οὐδετέραν ζώνην τοιαύτην, ὥστε νὰ κατέχωμεν καὶ ἡμεῖς ἐν τμήμα διαφιλονικουμένου ἐδάφους. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἐπέμεινα εἰς τὴν ἀπάντησίν μου ζητῶν νὰ μᾶς ἀναγνωρισθῇ δικαίωμα κατοχῆς ὅλον τοῦ ἐντεῦθεν τῆς ὁροσειρᾶς Μοράβα τμήματος Δεβόλη, τὸ ὁποῖον δὲν παρεδόθη ἐπισήμως, ὅπως ἡ Κορυτσά, εἰς τὴν Ἀλβανικὴν γωροφυλακὴν, τέχεται δὲ σήμερον μόνον ὑπὸ αἰτάκτων ἀλβανικῶν στιφῶ. Ἐννοεῖται δὲν πιεῖται νὰ μᾶς ἀναγνωρισθῇ αὐτὸ τὸ δικαίωμα καὶ νὰ διαταχθῇ ἡ ἀποχώρησις τῶν ιουρκαλβανῶν. Τότε ὅμως καὶ ἡμεῖς διατηροῦμεν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ ὑπαχθῶμεν τὴν ἐκχειρίαν, ἀλλὰ νὰ ἐπωφεληθῶμεν τῆς πρώτης εὐκαιρίας, ὅπως προσπασωμεν νὰ τοὺς ἐκτοπίσωμεν διὰ τῆς βίας, ἂν δυνηθῶμεν. Εἶναι δηλαδὴ μία ἐπιπλοή, ἡ ὁποία πάντοτε δύναται νὰ μᾶς ὠφελήσῃ ἂν εἴμεθα ἰσχυροί.

Μαζὶ μὲ τοὺς τραυματίας ἦλθαν ἐδῶ καὶ διάφοροι ἄλλοι ὀπλίται, ἄλλοι μὲ ἄλλα πορείας δι' Ἀθήνας καὶ ἄλλοι ἄνευ καμμιᾶς ἀδείας. Φρονῶ ὅτι αὐτὴ ἡ ἄδικτος καθόδος ἐδῶ ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων βλάπτει, πρέπει δὲ νὰ ἀναθέσῃτε εἰς τὴν ἀξιωματικὴν νὰ ἐπιβάλλῃ κάποιαν αὐστηρότητα καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπεται εἰς τὸν κτήνα νὰ ἔρχεται ἐδῶ ἄνευ ἀπολύτου καὶ δικαιολογημένης ἀνάγκης. Ὅλοι ἐρχομένοι ἐδῶ εἶναι γεμᾶτοι μὲ ἀξιώσεις, ζητοῦν χρήματα, ἐνδύματα. Καὶ αὐτοὶ οὐ ἐπῆραν φύλλα πορείας δι' Ἀθήνας μοῦ ζητοῦν ὁδοιπορικὰ, ἐνῶ σεῖς δὲν ἐφετε τίποτε καὶ ἐγὼ δὲν τοὺς δίδω, ἀλλὰ μὲ πονοκεφαλοῦν ἀδίκως.

Δύο ἄνδρες τοῦ σώματος Καραβάρη—Γεώργιος Δημ. Μπουρλοῦκος ἐκ Σμύρνης καὶ Ἐμμανουὴλ Σκαλίδης ἐκ Ρεθύμνου Κρήτης—μοῦ παρουσίασαν φύλλα πορείας δι' Ἀθήνας πρὸς νοσηλείαν. Μετὰ πολλὰς ἐρωτήσεις μοῦ ἐδήλωσαν ὅτι τοὺς ἐδώσατε πρὸς 15 δραχμὰς τὸν καθένα «διὰ καφέ». Ἐζήτουν δὲ ἀπ' ἐμὲ χρήματα δι' ὁδοιπορικά. Εἶπα ὅτι θὰ σᾶς γράψω καὶ ἂν μοῦ δώσητε ἄδειαν νὰ τοὺς δώσω καὶ ἄλλα, θὰ δώσω. Γραψητέ μοι λοιπὸν τὸ ταχύτερον, διὰ νὰ μὴ μένουν ἐδῶ καὶ ἐξωδεύσουν καὶ αὐτὰ πού τοὺς ἐδώσατε.

Ὁ ὁπλαρχηγὸς Κ. Σερέτης, τραυματίας, συνωδεύθη ἀπὸ δύο ὁπαδούς του Γ. Ἀθανασιάδην καὶ Στ. Παπαδόπουλου ἐκ Πανόρμου. Μοῦ ἔγραψε καὶ τοὺς ἐδωκα 5 φράγκα τῶν δύο, σήμερον ἐπιστρέφουν. Νὰ σημειωθοῦν εἰς τὴν σχετικὴν κατάστασιν τοῦ σώματος.

Ὁ ὁπλαρχηγὸς Ἐ. Γεωργακάκης μοῦ γράφει ὅτι οἱ τραυματῖαι Γεώργιος Ἀγγελάκης (σημειοῦται μὲ μολύβι «20 δρ.»), Δημήτριος Πατσουράκης, Πέτρος Μαλιωτάκης, Ἰωάννης Σεργάκης καὶ οἱ Γεώργιος Διπλαράκης καὶ Ἰωάννης Κρομμυδάκης, ἀποχωροῦντες τοῦ ἀγῶνος ἔνεκα ἀσθενείας μὲ φύλλον πορείας, δὲν ἔλαβον μισθοδοσίαν ἀπὸ 1ης Ἀπριλίου, ὁπότε ἀνεχώρησαν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ζητεῖ νὰ τοὺς δώσω χρήματα. Γράψατέ μου καὶ δι' αὐτοὺς τί νὰ κάμω.

Ἀπὸ τὰ παιδιὰ πάλιν πού εἶχε φέρει ὁ Μελάς μοῦ παρουσιάσθηκαν 4—5 μὲ ἓνα σωρὸν παράπονα καὶ ἀπαιτήσεις. Ἐζήτουν ἀπ' ἐμένα πιστοποιητικά, φύλλα πορείας, ὁδοιπορικά διὰ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς Ἀθήνας.

Τοὺς εἶπα ὅτι δὲν ἤμπορῶ νὰ τοὺς δώσω τίποτε ἐφ' ὅσον δὲν μοῦ φέρουν ἔγγραφον ἰδικόν σας. Δὲν γνωρίζω τί θὰ πράξουν.

Τώρα πάλιν μοῦ παρουσιάσθη ἓνας λοχίας Σεριόπουλος Κων/νος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθει ἐπὶ κεφαλῇς 30 ἀνδρῶν καὶ τώρα φεύγει μὲ 10 ἄνδρας. Τὰ ἰδικὰ τοῦ τὰ παράπονα εἶναι μᾶλλον γενικῆς φύσεως. Εὕρισκει ὅτι ὁ ἀγὼν διεξάγεται μὲ κακὸν τρόπον, μὲ πολλὰς ἐλλείψεις, μὲ προτιμήσεις εἰς τοὺς μὲν εἰς βάρος τῶν δὲ. Τὸν συνεβούλευσα ὅτι πρέπει νὰ ἐπιστρέψῃ διότι ὅλα αὐτὰ ἔχομεν ὑψ' ὧσιν χωρὶς νὰ μᾶς τὰ εἰτῇ καὶ φροντίζομεν διαρκῶς νὰ τὰ διορθώσωμεν. Νὰ ἰδοῦμε, τί θὰ κάμῃ καὶ αὐτός. Ἐννοεῖται, ἂν ἐπειμείνη νὰ φύγῃ, δὲν θὰ τοῦ δώσω τίποτε καὶ αὐτουνοῦ.

Πρὸ ὀλίγου ἔλαβα καὶ νέον τηλεγράφημα τοῦ κ. Δούλη. Σᾶς ἔσωκλείω ἀντίγραφον αὐτοῦ καὶ τῆς δοθείσης ἀπαντήσεως. Δὲν ἤμπορῶ νὰ βγάλω κανὲν νόημα ἀπὸ ὅλην αὐτὴν τὴν σειρὰν τῶν τηλεγραφημάτων πού ἔρχονται ἔτσι ξεκάρφωτα.

Εἰς τὸ Στρατιωτικὸν Νοσοκομεῖον μένουν 13 τραυματῖαι. Ἄλλοι 3, ἐν οὗ καὶ ὁ ἰδικός σας, μένουν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον. Σᾶς ἔσωκλείω ὀνομαστικὸν κατάλογον, ἵνα τὸν παραβάλητε καὶ διορθώσητε τὸν πρῶτον ἀποσιέλοντές μοι ἓνα πλήρη κατάλογον νεκρῶν καὶ τραυματιῶν, πρὸς δημοσίευσιν. Ἐπεσκέφθην τοὺς ἐν τῷ Νοσοκομείῳ, τοὺς ἔστειλα φανέλλες καὶ καπνόν. Ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖον τοὺς ἐδωκα ἀσπρόρουχα. Κανεῖς δὲν εἶναι ἐπικινδύνως τραυματίας.

Σᾶς στέλλω καὶ μίαν σημείωσιν διαφορῶν εἰδῶν καὶ χρημάτων, δοθέντων εἰς διαφόρους ὁπλίτας, ἵνα ἔχητε γνῶσιν αὐτῶν καὶ σημειώσητε εἰς τὰς καταστάσεις, ἂν ὑπάρχουν, ἐννοεῖται.

Ἐχθὲς ἐκοιμήθησαν εἰς Δουπλάκους καὶ σήμερον μοῦ παρουσιάσθη ἐδῶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν 40 στρατιῶται. Ὁ ἐπὶ κεφαλῇς τῶν λέγεται Πετρόμπεης, σᾶς γνωρίζει. Δὲν γνωρίζω, ἂν πρέπη νὰ τὸν κρατήσω, ὅπως συμπράξῃ μὲ τὸν Μαυρατζᾶν νὰ τὸν στείλω αὐτοῦ. Τοῦ λείπουν 8 ὅπλα, ἐκτὸς τῶν ἄλων ἐλλείψεων.

Ὁ κ. Κ. Μελάς μᾶς ἔφερεν ἀπὸ τὴν περιοδείαν του 14 ὅπλα, 85 φράγκα καὶ κάλτσες ἀρκετὰ καλὰς καὶ μερικὰ ἄλλα ἐσώρρουχα ἐφθαρμένα. Αὐριοῦν θέλει νὰ ἔλθῃ εἰς συνάντησίν σας, ἵνα σᾶς βοηθήσῃ, ἀναπληρῶν τὸν ἀπελθόντα ἀδελφόν του.

Ὁ ἀνωτέρω Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης θὰ μείνῃ καὶ ἀπόψε εἰς Ντουπλά

ΩΣΤΑ ΑΠ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Η. ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ 1854*

ΟΘΩΝ—ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΙΔΕΑ

“Οθων και Έλληνες.

Μετά τὸν φόνον τοῦ Καποδιστρίου, ἐξελέγη ὑπὸ τῶν Μ. Δυνάμεων Βασι-
λεὺς τῶν Ἑλλήνων ὁ “Ο θ ω ν. (7 Μαΐου 1832)

«Οἱ Ἕλληνες ἐγείροντες τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ὡς μόνον πόθον εἶχον
τὴν Πί σ τ η ν καὶ τὴν Ἐ λ ε υ θ ε ρ ί α ν. Κατὰ δὲ τὸν μακρὸν ἀγῶνα ὡς μόνον
πολίτευμα ἐθεώρουν τὴν Δ η μ ο κ ρ α τ ί α ν. Ἐπὶ Καποδιστρίου δὲ μὴ τυχόντες
τῶν ὅσων ἐπιθύμουν, ἠλπίζον ν’ ἀπολαύσουν τῶν πάντων ἐκ τῆς Βασιλείας. Ἐντεῦ-
θεν οὐδέποτε ἔχυσαν τόσα δάκρυα χαρᾶς, ὅσα κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ “Οθωνος ἐν
Ναυπλίου. (Γεν. Ἱστ. Γ. Κρέμου. Τ. Δ.’ σελ. 1053).

Ὁ στρατηγὸς Μακρυγιάννης εἰς τὰ ἀπομνημονευματά του (Τ. Β.’ σελ. 51)
γράφει τὰ κάτωθι, χαρακηριστικὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τοῦ πλήθους τῶν ἐλπί-
ων τῶν Ἑλλήνων.

«Σήμερα ξαναγεννιέται ἡ Πατρίδα κι’ ἀνασταίνεται, τόσο καιρὸ χαμένη οδυ-
μένη. Σήμερα ἀνασταίνονται οἱ ἀγωνισταί, πολιτικοί, θρησκευτικοί καὶ στρατιωτι-
οί, ὅτι ἦρθε βασιλέας μας ὅπου ἀποχτήσαμε μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. Δόξα νᾶχῃ
παναγαθὸ σου ὄνομα, Κύριε, Παντοδύναμε, πολυέλεγε, πολυέσπλαχνε.....

..... Τὸ 1833 Γενάριον 18 ἄραξε εἰς τ’ Ἀνάπλη. Στὶς 20 μηνὸς ἦρθε εἰς
σπίτι μου ὁ γκενερόλ Ἀγεντίκ.....καὶ μοῦ εἶπε τὶς ἀρετὲς ὅπουχε ὁ βασιλέας καὶ
σωθοῦνε τὰ δεινὰ μας, ὅτι θ’ ἀνθίσουνε οἱ ἀγῶνες κάθε πατριώτῃ καὶ ἀγω-
στή.... ».

Καὶ τὸ ὄνειρον παντὸς πατριώτου τότε, ἦτο νὰ βασιλεύσῃ ἡσυχία καὶ δμό-
τια εἰς τὴν Ἑλλάδα. Νὰ κλείσουν αἱ πληγαί, τὰς ὁποίας ἤνοιξεν ὁ ὀκταετὴς ἄ-
γῳν καὶ νὰ μοιρασθῇ ἡ γῆ.

Γῆ καὶ Ἐ λ ε υ θ ε ρ ί α ἦσαν οἱ δύο μεγάλοι πόθοι, οἱ ὁποῖοι ἐφλό-
γον τὰς ψυχὰς τῶν ἀπλῶν Ἑλλήνων. Ὅμως ἡ γῆ τῶν Τούρκων ἀντὶ νὰ μοιρασ-

(*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους σελ. 448.

καὶ θὰ ἔλθῃ αὐριον εἰς συνάντησίν σας διερχόμενος διὰ Νεστράμ. Εἶχε πολ-
λὰ ἀπαιτήσεις, μοῦ φαίνεται δὲ χαρακτὴρ πολὺ δύσκολος.

Θὰ τοῦ στείλω εἰς Δουπλάκους μερικά εἶδη ἐλλείψεων του καὶ θὰ σᾶς στείλω
καλόγον αὐριον.

Σᾶς χαιρετῶ ὑμέτερος

Γ. Μπούσιος

(Συνεχίζεται)

θῆ εἰς τοὺς ἀγωνιστάς, οἱ ὅποιοι περιεπλανῶντο· πειναλέοι καὶ ρακένδυτοι, ἐκη-
ρύχθη Ἑθνική.

Ἡ δὲ Ἑλευθερία καὶ τὸ Σύνταγμα, τὸ ὅποιον ἐπόθουν ὅ-
λοι οἱ Ἕλληνες, δὲν παραχωρεῖται. Διότι ὁ Ὀθων ἀνατεθραμμένος εἰς τὸ ἀπολυ-
ταρχικὸν περιβάλλον τῆς Αὐλῆς τοῦ πατρὸς του βασιλέως τῆς Βαυαρίας, δὲν ἔπαν-
σε νὰ χειραγωγῇται ὑπ' αὐτοῦ.

Ἡ παροχὴ Συντάγματος εἰς τὴν Ἑλλάδα— τοῦ ἔγραφε— σημαίνει τοῦ
Θρόνον τὸν ὀλεθρο καὶ τῆς χώρας τὴν δυστυχία...» (Ἐπιστολὴ Λουδουβίκου 24]8]
1836.

Καὶ ὁ Μέτερονιχ, ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος, ἔγραφεν εἰς τὸν Πρεσβευτὴν του εἰς
τὴν Ἑλλάδα: «Τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον εἶναι ἐπαναστατικῆς προελεύσεως. Ἐν τῇ
βίᾳ τῶν περιστάσεων ἔλαβε τὸ βάπτισμα τῆς νομιμότητος. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ στη-
ρίζεται εἰς τὸ βάπτισμα καὶ ὄχι εἰς τὴν γέννησιν. Ἀπο τὴν γέννησιν ἀπορρέει ἡ λαϊ-
κὴ κυριαρχία, ἀπὸ τὸ βάπτισμα ἡ Μοναρχικὴ Ἀρχή. Ἀναγνώσατε ταῦτα εἰς τὸν
Βασιλέα».

Ὅλαι αὐταὶ αἱ ἐπιρροαὶ καὶ ἡ ὑπόσχεσις ἐπὶ πλεόν τὴν ὁποίαν ἔδωσεν εἰς
τὸν Τσάρον, ὅτι: «Οὐδέποτε θὰ εἰσῆγε τὸ Σύνταγμα εἰς τὴν Ἑλλάδα», διὰ νὰ συγ-
κατανεύσῃ ὁ τελευταῖος εἰς τὴν παροχὴν δανείου, καθίστον τὴν ἐκουσίαν παροχὴν
Συντάγματος ἀδύνατον.

Ὁ λαὸς ὅμως ἐξανίσταται διὰ τὴν ἄρνησιν αὐτὴν καὶ σημειώνονται τὰ ἐπα-
ναστατικὰ κινήματα τῶν Πατρῶν, τῆς Ὑδρας, τοῦ Ναυπλίου καὶ ἀλλαχοῦ, τὰ ὅ-
ποια ἔχουν ὡς μόνον σκοπὸν τὴν ἀπόκτησιν Συντάγματος καὶ τὴν ἀποκατάστασιν
τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν.

Ὁ Ὀθων, μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κινήματος τοῦ Καλλέργη (3 Σεπτεμβρί-
ου 1843), ἐνῶ παρεχώρησε τυπικῶς τὸ Σύνταγμα, οὐσιαστικῶς ἀφῆρσε τοὺς ἐ-
λευθέρους θεσμούς του, διότι:

«Αἱ ἐξελέγξεις τῶν ἐκλογῶν ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ (7—9—1844 μέχρι 31—10
—1845)», γράφει ὁ Κρέμος, (Γεν Ἰστ. Τ. Δ. σελ. 1095) τῆς πρώτης περιόδου
τῆς συνταγματικῆς τῶν Ἑλλήνων Βουλῆς, ἐν ἣ ἔδει νὰ πρυτανεύῃ ἡ εὐνομία καὶ
ἡ δικαιοσύνη, ἐγένοντο παρανομώταται. Τὸ Ὑπουργεῖον Κολέτιη πάντα μὲν ὁπα-
δὸν αὐτοῦ, καίπερ παρανομώτατα ἐκλεχθέντα, ἀνεκήρυττε γνήσιον βουλευτὴν, πάν-
τα δὲ ἀντιπολιτευόμενον ἀπεσκυβάλλιζεν ἐκ τοῦ βουλευτηρίου».

«Πρόκειται νὰ κυρωθῶσι φιλικαὶ ἐκλογαί; Εὐθύς, λέγει ὁ Ν. Δραγούμης, καὶ
αἱ δεινόταται παραβιάσεις ἐσιωπῶντο ἢ ἐχαρκτηρίζοντο ἐπουσιώδεις παρατυπίαι.
Ἡ μὲν βία ἢ σιᾶσις αὐτὴ ἀπεκαλοῦντο δικαία ἄμυνα, ἡ δὲ ἀδικία, ἡ ἀκολασία, τὸ
ψεῦδος, δικαιοσύνη, μετριοτής, ἀλήθεια».

Αὐταὶ αἱ λέξεις ἠλλαξαν σημασίαν. Ἡ μὲν παραβίασις τῶν καλπῶν ὠνομάσθη
συστολὴ σανίδων, αἱ δὲ σαπυνοκασέλαι καὶ τὰ σακκούλια κάλπαι. Ἡ λύμανσις
τῶν σφραγίδων τυχαία σύντριψις, οἱ συμβολαιογράφοι ἐπὶ τῆς ψηφοφορίας ἐπι-
τροπὴ καὶ οἱ ἀπόβλητοι λαοῦ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ.

Ἐντεῦθεν, συνεχίζει ὁ Κρέμος, εὐθύς ἐν τῇ πρώτῃ ἐπισήμῳ ἐφαρμογῇ αὐ-
τοῦ τὸ σύνταγμα παρεβιάσθη ἀνέδην. Ἐκ τούτου ὁ λαὸς διεφθείρετο ὁσημέραι. Ἐ-
πίστευσεν ὅτι τὸ σύνταγμα εἶναι μάχαιρα, δι' ἧς ἀνθ' ἐνὸς πλείονες ἀνευθύνως κα-
κουργοῦσιν».

Ὁ ὄχλος, παρανοῶν ἢ εὐφυῶς παρερμηνεύων τὴν σημασίαν τῆς λέξεως, ἔλε-
γε: «σύνταγμα εἶναι σύναγμα» δηλαδὴ κλοπὴ, ἄρπαγὴ. Οὐδέποτε ἐνεφανίσθησαν
τόσοι λησταὶ ἢ ἄρπαγες, ὅσοι ἐπὶ τοῦ Ὑπουργείου Κολέτιη. «...Ἐντεῦθεν τῶν
τοῦ συνάγματος ληστῶν ἐπληρώθη σύμπασα ἡ Ἑλλάς. Ἐκ δὲ τούτων προήλθον
καταὰ σιᾶσεις ἀλλαχοῦ τε καὶ ἐν Ναυπλίῳ, Λακωνίᾳ καὶ Μεσσηνίᾳ».

Ὅθων καὶ Ἀγγλία

Εὐθὺς μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ὅθωνος εἰς τὴν Ἑλλάδα, αἱ Μ. Δυνάμεις ἐπέδωξαν νὰ θέσουν ὑπὸ τὴν ἐπιρροήν των τὴν Ἀντιβασιλείαν. Τοῦτο ἐπέτυχεν ἡ Ἀγγλία, προσεταιρισθεῖσα τὸν ἀντιβασιλέα Ἀ ρ μ π α σ μ π έ ρ γ. Τοιουτοτρόπως ἐκρατεῖτο ὑπὸ τὴν ἐπιρροήν της ὁλόκληρος ἡ Κυβέρνησις. Μετὰ τὴν ἀντικατάστασιν του ὁμως ὑπὸ τοῦ Ρ ο υ δ χ ά ρ δ ο υ, λόγω τῶν φιλοαγγλικῶν του τάσεων, ἡ Ἀγγλία ἔχασε τὴν ἐπιρροήν της ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ Ἀγγλικὴ πολιτικὴ τότε, ἡ ὁποία ἀντιπροσωπεύετο εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπὸ τοῦ Λάϊονς, ἔλαβεν ἐχθρικὴν στάσιν ἐναντι αὐτοῦ καὶ προσεπάθει διὰ παντὸς τρόπου νὰ τὸν φθείρῃ καὶ νὰ τὸν μειώσῃ. Ἀποτέλεσμα τῆς πολιτικῆς ταύτης ἦτο ὁ ξαναγκασμός του εἰς παραχώρησιν συντάγματος, ἡ ληστρικὴ ἐνέργεια τοῦ Μεϊνδίτη εἰς Πάτρας καὶ ὁ ἀποκλεισμός τοῦ Πειραιῶς ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν, ἐξ αἰτίας τοῦ Ἑβραίου Πασίφικου. (Ἱστορία Παπαρηγοπούλου Τ. ΣΤ' σελ. 268).

Ἡ ἐξέγερσις ὁμως τοῦ λαοῦ ἔνεκα τούτου καὶ ἡ συμπαθὴς στροφή του πρὸς τὸν Ὅθωνα, ἠνάγκασε τὴν Ἀγγλικὴν Διπλωματίαν νὰ ἐλαιώσῃ τὴν πίεσιν της ἐπ' αὐτοῦ καὶ νὰ διατάξῃ τὴν λῦσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ τοῦ Πειραιῶς. Δὲν ἔπαυσεν ὁμως νὰ διατηρῇ τὴν ἐχθρικὴν της στάσιν καὶ νὰ ἀντενεργῇ εἰς πᾶσαν ἐκδήλωσιν αὐτῆς δυναμένην νὰ τοῦ παράσχῃ ὄφελῃ.

Ἡ Μεγάλῃ Ἰδέα

Ἐὰν ἡ ξένη ἐχθρικὴ Διπλωματία περιέσφιγγε τὸν Ὅθωνα ὡς βρόγχος εἰς τὸν λαιμόν, τὰ ἐσωτερικὰ ἄλυστα προβλήματα τὸν ἐπνιγον.

Ἡ κακοδιοίκησις, ἡ μεγάλῃ πτώχεια, οἱ δυσβάστακτοι φόροι, ἡ ἀδιανέμητος γῆ, ἡ κακὴ συμπεριφορὰ τῶν Βασιλέων, καὶ τὰ μύρια ἄλλα προβλήματα, τὰ ὅποια ἔμεινον ἄλυστα, ἔκαμον τὴν θέσιν τοῦ Ὅθωνος δύσκολον καὶ τὸν θρόνον του ἀνιστηρίζεται ἐπὶ ἐνὸς ὑφαιστείου,

«... Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ κατὰ τῆς ἐξουσίας δυσαρέσκεια ἀναφλεγόμενη ἀναφανδὸν καὶ ὑπὸ τῶν ξένων ἦτο γενικὴ, ἡ δὲ Κυβέρνησις ἐφοβεῖτο μὴ ἀναφυῶσι γενικώτερος ταραχά, ὑπεκινήθη ἡ Μεγάλῃ Ἰδέα, ὅπως ἡλεκτρισθῇ ὁ λαὸς καὶ ἀντιπαραζόμενος μετατρέψῃ τὴν προσοχὴν του ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ, εἰς τὸ ἐξωτερικόν, μεγαλεῖον τῆς Πατρίδος...» (Ν. Δραγούμης. Ἱστορικαὶ Ἀναμνήσεις. Τ. Β' σελ. 135).

Μεγάλῃ Ἰδέα.... Δύο λέξεις ἐντὸς τῶν ὁποίων περιεκλείσθη ὁλόκληρος ὁ ἔθνος παλμός ἐπὶ τρεῖς περίπου γενεάς.

Τὰ ἀνωτέρω ὑπὸ τοῦ Ν. Δραγούμης γραφέντα, μολονότι δὲν ἀνταποκρίνοντο ἀπολύτως πρὸς τὴν πραγματικότητα, ὁμως περιέχουσι σπέρματα ἀληθείας μόλις. Διότι ἡ ἀποκατάστασις τῆς γεωγραφικῆς ἐνότητος ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἦτο φυσικὸν νὰ ἀποτελέσῃ τὸ Ἰδανικὸν παντὸς Ἑλλήνου. Καὶ τὸ Ἰδανικόν αὐτοῦ εἶναι φανερόν ὅτι ἐγεννήθη ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς δημιουργίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, τὸ ὁποῖον προέκυψεν ἐκ τῆς Ἐπαναστάσεως τὸ 1821.

Οἱ Ἕλληνες—γράφει ὁ Κρέμος—δικαίῳ τῷ λόγῳ θεωροῦντες τὴν ἐκ τῆς Ἐπανάστασεως τοῦ 1821 ἰδρυθεῖσαν Ἑλλάδα, ὡς τὸ πρῶτον θεμέλιον τῆς Μεγάλῃς Ἰδέας, οὐδέποτε ἐπαύσαντο διανοοῦμενοι περὶ ἐλευθερώσεως τῶν ὑπὸ τὴν φαντασίαν Τουρκικὴν τυραννίαν ὁμοφύλων αὐτῶν». (Γεν. Ἱστορία. Τ. Δ'. σελ. 1076).

Ὁ ταλαίπωρος Μακρυγιάννης μᾶς βοηθεῖ νὰ τοποθετήσωμεν καὶ χρονικῶς τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας τῆς Μ. Ἰδέας.

«... Ὅταν ἦρθε ὁ Κυβερνήτης—γράφει—ὅπου ὁργάνωσε τὰ στρατεύματα, ἀδίκησαν πολλοὶ ἀγωνισταί, ἀδικήθη καὶ ὁ Λαοῖον. (Σ.Σ. Ἐνας συναγωνιστὴς Μα-

κεδών φίλος τοῦ Μακρυγιάννη). Γύρευε νὰ πάη κλέφτης, τὸν συμβούλεψα νὰ πάη εἰς τὴν πατρίδα του νὰ μπορέσῃ ν᾿ἀχῇ ἀνθρώπους ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του καὶ νὰ ἰδοῦ με, ὅποτε εἶναι ἀρμόδιος καιρὸς νὰ τηράξωμε ὅλοι οἱ Ἕλληνες μυστικῶς νὰ λευτερώσωμε καὶ τὰ ἄλλα μέρη τῆς Τουρκίας, ὁποῦναι εἰς τὴν τυραγνίαν τοῦ Σουλτάνου καὶ νὰ ἐνεργήσωμε τὸν ὅρκον τῆς Ἑταιρείας....». (Ἀπομνημονεύματα Μακρυγιάννη Τ. Β'. σελ. 106. Ἐκδ. Β.).

Ἐπομένως...

Ἡ Μεγάλη Ἰδέα δὲν εἶναι δημιούργημα, οὔτε τοῦ Ὅθωνος, οὔτε τοῦ Κωλέττη, ὅπως ἐπιστεῖθη μέχρι σήμερον.

Ἡ Μ. Ἰδέα ὡς Ἐθνικὸν Ἰδανικὸν ἐγεννήθη εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀντικατέστησε τὸν πόθον τῆς ἀπελευθερώσεως ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους, τὸν ὅποιον δὲν ὀλοκλήρωσε ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 1821.

Ὁ Ὅθων καὶ ἡ Μ. Ἰδέα.

Ἡ Ἐμφάνισις τῶν «Ἑταιρειῶν», τῶν μυστικῶν δηλ. ὁργανώσεων, αἱ ὅποιαι εἶχαν σκοπὸν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν, σημειώνεται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Καποδιστρίου, ὡς γίνεται φανερὸν ἐκ τῶν κατωτέρω:

«...Ὁρκιστήκαμε, γράφει ὁ Μακρυγιάννης ὅπου ἀνωτέρω, νὰ μὴ προδοθῶμε καὶ ν' ἀγοικιόμαστε καὶ νὰ ἰδοῦμε καὶ τὴν θέλησιν τοῦ Καποδιστρία. Τὶ λευτεριά θέλει τῶν Ἑλλήνων.... καὶ πασκίζαμε ἔξω καὶ μέσα μὲ τρόπον καὶ κατηχούσαμε τοὺς ἀνθρώπους, ἴσως καὶ κινηθοῦμε διὰ τὰ ἔξω καὶ ἐλευθερωθῶμε κι' ἐμεῖς ἐδῶ μέσα....» (1)

Ὡς φαίνεται ἐκ τῆς σημειώσεως, ὁ διάχυτος πόθος πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑποδούλων, ἦτο γέννημα τῆς προσπαθείας τοῦ ἔθνους νὰ ἐλευθερωθῇ τὸ ἴδιον ἀπὸ: «.....τὴν παροῦσαν ἀνυπόφορον κατάστασιν....».

Ἀρα, ἡ Μ. Ἰδέα δὲν ὑπεκινήθη ὑπὸ τοῦ Ὅθωνος καὶ τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλ' ἐξεπήδησεν ἐκ τοῦ λαοῦ.

Ἐπομένως ὁ Ὅθων ὑποστηρίζων τὸν Ἐθνικὸν αὐτὸν πόθον, ὁ ὅποιος ἀπεκρυσταλλώθη ἀργότερον εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς Μ. Ἰδέας, ἠκολούθη τὸν Ἐθνικὸν παλμόν, δι' ἴδιον βεβαίως ὄφελος. Καὶ μέχρι τοῦ σημείου αὐτοῦ εἶναι δικαιολογημένος, διότι ἠκολούθη τὸ ἔθνος εἰς τὰς ἐπιδιώξεις του, τὰς ὁποίας προσεπάθει νὰ πραγματοποιήσῃ διὰ μεγάλων βημάτων, τοῦ Ὅθωνος ἐπομένου πάντοτε καὶ καθυστερημένου, ὡς θὰ ἴδωμεν....

Αἱ συγκροτούμεναι Ἑταιρεῖαι (2) ὑπὸ διαφόρων προσώπων, μόνον μετὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τῶν ὁργανωτικῶν των προσπαθειῶν, ἐγνωστοποιοῦντο εἰς τὴν

1. Τὴν ἔννοιαν τῶν ἐκφράσεων τοῦ Μακρυγιάννη «μέσα» καὶ «ἔξω», τὴν ἐξηγεῖ ὁ Γ. Βλαχογιάννης εἰς τὸν πρόλογον τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Στρατηγοῦ (σελ. 43) ὡς ἑξῆς:

«...ἔστρεψε αὐτὸ τὸ (πνεῦμα του) εἰς μυστικὰς ἐνεργείας καὶ κατηχήσεις πρὸς σύστασιν συνωμοσίας, σκοπὸν ἐχούσης τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑποδούλων....»

....Πολλὰ πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις καὶ ἐκ τῶν διαφόρων ἀφορμῶν ἀπόκρυσφινώσεις συνήπτοντο καὶ διελύοντο καὶ περιπλέκοντο πρὸς ἀλλήλας. Εἶχον δὲ πᾶσαι σχεδὸν αἰτίαν ἐσωτερικὴν καὶ βαθυτέραν δικαιολογίαν τὴν κακὴν κατάστασιν τοῦ Κράτους, τὴν δυστυχίαν τῶν ἀγωνιστῶν καὶ τὴν ἄλλην πολιτικὴν καχεξίαν. Οὕτω βαθμηδὸν καὶ ἡ τοῦ Μακρυγιάννη συνωμοσία ἔχουσα ἀρχῇθεν σκοπὸν καθαρῶς πατριωτικόν, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐδαφικῆς αὐξήσεως τοῦ Κράτους διὰ τῆς προσθήκης τῶν ὑποδούλων Ἑλληνικῶν χωρῶν, ἀλλὰ γεννηθεῖσα ἐκ τῆς ἀποστροφῆς καὶ τοῦ μίσους πρὸς τὴν παροῦσαν ἀνυπόφορον κατὰστασιν, μετὰ πολλὰς ἀποπειράς ἐξωτερικοῦ κινήματος...ἔστράφη πρὸς τὰ ἔσω πράγματα...»

2. Μυστικαὶ Ἑταιρεῖαι ἐλειτούργησαν πολλὰ. Δύνανται δὲ νὰ χωρισθῶσιν εἰς δύο κατηγορίας. Εἰς ἐκείνας αἱ ὁποῖαι καθωδηγοῦντο ὑπὸ ξένων Δυνάμεων καὶ ἐνήργουν πρὸς ἐπὶ

Ὁθωνα καὶ τὴν Κυβέρνησιν.

Ἐλκυσα καὶ τὸν βασιλέα σ' αὐτά, γράφει ὁ Μακρυγιάννης, ὅχι ὁμως νὰ ξέρῃ καὶ τὸν ὀργανισμόν μας...» (Ἀπομνημ. σ. 203).

Αἱ προφυλάξεις αὐταὶ τῶν συνομωτῶν προήρχοντο ἐκ τῶν αὔστηρῶν μέτρων τὰ ὁποῖα ἐλάμβανεν ἡ Κυβέρνησις ἐναντίον τοιούτων μυστικῶν ἐνεργειῶν, αἱ ὁποῖαι ἦτο δυνατόν νὰ ὑποκρύπτουν καὶ ἐπιβουλὴν κατὰ τοῦ καθεστώτος, ὡς συ νέβη μὲ τὴν «Φιλορθόδοξον Ἑταιρείαν». Ἐπὶ πλέον αἱ Ἑταιρεῖαι αὐταὶ ἐδημιουργοῦν καὶ ζητήματα μετὰ τῆς Τουρκίας, ἡ ὁποία ἐκατηγόρει πάντοτε τὴν Ἑλλάδα ὅτι ὑπέθαλπε τοιαύτας «ἐκνόμους» ἐνεργείας.

Τὸ ὅτι ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις ἠναντιώνοντο κατ' ἀρχὴν εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν Ἑταιρειῶν φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ καιωτέρω ἀποσπάσματος τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Μακρυγιάννη:

«... Ἀπὸ τὸ ἄλλον κόμμα (Σ.Σ. τὸ φιλορωσσικόν) τῆς Φιλορθόδοξης Ἑταιρείας, ἓνας λεγόμενος Στέφανος Βαλλιάνος, εἶχε μίαν Ἑταιρείαν διὰ τὴν Μ. Ἰδέαν, τὰ ἔξω, (*) καὶ βάνει ὅλους τοὺς σουρτούκηδες καὶ τοὺς γέλαγε καὶ τοὺς ἔλεγε ἔχει καράδια, ὅπλα, τσεπχανέδες πλῆθος καὶ στρατέματα καὶ πεντακόσιες χιλιάδες τάληρα. Γέλαγε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἔπαιρνε τὰ χρήματα, τᾶτρωγε, ὕστερα πῆναινε καὶ τοὺς πρόδινε ὅλους εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὸν Βασιλέα. Μὲ τοιοῦτον ἄνθρωπον καὶ μὲ τοιαῦτα μέσα θέλουν νὰ κάμουν κίνημα διὰ τὴν Μεγάλην Ἰδέαν νὰ πᾶνε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολη...» (Ἀπομνημ. Τ. Β. σ. 171).

Ἡ ἀνωτέρω περικοπὴ ἐκφράζει καὶ τὴν συγκεκριμένην μορφήν τὴν ὁποίαν λαβε τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὰ «ἔξω, ἀντικατασταθὲν διὰ τῆς ἐκφράσεως «Μεγάλη Ἰδέα» τῆς ὁποίας κεντρικὸς σκοπὸς ἦτο «νὰ πᾶνε στὴν Κωνσταντινούπολη», ὅπως γράφει ὁ Μακρυγιάννης. Τοιοῦτοτρόπως εἶναι δυνατόν νὰ ὁρισθῇ αἱ ὁ χρόνος τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ὅρου «Μ. Ἰδέα».

; των καὶ εἰς ἐκεῖνας αἱ ὁποῖαι ἐπήγαζον ἐξ ἀτομικῆς πρωτοβουλίας.

Ἑταιρεῖαι τοῦ πρώτου εἶδους ἦσαν:

α) «Ἡ Φιλορθόδοξος Ἑταιρεία», ἡ ὁποία ὑπέθαλπε τὰ συμφέροντα τῆς Τσαρικῆς Ρωσας. Ἀρχηγὸς αὐτῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦτο ὁ Γ. Καποδίστριας, ἀδελφὸς τοῦ Κυβερνήτου καὶ λοιποὶ πολλοὶ ἐπιφανεῖς. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὁ Ὑπουργὸς τοῦ Ὁθωνος Γλαράκης.

Σκοπὸς τῆς «Φιλορθόδοξου Ἑταιρείας» συμφώνως τῷ κανονισμῷ τῆς ἦτο: «Ἡ ὑπεράσσις τῆς Θρησκείας καὶ δι' αὐτῆς ἐσωτερικὴ μεταβολὴ καὶ ἐξωτερικὴ εἰς τινὰς Τουρκικὰς ἀρχὰς ἀποστασία».

Εἰς τὴν πραγματικότητά ὁμως ἐστρέφετο ἐναντίον τοῦ Ὁθωνος ὁ ὁποῖος δὲν ἐνέπνεε μπάθειαν πρὸς τὴν Ρωσίαν. Διὰ τοῦτο «ἀγρικιόνταν παντοῦ» γράφει ὁ Μακρυγιάννης «καὶ ν Πρωτοχρονιά θὰ κάναν κίνημά της εἰς τὴν Ἐκκλησίαν νὰ βαρύνουν τὸ βασιλιά καὶ τοὺς λους...».

Ἀπεκαλύφθη ὁμως τὴν 24 Δεκεμβρίου 1839 καὶ ἐματαιώθη πᾶσα ἐνέργεια, φυλακισθέντων τῶν ἀρχηγῶν της.

Ὁ δὲ Μακρυγιάννης προσθέτει ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψίν της:

«Οἱ ἀσυνείδητοι, διὰ νὰ κάμῃ ὁ καθεὶς τοὺς σκοποὺς του, ἄλλος βγάνει τὴν θρησκείαν ἐμπρὸς ἄλλος τὴν Πατρίδα—κι ὅσο θέλουν καὶ σέβονται οἱ τοιοῦτοι αὐτὰ τὰ γερά, τόσο ὁ νάχουν...» (Ἀπομνημονεύματα Τ. Α', σελ. 113).

β) Δι' ὑποκινήσεων τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας συνεστήθη ἄλλη Ἑταιρεία ἡ ὁποία ἐδίωκε τὴν δημιουργίαν «Νόμων Συνταγματικῶν».

Διὰ τοῦτο ὁ Μακρυγιάννης γράφει: «Χορτάσαμε πλέον λευτεριά συνταγματικὴ ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ τοὺς Γάλλους καὶ Ὁρθοδοξία Ρούσικη μὲ τὴν Φιλορθόδοξον Ἑταιρείαν...» (σελ. 114).

Ἑταιρεῖαι δημιουργήματα ἀτομικῆς πρωτοβουλίας ἦσαν:

α) Αἱ ὀργανωθεῖσαι κατὰ καιροὺς ὑπὸ τοῦ Μακρυγιάννη.

β) Ἡ ὑπὸ τοῦ Βαλλιάνου ὀργανωθείσα, κλάδος τῆς Φιλορθόδοξου.

γ) Αἱ ὑπὸ τῶν Τζαβέλλα, Τισσαμενοῦ, Κ. Βεΐκου, Χατζηπέτρου καὶ ἄλλων συσταθεῖσαι.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω συνεστήθησαν καὶ ἄλλαι, διὰ τὰς ὁποίας δὲν ἔχομεν πληροφορίας.

δ) Ἡ Μεγάλῃ Ἰδέᾳ πρώτη φορὰ ἀναφέρεται ἐδῶ ὑπὸ τοῦ Μακρυγιάννη. Φαίνεται, ὁ ὅρος αὐτὸς νὰ εἶναι δημιουργήμα ἰσως αὐτῆς τῆς ἐποχῆς τῆς πέριξ τοῦ 1839....

Ὁ Κωλέττης καὶ ἡ Μ. Ἰδέα.

Ἀφοῦ ἀπεκλείσθη ἡ ἀπόδοσις τῆς πατρότητος τῆς Μ. Ἰδέας εἰς τὸν Κωλέττη, ὑπολείπεται νὰ ἐρευνηθῇ καὶ κατὰ πόσον οὗτος τὴν ὑπέθαλψε καὶ τὴν ἐνίσχυσε.

Καὶ πάλιν ὁ στρατηγὸς Μακρυγιάννης θὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ διαφωτίσωμεν τοῦτο διὰ τοῦ ἐξῆς περιστατικοῦ, τὸ ὁποῖον διηγεῖται εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του (Τ. Β'. σελ. 189), καὶ τὸ ὁποῖον παραθέτομεν κατωτέρω ἐν περιλήψει:

Μιά φορὰν παρουσιάσθη εἰς τὸν Μακρυγιάννη ὁ ἀπεσταλμένος ἐνὸς Τούρκου δυσηρεστημένου ἐκ τῆς καταστάσεως ἡ ὁποία ἐπεκράτει τότε εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ τοῦ ἐπρότεινε νὰ συμπράξουν οἱ Ἕλληνες μετὰ τῶν δυσηρεστημένων Τούρκων, διὰ μίαν ἐξέγερσιν εἰς τὴν Τουρκίαν.

Ὁ Μακρυγιάννης ἀφοῦ τὸν ἤκουσε, τοῦ συνέστησε νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν Πρωθύπουργόν Κωλέττη καὶ νὰ τοῦ ἐκθέσῃ καὶ αὐτοῦ τὴν πρότασιν, χωρὶς νὰ τοῦ ἀναφέρῃ ὅμως ὅτι ἐμίλησαν μαζί.

Ὁ Κωλέττης ἀφοῦ ἤκουσε μὲ προσοχὴ τὰς δελεαστικὰς προτάσεις τοῦ Τούρκου ἀπεσταλμένου τοῦ εἶπε: ὅτι ἔχει ἐνεργήσῃ καὶ μὲ ἄλλους σημαντικοὺς καὶ ὁπότε εἶναι καιρὸς... «ἔχωμε ὅλες τὶς ἐτοιμασίας καὶ θὰ ἐλευθερώσωμε ὅλα αὐτὰ τὰ μέρη...» Τὸν συνεβούλευσε νὰ ἀποφύγῃ νὰ συναντηθῇ μὲ τὸν Μακρυγιάννη.

Ἡ ἀδιαφορία καὶ ἡ ἀόριστος ἀπάντησις τοῦ Κωλέττη, εἰς τὰς προτάσεις τοῦ ἀπεσταλμένου, ἀπήλπισαν τὸν τίμιον στρατηγόν, διότι ἐγνώριζεν ὅτι οὐδεμία ἐτοιμασία ὑπῆρχε δι' ἐξωτερικὴν ἐνέργειαν. «...βγῆκα γράφει, κι' ἐγὼ ἀπὸ τὴν ἀπάτη, ὅπου νόμιζα κάτι μπορεῖ νὰ βγῇ ἀπ' αὐτόν, διὰ τοὺς ἀδελφούς μας τοὺς σκλαβωμένους....» (Ἀπομν. σελ. 190).

Τὸ ἀνωτέρω ἀποθαρρυντικὸν συμπέρασμα, δὲν ἀποκλείει τὸ γεγονὸς τῆς κατὰ κόρον χρησιμοποίησεως τῆς Μ. Ἰδέας ὑπὸ τοῦ Κωλέττη δι' ἰδίαν ὠφέλειαν. Τοῦτο ὑποστηρίζει καὶ ὁ Γ. Κρέμος ὡς ἐξῆς: Ἡ φατρία αὕτη (Σ. Σ. τὸ Κωλετικὸν Κόμμα) ἐθεώρει ἐαυτὴν ὡς τὴν φιλελευθέραν μερίδα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἥτις ὡς γνώμονα τῆς πολιτείας αὐτῆς εἶχε τὴν Μεγάλην Ἰδέαν, ἥς ἐν τῷ ὀνόματι ἐδημοκρόπουν καὶ τῶν πάντων κατετόλμουν. Τὰ ἱερὰ ὀνόματα Ἀγία Σοφία, Κωνσταντινούπολις, Ἐλευθερία, Ἑλληνισμὸς καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀπέβησαν τειριμμένα ρήματα οὐδεμία πλέον αἰσθῆσιν κινουῦντα μᾶλλον δὲ ἀγανάκτησιν ἐφόσον ἐχρησίμευε πρὸς ἰδίους σκοπούς. Καὶ ὁ Ὅθων δὲ αὐτὸς συμφωνῶν τῷ Κωλέττη ἐφαίνετο ὑπέρμαχος τῆς Μ. Ἰδέας. Ἀλλὰ ταῦτα φρονοῦντες ἢ τοῦλάχιστον κηρύσσοντες οὐδὲν ἐποιοῦν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ μεγάλου ἔργου». (Γεν. Ἱστορ. Τ. Δ.' σελ. 1099).

Ὁ Μακρυγιάννης ἀναγνωρίζων ἀργότερον τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Κωλέττη διὰ τὴν δημιουργίαν κινημάτων εἰς τὴν Τουρκίαν, γράφει:

«... Ἀλλὰ, μοῦ εἶπε, πρέπει νὰ ἐτοιμαζώμαστε διὰ ἔξω—ὅσα εἶχαμε μιλημένα πρὸ καιροῦ. Ὅτι ἔστειλε τὰ μέσα τοῦ Γκιολέκα καὶ πολεμάγει τὴν Ἀρβανιτιὰ καὶ νὰ μὴν τὸν ἀφήσωμεν νὰ καθῇ» (Ἀπομν. Τ. Β'. σελ. 195). Τὰ ἀνωτέρω ἐλέχθησαν ὑπὸ τοῦ Κωλέττη μόλις ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του (31 Αὐγούστου 1847).

Τυχάνουν δὲ ἀληθέστατα τὰ ὑπὸ τοῦ Γ. Κρέμου κατωτέρω γραφέντα: «...ἀλλ' ὅμως δεδαιότατον ὅτι ὁ ἀνὴρ ἀδιακόπως εἶχεν ἐστραμμένα τὰ ὄμματα εἰς τὴν δούλην ἡπειρον Ἐδλάδα, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν γενέτειραν αὐτοῦ Ἠπειρον, ἐν ἣ κατεγίνετο νὰ συμφιλώσῃ Ἕλληνες καὶ Ἀλβανοὺς πεποιθὼς ὅτι ἡ συμμαχία μόνῃ αὕτῃ ἠδύνατο νὰ συντείνῃ εἰς ἐπιτυχίαν τῆς Μ. Ἰδέας. Τούτου δ' ἐνεκα καὶ οἱ Ἀλβανοὶ πρὸς αὐτὸν ἀπέβλεπον καὶ αὐτὸς δι' αὐτῶν ἐπεβάλλετο τῇ βασιλείᾳ πιστεύουσα ὅτι οὗτος ἦν ὁ μόνος τῶν Ἑλλήνων πολιτικὸς ἀνὴρ, ἐφ' ὃν ὁ θρόνος ἠδύνατο νὰ ἐκκηλοποιήσῃ καὶ εἰς ὃν οἱ δοῦλοι Ἕλληνες νὰ ἐλπίσωσι». (Γεν. Ἱστορ. Τ. Δ.' σελ. 1098).

(Συνεχίσει)

ΚΩΝ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ & μ. τῆς
Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

ΑΠΟ ΤΑ ΕΝΕΤΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ

ΜΙΚΡΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ*

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Διαθήκη τοῦ Κυπρίου Ἱερέως Γεωργίου Γιαφούνη

(Φάκελλος 1048—Συμβολαιογράφος Φραγκίσκος Βέλανος)

(Ἀποκαταστήσαντες τὴν ὀρθογραφίαν, τηροῦμεν ἐπακριβῶς τὸ λεκτικόν)

«Εἰς τὰς 13 Ὀκτωβρίου 1712»

Ἡξεύροντας πολλὰ καλὰ ἐγὼ Γεώργιος Γιαφούνης ἱερεὺς πῶς κανένα πρᾶγα δὲν [εἶ-
ναι βέβαιότερον ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ κανένα πρᾶγμα δὲν εἶναι πλέον] ἀμφίβολον ἀπὸ
τὴν ὥραν τοῦ θανάτου, διὰ τοῦτο πρὶν νὰ ἐλθῇ ἐκεῖνη ἡ [ὥρα, ἡθέλησα νὰ προετοι-
μασθῶ καὶ πνευματικῶς καὶ σωματικῶς, διὰ νὰ] μὴν ἀφίσω τὰ πράγματά μου ἀ-
5 διάτακτα [καὶ νὰ εὐρίσκωμαι εἰς μεγάλην [πτωχείαν διατὶ εἶναι πολὺς καιρὸς ὅπου
εὐρίσκομαι εἰς τὴν κλίνην μὲ μεγάλαις [ἐξοδαῖς χωρὶς καμμίαν βοήθειαν ἢ εἰσό-
δημα] καὶ νὰ φέρουν σύγχυσις καὶ [διχόνοιες, διὰ τοῦτο πρῶτον παραδίδω τῶρα διὰ
τότες τὴν ψυχὴν μου εἰς] τὰς χεῖρας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρηστοῦ, παρακαλῶν-
τας τὴν Δέσποιναν Παρθένον [τὸν Ἀγγελὸν μου τὸν φύλακα καὶ πάντας τοὺς ἀγγέ-
10 λους καὶ ἁγίους νὰ μὲ δια[φεντεύσουν ἐν ὥρᾳ θανάτου ἀπὸ τὰς ὁρμᾶς τοῦ δαίμονος
καὶ ἀπὸ τὰς [πλάνες τοῦ κόσμου, τῶρα μάλιστα ὅπου ἂν καλὰ καὶ εὐρίσκομαι εἰς τὸ]
κρεβάτι διὰ τὴν βαθέαν μου ἡλικίαν ὅπως εἶμαι ὑγιὴς τὰς φρένας καὶ τὸ νοῦν.

Λοιπὸν θέλω ὅτι μετὰ τὸν θάνατόν μου, τὸ λείψανόν μου νὰ θανθῇ εἰς [τὴν ἐκκλη-
σίαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῶν Γραικῶν κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς] ἁγίας μας ἀνατο-
15 λικῆς Ἐκκλησίας καὶ πρὶν νὰ κάμω νῆν διαταγὴν μου θέλω [διὰ σκάνσο⁽¹⁾] κάθε κον
τέζας⁽²⁾ ὅπου ἡμπόριε νὰ γένῃ ἢ διὰ σοσπέτο⁽³⁾ ὅπου ἡμπόριε τινὰς νὰ λάβῃ πῶς νὰ ἐ-
κρύφθῃ ἀπὸ τοὺς κυβερνήτορας τοῦ [σπιτιοῦ μου κανένα πρᾶγμα, θέλω νὰ κάμω τὴν
κάτωθεν νότα [πάντων τῶν ὀλίγων πραγμάτων ὅπου μοῦ εὐρίσκονται.

Ἐχω λοιπὸν [μίαν σκάτολα⁽⁴⁾] εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται ἓνα ποδάρι τοῦ ἁγίου
20 Μελίτωνος [ἐνὸς τῶν τεσσαράκοντα μαρτύρων τῶν ἐν Σεβαστείᾳ τῇ λίμνῃ μαρτυρη-
σάντων, [ἓνα κομματάκι ἁγιον λείψανον τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Πέτρου ἀλεξανδρεί-
ας [μὲ τὸ βάζο του ἀπὸ μάδρε πέρα⁽⁵⁾].

Δύο σταυροὺς, ἓναν Μοχοβίτικον δεμένον μὲ ἀσῆμι μαλαμοκαπνισμένον καὶ
τ' ἄλλο μὲ ἀσῆμι βενέτικον. Ἐνα φελόνιον ἀπὸ δαμάσκι κόκκινον
25 ἓνα στιχάρι ἀπὸ ῥάζο ἄσπρον παλαιὸν

Ἐτερον ἀπὸ καναβατσέτα μὲ διάφορα χρώματα

Ἐτερον πιονάτσο⁽⁶⁾ μεταξωτὸν

Ἐτερον ἄσπρον βαμβακερὸν ῥεκαμάδο⁽⁷⁾ εἰς ταῖς ποδιαῖς μὲ μετάξι κόκκινον

ἓνα πετραχήλι ἀπὸ ῥόζο ἄσπρον ῥεκαμάδο

[†] Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους, σελ. 477.

- 30 ἕτερον ἄσπρο ἀπὸ δαμάσκο σκέτο
 ἕτερον ἀπὸ ῥάζο κόκκινο ῥεκαμόδο μὲ τὰ ὑπομάνικα κουμπάνια
 ἕτερον κόκκινον σκέτο
 ἕτερον πράσινον ρεκαμάδο μὲ ὑπομάνικα κουμπάνια
 ἕτερον παονάτζο σκέτον
- 35 ὑπομάνικα κόκκινα σκέτα
 ἕτερα παονάτζα ὡς ἄνωθεν
 ἕτερα ἄσπρα παλαιὰ
 ζώνην μπλάβη(*) μεταξωτὴν
 ἕτερον πράσινον ὡς ἄνωθεν.

Αἰ εἰκόνες

- 40 Ὁ ἑσταυρωμένος μέγας ἱστορημένος εἰς πανί
 Ἡ ἁγία τριάς χωρὶς κνιζόλα(*)
 ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου μὲ κνιζόλα μαύρη
 Ἡ προσκύνησις τῶν Μάγων παλαιὰ
 Ἡ ὑπεραγία Θεοτόκος Μοσχοβίτικη
- 45 Ἑτερὴ χωρὶς κνιζόλα μὲ τάβλα χοντρή.
 Ἑτερὴ μικρὴ μὲ κνιζόλα ὀλίγον χρυσωμένη
 Ἑτερὴ μὲ κνιζόλα μαύρη μεγαλωπὴ
 Ἑτερὴ μικρὴ μὲ κνιζόλα μαύρη
 Ἑτερὴ μὲ κνιζόλα στενὴ καὶ ὀλίγον χρυσωμένη
- 50 Ἡ κοίμησις τῆς Θεοτόκου
 ὁ ἅγιος Νικόλαος μέγας μὲ κνιζόλα μαύρη
 Ἑτερος μικρὸς ὡς ἄνωθεν
 Ἑτερος μὲ κνιζόλαν στενὴν χρυσῇ
 ὁ ἅγιος Γεώργιος μέγας μὲ κνιζόλα μαύρη
- 55 Ἑτερος ὁμοίως
 Ἑτερος ὀλίγον ἀσημωμένος ὡς ἄνωθεν
 Ἑτερος μικρὸς μὲ κνιζόλαν μαύρη
 οἱ ἅγιοι Ἀνάργυροι μὲ κνιζόλα μαύρη
 ὁ ἅγιος Βλάσης ὁμοίως
- 60 ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ ἐλεήμων μικρὸς μὲ κνιζόλα χρυσῇ
 οἱ ἅγιοι πρωτοκορυφαῖοι Πέτρος καὶ Παῦλος, στρογγυλὸν
 Ἡ ἔγερσις τοῦ Λαζάρου μὲ κνιζόλαν μαύρη.
 Ἡ γέννησις τοῦ Προδρόμου ὁμοίως
 Ἡ Ἁγία Παρασκευὴ μὲ κνιζόλα παλαιὰ
- 65 Ἡ Ἁγία Αἰκατερίνα μὲ κνιζόλα
 Ἑτερὴ χωρὶς κνιζόλα
 ὁ ἅγιος Μηνᾶς μὲ κνιζόλα μαύρη
 ὁ ἅγιος Σπυρίδων μὲ κνιζόλα στενὴν χρυσῇ:

Βιβλία

- Εὐαγγέλιον μέγαν μὲ βελούδον
- 70 Ἑτέρα δύο παλαιὰ
 Ἀνθολόγια δύο, Τριψόδιον ἓνα, Πεντηκοστάριον ἓνα
 Παρακλητικὴ μία, Εὐχολόγια δύο, Τετραβάγγελον ἓνα
 Λειτουργίαι δύο, ὠρολόγια δύο, Συναξαριστὴν ἓνα.
 Χρονογράφοι δύο, Ραβικὸν ἓνα, Δαμασκητὸν ἓνα.
- 75 Μαργαρίτην ἓνα, Ἀμαρτωλῶν Σωτηρία 1, Ἐκλόγιον ἓνα

Καλοκαιρινή μία, Νέος Παράδεισος, Ψαλτήριο με ὀκτώηχον δεμένον
ἑτέρα δύο Ψαλτήρια.

(ἀκολουθεῖ περαιτέρω ἡ ἀπογραφὴ μερικῶν ἐσωρρούχων καὶ ἐπίπλων ἀνευ ση-
μασίας).

80 Ἀπὸ τὰ ἀνωθεν πράγματα ἀφίνω πρῶτον τοῦ Πανιερωτάτου ἀφθεντὸς [καὶ
Δεσπότης Κυρίου Κυρίου Μελετίου Τυπάλδου ἐκείνην τὴν σκάτολα] μὲ τὸ Ἅγιον
λείψανον ὅπου εἶπαμεν ἀνωθεν.

Ἀφίνω τὸ φελόνι μου τὸ δαμάσκο τὸ κόκκινον εἰς τὴν Παναγίαν τῆς] Ἀλι-
νιώτισσας εἰς τὴν Κύπρον μὲ τέσσαρα λουμινάρια⁽¹⁰⁾ καὶ νὰ [μὲ γράψουν εἰς τὴν
Πρόθεσιν: «Γεωργίου Ἰσέως].»

85 Ἀφίνω εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ἀγίου Γεωργίου εἰς τὴν Βενετίαν τὸ [στιχάρι
μου τὸ ἄσπρον τὸ ῥάζο].

Ἀφίνω τοῦ ἀνέσιου μου τοῦ Παπᾶ Πέτρου ὅπου εἶναι εἰς τὴν Πόλα⁽¹¹⁾ ἀπὸ τὰ
ἱερά μου τὸ στιχάρι μου τὴν καναβατζέτα, τὸ πετρα]χῆλι τὸ Ράζο τὸ κόκκινον τὸ
ῥεκαμάδον μὲ τὰ ὑπομάνικά του [τὰ κομπάνια⁽¹²⁾ καὶ τὴν ζώνην τὴν μπλάβην καὶ
τὴν εὐχήν μου].

90 Ἀφίνω τοῦ Τζώριτζη τοῦ ἑγγονά μου ἐκεῖνα τὰ ἔνδεκα Τζεκίνια [ὅπου ἔχει νὰ μοῦ
δώσῃ, ὅπου τοῦ τὰ ἐδάνεισα σὶ τὰ ξεῖδι τὸ ὕστερον] ὅπου ἦλθε εἰς τὴν βενετίαν διὰ
μίαν φορὰν τόσον, ὅχι ἄλλο.] Ἀφίνω ἀκόμα τοῦ Γεωργίου τοῦ Ἑμμανουὴλ ὅπου εὐ-
ρίσκεται εἰς τὸ [σπίτι μου ὅλα μου τὰ κρέδιτα καὶ δικαιώματα εἴτε ῥαγιόνες⁽¹³⁾ εἰς κὰ
θε τρόπον ὅπου νὰ μοῦ προέρχωνται τόσον ἐκεῖνα [ὅπου ἔχω νὰ λάβω ἀπὸ τὴν Ἐκκλη-
95 σίαν ὅσον καὶ ἀπὸ ἄλλους] μερικὸς εἴτε ἀπὸ πούπλικα⁽¹⁴⁾ δεπόζιτα καὶ Μαγιστρά-
τα⁽¹⁵⁾ [ὥσάν νὰ ἦμουν ἐγὼ ὁ ἴδιος καὶ τοῦτο διὰ ἐλεημοσύνην καὶ ἀγάπην Θεοῦ].

Ἔτι ἀφίνω τέλειον ῥεσιδονάριον⁽¹⁶⁾ τὸν ἀνωθεν Γεώργιον τοῦ Μανώλη [μὲ τὴν μη-
τέρα του τὴν Μαρίαν ὅπου εὐρίσκονται εἰς τὸ σπίτι μου] διὰ σημεῖον εὐχαριστήσεως
εἰς τόσον καιρὸν ὅπου μοῦ ἐδούλεψαν, τόσον ἐκεῖνος ὅσον καὶ ἡ μάννα του καὶ διὰ
100 νὰ μὴν ἔχουσι καμμιᾶς [λογῆς πείραξιν, ἂν ἴσως καὶ δὲν ἤμπορῶ νὰ τοὺς τὰ ἀφίσω]
εἰς ἄλλον τρόπον, τοὺς τ' ἀφίνω τὰ ἀπομονάρια εἴτε ῥεσιδονα διὰ [ἐλεημοσύνην καὶ
ἀγάπην Θεοῦ]

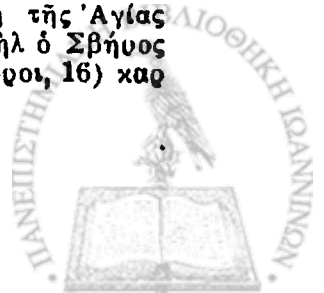
Καὶ τούτῃ θέλω νὰ εἶναι ἡ ὕστερό μου θέλησις ἡ ὁποία νὰ ἐξεγουῖριστῇ ἀπαρα-
σάλευτα χωρὶς νὰ ἤμπορέσῃ τινὰς ἀπὸ τοὺς ἐδικούς μου] εἰς κανέναν τρόπον νὰ τὴν
105 ἀλλάξῃ ἢ νὰ τὴν χαλάσῃ καὶ ἂν εὐρεθῇ [καμμίαν ἄλλην διαταγὴν μου προτῆτερα
καμωμένη, θέλω νὰ εἶναι ἄκυρη καὶ μηδεμιᾶς δυνάμεως]

Καὶ ἀφίνω διὰ ἐξεκουτόρους πρῶτον τὸν Πανιερώτατον [καὶ Σοφώτατον] ἀ-
φθέντη μας Μητροπολίτην Κύρ Μελέτιον τὸν ὁποῖον παρα]καλῶ μετὰ πάσης εὐλα-
βείας, νὰ καταδεχθῇ νὰ πάρῃ τούτην [τὴν πείραξιν δι' ἀγάπην Θεοῦ καὶ νὰ μὲ εὐ-
110 χηθῇ ὡς ἐδικόν του] γνήσιον καὶ ὑποτακτικὸν πρόβατον.]

Δεύτερον τὸν ἐκλαμπρότατον Κύριον Κύριον Ἰωάννην Μάκολαν τὸν [ὁποῖον
ὡς ἄνθρωπον ὅπου γνωρίζω φοβούμενον τὸν Θεόν] εὐχομαι ἐκ βάθους ψυχῆς καὶ
καρδίας καὶ τὸν παρακαλῶ [νὰ πάρῃ τοῦτον τὸν παραμικρὸν κόπον καὶ θέλει ἔχει
τὸν] πρεπούμενον μισθὸν παρὰ Θεοῦ Παντοκράτορος.

γεώργιος ἱερεὺς Γιαφούνης

1) Ἀποφυγή, 2) ἀμφισβήτησις, 3) ὑποψία, 4) κουτί, 5) μαργαριτομάννα, 6) μενεξεδέ-
νιο, 7) κεντημένο, 8) μπλόβη=κυανόχρους, 9) κνιζόλα=πλασίον, κορνίζα, 10) μικρὰ καντή-
λια 11) ἡ Πόλα εἶναι λιμὴν εἰς τὴν Ἀδριατικὴν ἀκτὴν. ὅπου ὑπῆρχεν ἄλλοτε Ἑλληνορθό-
δοξος ναὸς ἐξαρτώμενος ἀπὸ τὴν ἐν Βενετίᾳ Ἀρχιεπισκοπὴν Φιλαδελφείας. Ὁμοίως καὶ εἰς
τὴν Λέξαν (Λουοῖν) νησίδα τῆς Ἀδριατικῆς ὑπῆρχεν Ἑλληνορθόδοξος Μονὴ τῆς Ἁγίας
Παρασκευῆς ὅπου καὶ ἀπεβίωσεν ὁ πρῶτος Μητροπολίτης Φιλαδελφείας Γαβρηὴλ ὁ Σβήνους
ἢ Σεβήρος (1616). 12) Τὰ ὅμοια, 13) δίκαια, 14) δημόσια, 15) ὀργανισμοὶ διαφοροί, 16) καρ-
πωτὴν τοῦ ὑπολοίπου.

(ὁ νοτάριος ἔγραψε: Τῇ 11 Φεβρουαρίου ἐπομένου, 1712(α) (ἐνετ. ἔτος) ἤτοι 1713 ἐδημοσιεύθη ἡ ἄνω διαθήκη μετὰ τοῦ Κωδικέλλου τοῦ ἀναφερθέντος σεβασμίου ἱερέως Γεωργίου Γιαφούνη, ἐπὶ τοῦ νεκροῦ(β) καὶ διαβιβάσθη ἀνακοίνωσις εἰς τὸ Ἐξοχώτατον Γραφεῖον τῶν Ὑδάτων.

Κωδεῖκελλος Ἱερέως Γεωργίου Γιαφούνη Κυπρίου

Ἐν ὀνόματι Κυρίου ἀμήν. Ἰανουαρίου 12, 1713 κατὰ τὸ παλαιὸν εἰς τὴν Βενετίαν.

Εἰς τὴν ὑστερὴν μου διαθήκην ἐδιτάξα ἐγὼ γεώργιος ἱερεὺς γιαφούνης Κύπριος καὶ ἐφανέρωσα καταλεπτῶς ὅλο ἐκεῖνο τὸ ὀλίγον πτωχικόν μου πρᾶγμα ὅπου μοῦ εὐρίσκεται νὰ ἔχω καὶ τὴν ὁποίαν ἔδωκα [εἰς χεῖρας τοῦ σιδοῦ νοτάρου Βέλανου καὶ ἐπειδὴ εἰς ἐκείνην ἄφισα] διὰ ρεσιδονάριον τέλειον καὶ καθολικὸν ἐστὶ μοῦ εὐρίσκεται τόσον πρᾶγμα ἐφετίβο ὅσον κρέδιτα καὶ κάθε ἄλλο ὅπου ἡμπερεῖ νὰ μὲ ἀσπετάρη, τὸν Ζώρζη υἱὸν τῆς Μαρίας, ἡ ὁποία εὐρίσκετο εἰς τὸ σπῖλ μου καὶ μὲ δουλεύει καθὼς καὶ ἀπὸ πολὺν καιρὸν μὲ [ἐδούλευσε μὲ κόπον καὶ ἐμπροσθέν] καὶ προβλέποντας πῶς τοῦτο τὸ ὀλίγον πρᾶγμα ὅπου τοῦ ἀφίνω ἡμπερεῖ νὰ προξενήσῃ σκάνδαλον ἀναμέσον [τῆς μητρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, διὰ τοῦτο ἔκριν εὐλογον καὶ δίκαιον νὰ [ῥεγολάρω τὴν διαθήκην ἐκείνην καὶ θέλω νὰ εἶναι ρεσιδονάρια [πριντζιπάλε(¹) ἢ μάννα του ἢ Μαρία καὶ ὅχι ἐκεῖνος, τὴν ὁποίαν] ἀφίνω τὴν λείαν νοικοκυράν εἰς ὅ,τι θέλει μοῦ εὐρεθῇ μετὰ τὸν θάνατόν μου εἴτε πρᾶγμα εἴτε κρέδιτα, εἴτε σολδία, εἴτε ὅ,τι ἄλλο εἰς [κάθε τρόπον νὰ μοῦ ἀσπετάρη, εἰς τὸν στόν καὶ ἀντάμειψιν τῆς μακροῦς καὶ πιστῆς δούλεψης, ὅπου μοῦ ἔκαμε καὶ μὴ κάμνει τόσους χρόνους καὶ μάλιστα τώρα εἰς τὰ γερατεῖά μου καὶ εἰς ταῖς ἀσθεναις μου], μὲ τοῦτο, νὰ ἔχη ἔγνοια καὶ νὰ κυβερνήσῃ καθὼς ἔκαμεν ἕως τώρα [μὲ τὸν βοῦ Θεοῦ καὶ μὲ ἀγάπην τὸν ἄνωθεν υἱὸν τῆς Τζώρτζη, ὅταν ἐκεῖνος θέλει κυβερνηθῇ χριστιανικὰ καὶ θέλει φέρει τὴν πρόπουσαν [ὑπακοὴν εἰς τὴν μητέρα μου] ὅπου τὸν ἐγέννησε καὶ τὸν ἀνάθρεψε, ἀλλέως νὰ μὴν ἔχη κανένα χρέος νὰ τοῦ ἐσθίῃ τίποτε ἀπὸ τὸ πρᾶγμα μου] εἰμὴ ὅ,τι ἤθελε τῆς φανῆ. Τούτη εἶναι ἡ ὑστερὴ μου στερεὰ καὶ ἀπαρασάλευτος θέλησις, ἡ ὁποία θέλω χωρὶς καμμίαν ἄλλην ἐντιότητα ἢ ἐξήγησιν νὰ ἐξεγυμνασθῇ(²) καὶ μὴ δυνάμενος ἐγὼ νὰ γράψω, ἐπαρεῖλε[σα ἄλλο πρόσωπον πιστὸν καὶ φίλον μου καὶ ἔγραψε τὸ παρόν, τὸ ὁποῖον] ὑπογράφω καθὼς δύναμαι καὶ βεβαιώνω μὲ τὸ ἴδιόν μου τὸ χερί[.

κονφιρμάροντας(³) εἰς τὰ ἀποδόλοιπα τὴν ἄνωθέν μου διαθήκη], ξεκαθίζοντας ὅτι τὸ παρόν μου Κονδικίλο θέλω νὰ ἔχη τὴν δυνάμιν τοῦ ἄν καλὰ καὶ μὴν ἡμπορῶ νὰ τὸ ὑπογράψω μὲ τὸ χερί μου».

* *

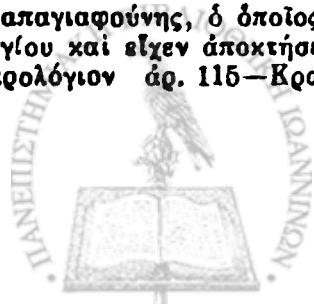
Ὅπισθεν τῆς διαθήκης καὶ τοῦ Κωδικέλλου ὁ νοτάριος ἔγραψε τὰ σὺνηθη-ρι παραλαβῆς τῆς διαθήκης καὶ λοιπὰ καὶ ὑπέγραψαν ὡς μάρτυρες:

Ὁ Ἱερεὺς Γεώργιος Πατούσας τοῦ ποτὲ Σταμάτη ἐξ Ἀθηνῶν ἐφημέριος ἁγ. Γεωργίου καὶ ὁ Ἱερεὺς Γεώργιος Σινωπεὺς τοῦ ποτὲ Γαβριὴλ ἐκ Σινώπης

Ἐπὶ πλέον δὲ ὁ νοτάριος ἀναφέρει ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ διαθέτου Γιαφούνη ἰσχυρῶς μάζετο Μιχαήλ.

α) Τὸ ἐνετικὸν ἔτος ἤρχιζε τὴν 1ην Μαρτίου. β) Ὁ Παπαγιαφούνης, ὁ ὁποῖος πρῶτον χρηματίζει ἐφημέριος τῆς Ἑλλην. Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ εἶπεν ἀποκτήσει τὴν φήμην τοῦ καλοῦ κάγαθοῦ, ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 87 ἐτῶν (Νεκρολόγιον ἀρ. 115—Κρατὶς Ἀρχείου Βενετίας)

1) Ἡ κυριωτέρα, 2) ἐκτελεσθῇ, 3) ἐπιβεβαιῶν.

**Παλαιοὶ Ἑλληνες φοιτηταὶ
Εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Παδούης**

Εἰς τὸν φάκελλον 188—*Reformatori dello Studio* ἀνευρέθη Κατάλογος τῶν Ἑλ-
λήνων φοιτητῶν καταρτισθεὶς παρὰ τοῦ *Podestà* τῆς Παδούης τὴν 2 Δεκεμβρίου 1701.
Οἱ φοιτηταὶ ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος ἦσαν οἱ κάτωθι:

- 1) Πέτρος Χρυσσαφίδας
- 2) Γεώργιος Λίδινος, Κρής
- 3) Βιντσέντζος Λίδινος ὁμ.
- 4) Ἀντώνιος Βιολίνι Κρής
- 5) Ἰερώνυμος Ντέτσιμα, Κεφαλλήν
- 6) Ἀνδρέας Πελαρινὸς ὁμ.
- 7) Γεώργιος Λογοθέτης Ζακύνθιος
- 8) Ἀθανάσιος Χωραφᾶς, Κεφαλλήν
- 9) Σπύρος Κατσαΐτης ὁμ.
- 10) Κωνσταντῖνος Πουλημένος ὁμ.
- 11) Κωνσταντῖνος Κόντιος ὁμ.
- 12) Στέλιος Συριανὸς Συρόπουλος, Κρής
- 13) Ἰωάννης Πολυκαλᾶς Κεφαλλήν
- 14) Ἀναστάσιος Φραντζώνης
- 15) Δημήτριος Βούλγαρης, Κερκυραῖος
- 16) Νικόλαος Κορτέζε, Κρής
- 17) Νικόλαος Στέλλας ἐκ Χίου
- 18) Γρηγόριος Σωτήρης Ἀθηναῖος
- 19) Γεώργιος Ρούσης ἐκ Σιατίστης
- 20) Ἀλέξανδρος Γιουστινιαν
- 21) Καμίλλος Ρώμας, Ζακύνθιος
- 22) Δημήτριος Γεωγραφίας ἐκ Ναυπλίου
- 23) Ἰωάννης Μαλάχης Κεφαλλήν
- 24) Μιχαὴλ Γιουστινιαν ἐκ Κων]πόλεως
- 25) Ἰωάννης Πολυκαλᾶς ἐκ Κεφαλληνίας

**Καὶ ἄλλος Κατάλογος
Ἑλλήνων φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Παδούης**

(Φάκελλος 79—*Reformatori dello Studio*)
Ἔτος 1708.

- Ἀγγελος Καλαφάτης ἐκ Κορίνθου
Ἀντώνιος Λαζάρης ἐκ Κρήτης
Βασίλειος Κεφαλᾶς ἐκ Κεφαλληνίας
Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς ὁμ.
Δημήτριος Στράτης, ἐκ Παραμυθιάς
Ἡλίας Κολέιτης Ἀθηναῖος
Ἰερεμίας Μαυρογόνατος Κερκυραῖος
Ἰερώνυμος Κατσαΐτης Κεφαλλήν
Λεονάρδος Ἀμπελικόπουλος Κρής
Μάρκ—Ἀντώνιος Καρδάκης Κεφαλλήν
Μιχαὴλ Σκένδος Κρής
Μάρκος Κρασᾶς Κεφαλλήν
Νικόλας Σακελλάρης Ζακύνθιος

Νικόλος Λούξης Κεφαλλήν
 Πέτρος Πυλαρινός ἀπὸ τὸν Μορέαν.
 Σαμουήλ Μαυρογόνατος Κερκυραῖος
 Γεώργιος Μετοχίτης ἐκ Κων)πόλεως
 Γεώργιος Παπᾶς, Ἡπειρώτης
 Γεώργιος Μπαρότσης Κρῆς
 Ἀνδρέας Τυπάλδος Κεφαλλήν
 Ἀνδρέας Πίπαρης Κρῆς
 Ἀντώνιος Σκουφός Κρῆς
 Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς Κεφαλλήν
 Χριστόδουλος Χαλικιόπουλος Κερκυραῖος
 Λορέντσος Στράτης ἐκ Παραμυθιάς
 Δημήτριος Γεωργούλης Πελοποννήσιος
 Ἐμμανουήλ Μπούμπουλης Κρῆς
 Ἰωάννης Συρόπουλος Κρῆς
 Ἰωάννης Κομνηνός Παπαδόπουλος Κρῆς
 Ἰωάννης Κατσαίτης Κεφαλλήν
 Ἰωάννης—Ἀντώνιος Κομνηνός Παπαδόπουλος
 Πέτρος Χαλικιόπουλος Κερκυραῖος
 Ἀτίλας Καποδίστριας Κερκυραῖος
 Γεώργιος Λίθινος Κρῆς
 Γεώργιος Βλαστός Κρῆς
 Κωνσταντῖνος Βλαστός ὁμ.
 Γεώργιος Κορτέζε ὁμ.
 Ἀντώνιος Ὁσκούρο(1) Ζακύνθιος
 Νικόλαος Κωλέτις Ἀθηναῖος
 Εὐάγγελος Πυλαρινός Κεφαλλήν.
 Νικόλαος Φοσκάρδος Ζακύνθιος.
 Ἡλίας Δόξας, ἐκ Σπάρτης
 Παναγιώτης Καφεντζῆς ἐκ Σπάρτης
 Ἰωάννης Καλφᾶς ἐκ Σπάρτης
 Γεώργιος Κανδηλᾶς ἀπὸ τὴν Πάρον
 Δινύσιος Κωνσταντινουπολίτης
 Ἰωάννης Σταματέλλος Μακεδὼν
 Νικόλαος Βλαστός Κρῆς.

(Συνεχίζεται)

1) Μᾶλλον Σγοῦρας πρέπει νὰ εἶναι τὸ ὄνομα καὶ εἶναι ὡς φαίνεται λανθασμένο. Διότι ἐπώνυμον Ὁσκούρον στήν Ζάκυνθον δὲν συνηντήσαμε ποτὲ κατὰ τὰς ἐρεῦνας μας.

Δρος ΔΗΜ. ΓΡ. ΤΣΑΚΩΝΑ

Δ)ντοῦ Οἰκομεν. Σπουδαστηρίου Παν)μίου Βόννης

Η ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΑ ΑΙΤΩΛΟΥ*

(Ἱστορία—Κοινωνικαὶ Ἰδέαι—Δράσεις)

Μετὰ τὸ πέρασ τῶν ὁμιλιῶν Του συνεκέντρου περὶ Αὐτὸν τοὺς ζωηροτέρους καὶ πλέον ἀποφασιστικοὺς καὶ ἐμύει αὐτοὺς εἰς τὰ σχέδιά Του: «Παρώτρυνε τὸ πλῆθος εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν· ὕστερον δὲ διὰ λέξεων ἀκατανοήτων εἰς τοὺς πολλούς, προέλεγε τὴν μέλλουσαν τοῦ Γένους ἀνάστασιν καὶ εἰδοποιεῖ τὰ δεινὰ καὶ τὰς μελλούσας καταστροφάς, τὰς ὁποίας μαρτυρικῶς πρέπει νὰ ὑποφέρωσι διότι αὗται θὰ εἶναι ὁ ἑπὶ προάγγελος τῆς μελλούσης τοῦ Ἑθνους ἀναστάσεως»⁽⁶⁸⁾. Οἱ ἐπισημότεροι τῶν «καπετάνων» τῶν ὀρεινῶν χωρίων ἐμνήθησαν εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ ἔδωσαν τὸν ὅρκον τῆς μελλοντικῆς δράσεως ὅτι θὰ ἐξέσπα ὁ πόλεμος μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Ὁθωμανῶν. Ἀπαντα τὰ ἀπὸ Γρεβενῶν πρὸς Χασιά «καπετανᾶτα» τὰ μεταξὺ Μακεδονίας, Ἡπείρου καὶ Θεσσαλίας ἐν οἷς καὶ τῶν Κατσαντωναίων, τὸ τοῦ Τόσκα ἐμνήθησαν εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἀγίου⁽⁶⁹⁾. Καὶ ὅτε εὗρισκετο εἰς τὸ κρισιμώτερον σημεῖον τῆς δράσεώς Του, βλέπων τοὺς καρποὺς τῶν προσπαθειῶν του νὰ ὀριμάζουν, ἐξερράγει ὁ πόλεμος Τουρκίας καὶ Ρωσσίας τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1768. Ὁ ὁραματισμὸς τοῦ Κοσμᾶ ἤρchiσε νὰ πραγματοποιῆται. Σπεύδει εἰς Ἀκαρνανίαν ὅπου οἱ «κλέφται» εὗρισκοντο ἐν διεγέρσει ἀναμένοντες τὴν ἐμφάνισιν τῶν Ρώσων ἵνα κατέλθουν ἐπισήμως εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἀπεσταλμένοι τῶν Ρώσων καὶ τοῦ Ὁρλώφ ἔχουν ἤδη διεγείρη τὰ πνεύματα ζητοῦντες τὴν κήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως⁽⁷⁰⁾. Ὁ Κοσμᾶς μεμνημένος εἰς τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου γίνεται διαπρύσιος Ἀπόστολος τῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ παράδοσις βεβαιοῖ ὅτι ἀπὸ τοῦ 1769 μέχρι τοῦ 1770 παραμένει ἐν τῇ ἐπαναστατημένῃ περιοχῇ τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Τὸ Ξηρόμερον, Βάλτος, Βενέτικον, Κράββαρα, Σάλωνα, Μεσολόγγιον, Λειβάδεια καὶ Ἀιτική περὶ τὰ μέσα τοῦ 1769 ἐπαναστατοῦν⁽⁷¹⁾. Κατὰ τινα παράδοσιν ὁ Ἅγιος διεπεραιώθη καὶ εἰς Μωρέαν καὶ περιηγήθη τὴν ἐπαναστατήσαν Ἀχαΐαν⁽⁷²⁾. Εἶτα ἐπανῆλθεν εἰς Ρούμελην καὶ ὠμίλησε διὰ τελευταίαν φορὰν εἰς Ναύπακτον καὶ Γαλαξιδιον (13. 10. 1770, κατὰ Σάθαν δὲ κακῶς ἀναφέρεται τὸ 1771). Ἀλλ' αἱ σταλεῖσαι ἐνισχύσεις ὑπῆρξαν μικραί. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Ὁρλώφ ἀπέτυχεν ἐν τῇ Σιεριᾷ Ἑλλάδι. Εἰς σημείωμα τοῦ Κώδικος τῆς Μονῆς Παλαιοκαρυᾶς ἀναγράφονται τὰ ἑξῆς: «Ἐν ἔτει 1771 ἔκαψαν οἱ Ὁθωμανοὶ τὰ Τρίκκαλα. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐβγήκεν ὁ Φράγκος (οἱ Ρῶσοι) εἰς τὸν Μωρηᾶ καὶ ἐκατέβηκαν οἱ Ἀρβανίτες καὶ ἐχάλασαν τὸ Ἀνατολικὸν καὶ τὸ Μεσολόγγι καὶ ἄλλα μερικὰ Κάστρα καὶ ἐπῆραν σκλάβους γυναῖκες καὶ

(*) Συνέχεια ἐκ τοῦ 82 τεύχους, σελ. 124 καὶ τέλος.

68. Α. Παπασταύρου: Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 38.

69. Εἰς τὸν Ἅγιον Κοσμᾶ ἀποδίδεται καὶ τὸ κάτωθι Δημοτικὸν τραγοῦδι:

Ἐφῆς ἀργὰ διαβαίνοντας τοῦ Τόσκα τὰ λημέρια
τὸν ἄκουσα π' ὀρμήνευε τὰ κλεφτοπαλληκάρια...

70. Κοντογιάννη: Οἱ Ἕλληνες τῆς Αἰκατερίνης Β' 1903 σελ. 68.

71. Θεσπρωτοῦ: Περιοδικὸν «Πανδώρα» τόμ. 17 (1876) σελ. 382.

72. Ἀλεξούδη: Σύντομος περιγραφὴ Βελιγράδων—1868 σελ. 119.

παιδιά και άλλους πούλησαν εις τὸ Τύρναβον, Δομένικον καὶ Τσαρίτσια-
νην καὶ πολλοὺς ἐπῆγαν εἰς τὴν Ἀρβανιτιὰν καὶ τοὺς ἐτούρκεψαν. Πο-
λὺς θρῆνος ἐγένεν ἐκεῖνον τὸν χρόνον καὶ τὸν δεύτερον χρόνον ἐκατέβησαν μερι-
κοὶ Ἀρβανίτες καὶ ἐπῆγαν καὶ ἐχάλασαν τὸ Δαδί καὶ τὸν τρίτον χρόνον ἐγύρισαν
ἀπὸ τὸν Μωριά καὶ ἐχάλασαν τὴν Λεβαδειάν καὶ δὲν ἔβρισκαν πού νὰ φᾶν ψω-
μί» (73). Ἡ εὐρύτητα ἐγνωσμένη Ρωσσοφιλία τοῦ Ἀγίου Κοσμᾶ, ὑποκινητοῦ τῆς
Ἐπαναστάσεως προλέγοντος τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Γένους καὶ συνεπαίροντος τὰ πλή-
θη δὲν ἐπέτρεπε τὴν περαιτέρω ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι παραμονὴν Του. Ἦναγκάσθη
νὰ καταφύγῃ εἰς Κεφαλληνίαν ἔνθα ἤρχισεν ἀναθεωρῶν τὰς ἀντιλήψεις Του ἐν τῇ
διαπιστώσει τοῦ θλιβεροῦ ρόλου τῶν Ρώσων εἰς βάρος τοῦ ἐπαναστατήσαντος
Ἑλληνισμοῦ (74). Ἐχρειάσθη νὰ ὑπογραφῇ ἡ συνθήκη τοῦ Κιουτσούκ—Καϊναρ-
τζί τὸ 1774 δι' ἧς ἐδόθη γενικὴ ἀμνηστία ἵνα πορευθῇ καὶ πάλιν εἰς Κωνσταν-
τινούπολιν διὰ τοῦ ἐπαναστατημένου Αἰγαίου (75).

Μετὰ θάρρους ἐμφανίζεται πρὸ τοῦ νέου Πατριάρχου Σωφρονίου Β' εἰς
"Ὁν ἀνακοινοῖ τὰ τῆς καταστάσεως τῶν περιοχῶν ἃς διῆλθεν, τὰ τῆς ἐπαναστάσε-
ως τοῦ Ὁρλώφ ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι ὡς καὶ τὰ τῶν ἐξισλαμισμῶν:

«Τὸν κίνδυνον τῶν ἐξισλαμισμῶν κατιδὼν ὁ ἀείμνηστος τότε ἀρχηγὸς τῆς
Ἐκκλησίας Πατριάρχης Σωφρόνιος ὁ Β' ἔγνω ν' ἀπεστείλῃ τὸν σοφόν, τοῦτον
κληρικόν Κοσμᾶν εἰς τὰ ἀπειλούμενα διαμερίσματα (76)...καὶ πάλιν ὁ Ἅγιος ἀνέ-
βη εἰς Κων/πολιν καὶ συμβουλευθεὶς μὲ τὸν τότε Πατριάρχην Σωφρόνιον ἔλαθε
παρ' Αὐτοῦ νὰ ἐλθῇ καὶ ἐβόλῳ γίαν (77)...παρακινούμε-
νος ἀπὸ τὸν Πατριάρχην Σωφρόνιον καὶ λαμβάνοντας τὰς Ἀγίας του εὐχάς, ἀφη-
σα τὴν ἐδικὴν μου προκοπὴν, τὸ ἐδικόν μου καλὸν καὶ ἐβόγηκα καὶ περιπατῶ ἀπὸ
τόπον σὲ τόπον καὶ διδάσκω τοὺς ἀδελφοὺς μου» (78).

Ἡ δευτέρα αὕτη περιοδεία τοῦ Ἀγίου Κοσμᾶ δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς κατ' ἐ-
ξοχὴν προετοιμαστικὴ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ὁρλώφ. Ἐκ δευτέρου ἡ περιοδεία αὕτη δέον νὰ θεωρηθῇ κοινωνικῶς προεπαναστα-
τικὴ. Δι' ὃ καὶ οἱ Ὁθωμανοὶ καὶ οἱ Ἑβραῖοι δὲν εἶδον εὐχαρίστως τὴν διέ-
λευσιν τοῦ Ἀγίου. Αἱ διδασκαί τῆς περιόδου ταύτης εἶναι προεισαγωγικαὶ τῆς τρί-
της κατ' ἐξοχὴν Χριστιανικῆς περιοδείας τοῦ Ἀγίου.

Διὰ τῆς δευτέρας περιοδείας Του ὁ Ἅγιος ἀφ' ἑνὸς μὲν προετοίμασε τὴν ἐ-
παναστάσιν τοῦ Ὁρλώφ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐφρόντισε τὰ τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῶν δι-
γλώσσων περιοχῶν τῆς ὀρεινῆς Κεντρικῆς Ἑλλάδος. «Διὰ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, ὁ-
ποῦ δὲν τοὺς ἐχώρει καμμία Ἐκκλησία, ἐξ ἀνάγκης ἔκανε τὴν διδασκίαν του ἔξω
εἰς τὰς πεδιάδας. Ὅθεν ἐσυνήθεζε καὶ ὁποῦ ἐμελλε νὰ σταθῇ νὰ διδάξῃ, πρῶτον ἔ-
λεγε καὶ ἐκατασκεύαζαν ἓνα Σταυρὸν ξύλινον μεγάλον καὶ τὸν ἔστειναν ἐκεῖ.
Ἐπειτα ἀκουμβίζοντας ἀπάνω εἰς τὸ ξύλον τοῦ Σταυροῦ ἓνα σκαμνί, εἰς τὸ ὅποιον
ἀνεβαίνοντας ἐδίδασκε. Καὶ μετὰ τὴν διδασκίαν τὸ μὲν σκαμνί τὸ διέλυε καὶ τὸ ἐ-
παιρνε μαζὺ του, ὁποῦ καὶ ἂν ἐπῆγαινε. Ὁ δὲ Σταυρὸς ἔμενεν ἐκεῖ εἰς ἐνθύμειον
παντοτεινῇ τοῦ κηρύγματος» (79). Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα παρὰ τοῖς χωρικοῖς καὶ ἀγρό-
τες τῶν περιοχῶν Πίνδου, Γράμμου, Βερμίου δὲν ὠμιλεῖτο λίαν. Οἱ Ἑλληνικώτατοι
τῇ ψυχῇ καὶ τὸ φρόνημα «κλέφται καὶ ἀρματωλοὶ» (80) τυγχάνουν δίγλωσσοι ἢ βλα-

73. Λουκοπούλου: Ἀπὸ ἓνα κώδικα: Ἡμερ. Μεγ. Ἑλλάδος 1935 σελ. 124.

74. Κοσμᾶ Διδαχαί: Ἐκδοσις Ἀποστολιᾶ—ἐν Πύργῳ σελ. 38.

75. Εὐαγγελίδης: Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλὸς ἐν Βόλῳ 1902 σελ. 9.

76. Ἀραβαντινοῦ: Ἱστορία τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ σελ. 29.

77. Νέον Μαρτυρολόγιον κλπ. Βενετία 1799 σελ. 230.

78. Διδαχαί: Ἐκδοσις Ἀποστολιᾶ, ἐν Πύργῳ 1897 σελ. 8.

79. Νέον Μαρτυρολόγιον ἡτοι Μαρτύρια, Ἐνετίται 1799 σελ. 231.

80. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τοῖς Βαλκανίοις καὶ ὑπὸ τὸν Δούναβιν δὲν ἦτο οὐδέποτε ἀνώ-

χόφωνοι. Χρησιμοποιοῦν μᾶλλον τὸ δημοτικὸν ἰδίωμα ὅπερ λίαν προσιδιάζει εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἀγίου Κοσμᾶ. «Οἱ ἔποικοι οὗτοι Ρωμαῖοι ὄντες, πρὸ εἴκοσιν περὶ τοὺς αἰῶνων εἰς τὰς Ἑλληνικὰς Χώρας, εἰς τινὰ μὲν μέρη συνεχωνεύθησαν εἰς τὸ περιστοιχίζον αὐτοὺς ἑλληνικὸν στοιχεῖον εἰς τινὰ δὲ μέρη σώζονται ἀκόμῃ ἀναμειγμένοι τοῖς Ἑλλησι, διατηροῦντες τὴν ἐν ἑνὶ μέρει παρεφθαρμένην αὐτῶν γλῶσσαν, ἣτις ἀπὸ ἑκατὸν τριάκοντα ἔτων ἤρχισεν ὀλοτελῶς νὰ ἐκλείπῃ.

Ἡ κατ' ὀλίγον ἐκλείψις τῆς παρεφθαρμένης ταύτης Βλαχικῆς γλώσσης ἤρχισεν ἀπὸ τῆς ἐν Ἑλλάδι περιοδείας τοῦ καλουμένου καὶ ὄντως Ἀγίου Κοσμᾶ, ἣτις ἐγένετο πρὸς ἑνὸς καὶ τετάρτου αἰῶνος. Ὁ ἐνάρετος οὗτος ἀνὴρ πεπαιδευμένος καὶ ἀληθῶς ἅγιος, ζῶν ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὄρει τοῦ Ἀθωνος μονήρῃ βίον καὶ ἐν τῇ μοναξίᾳ αὐτοῦ ἀκούσας, ὅτι οἱ ἀδελφοὶ τοῦ ὁμόδοξοι ἐπασχον ἐλεεινῶς ἐν τῇ τρομερᾷ τῶν Τούρκων τυραννίᾳ καὶ πολλοὶ τούτων ἐν Ἡπείρῳ, Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ ὀθωμανοὶ ἐγίνοντο, ἀπεφάσισε νὰ σπεύσῃ πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν καὶ νὰ γίνῃ θῦμα, προθύμως θῦμα ὑπὲρ τῆς Πίστεως καὶ Πατρίδος. Ἀφήσας λοιπὸν τὴν μονήρῃ αὐτοῦ κατοικίαν ἤρχισε νὰ περιέρχεται ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, ἵνα διδάξῃ εἰς τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὸν τῆς Πατρίδος καὶ Πίστεως λόγον. Ἀριστος ὢν ἱεροκήρυξ καὶ ἀκτῆμων ὑπερβαλλόντως, περιήρχετο διδάσκων ἀτρομήτως ἐν τῇ ἱερᾷ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ ἐπαναλαμβάνων εἰς πᾶσαν πόλιν, κωμόπολιν καὶ χωρίον τῆς Ἑλλάδος τὸν περὶ πατρίδος λόγον, ἔλεγε δὲ τὰ ἀκόλουθα ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτοῦ κατανύξει:

«Τέκνα μου ἀγαπητά, ἐν Χριστῷ, διατηρήσατε γενναίως καὶ ἀτρομήτως τὴν ἱερὰν ἡμῶν θρησκείαν καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν πατέρων, διότι ἀμφότερα ταῦτα χαρκτηρίζουσι τὴν φιλότιμον ἡμῶν πατρίδα καὶ ἀνευ τούτων τὸ ἔθνος ἡμῶν καταστρέφεται. Μὴν ἀπελπισθῆτε, ἀδελφοί μου, ἡ θεία πρόνοια θέλει πέμψῃ μίαν ἡμέραν τὴν οὐράνιον σωτηρίαν ἵνα φαιδρύνῃ τὰς καρδίας ἡμῶν πρὸς ἀπαλλαγὴν ἐκ τῆς ἐλεεινῆς καταστάσεως ἐν τῇ ὁποίᾳ εὕρισκόμεθα». Οἱ θεῖοι οὗτοι λόγοι τοῦ Ἀγίου πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας μας προσφερόμενοι ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ καὶ μετ' ὄμματα πλήρη δακρύων πάραντα ἐσταμάτησαν τὴν πρὸς ἰσλαμισμόν ὁρμὴν πολλῶν κατοίκων Ἑλλήνων, Ἀλβανῶν ἐν Ἡπείρῳ καὶ ἄλλοι. Τὰ σωζόμενα ἔτι ἐρείπια τῶν ἐκκλησιῶν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν σαφέστατα καταδεικνύουσιν ὅτι οἱ ὀθωμανοί, Ἀλβανοί, Ἕλληνες καὶ ἄλλοι παρέλαβον τὸν ἰσλαμισμόν οὐχὶ πρὸ πολλοῦ. Ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς διδάσκων ἐν ταῖς κατοικουμέναις ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, Ἑλλήνων τὴν φυλὴν Βλάχων, ὡς εἶπομεν τῆς Ἑλλάδος παρώτρυνε πατρικῶς τοὺς κατοίκους, ἵνα ἐγκαταλείψωσι τὴν ἀνωφελῆ αὐτῶν γλῶσσαν, ὡς παρεφθαρμένην καὶ γέμουσαν ξενικῶν λέξεων. Ἐκτοτε ὅλα τὰ χωρία, τεσσαράκοντα τὸν ἀριθμὸν τοῦ Ζαγορίου καὶ ἄλλοι παρέλαβον προθύμως τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀφήσαντα ὅλως τὴν βλαχικὴν. Διδάσκων μίαν ἡμέραν ἐν Μεισόβῳ περιστρέφων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ πρὸς τὰς κορυφὰς τῆς Πίνδου ἔλεγε: «ὦ εὐλογημένα βουνά τῆς Ἑλλάδος κατοικία τῶν ἀνδρείων ἀρματωλῶν! Πόσας ἀραγε ψυχὰς θέλετε σώσει ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ!». Βεβαίως ὁ θεῖος οὗτος πατὴρ τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας ἄλλο τι δὲν ἐννόει τότε παρὰ τὴν ἑλληνικὴν Παλλιγγενεσίαν ἢ κάλλιον τοῦ ἔθνους τὴν ἀνάστασιν (91).

3η Περιοδεία (1775—1777)

Ἡ ἐναρξίς τῆς τρίτης περιοδείας τοῦ Ἀγίου συντελεῖται μετὰ τὴν ἀποτυχί-

τερος τῶν 28 χιλιάδων κατεσπαρμένων εἰς τὰ ὄρη τῆς Ἡπείρου, Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας. Εἰς τὰς καθαρὰς Ἑλληνικὰς ἐπαρχίας μέχρι τοῦ Μοναστηρίου καὶ Βωβούσας ὁ ἀριθμὸς ἡ το ὀλιγώτερος, ἀνῆρχετο εἰς τὰς 20 χιλιάδας οἰκογενείας.

Ἀραβαντινοῦ: Περί Κουτσοβλάχων, Ἀθῆναι 1905 σελ. 52.

81. Τ. Μάργα: Περί Ἑποίκων Ρωμαίων ἐν Ἑλλάδι, 1878 6. 8. 10.

αν της Ἐπαναστάσεως τοῦ Ὁρλώφ καὶ εἰς στιγμήν καθ' ἣν ὁ Πατριάρχης Σωφρόνιος Β΄, μετ' ἄλλων Φαναριωτῶν καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη ὑπεσχέθη εἰς τὸν Σουλτάνον ὅτι περίοδος ἡσυχίας καὶ εἰρήνης ἤθελε τοῦ λοιποῦ βασιλεύσει εἰς τὰς σχέσεις Χριστιανῶν καὶ Ὀθωμανῶν, ἰδίᾳ δέ μετὰ τὴν ὑπογραφείσαν συνθήκην εἰρήνης τοῦ Κιουτσούκ—Καϊναρτζή⁽⁸²⁾. Ὡς ἐκ τῆς νέας διαμορφώσεως τῶν πραγμάτων, ὁ πολιτικὸς προσανατολισμὸς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀναθεωρεῖται. Ὁ Ἅγιος Κοσμάς λαμβάνει πλέον ἐντολὴν ὅπως περιηγηθῇ τὰς Νήσους τῆς Λευκῆς θαλάσσης, αἵτινες ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὁρλώφ, διὰ νὰ ἡρεμήσῃ τὰ πνεύματα. Εἶτα διαπεραιωθεὶς εἰς Μακεδονίαν, Ἡπειρον καὶ Ἀλβανίαν, ἀνέσχεσε τοὺς ἐξισλαμισμοὺς, συνιστῶν σχολεῖα καὶ προτρέπων εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν. Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1775 ὁ Κοσμάς διαπεραιοῦται εἰς τὰς Νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἄρτι ὑπὸ τῶν Ρώσων ἐγκαταλειφθείσας καὶ τελούσας ὑπὸ τὸ ἄγχος Τουρκικῶν ἀντεκδικήσεων. Ἐν βαθυτάτῃ πικρίᾳ ποιεῖται ἀναστροφὴν τῆς πολιτικῆς του. Εἶναι ὑποχρεωμένος, ὥς ἄλλος Πέτρος, νὰ ἀρνηθῇ τὸ αἷτημα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Γένους. Τὸ ἀρνεῖται Αὐτός, ὅστις ὑπῆρξεν ἀπόστολος τοῦ Ἐπαναστατικοῦ ὀργανισμοῦ). Αἱ προφητεῖαι τοῦ Τζαρτζούλη, τοῦ Ἀγαθαγγέλου καὶ τοῦ Λέοντος, αἱ προλέγουσαι τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους εἰς τὸ 1774⁽⁸³⁾, ἔπρεπε νὰ θεωρηθοῦν χιμαιρικά⁽⁸⁴⁾. Σκοπὸς του πλέον ἦτο νὰ διδάξῃ τοὺς Χριστιανοὺς νὰ φυλῇ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ πείθωνται εἰς τὰς κατὰ Θεὸν βασιλικὰς προσταγὰς τοῦ Σουλτάνου.

Τοιαύτη ἦτο ἡ σαφὴς Πατριαρχικὴ ἐντολὴ πρὸς τὸν Μάρτυρα⁽⁸⁵⁾. Ἐν συνεχείᾳ μετέβη εἰς Δωδεκάνησα, Πάρον, Μύκονον, Σέριφον, Μῆλον, Νάξον, συνιστῶν ὁμόνοιαν καὶ διακριτικῶς τονίζων ὑποταγὴν εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς, οἵτινες τυγχάνουν ἀναμφισβητήτως καλλίτεροι τῶν Φράγκων. Ἡ διαλεκτικὴ τῶν ἀντιτιθεμένων συμφερόντων, διασταυρουμένη πρὸς τὴν πραγματικότητα, τοποθετεῖ τὴν ἐκκλησίαν πλησιέστερον πρὸς τὸν Ἀνατολικὸν Δεσποτισμὸν παρὰ εἰς τὴν ποιητικῶς ὑψηλὰ ἱσταμένην Παπικὴν Φεουδαρχίαν. Εἶναι σαφὴς πλέον ἡ προσπάθεια τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως νὰ ἀνέυρῃ, ἐντὸς τοῦ Κλίματος τῆς Ἱστορικῆς τῆς ὑποδουλώσεως, τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀντιμαχίας τῆς πρὸς τὴν Ρώμην ἵνα καὶ ἀντικειμενικῶς παρασκευάσῃ τὴν πολιτειακὴν τῆς ἀποκλειστικῶς προσέγγισιν πρὸς τὸ Ὀθωμανικὸν καθεστῶς.

Ἐκ τῆς Νάξου ὁ Μάρτυς ἐν συνεχείᾳ διαπεραιοῦται εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπου καὶ λαμβάνει νέαν ἄδειαν τῆς Μονῆς του ἵνα ὁδεύσῃ εἰς Μακεδονίαν, Ἡπειρον καὶ Ἀλβανίαν. Ὁ Σάθας λέγει ὅτι «Κοσμάς ὁ ἱερομόναχος ἀποστολικὸς Κήρυξ, ἀ ν ἄ ρ γ υ ρ ο ς, ἄγιος. Ὅτι καὶ προεῖπε τινὰ καὶ ἐθαυματουργήσῃ καὶ πολλὴν ὠφέλειαν ἐπροξένησεν εἰς τὰς χώρας.....»⁽⁸⁶⁾.

Διὰ τῆς Χαλκιδικῆς εἰσῆλθεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἔνθα καὶ ἐδίδασκε. Διὰ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ προχώρησε εἰς Βέρροισιν (Ἰούλιος 1775), εἶτα εἰς Σιάτισταν ἔνθα προμίντευσεν τὰ ἑξῆς:

«Καλότυχοι εἰσθε σεῖς, οἱ ὅποιοι εὐσέθητε ἐδῶ πάνω εἰς τὰ ὑψηλὰ βουνά, διότι αὐτὰ θὰ σᾶς φυλάξουν ἀπὸ πολλὰ δεινὰ. Θὰ ἀκοῦτε καὶ δὲν θὰ βλέπετε τὸν κίνδυνον. Τρεῖς ὥρες καὶ τρεῖς μέρες θὰ ὑποφέρνετε»⁽⁸⁷⁾. Τόσο ἀκριβῶς διήρκησε ἡ ἀργότερον λαβοῦσα χώραν μάχη, κατὰ τὴν Προφητείαν τοῦ Ἀγίου ἐξελιχθεῖσα.

Ὑπὸ τὴν συνοδείαν καὶ προπομπὴν πολυπληθῶν ἀφωσιωμένων του προχωρεῖ εἰς τὰ βλαχοχώρια τῆς Πίνδου καὶ τοῦ Γράμμου, ἰδρύει Ἑλληνορθόδοξα σχο

82. Κοντογιάννη: Οἱ Ἕλληνες ἐπὶ Αἰκατερίνης της Β. σελ. 323.

83. ERBECEANU: CRONICI CRECI, BUCARESTI, 1890 s. 227.

84. Ὑψηλάντης: Τὰ Μετὰ τὴν Ἀλωσιν, 1870, σ. 534.

85. Τσιτσέλη: Κεφαλληνιακά Σύμμικτα, 1904 σελ. 274.

86. Σάθας: Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, τομ. Γ' σελ. 123.

87. Φ. Μιχαλοπούλου: Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 76.

λεῖα εἰς Γρεβενά, Μαλακῶσι, Περιβόλι, Σμίξι, Ἀβδέλλα. Δι' ἐράνων, ὡς καὶ τῆς συνδρομῆς τῶν προυχόντων καὶ προεστών, δημιουργεῖ τοὺς πόρους συντηρήσεως τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυομένων Σχολείων.

Διὰ τῆς Ἀναβελίστας φθάνει εἰς τὴν Καστοριάν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Κορυτσάν, ὅπου ἡ ὁμιλία του φανατίζει βαθέως τὰ λαϊκὰ στρώματα καὶ ταυτοχρόνως σκανδαλίζει τοὺς Προϋχοντας καὶ πλουσίους πρὸς τοὺς ὁποίους ἀνέκαθεν, ἀπὸ θεωρητικῆς ἀρχῆς ἐκκινῶν, ἀντετίθετο ⁽⁸⁸⁾. Ἐκεῖθεν προχωρεῖ μέχρι Μοσχοπόλεως καὶ εἰτα εἰσέρχεται, τῇ προτροπῇ τοῦ Πατριάρχου Σωφρονίου, εἰς Ἀλβανίαν πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταπληκτικῆς ἐξωμοσίας.

«Διετέλουν τότε οἱ Χριστιανοὶ Ἀλβανοὶ τῆς Ἡπείρου ἐν ἡμιαγρία καταστάσει ἕνεκα τῆς πγντελοῦς ἀσυνειδησίας καὶ τῆς ἀμεριμνησίας, ἣν ἐδείκνυν οἱ πνευματικοὶ ἄρχοντες πρὸς θρησκευτικὴν τοῦλάχιστον διαπαιδαγώγησιν τοῦ πνευματικοῦ τούτου ποιμνίου. Εἰς πλείστας κοινότητας διατηρησάσας τὸν Χριστιανισμόν, καίτοι ὑφίσταντο πολλὰς δεινὰς καταπίσεις, ἱκαναὶ οἰκογένειαι, ἐλλείπει διδασκαλίας, ἀπηρνεῦντο τὸ πατρῶον θρήσκευμα καὶ τὸ δλέθριον αὐτῶν παράδειγμα ἐμιμοῦντο τυφλῶς οἱ οἰκετοὶ αὐτῶν καὶ φίλοι. Ὁ χεῖμαρος τῆς ἐξωμόσεως ἠπέλει νὰ κατακλύσῃ ὅλο ἄληρον τὴν Ἡπειρον» ⁽⁸⁹⁾.

Ἐὰν εἰς ἀπάσας τὰς περιοχὰς ταύτας τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Ἡπείρου «ὁ ἐνάρτεος ἱεροδιδάσκαλος Κοσμάς, ὁ ἀληθὴς ὁμολογητὴς καὶ μάρτυς, δὲν ἀναφαίνετο τῷ τότε καιρῷ κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη, οὐδεὶς θὰ εὕρισκετο Χριστιανὸς Ἑλλήν εἰς ἐκεῖνα τὰ ἀπόκεντρα καὶ ἀπόμονα» ⁽⁹⁰⁾.

«Εἰς τὰς βαρβαρικὰς ἐκείνας ἐπαρχίας ἐκινδύνευε νὰ χαθῇ τελείως ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ χριστιανικὴ ζωὴ διὰ τὴν πολλὴν ἀμάθειαν, ὅπου εἶχον οἱ ἐκεῖσαι Χριστιανοὶ καὶ διὰ τὰ πολλὰ κακὰ καὶ φόνους καὶ κλεψίας καὶ ἄλλας μυρίας παρανομίας εἰς τὰς ὁποίας ἦσαν δοσμένοι καὶ παρ' ὀλίγον ἦσαν χειρότεροι εἰς τὴν κακίαν ἀπὸ τοὺς ἀσεβεῖς» ⁽⁹¹⁾. Διότι ἡ Ἡπειρος εὕρισκετο εἰς κατάστασιν ἀθλιότητος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὡς ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἀντιχριστιανικῶν πράξεων τῶν ὀρεισβίων κατοίκων τῆς ⁽⁹²⁾. Ὁ Κοσμάς ἐκαυτηρίασε τὰς βιαιότητας καὶ αὐθαριεσίας τῶν ἰσχυροτέρων ἀλλὰ καὶ τὴν βαρβαρότητα τῶν ὀρεινῶν. Συνέπεια τούτου προεκάλεσε τὴν ἀντιπάθειαν τῶν ἡγετικῶν ἰδιόταξεων.

Εἰτα ἔφθασεν εἰς Δέλβινον, πατρίδα τοῦ Πατριάρχου Σεραφεῖμ. Ὁ κῶδις τῆς Μητροπόλεως Δελβίνου διαλαμβάνει τὰ κάτωθι, σχετικῶς μὲ τὴν διέλευσίν του:

«(1775) Κατὰ τὰ χίλια ἑπτακόσια ἑβδομήντα πέντε τοῦ ἔτους, ἀρχιερατεύοντος τοῦ Ἰωαννικίου, ἦλθεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν μας ὁ Ἅγιος Κοσμάς. Εὐγῆκεν ὁ καλὸς Ἰωαννίκιος καὶ τὸν ἐδέχθη μὲ μεγίστην χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν κατὰ τὸν πόθον του καὶ ἐκάθησε μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν. Τὸ πρῶτ' ἐσυνάχθησαν οἱ Χριστιανοὶ καὶ ἐκήρυξεν ὁ ἱερομόναχος τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ... Ὁμοίως καὶ τὴν ἄλλην καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν εὐγαίνοντας εἰς τὰ χωρία οἱ δύο ὁμοῦ καὶ κινῶντας ἀπὸ τοὺς Συρακάτες ἔφθασαν μέχρι Δρυμάδες τῆς Χειμάρρας. Σχεδὸν ἐπάτησαν ὅλα τὰ χωριὰ τῆς ἐπαρχίας μας. Καὶ συμφώνως ἔκαναν τὰς ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν νὰ ἐγνωρίσουν καθαρὰν τὴν ἀμώμητον πίστιν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν...» ⁽⁹³⁾.

Ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας τοῦ Δελβίνου καὶ τῆς Χειμάρρας ἔφθασεν εἰς Ἀργυρό-

88. Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 77.

89. Ἀραβαντινοῦ: Ἱστορία τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. 1894, σελ. 29.

90. Οἰκονόμου: Ἐπιθεώρησις Πολιτικῆ, τομ. Α', 1881, σελ. 67.

91. Ἀκολουθία καὶ Βίος Κοσμά. Βενετία, 1814 σελ. 21.

92. Φ. Μιχαλοπούλου, Κοσμάς ὁ Αἰτωλός, σελ. 80.

93. Κῶδις Δελβίνου: Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ τόμ. Ε', σελ. 60.

καστρον ες τὰ 1777. Ἡ ὁμιλία του προεκάλεσε ἰσχυρὰς ἀντιδράσεις εἰς τοὺς προϋχοντας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Δεσπότην Δοσίθεον. Περιέρχεται τὴν Δρόβιανη, Βήσσανη, Μουζίνα, Δερβιστάνη, Σενίτσα, Κονίσπολη, Κούριανη, Πλησιβίστα Λιμπόχοβο, Δερμίσση (ὑπὸ συνοδείαν 40 ἱερέων) ⁽⁹⁴⁾, ὅπου διεγείρει μυεῖ εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, κάνει θαύματα, ἰδρύει σχολεῖα καὶ ἐνθουσιάζει ἐν ὁδῷ. Ἡ ὑπὲρ τῶν Τούρκων διάκρισις του κινεῖ τὴν ὑποψίαν τῆς Βενετικῆς ἑξουσίας.

Κατερχόμενος πρὸς τὴν Πάργαν συναπαντᾷ καὶ πάλιν τὴν ἀντίθεσιν Προυχόντων καὶ Κλήρου πλὴν ὅμως αὐτὴν τὴν φορὰν δέχεται τὴν εὐμένειαν τῶν Τουρκαλβανῶν. Δὲν θὰ ἐπιμείνω εἰς τὴν ἱστορικὴν περιγραφὴν τῶν χωρίων, ἅτινα ἐπεσκέφθη ἀπὸ Πάργας μέχρι Σουλίου καὶ ἀπὸ Σουλίου μέχρι Ἀκαρνανίας καὶ τῆς μετὰ ταῦτα ἐπιστροφῆς του εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ τὰς Ἰονίους Νήσους.

Θὰ τονίσω περισσότερον τὰς ιδέας, ἅτινας ἀνέπτυξε κατὰ τὴν περιοδείαν του ταύτην, ὡς καὶ τὰς ἀντιξοότητας, μετὰ τῶν ὁποίων διεσταυρώθη λόγῳ τῆς κοινωνικῆς ἐπαναστατικότητός του. Κυρίως ἐζήτησε τὴν δημιουργίαν Πεφωτισμένου Κλήρου, ἐκεραυνοβόλησε τὰς καταχρήσεις τῶν ἀρχῶν, διεκήρυξε τὰς εὐαγγελικὰς ἀρχὰς τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἀγάπης. Τὸ τελευταῖον τοῦτο βασικὸν ὀρθόδοξον αἷτημα ἦλθεν εἰς διαμετρικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ Δυτικὸφρον Ἀρχοντολόγιον τῆς Ἑπτανήσου. Διὸ καὶ «ὁ κῆρυξ τῆς εὐαγγελικῆς ἠθικῆς ἐθεωρήθη, ὡς εἰκός, ἀνὴρ ἀσυμφόρων τοῖς τε ἐν τοῖς πράγμασι καὶ τοῖς ἀριστοκράταις ἀρχῶν, ἐπομένως ἀνατρεπτικὸς τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος, ἐφ' οἷς πολλοὶ ἐν Κεφαλληνίᾳ ἀπήτησαν τὴν ἐκδίωξιν αὐτοῦ...» ⁽⁹⁵⁾. Ἀλλ' εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ Ἀρχοντολόγιον καὶ ἡ ἐπίσημος Ἐκκλησία τὸν ἐχαρκτήρισαν «αἰρετικὸν» καὶ ἐξεδόθη μάλιστα καὶ ἐκκλησιαστικὴ ἐπίκρισις ἐναντίον Του. Εἰς πολλὰ σημεῖα ἠπειλήθη σύρραξις ὀρθοδόξου λαοῦ καὶ ὀπλοφόρων τῆς «ἑξουσίας».

Ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὴν ὀρθόδοξον κοινωνικὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀγίου Κοσμά ἦτο φυσικὸν νὰ ἐκδηλωθῇ ἐναργέστερον εἰς τὸν οἰκονομικῶς περισσότερον φιλελεύθερον καὶ Δυτικίζοντα χώρον τοῦ Ἑπτανησιακοῦ Ἀρχοντολογίου. Εἰς τὴν Ζάκυνθον μάλιστα, τὰ στοιχεῖα τοῦ Ἀρχοντολογίου εὐρέθησαν περισσότερον ὀργανωμένα καὶ ὑπὸ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Μητροπολίτου Κουτούβαλη (προβάλλοντες διάφορα προσχήματα) ὑποκινηθέντα κατῳρθώσαν νὰ κάμψουν τὴν λαϊκὸν ὑπὲρ τοῦ Ἀγίου φανατισμόν. Ὁ Κοσμάς Αἰτωλὸς ὑπεχώρησε καὶ προσεπάθησε νὰ διαπεραιωθῇ εἰς Κέρκυραν, ὅπου ἐπίσης εἶχε ὀργανωθῇ ἐναντίον του ἀντίστασις ἀλλὰ τελικῶς ἐπεκράτησε ἡ θέλησις τοῦ ὀρθοδόξου Λαοῦ, ὅστις ἀπήτησε τὴν ἀποβίβασιν τοῦ Ἀγίου.

Μὲ βάσιν τὸν «ἐκκλησιαστικὸν ρεαλισμόν», ὃν αἰείποτε ἐδίδαξε τὸ Φανάριον λίαν ἐπιτυχῶς καὶ οὐσιαστικῶς, ἀποβλέπων εἰς μίαν ριζικὴν ὀρθόδοξον κοινωνικὴν ἐπανατοποθέτησιν εἰς ζωὴς τοῦ ἔθνους, ὁ Κοσμάς ὁ Αἰτωλὸς ἐπροβληματίσθη ἄγνως καὶ λίαν ἐπικινδύνως κατὰ τὴν περιοδείαν ταύτην εἰς τὸν χώρον μᾶς ἠθελημένης αὐτοκαταστροφῆς, διότι ἐπίστευε ὅτι αἱ ιδέαι κατακτώνται μόνον διὰ τοῦ αἵματος καὶ τῆς πρὸς αὐτὰς βαθυτάτης πίστεως τῶν φορέων των.

Ἡ 4η περιοδεία καὶ θάνατος τοῦ Ἀγίου Κοσμά

Ἡ τετάρτη περιοδεία τοῦ Ἀγίου παρακολουθεῖται ἀπὸ δραματικὰς πράξεις ὑψηλοῦ ἠθικοῦ ἀναστήματος. Εἰς τὴν Χειμᾶρα προτρέπει τοὺς κατοίκους εἰς τὴν κατεδάφισιν αὐτῶν τούτων τῶν Ἐκκλησιῶν ἵνα συσταθῶν σχολεῖα πρὸς ἑλληνοπρεπῆ παιδείαν. Ὁ ἴδιος ὁ Ἅγιος πρωτοστατεῖ εἰς τὸ γκρέμισμα μιᾶς Ἐκκλησίας. Παραλήλλως σχεδὸν ὁ Κούρτ Πασᾶς συγκινεῖται ἀπὸ τὸν ἐνθερμον ζῆλον

94. Ν. Μυστακίδης: Χειρόγραφον συλλογῆς Φ. Μιχαλοπούλου.

95. Τσιτσέλη: Κεφαλληνιακὰ Σύμμικτα, 1904, σ. 272.

Του καὶ ἐνισχύει τὴν διεύρυνσιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀγίου τιμητικῶς. Ἀκολουθούμενος ἀπὸ ὑπερέπεντήκοντα Ἱερεῖς δρᾷ κυρίως εἰς ἐθνολογικῶς ἐπιδίκους περιοχὰς (Μοναστηρίου—Ἀχρίδας—Καστοριάς). «Ἔως τριάκοντα ἐπαρχίας περιήλθον, δέκα σχολεῖα ἑλληνικὰ ἐποίησα, διακόσια διὰ κοινὰ γράμματα, τοῦ Κυρίου συνεργούντος....» γράφει εἰς τὸν ἀδελφόν Του Χρῦσανθον ⁽⁹⁶⁾ Ἡ ἐναντίον τῶν Ἑβραίων ὁμῶς πολεμική Του, ἣτις εἶχεν ὡς ἐπακόλουθον τὸ νὰ νεκρώσῃ τὴν ἀγορὰν τῶν (ἡ πολεμική ἐξ ἴσου ἐντόνως κατηνθύνετο καὶ κατὰ τῶν ἡμετέρων πλουσίων, ἐμπόρων καὶ κοιζαμπάσηδων) ἐπέπρωτο νὰ σταθῇ ἡ μοιραία ἀφορμὴ τοῦ θανάτου Του. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐξηγοράσθη ὁ Κούρτ Πασὰς τοῦ Μπερατιοῦ μὲ «πενήντα σακκοῦλες ἄσπρα». ⁽⁹⁷⁾

«Οἱ Ἑβραῖοι προσέφερον εἴκοσι χιλιάδες γρόσια εἰς τὸν Κούρτ διὰ νὰ φονεύσῃ τὸν Κοσμᾶν καὶ ἐκ τούτου πέμψας Ἀλβανούς τινας εἰς τὰ χωρία, δπου ἐδίδασκε καὶ ἐνεδρεύσαντες τὸν ἐφόνεύσαν» ⁽⁹⁸⁾. Εἶχε διανύσει κατὰ τὴν τετάρτην περιοδείαν Του μίαν τεραστίαν ἀπόστασιν, εἶχε συμπληρώσει τὸ Ἑθναποστολικὸν ἔργον Του καὶ ἤδη «χωρὶς νὰ δείξῃ κανένα σημεῖον λύπης (ἦτο ἔτοιμος) διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ νὰ θυσιάσθῃ». Ἐφονεύθη τὴν 24 Αὐγούστου 1779 ⁽⁹⁹⁾. Ὁ ἐμπνευσμένος Μοναχός, ὅστις προεκάλεσε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν διεθνῶν Δυνάμεων (τόσον τοῦ Γενικοῦ Προβλεπτοῦ τῶν Ἰονίων Νήσων τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας ὅσον καὶ τῶν Τούρκων καὶ Ρώσων παλαιότερον) εἶχεν ἐναγκαλισθῇ τὸν Σταυρὸν ἵνα διὰ τῆς ἰδίας Του αὐτοθυσίας προετοιμάσῃ τὴν Ἑνθικὴν Ἀνάστασιν ⁽¹⁰⁰⁾. Πλέον ἐμπνευσμένη καὶ κοινωνικῶς πλέον ἐπαναστατικὴ Μορφὴ Καλογήρου δὲν εἶχε προβληθῇ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἴσως δὲ καὶ μετέπειτα.

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΑ ΑΙΤΩΛΟΥ

Σφοδρὸς ἐπικριτὴς τῆς πολυτελείας καὶ τοῦ πλούτου ὁ Κοσμᾶς Αἰτωλὸς κατέστη κήρυξ κοινοβιακῆς τινὸς ἐξισορροπήσεως τῶν ἀγαθῶν, τοποθετηθεὶς ἐπὶ τῆς ἀπόψεως ὅτι ἡ ζωὴ συνιστᾷ ἔκφρασιν χρέους καὶ μηδέποτε δικαίωματος ⁽¹⁰¹⁾. Ἡ πολιτεία, κατὰ τὸν Ἅγιον, δὲν καταξιοῦται, ἐὰν ἐπέκεινα τῆς ἀσκητικότητος τὰ ἐπίλοιπα δὲν «τὰ ἐξοδεύει τις διὰ τοὺς πτωχοὺς». Ἡ Ἠσυχαστικὴ καὶ Πατερικὴ ἀντίληψις περὶ τοῦ ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι ἀδυσώπητος κοιλὰς κλαυθμῶνος ἔρχεται διὰ τοῦ Κοσμᾶ Αἰτωλοῦ εἰς μίαν δημιουργικὴν ἀναστροφὴν μὲ τὴν πραγματικότητα τῆς Τουρκοκρατίας. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πλουσίου ὁ Κοσμᾶς Αἰτωλὸς ἀντιτίθεται μὲ τὸ καθεστῶς (τόσον τῆς Κατοχῆς βαθύτερον ὅσον τῶν ἡγετικῶν κοινωνικῶν σχηματισμῶν μας οἵτινες ἐπρόδωσαν τὴν κοινοβιακὴν παράδοσιν τῆς Ὁρθοδοξίας ἐνταχθέντες εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἰδιωτικοῦ συμφέροντος).

Αὐτὸς ἀκριβῶς ὁ ρεαλισμὸς τοῦ Αἰτωλοῦ, τὸ γεγονὸς δηλαδὴ ὅτι ἀσκεῖ ἀληθῆ κριτικὴν ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν σχηματισμῶν τῆς ἐποχῆς Του τὸν ὁδηγεῖ τελικῶς εἰς τὸν θάνατον. Ἡ καθεστηκυῖα τάξις ἔχει διαφορισμένα συμφέροντα διὰ τοῦτο καὶ ἀντιμάχεται σφοδρῶς τὸ ἀταξικὸν ἰδανικὸν τοῦ Ἀγίου. Μία ὀρθόδοξος νεοελληνικὴ Κοινωνιολογία δύναται ἐξόχως ἐπὶ τοῦ Κοσμᾶ Αἰτωλοῦ νὰ στηριχθῇ. Διότι ἡ Ὁρθοδοξία δὲν εἶναι ὑπολογιστικὴ ταυτότης πρὸς τὸν Οἰκονομικὸν Φιλελευθερισμὸν ἀλλ' οὔτε καὶ ἐπὶκαιρος καὶ «παράλληλος» προσχώρησις εἰς τὴν κοινωνικὴν ἐπανάστασιν. Ὁρθοδοξία κοινωνιολογικῶς σημαίνει προεχόντος ἐπὶ

96. Χ. Κοντοῦ: Ἐφημερίς τῶν Φιλομαθῶν, 1867 σελ. 1418.

97. Εὐαγγελίδης: Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός, 1912, σελ. 13.

98. Κρέμου: Ἱστορ. Ἐπανορθώματα, Παρνασσοῦ τομ. Β'. σελ. 151.

99. Φ. Μιχαλοπούλου: Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 122.

100. Δ. Σαλαμάγκας: Ὁ Γνωστὸς Καλόγηρος Κοσμᾶς, 1952 σελ. 29—45.

101. Δημ. Τσάκωνα: Εἰσαγωγή εἰς τὸν Νέον Ἑλληνισμόν, 1958 σελ. 185.

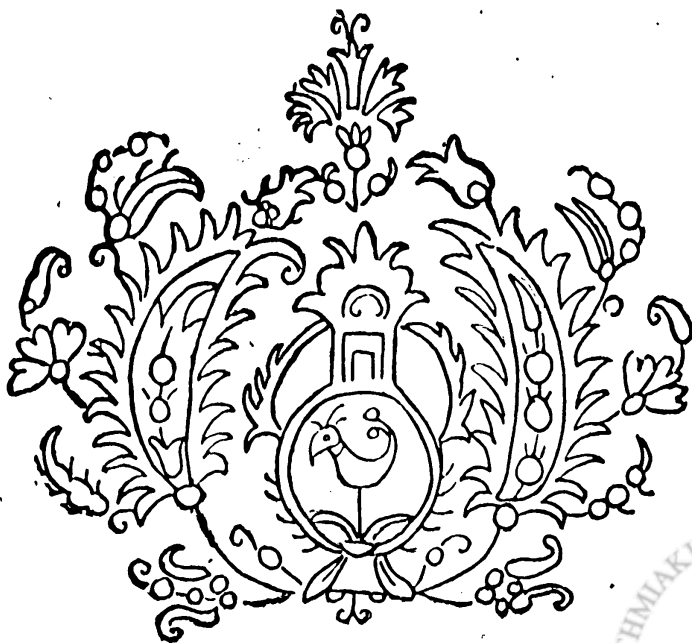

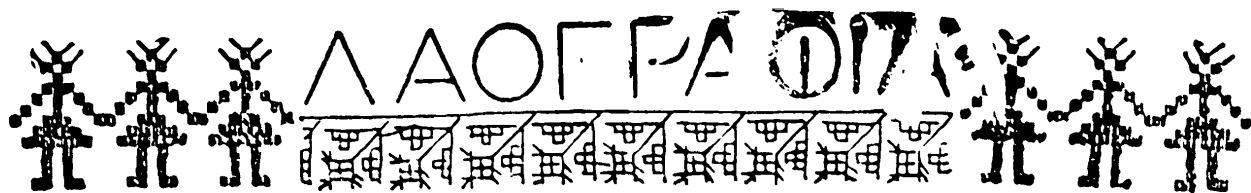
γειον ἀταξικὴν ἀδελφοποιίαν πρὸς μεταφυσικὴν δικαίωσιν, ἅπαν-
 στος δὲ προσέτι κριτικὴ τῆς ἀτομοκρατικῆς ἰδιοτελείας. Μία κοινωνία ἀρετῶν με-
 ταφυσικῶς δυναμικὴ εὐρίσκεται εἰς ἀδιάκοπον ἀνάτασιν ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τοῦ δυ-
 νατοῦ διότι αἰτεῖται τὴν ὁμοίωσιν τῆς πρὸς τὴν ἀπολυτότητα τοῦ Πατρὸς ποῦ ση-
 μαίνει δικαιοσύνη. Ἐάν ἡ κοινωνία τῶν Ἀγγέλων ἢ τῶν Μοναχῶν ὡς
 ἐν Κοινωβίῳ πληροῦται (αὐτὸς εἶναι ὁ ἰδανικὸς τύπος τῆς Ὁρθοδοξίας) τότε
 πῶς εἶναι λογικῶς δυνατόν νὰ δέχεται ὁ λεγόμενος «οὐγγρονος ὁρθόδοξος στοχα-
 σμός» ὡς ὀρθὴν τὴν ἰσχύουσα ἀτομοκρατίαν; Ἡ ἀτομοκρατία εἶναι γόνος τοῦ φι-
 λελευθέρου Καλβινισμοῦ τῆς Δύσεως καὶ οὐχὶ τῆς Ὁρθοδοξίας ὑπὸ τὰ σκοτεινὰ
 ἀραβουργήματα τῆς ὁποίας ἰσοπεδώνεται διανεμητικῶς ἢ ἐν Χριστῷ δικαιοσύνη.
 Τὸ σεισμικὸν τοῦτο Μήνυμα τῆς οἰονεὶ σοσιαλιστικῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ μεταποιήσε-
 ως τῆς Ἀσκητείας οὐδεὶς, ἐκ τῶν νεωτέρων στοχαστῶν τῆς λεγομένης «θεολογι-
 κῆς ἐπιστήμης» συνέλαβεν ἔστω στοιχειωδῶς. Διότι Ἀσκητεία εἶναι στέρησις ἐκ
 μεταφυσικοῦ καὶ προσευχητικοῦ αὐταπεριορισμοῦ, ἡ κοινωνικὴ ὅμως ταύτης προ-
 ῖκται εἶναι τὸ Κοινόβιον. Ἐκτὸς τοῦ Κοινοβίου ἀνθεὶ ὁ Καλβινικὸς κυρίως
 Στοχασμός. Ἐντὸς τοῦ Κοινοβίου ὑλοποιεῖται ἡ κοινωνία τῶν Ἀγγέλων. Ὅθεν
 ἐὰν τὸ πραγματικὸν πρέπει νὰ τείνῃ εἰς τὸ ἰδεατόν, τότε πῶς πρέ-
 πει νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ἱστορικὸ-ὕλιστικὴ προσχώρησις τῆς ὁρθοδόξου νεοελληνικῆς θε-
 ολογίας εἰς τὴν ἀτομοκρατίαν;

Ἡ ἐπιστροφή εἰς τὸ Πνεῦμα τοῦ Κοσμᾶ Αἰτωλοῦ καὶ τοῦ Μοναχικοῦ Στο-
 χασμοῦ τοῦ Βυζαντίου δὲν δύναται πλέον νὰ προέλθῃ ἀπὸ κοινωνικοὺς σχηματι-
 σμοὺς τοξικῶς συνδεθέντας πρὸς τὴν κατεδραστηρικὴν τάξιν (εἴτε πρὸς τὴν μίαν εἴ-
 τε πρὸς τὴν ἄλλην κατεύθυνσιν) ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὴν φωνὴν τῆς ἐρήμου (Ἁγίον
 Ὅρος ἢ Μοναχισμός) ὡς καὶ τοῦ ἔχοντος ἀληθῶς ἀταξικὴν συνείδησιν ἱερομο-
 νάχους.

Τοῦτο τὸ ἐπαναστατικὸν Μήνυμα ἐὰν δὲν πραγματωθῇ ἐντὸς τῶν κόλπων
 τῆς φιλελευθέρας κοινωνίας ὑπάρχει φόβος νὰ διαστρεβλωθῇ ὑλιστικῶς (ὡς συμ-
 φέρον μιᾶς νεας κοινωνικῆς κάστας, ἣν αἱ κοινωνικαὶ συνθῆκαι ἐνδέχεται νὰ δια-
 μορφώσουν) εἰς τὸ μέλλον. Εἰς μίαν τοιαύτην περίπτωσιν τὸ μέλλον τῆς Ὁρθοδο-
 ξίας θὰ εἶναι σκοτεινόν.

Παρίσι 1954—Βόννη 1959

Δ. ΣΑΛΑΑΜΓΚΑ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΥΜΜΙΚΤΑ

ΤΑ ΙΣΝΑΦΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ*

Βα'—Συμπληρώματα

Στόν κατάλογο τῶν ἰσναφιῶν, ἐπαγγελμάτων, ἃς προστεθοῦν συμπληρωματικά καὶ τὰ ἐξῆς (πρὸ μας διέφυγαν):

Γ ι α σ α κ τ σ ῆ ς (—ῆδης)· δὲς καβάζης).

Γ ι δ ᾱ ς (—ᾱδης) δὲς καὶ κατοικᾱς—άρης.

Δ ι α κ ο ν ᾱ ρ ῆ ς (διακουνάρ'ς—ᾱρδης).

Δ ρ α γ ο μ ᾱ ν ο ς (ντραγουμάνους—άν')· δὲς καὶ τερτζουμᾱνος.

Κ α λ α μ ω τ ᾱ ς (—ουτᾱς—ᾱδης)· δὲς καὶ νησιώτης.

Κ α μ ι ν ᾱ ρ ῆ ς (—νάρ'ς—ᾱρδης).

Κ α ρ α γ κ ι ὅ ζ ῆ ς (—γκιόης—ιόζ'δης).

Κ α ρ ᾱ ς (—ᾱδης).

Κ η ρ ο π ο ὕ λ ο ς (—ουπούλους—ούλι).

Κ λ η τ ῆ ρ α ς (τῆρδης).

Κ ο ν τ α κ σ τ ῆ ς (κουνταχτσίης—ῆδης)

Κ ο μ α ρ τ ζ ῆ ς (κουμαρτζίης—ῆδης).

Λ α γ ο υ μ ι τ ζ ῆ ς (—τζίης—ῆδης).

Λ α δ ᾱ ς (ᾱδης).

Μ π ο υ ρ ε κ τ σ ῆ ς (—ικτσίης—ῆδης).

Ν ο σ ο κ ὀ μ ο ς (νουςουκόμους—δμ')

Ν ο υ μ π ε χ τ σ ι ῆ ς (ιχτσίης—ῆδης).

Ν τ ο ν τ ο υ λ μ α τ ζ ῆ ς (ντουντουλματζίης—ῆδης)·

Π α π α τ ζ ῆ ς (—ῆδης).

Π λ ι θ α ρ ᾱ ς (ᾱδης.)

Π ο σ τ α τ ζ ῆ ς (ουστατζίης—τζίῆδης).

Π ο υ λ ᾱ ς (π'λᾱς—ᾱδης).

Ρ ο δ ᾱ ν α ς (—ουδᾱνας)·

Ρ ο δ ᾱ ς (—ουδᾱς—ᾱδης).

Τ α γ α ρ ᾱ ς (ᾱδης)· δὲς καὶ βαγενᾱς

Τ ε ρ τ ζ ο υ μ ᾱ ν ο ς (τερτζιουμᾱνους—άν')· δὲς καὶ δραγομᾱνος).

Τ ζ ι ρ ᾱ χ ῆ ς (τζιουράχ'—ᾱχ'δης).

Τ ο κ ι σ τ ῆ ς (τουκ'στῆς—ῆδης).

Υ φ α ν τ ῆ ς (—ῆδης).

* Ἀς γίνουιν ἐπίσης καὶ οἱ πιδ κάτω συμπληρώσεις

Στά:

Κάλφας, μ ο ὄ τ σ ι ο ς.

(*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους σελ 486.

Κανιστράς, κ ο φ ι ν ᾱ ς.
 Κοντουράς, κ ο ρ δ ε λ ᾱ ς.
 Μακαρονᾶς, λ α ζ α ν ᾱ ς.
 Πουτάνα, ρ ο υ σ π ῆ.
 Πρόξενος, κ ό ν σ ο λ α ς.
 Τὸ ὀρθό, Σ ο υ τ ζ ῆ ς (ἀντί σουζῆς).

Γ' Ὁργανωτικά

«Ἡ ἐπέκτασις τοῦ δικαιώματος πρὸς συσσωμάτωσιν καὶ ἐπὶ ἄλλων τάξεων πολιτῶν—γιατὶ αὐτό, ἀρχικά, ἦταν προνόμιο μιᾶς μόνο τάξης, τῶν Εὐπατριδῶν—συνδεομένων μεταξύ των διὰ τοῦ δεσμοῦ τοῦ κοινοῦ τόπου καὶ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, πραγματοποιηθεῖσα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 6ου π. Χ. αἰῶνος, ἐπὶ Σόλωνος», ὁδήγησε, γράφει ὁ Ν. Π α ν τ α ζ ό π ο υ λ ο ς (Ἑλλήνων συσσωματώσεις κατὰ τὴν Τουρκοκρατείαν, Ἀθῆναι 1958) στὴ δημιουργία μιᾶς νέας μορφῆς κράτους τῆς «πολιτείας διαλλαγῆς», δηλ. τῆς δημοκρατίας.

Κάτου ἀπὸ τὸ νέο πολίτευμα, ἔγινε δυνατόν ν' ἀναπτυχθοῦν, πάνου στὶς δάσεις τῶν ἀρχῶν τῆς ἐλευθερίας, τῆς αὐτονομίας καὶ τῆς ἰσότητος, καὶ οἱ τέσσαρις αὐτόνομες μορφές τῆς ἐλληνικῆς σωματειακῆς ἰδέας: δηλ. ἡ θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ῆ, ἡ π ο λ ι τ ι κ ῆ, ἡ σ τ ρ α τ ι ω τ ι κ ῆ καὶ ἡ ο ἰ κ ο ν ο μ ι κ ῆ, ποὺ ἀπὸ τότε, ἀπετέλεσαν τὰ πρωταρχικά θέματα τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Στὸ Βυζάντιο ἐξ ἄλλου, ὥπως παρατηρεῖ ἡ Ἀγγελικὴ Χ α τ ζ η μ ι χ ᾱ λ η, «τὴν κρατικὴν διοίκηση, δὲν τὴν ἔχουν μονάχα οἱ ἄρχοντες, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐργαζόμενοι..., κι' ἀπὸ τοὺς ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνες, δὲν ἐμποδίζεται πιά ἡ δημιουργία ἀρχόντων, καὶ ἀπὸ τὰς τάξεις τῶν ἐργαζόμενων. Ἀπὸ τὸν καιρὸ δὲ ἀκόμα τοῦ Αὐτοκράτορα Λέοντα τοῦ Σοφοῦ, τὰ σ υ σ τ ῆ μ α τ α, σ ώ μ α τ α, σ υ ν τ ε χ ν ί ε ς, εἶχαν ἀρχίσει, νὰ μὴν ὑπάγουνται πιά, ἀποκλειστικά, στὴν ἐξυπηρέτηση τοῦ Κράτους.

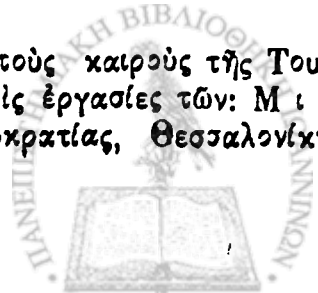
Ἡ πιδὲ πάνω τετραπλῇ βᾶση, διατηρεῖται, συνεχίζει ὁ Ν. Π α ν τ α ζ ό π ο υ λ ο ς, κατὰ τὰ κύρια αὐτῆς γνωρίσματα, καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Οἱ Ἕλληνες, ὀργανωμένοι σὲ συσσωματώσεις: θρησκευτικῆς (Κ λ ῆ ρ ο ς), πολιτικῆς (κ ο ι ν ό τ η τ ε ς, «έ τ α ι ρ ε ῖ ε ς»), στρατιωτικῆς (κ α π ε τ α ν ᾱ τ α, ἄ ρ μ α τ ο λ ο ἰ καὶ κ λ έ φ τ ε ς) καὶ οἰκονομικῆς (έ σ ν ᾱ φ ι α, ρ ο υ φ έ τ ι α, κ ο μ π α ν ί ε ς, τ σ ε λ ι γ κ ᾱ τ α), κατορθώνουν νὰ διατηρήσουν τὴν θ ρ η σ κ ε ί α, ἡ γ λ ῶ σ σ α καὶ τὰ δ ί κ α ι ᾱ τ ο υ ς.

Ἡ δράση αὐτῶν τῶν συσσωματώσεων, ὕστερα ἀπὸ τὴν τουρκικὴν κατάκτηση, ἐκδηλώθηκε ἀρχικά αὐτοτελῶς, αὐτόνομα κι' ἀνεξάρτητα ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀπὸ τὰ μέσα 8μῶς τοῦ 18ου αἰῶνα, ἀρχισε νὰ συντονίζεται, κατὰ τρόπο ποὺ νὰ ἐξασφαλίζεται, ἡ με βᾶση τὸν κοινὸ σκοπὸ παράλληλῃ καὶ ἑναρμόνια λειτουργία τοῦς καὶ συσφίγγοντας καὶ τελειοποιώντας συνεχῶς τὸ μεταξύ τοῦς ὀργανικὸ σύνδεσμο, νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἀπελευθέρωσή τοῦς.

Σπουδαιότερη ἀπὸ τίς μορφές αὐτῆς συνάρθρωσης, στάθηκε ἡ οἰκονομική. Οἱ σ υ ν τ ε χ ν ί ε ς, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ διοικητικὴ καὶ φορολογικὴ, εἶχαν, καὶ ἀστυνομική, καὶ δικαστικὴ δικαιοδοσία.

Κ ο μ π α ν ί ε ς καὶ «κ ο ι ν ό τ η τ ε ς» ἰδρύουν οἱ ὑπόδουλοι καὶ μακρυὰ ἀπὸ τὴν πατρίδα τοῦς, με μορφὴ θρησκευτικὴ.

Γιὰ τὴν ὀργάνωση, γενικότερα, τῶν ἰσναφίων κατὰ τοὺς καιροὺς τῆς Τουρκοκρατίας, παραπέμπουμε τὸ φιλομαθὲς ἀναγνώστη καὶ στὶς ἐργασίες τῶν: Μ ι χ. Κ α λ ι γ ῶ έ ρ η. Αἱ συντεχνίαι τῆς Κεζάνης ἐπὶ Τουρκοκρατίας, Θεσσαλονίκη.

1998. Πολύδωρου Παπαχριστοδούλου, 'Η Θράκη 'Ελληνική κ.τ.λ., 'Αθήναι 1951. 'Ελένης Βουραζέλη - Μαρινάκου, Αί έν Θράκη συντεχνίαι τών 'Ελλήνων κ.τ.λ. Θεσσαλονίκη 1950. 'Αγγελική Χατζημιχαήλ, Μορφές, από τὰ σωματειακή δργάνωση τών 'Ελλήνων στην 'Οθωμανική Αυτοκρατορία, 'Αθήνα 1953.

Για τὸ ἐμπόριο εἰδικότερα καὶ γιὰ τοὺς 'Εβραίους τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῇ γενικῇ κατάστασιν ποὺ ἐπικρατοῦσε στὴν ὑπόδουλη Βαλκανικὴ κατὰ τὸ 17ο αἰῶνα, δὲς *Joseph Nehama, Histoire des Israélites de Salonique, Tom. V, Θεσσαλονίκη 1959*. Μεταφέρουμε ἐδῶ μικρὸ ἀπόσπασμα, ἀπὸ τὴ σελ. τοῦ 166.—Οἱ τοπικὲς συναλλαγές, κρατοῦν κἄποια ἱκανοποιητικὴ ἀπόδοσις. Δὲν ὑπάρχουν ἐδῶ, οἱ πανίσχυροὶ καὶ τυραννικοὶ ἐταῖροι (*gildes*), ποὺ στὴ Δύση ἀντιτάσσουν ἓνα ἀδιαπέραστο φραγμὸ μπροστὰ σὲ κἄθε πρωτοβουλία. 'Ο Τοῦρκος ἀγνοεῖ τὸ ἐμπόριο, καὶ περιφρονεῖ τὸν ἔμπορο. Περιορίζεται νὰ ἐπιβάλλῃ ἓνα δασμὸ ἀπάνου στὰ ποσὰ εἰσαγωγῶν καὶ ἐξαγωγῶν, καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ, ἀφήνει κἄθε δράσει.

Τὰ ἰσνάφια ὑπῆρχαν παντοῦ στὴ Θράκη τῆς Τουρκοκρατίας στὴ Μακεδονία, ἀλλὰ καὶ παντοῦ στὸν Τουρκοκρατούμενο 'Ελληνισμὸ.

'Απὸ τὸ 12ο αἰῶνα, ἄρχισαν νὰ ἱδρύωνται στὴ Γαλλία, οἱ παράλληλες, ὅχι ὁμῶς καὶ ἰδίας ὕφης ἐπαγγελματικὲς σωματειακὲς ὁργανώσεις.

Στὴ Δύση, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Μεσαίωνα, συνυπάρχουν καὶ συζοῦν, δυὸ καθαρὰ διακρινόμενες τάξεις: 'Η Στρατιωτικὴ καὶ ἡ Κυρίαρχη, ποὺ εἶχε ὑφαρπάσῃ γιὰ λογαριασμὸ τῆς τὰ πρῶν Βασιλικὰ δικαιομάτα, καὶ ἡ τάξις τῶν ἔργατῶν, τῶν πόλεων καὶ τῆς ὑπαίθρου, ποὺ εἶνα ὑποτελεῖς στὴν πρώτη. 'Η τελευταία αὐτὴ, ἀπαρτίζεται ἀπὸ τὸν Κληρὸ καὶ τοὺς Ἐὐγενεῖς· ἡ δευτέρη ἀπὸ τοὺς δοῦλοὺς (δουλοπάροικους), τοὺς χωρικοὺς, τοὺς ἀστοὺς. Μέσα ἀπὸ τὴ δευτέρη αὐτὴ τάξις, ἀναπήδησαν οἱ 'Εμποροὶ καὶ οἱ Τεχνίτες, συγκροτημένοι ὅλη σὲ σωματειακὲς ὁργανώσεις. Οἱ Βιοτέχνες εἰδικὰ καὶ 'Επαγγελλματίες, εἶχαν ὁργανωθῇ σὲ Συντεχνίες.—'Αδελφότητες, μαστόρων καὶ ἔργατῶν (τεχνιτῶν) καὶ «Συντροφιές» συγκροτούμενες μονάχα ἀπὸ τεχνίτες· ὑπῆρχαν ἐπίσης καὶ οἱ μαιητεὺς (τὲ μᾶς τσιράκια, καλφάδες) ποὺ εἶχαν, ἡ κἄθε μιὰ τοὺς τὴ σφραγίδα τοὺς καὶ τὴ σημαία τοὺς, καὶ λάμβαναν δικαιοματικὰ μέρος στὶς μεγάλες ἐπίσημες τελετές.

Οἱ συντεχνίες ὁμῶς αὐτές, εἶχαν κυριώτατο σκοπὸ, νὰ ὑπερασπίζωσιν τὰ συμφέροντα τῶν μελῶν τοὺς, καὶ ν' ἀσκοῦν ἀνάμεσά τοὺς ἔλεγχον: σιγά - σιγά ἰσχυροποιοῦνται, καὶ κατορθώνουν νὰ ἀσκοῦν ἀποφασιστικὸ ρόλον στὴν κρατικὴ ὁργάνωση.

Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο καὶ οἱ δικές μας συντεχνίες, στὸ 14ο αἰῶνα, (στὴ Σαλονίκη π. χ.), ἀποκτοῦν μεγάλη πρωτοβουλία καὶ δύναμη.

Στὰ 1670, ὅπως ἴδαμε στὰ Γιάννινα ὑπάρχει ἀρχηγὸς συντεχνιῶν, στὰ 1683 πρωτομαῖστορες ρουφετίων, καὶ στὰ 1683, (στὴ Φιλιππούπολι), ἀναφέρεται, πρωτομάστορας ἀμπατζήδων «ἐμπροσθεν (σ)τοὺς χρησιμοτάτους γερόντους».

Στὴ Μακεδονία (Κοζάνη) καὶ τὴ Θράκη, γύρω στὰ 1770, ἐμφανίζονται ὁργανωμένες συντεχνίες· στὰ 1773 δέ, ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ Σουλτάνο Μουσταφά, φερμάνι προστασίας τοῦ συντεχνιακοῦ συστήματος, ποὺ τὸ μεταφέρουμε πρὸς κάτω.

«Διατάσσω, λέει ὁ Σουλτάνος, τοὺς διοικητὰς, ἀστυνόμους, κ.τ.λ., νὰ προσέχουν ὅπως, οἱ ἐσναφικοὶ ὁμίλοι, οἱ ἀποκλειστικῶς ἀσχολούμενοι περὶ τὴν βιομηχανίαν, τὰ ἐπαγγέλματα καὶ τὰς τέχνας, μόνον ἐσναφικῶς ἐξετάζουσιν, κρίνουν καὶ ἀποφασίζουσιν περὶ τῶν ἀναφυσμένων μεταξὺ τῶν μελῶν τῶν διαφορῶν καὶ ὑποθέσεων φύσεως ἐπαγγελματικῆς, κατὰ τὰ παλαιὰ τῶν θέσμια, ἐνέχοντα τόπον νόμου,

καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα αὐτῶν λύσει ὀριστικῶς αὐτάς. Μόνον τὸ διοικητικὸν τοῦ ἑσναφίου συμβούλιον δικαιούται νὰ κρίνῃ καὶ ν' ἀποφασίζῃ περὶ ὑποθέσεων ἀφορωσῶν εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ ἑσναφίου, τιμωροῦν τὸν πταίστην διὰ δημοσίας ἐπιπλήξεως, δι' ἐκδιώξεώς του ἐκ τοῦ ἑσναφίου, δι' ἀπαγορεύσεως τῆς ἐξασκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματός του, διὰ σωματικῆς ποινῆς καὶ διὰ προσκαίρου φυλακίσεως... Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν, πρόσωπα μὴ ἀνήκοντα εἰς τὸ ἑσνάφιον, οἰαδήποτε, καὶ οἰανδήποτε θέσιν κατέχοντα ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἤθελον ἐπέμβει καὶ πειραθῇ νὰ ἐμποδίσωσι διὰ τῆς βίας καὶ τῆς δυνάμεώς των, τὴν ἐκτέλεσιν τῆς σωματικῆς ποινῆς, τῆς ἐπιβαλλομένης ὑπὸ τοῦ ἑσναφίου εἰς τὸ καταδικαζόμενον μέλος, πάντες οἱ κρατικοὶ ὑπάλληλοι, ὀφείλουσι, πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ὑπηρεσίας, παντὶ μέσῳ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἀνάμειξιν ξένων προσώπων εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν ἑσναφίων».

Ἀξιοπρόσεχτου σχετικοῦ, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ 19ου αἰῶνα ἔγγραφου τῆς ἐποχῆς τῆς Βαλῆλιας στὰ Γιάννινα (1832—1833 καὶ 1836—1837) τοῦ Ἑμὶν Πασῖᾶ, γιου τοῦ μεγάλου Μεχμέτ Ρεσσὴτ Πασῖᾶ, ποῦ βρίσκεται στὴν κατοχὴ μας, δίνουμε πῶς κατὰ ἐρμηνείαν. Πρόκειται πιθανότατα, γιὰ αἴτηση τῶν μελῶν τῆς συντεχνίας τῶν ταμπάκων (βυρσοδεψῶν) πρὸς τὸν Κατῆ (Ἱεροδίκη) τῶν Γιαννίνων, ὑποβαλλόμενη ὕστερα ἀπὸ ἐκδοσὴ διαταγῆς τοῦ Βαλῆ τῆς πόλης, μὲ τὴν ὁποία αὐτοί, ζητοῦν ἀπὸ τὸν πρῶτο, τὴν ἐκδοσὴ ἀπόφασής του, ἐπικυρωτικῆς τῶν κανονισμῶν καὶ τῶν κρατούντων στὴν ὁργάνωσιν τῆς συντεχνίας, καὶ καταδίκης τῶν ὁσων τὶς παρεβίασαν τόσο μελῶν, ὅσο καὶ ξένων πρὸς τὴ συντεχνία.

«Οἱ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς ὑψηλῆς πόλης τῶν Γιαννίνων καὶ ἀπὸ τὸ ἱσνάφι τῶν ταμπάκων, ἡμεῖς οἱ σκλάβοι σου ραγιάδες, ἐρχόμεστε μυστὰ στὸ ντιβάνη τοῦ Κατῆ, γιὰ νὰ ἀναφέρουμε καὶ νὰ παρακαλέσουμε: εἰς τὸ ἐπάγγελμα τῶν ταμπάκων, τὰ βοδιὰ καὶ βοδαλινὰ ὠμὰ δέρματα ποῦ ἔρχονται ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, ἀπὸ ἀνέκαθεν, μεταξὺ τῶν ἐμπόρων καὶ, ἡμᾶς, εἴχαμε κόψει τιμὴ ὅσα τέτοια ὠμὰ τομάρια ἔρχονται, ἡμεῖς τὸ ἱσνάφι μας τὰ ἀγοράζουμε ἀπ' αὐτοὺς καὶ ὕστερα μὲ τὴν τέχνη μας. ἀφ' οὗ τὰ ξύναμε καὶ τὰ κατεργάζαμε, τὰ πουλοῦσαμε στὸν κόσμον καὶ ζοῦσαμε κι' ἡμεῖς. Καὶ μέσα στὴν πόλιν τῶν Γιαννίνων, ὅσα ἀπ' ἐξῶ ἔρχονται ὠμὰ δέρματα, ἀπὸ ἀνέκαθεν ἡμεῖς μεταξὺ μας, στὸ ἱσνάφι μας, ἔτσι τὰ ἀγοράζουμε πάντοτε καὶ ἀπὸ ἀνέκαθεν, οἱ προηγούμενοι στὸ ἀξίωμα Σας ἀφεντάδες μᾶς εἶχαν δώσει τὴν ὑψηλὴν των ἀδειαν καὶ εἰς τὸ δικαστήριον εἶναι καταχωρημένον, ὅπως φαίνεται καθαρά. Τώρα πάλι ἀπὸ τὸ ἱσνάφι μας καὶ μερικοὶ ἄλλοι, δὲν ἀναγνωρίζουν τὸν προηγούμενον τρόπον στὸ ἱσνάφι μας. Ἄδικα τῶν ἀδίκων, ἀγοράζουν ὅπως θέλουν, καὶ μερικοὶ ἄλλοι τὸ ὥς ἂν ἐμπόρευμα τὸ πωλοῦν στὰ μισὰ τῆς τιμῆς καὶ ὠφελιοῦνται αὐτοὶ τὸ ἄλλο μισόν καὶ πίσω μένουν μερικοὶ ἀπὸ τὸ ἱσνάφι μας φουκαράδες, χωρὶς ἐργασία, νηστικοὶ καὶ τελείως κατεστραμένοι καὶ παρακαλοῦμεν ἀνάμεσα στὸ ἱσνάφι μας νὰ ξαναγυρίσῃ ὁ παλιὸς τρόπος.

Καὶ πάλι Σας παρακαλοῦμε, δώσετε ἀδεια, ἀπὸ δῶ καὶ ἐξῆς, στὸν τρόπον ποῦ εἴχαμε μὴ μᾶς μπαίνει κανένας ξένος καὶ νὰ μὴ μᾶς ἐνοχλῇ, ὅπως εἶναι ἡ διαταγὴ ἡ ὁποία ἐξεδόθηκε καὶ ὡς ἐγνωστοποιήθηκε ἀπὸ τὸν ἡδὴ Σαντζάκην τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς πέριξ Ἐπαρχίας, Βαλῆ κραταιότατον καὶ μερχαμετλήν Ἑμὶν Πασῖᾶν ἀφέντην μας, (καὶ) ὡς (τὴ) στέλλει ἐνώπιον τῆς εὐγενείας σας καὶ ὡς γνωστοποιεῖ νὰ μᾶς ὑποστηρίξετε καὶ τέλος, ἡ διαταγὴ εἶναι στὰ χέρια σας. Τὴν ἡμέραν πέντε καὶ δέκα τοῦ μηνὸς Σεφέρ, ἔτος ἑπτὰ καὶ σαράντα καὶ διακόσια καὶ χίλια» (1247 Ἑγ.) «Ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ εὐχέτες, Ταμπάκοι τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων»

«Τὰ ἱσνάφια, γράφει ὁ Π. Παπαχριστόδου, ὑπῆρξαν ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἡ ὁργανωμένη μερὶς τοῦ Ἑλλ. ἔθνους, ποῦ ἔδρασε οἰκονομικῶς καὶ πνευματικῶς, γιὰ νὰ διασώσῃ τὸ ἔθνος μέσα ἀπὸ θύελλες καὶ τρικυμίες.

»Ἡ κοινότης καὶ οἱ συντεχνίες, συνοψίζει ἡ Ἀγγελικὴ Χατζημιχαήλ ἡ διαδραματίζουσα σπουδαιότατον ρόλον ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας... Μονάρχες τους... διαλέγουν, τώρα πιά, τὴν διοίκησίν τους, ποῦ τυπικὰ μόνο τὴν ἐπικυρώνει ὁ Τεῦρκος Μουφτής ἢ Κατῆς... Τὸ ἐμπόρικόν ἐπαγγελματικὸ στοιχεῖον... ἐκπροσωπεῖ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν ἐθνικοφελὴν του δράσιν μὲ τὴν Ἀλωση...

»Τὰ Ἀδελφάτα (ἀπὸ τὴν ἄλλην) καὶ οἱ Ἀδελφότητες... συνει-

χίζουν αδιάπτωτα τή δράση τους. Προσκολλημένα στο έργο τής 'Εκκλησίας, έχουν σκοπό, πιδ περιορισμένο από τών Ισναφιών, καθαρά θρησκευτικὸ καὶ φιλανθρωπικόν...

»'Αλλὰ καὶ τὴν ξένη..., ἰδρύνονται παρόμοιες ὁργανώσεις, ὅπως στή Βενετία ἡ 'Αδελφότης τῆς Σκόλας... τοῦ 'Αγ. Γεωργίου τῶν Γραικῶν, ποὺ ἀναφέρεται ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας... Τὰ ἰσνάφια λοιπόν, μαζὺ μὲ τὰ 'Αδελφάτα, ὁργανώνουν τὴν κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη κατὰ τὴν Τουρκοκρατία. 'Αλλὰ κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ τίς συντεχνίες ἐξαρτιέται ἡ θρησκευτικὴ, φιλανθρωπικὴ, φιλεκπαίδευτικὴ καὶ ἐθνικὴ ἐνέργεια, ποὺ σταθερὰ προοδεύει κατὰ τὴν τουρκοκρατία καὶ ἀποτελεσματικὰ ξαπλώνεται σὲ ὅλον τὸν 'Ελληνισμό...

»Στοὺς Τούρκους, ἄρесе νὰ εἶναι ὁργανωμένοι σὲ συνάφια οἱ ἐργαζόμενοι, γιὰ νὰ διοικοῦν εὐκολώτερα τὸ λαὸ καὶ νὰ συννενοοῦνται ἀποτελεσματικώτερα μὲ τοὺς ὑπεύθυνου ἀρχηγούς, καὶ ἰδιαίτερα μὲ τὸν πρωτομάστορα...»

Στὴ διοίκηση τοῦ ἰσναφιοῦ, ἐφαρμόζεται τὸ ἴδιο σχεδὸν σύστημα, ὅπως καὶ στὸ Βυζάντιο, κρατιοῦνται οἱ ἴδιοι περίπου κανόνες καὶ διατάξεις, οἱ ἴδιοι ἄγραφοι νόμοι· ὅπως καὶ στὸν τομέα τῆς τεχνικῆς, ἡ βυζαντινὴ παράδοση δὲν διακόπηκε ἀπὸ τὴν Τούρκικη κατάκτηση.

Οἱ πρωτομαῖστορες (πρωτομαστόροι ἢ προεστοί, οὐσταμπασιήδες), ποὺ ἐκλέγονται ἀπὸ τὴ γενικὴ συνέλευσι τῶν μελῶν τῆς συντεχνίας (σύνοδο, σύναξη λόγτζια) μὲ ἀναγνώριση κρατικὴ καὶ θρησκευτικὴ διευθύνουν τὰ ἰσνάφια, συμβουλοῦμενοι ἀπὸ συμβούλους, ποὺ εἶναι κι' αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς γεροντότερους μαστόρους καὶ τοὺς παπᾶδες τοῦ τόπου. Αὐτὸς ἀντιπροσωπεύει τὴ συντεχνία· (ὁ πρωτομάστορας τοῦ τοῦ ἰσναφιοῦ τῶν παπουτσιδῶν τῶν Γιαννίνων, ἐμφανιζόταν στὸ Βαλὴ τους, μὲ τὰ σήματα τῆς τέχνης του: ὀλόσωμη πέτσινη ποδιά, καὶ τὸ σφυρὶ τῆς τέχνης στὰ χέρια) κι' εἶναι ἐπιφορτισμένος μὲ διοικητικὰ, ἀστυνομικὰ καὶ δικαστικὰ ἀκόμα καθήκοντα καὶ δικαίωματα.—Τὸ ἰσνάφι ἔχει ἐπίσης ταμία καὶ κλητῆρα (τσιασούση).

'Εκτὸς ὅμως ἀπ' αὐτά, τὸ ἰσνάφι, χρησιμοποιοιοιήθηκε καὶ σὰν τὸ πιδ κατὰλληλο καὶ ἀποτελεσματικὸ ὄργανο κοινωνικῆς ἀντίληψης καὶ πρόνοιας. Οἱ φιλάνθρωποι καὶ οἱ φιλεὐσπλαχνοί, οἱ θρησκευόμενοι καὶ φιλόθρησκοι, τὸ ἰσνάφι χρησιμοποίησαν γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν στὸ διηγενὲς τὰ κληροδοτήματα ποὺ εἶχαν καταλείπει γιὰ ἰδρύματα εὐαγῆ, γιὰ ἐλεημοσύνες καὶ «ἐλέη»: φτωχοὺς καὶ ἀρρώστους· σχολεῖα καὶ νοσοκομεῖα, προικοδοτήσεις, κι' ἀπελευθερώσεις σκλαβωμένων (αἰχμάλωτων).

»'Απὸ τὸ Ταμεῖο τῶν συντεχνιῶν, προσθέτει ἡ 'Αγγελικὴ Χατζημιχαήλ, τὸν κουρδανᾶ, συντηροῦσαν γιатρούς, βοηθοῦσαν ἀρρώστους συντεχνίτες... γέροντες... χῆρες, ὀρφανὰ... ἀεργούς· πάντρευναν κορίτσια... μάζευαν ἔκθετα παιδιὰ... ἐλευθέρωναν ἀπὸ φυλακὲς κρατούμενους γιὰ χρέη... Χτίζαν καὶ συντηροῦσαν σχολεῖα, διώριζαν καὶ πλήρωναν δασκάλους· οἰκοδομοῦσαν ἐκκλησίες, νοσοκομεῖα, κάθε εἶδους εὐαγῆ ἰδρύματα. 'Ανακαίνιζαν μοναστήρια, ἀγόραζαν ἄμφια καὶ ἱερὰ σκεύη, ἱστοροῦσαν καὶ διακοσμοῦσαν Ναοὺς. Κι' ὅλο αὐτά, ἀπὸ τὸ «κιβώτιον τοῦ 'Ελέους».

»Τὰ ἰσνάφια, λειτουργοῦν... παντοῦ, στὸν Τουρκοκρατούμενο 'Ελληνισμό».

Γιὰ τὴν ὁργάνωση τῶρα εἰδικώτερα τῶν ἰσναφιῶν κατὰ τίς ἰδίες ἐποχές, καὶ τὴ θέση τους στὸ Συμβούλιο τῆς Κοινότητος τῶν Γιαννίνων, παραθέτουμε καὶ τὰς πιδ κάτω πληροφορίας τῆς Χρονογραφίας τοῦ 'Αρπαθάντινοῦ.

Οἱ 'Αρχιερεῖς, πληροφορεῖ αὐτὸς, οἱ ἄρχοντες, οἱ ἔμποροι καὶ οἱ ἀρχηγολοῖ τῶν πρωτομαῖστορῶν τῶν συντεχνιῶν, συνέρχονται καὶ σχηματίζουν τὸ δημαρρεσιακὸν ἢ ἀστυκὸν συμβούλιον, καὶ μὲ πλειοψηφία ἀποφασίζουν γιὰ κά-

θε ζήτημα τοῦ ἄστεως: γιὰ κατανομή δηλ., ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμη τοῦ κάθε οἰκογενειάρχου, καὶ εἰσπραξὶ τῶν φόρων, γιὰ ἐκλογὴ προεστώτα, Ἐπίτροπων Ἐκκλησιῶν καὶ καταστημάτων κοινῆς ὠφελείας, γιὰ διανομὴ κατὰ τὰ Χριστοῦγεννα καὶ τὸ Πάσχα βοηθημάτων σὲ πτωχοὺς, γιὰ προικοδοτήσεις ἀπορων κοριτσιῶν, καθὼς καὶ γιὰ κάθε ζήτημα ποῦ ἀφορᾷ τὴν Κοινότητα καὶ τὸ Ταμεῖο τῶν Ἑλεῶν.

«Αἱ συντεχνίαι, συνεχίζει πληροφορώντας καὶ αἱ σ υ ν ἄ φ ε ι α ι (sic—πιθάνοτατα, ἐξελληνισμὸς τοῦ ἰσνάφ—ια), ἐκλέγουσι ἐν συντεχνιακῇ συνεδριάσει τοῦ π ρ ω τ ο μ α ῖ σ τ ο ρ α ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν, ὅστις, καὶ μέλη τινά, δίκην συμβούλων ἔχων, πράττει ὅ,τι ὑπαγορεύει τὸ συντεχνιακὸν συμφέρον. Πολυπληθεστέρα τῶν συντεχνιῶν, ὑπάρχει ἢ τῶν Τ ζ α ρ τ ζ ῖ δ ω ν ἢ τῶν ἑ μ π ὅ ρ ω ν. Ἐχουσι δὲ καὶ οἱ κ η π ο υ ρ ο ῖ αὐτοί, τὴν ἰδιαιτέραν σύνδεσιν, καὶ τὰς ἰδιαιτέρας διατυπώσεις τῶν ὁ παραβάτης δὲ τῶν συναφιακῶν διατυπώσεων τιμωρεῖται διὰ προστίμου, καὶ τελευταῖον δι' ἀφορισμοῦ, ἐὰν ἀντιταχθῇ εἰς τὴν ἐπιδαλλομένην παρὰ τοῦ Πρωτομαῖστορος ποινὴν. Ἐκάστη δὲ συνάφεια, ἔχει ἀποκλειστικῶς ἀνήκον αὐτῇ, ἐν τῶν ἱερῶν Μοναστηρίων, τῶν κειμένων περίξ τῆς πόλεως, εἰς οὗ τὴν ἐτήσίαν πανήγυριν ἐορτάζουσι, καὶ ἐκ τοῦ περισσεύματος τοῦ συναφικοῦ ταμείου, χορηγεῖται εἰς τὸ Μοναστήριον, ἐτήσιον χρηματικὸν εἰσόδημα. Οὐδεὶς δὲ δύναται γενέσθαι μέλος τῆς συντεχνίας, ἢ τοῦ ὀνομασθῆναι μαῖστωρ ἢ μάστορας, μὴ καταβαλὼν πρότερον εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς συναφείας, προτερορισμένον τι ποσόν, Τεστῆρι καλούμενον».

Θὰ προσθέσω δὲ τελειώνοντας, τόσο ἀπὸ πληροφορίαις γεροντότερων, ὅσο καὶ ἀπὸ π ρ ο σ ω π ι κ ῆ ς μου ἄ ν α μ ν ῆ σ ε ι ς καὶ τὰ ἑξῆς:

Ὁ πατέρας μου, ἦταν γιατρὴς· ὁ δικός του ὅμως πατέρας, ἦταν τσαρουχᾶς, καὶ ταμπάκος, ὅπως ἦταν καὶ τ' ἀδέρφια τοῦ πατέρα του, ἀλλὰ καὶ οἱ πατεράδες καὶ οἱ παποῦδες τους, ἴσαμε τὸ 180 ἀκόμα αἰῶνα.

Κι' ἡ μητέρα μου ἐπίσης, ἀνήκει σὲ οἰκογένεια ταμπάκων: Ὁ πρόσπαπὸς της, ἀναφέρεται σὲ ἔγγραφο τοῦ Ἀρχείου Σταύρου Ἰωάννη, σὰν ἀντιπροσωπευτικὸ μέλος τοῦ ἰσναφιοῦ τῶν ταμπάκων. Ὁ πατέρας τοῦ πρόσπαπὸς της, Ζώης Γκλιναβός, εἶναι ἴσως ὁ ἱδρυτὴς τοῦ ἀρχικοῦ θυρσοδεψείου τῶν Γκλινάβων, στίς τελευταῖες δεκαετηρίδες τοῦ 18ου αἰῶνα· καὶ ἀπὸ τότε ἴσαμε τὴν ἀπελευθέρωση, ἐπὶ 150 περίπου χρόνια, οἱ Γκλιναβαῖοι ἦταν ταμπάκοι.

Στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, τ' ἀδέρφια τῆς μητέρας μου, εἰ ἴχαν ἱδρῶσει στὸ παζάρι, καὶ σαράτσικο (τσαρουχάδικο), καὶ παπουτσίδικο, καὶ σελλάδικο.

Σὰν ἤμουν μικρός, τίς παύσεις ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας μου, γιὰ νὰ μὴ γυρῶ ζω ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μ' ἔβαζε «κάλφα» στὰ ἐξωτερικὰ μαγαζιά τῶν μπαρμπάδων μου ἢ δουλειά μου, βέβαια, ἦταν... νὰ μὴν κάνω τίποτε, ἐκτὸς φυσικὰ ἀπὸ μερικά «θελήματα»· ἀλλὰ πάντως, νὰ μὴν ἀπομακρύνουμαι ἀπὸ τὸ μαγαζί.

Γιὰ δὴλ μου αὐτὴ τὴ δουλειά, ἐπαιρνα δουλεωτικά, ἕνα γρόσι τὴν ἡμέρα καὶ τὸ κάθε καλοκίρι ἕνα ζευγάρι τελιατινένια τσαρούχια, μὲ πλούσιες φοῦντες. (ἄντι ντέ!... ἄντι χαλασιὰ τ'ς!...), καὶ πολύχρωμα κεντίδια.

Στὸ μαγαζί, ἔκανα καὶ μιὰ ἄλλη ἀκόμα δουλειά, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ πληρινωμαι γι' αὐτή:—Κύτταζα, ρωτοῦσα, μάθαινα, παρακολουθοῦσα: ἀνθρώπους, πράγματα, τέχνη, ἐργασία· εἶχα μάθει ὅλους τοὺς τεχνικοὺς ὁρους τῆς δουλειᾶς, καὶ τὰ ὀνόματα ἀπὸ τὰ σύνεργα· τόσο τοῦ μαγαζιοῦ, ὅσο καὶ τοῦ ταμπακαρείου τοῦ Μώλου (γιατί, ἦταν καὶ ἄλλο, στὴ Σιχράδα).

Κι' ἀπὸ τὴ σκοπιὰ αὐτῇ, γινώρισα κάπως ἀπὸ κοντὰ τὰ ἰσνάφια ποῦ εἶχα σχέσει μὲ τίς τέχνες, στίς ὁποῖες ἤμουν κάλφας, καὶ τὴν εἰδική τους ἀτμόσφαιρα—Κ ἄ λ φ α ς, ἦταν τρόπος τοῦ λέγειν: Στὴ διαβάθμιση: πρωτομάστορας, μάστερας, κάλφας, τσιράκι. δὲν ἤμουν, οὔτε καν τὸ τελευταῖο, (μαθητευόμενος)· ἤμουν

μονάχα ένα «παιδί» του μαγαζιεύ, (άλλα ταυτόχρονα, και το μόνο άρσενικό παιδί των τριών αδελφάδων των θειών μου).

Αυτά όλα, ήμουν υποχρεωμένος να τα πω, για να μην απορέσει κανένας πώς κι' από πού ξέρω τα δσα ξέρω και τα δσα άργότερα θα πω:—Για ταμπάκους και σαράτσηδες· τσαρουχάδες και παπουτσήδες, κοντουράδες και κοντουρατζήδες· μπαλωματήδες και τσαγκαράδες· ακόμα και μυλωνάδες· για τα πεύκα, τα βαλανίδια και τα σμάκια· για άμπαστιάδες και σαμάδες.—Ξηράλατα του Ρίο-Γκράντε και Σάντα Καταρίνα, Τούνεζι και Κάϊρο· δόδια και δουδάλια κι' άλογιές· δακέττες και διδέλα· τράγια και προβίες· κατσίκια κι' άρνιακά. Μεσηήνια και φασικιές και τελιατίνια· πετσώματα κι' άκρες.—Κοντούρες και κορδέλες· στιβάλια και πατίκια· τσαρούχια και μονά· ποδήματα και γεμενιά. Μ'στάδες κι' άκόνια· μπαν'τβάλια κι' άν'βάτες και πόχες· χτένες και κόρδες και κοπίδια.

Από τα μικρά μου λοιπόν χρόνια, θυμάμαι το Ιονάφι σά μιά μικρή, οργανωμένη διοικητική κυψέλη, που μαζί με τις άλλες παρόμοιες, αποτελούσαν μιá μεγάλη έπαγγελματική οργάνωση, σά μιάν ιδιαίτερη κοινωνική και πρό πάντων πολιτικοεπαγγελματική ομάδα, που είχε μεγάλη δύναμη, ανάμεσα στις τάξεις στις όποιες ήτανε χωρισμένη ή Κοινότητα των Γιαννίνων: Άρχοντιά και κλήρος, έμποροι, Ιονάφια, λαός.

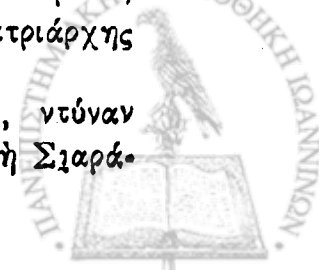
Το Ιονάφι, κρατούσε σέ γερή συνοχή και ζηλευτή πειθαρχία τα μέλη του· εκεί μέσα θα λυόταν όλα τα ζητήματα που ένδέφεραν την τέχνη και την άσκηση της: διαφορές άφεντικού και καλφάδων· προσδιορισμός μεριάτικου· σχέσεις και κανονισμοί έπαγγελματικής συμπεριφοράς με τ' άλλα συναφή Ιονάφια· γενικότερα συμφέροντα των μελών· κοινωνική πρόνοια και περίθαλψη: (γιατροί, φάρμακα, δοθήματα ασθένειας, άτυχήματος, θανάτου), και τα παρόμοια. Στο Ιονάφι, κρατούσε ζηλευτή πειθαρχία· ή άπειλή να φέρουν κατι σέ γνώση της συνέλευσης του Ιοναφίου, ήταν άρκετά αποτελεσματικό προληπτικό μέτρο. Η κοινή γνώμη του Ιοναφίου, είχε μεγάλη βαρύτητα. Η διοίκηση του Ιοναφίου, έβγαινε με έκλογές· όμως, δέν είχα τότε μάθει το έκλογικό τους σύστημα.

Όταν πέθαινε κανένα μέλος του Ιοναφίου ή της οικογένειάς του, στην κηδεία μαζευόταν, όλο, κατά δυνατό, το Ιονάφι· κι' είχαν, για το σκοπό αυτό άγορασμένες, μεγάλες λαμπάδες, που τις μοίραζε κάποιος μέλος και τις μάζευε πάλι σέ ειδική θήκη.

Κάθε Ιονάφι, είχε μιá τουλάχιστο έτήσια γιορτή στην Έκκλησιά—συνήθως προαστιακή—του Άγιου που είχε διαλέξει για προστάτη του. Πρωτ—πρωτ, μαζευόταν όλο το Ιονάφι, φαγηλιακώς, και γινόταν λειτουργία κι' άρτοκλασία· και με την ευκαιρία αυτή, ή γιορτή, γινόταν συχνά, και μιá όλόημερη άνοιξιάτι· ή καλοκαιρινή έκδρομή. Έτσι, τα μέλη, οι οικογένειές τους, οι μάστοροι, οι καλφάδες, είχαν μιá πρώτης τάξης ευκαιρία να γνωρίζονται, να συνδέονται στενότερα κάτω από την προστασία του προστάτη Άγιου, και με τις ευχές και τις εύλογιές της Έκκλησίας. Και ο δεσμός αυτός, μεταβαλλόταν, και σέ μιá ώραία άνάμνηση γλεντιού και έκδρομής στην ύπαιθρο.

Την Τσικνοπέφτη, ο μάστορας, (τ' άφεντικό), είχε, όλόημερο σχεδόν τραπέζι, όλους τους καλφάδες του. Από νωρίς άρχιζε ή συγκέντρωση και τα όρεκτικά. Το τραπέζι, πλούσιο: κεφτέδες, άρνιά ψητά, πλούσιες κρεατόπητες με τεράστιους κόθρους· κρασί άφθονώτατο, κέφι άνοιχτό, άδιάπτωτο, με συνέχεια ως το δράδυ. Την προεδρία του τραπέζιου, την κατελάμβανε ο γέρο-μάστορας, ο πατριάρχης της οικογένειας των μαστόρων.

Έπειδή στα βυρσοδεφεία ή γιορτή ήταν γενική, μετά το τραπέζι, ντόναν κάπριο «νύφη» (όπως τις άπόκρηες), και τον φέραν γύρα, στο Μώλο ή στη Σιαρά·

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΖΩΝΗ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΔΕΙΞΕΩΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ - ΖΑΓΟΡΙΟΥ - ΠΑΡΑΚΑΛΑΜΟΥ*

Άλιεϊα

Συντελείται ή εκπόνησις λεπτομερούς μελέτης υπό της αρμοδίας Υπηρεσίας του Υπουργείου Βιομηχανίας προς λήψιν τών ένδεικνυομένων μέτρων προς ανά-πτυξιν της άλιείας.

Τουρισμός.

Εϊδική μελέτη της Έθν. Υπηρεσίας Τουρισμού, θα υποδείξη τὰ ληπτέα μέτρα δια τήν ανάπτυξιν του Τουρισμού εις τήν υποδειγματικήν περιοχήν,

Π Ι Ν Α Ε

ΕΜΦΑΙΝΩΝ ΤΗΝ ΕΚΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΙΚΗΣ ΖΩΝΗΣ
ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΜΗΝ ΑΥΤΗΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟΝ

Περιφέρεια	Κατηγορία έδαφών εις τετραγ. χιλιόμετρα							Αριθ. Δήμων και Κοινοτήτων	Αριθμός ατόμων	
	Γεωργ. καλλι-έργειαι	χέρσα γεωργ. καλλιεργήσιμα	Γυμνά βοσκαί	Θαμνώδεις εκτάσεις δασικαί βοσκαί	Γυμνά άγωνα κ.λ.π. έδάφη	Δάση και ά-ναδασ. έδάφη	Σύνολον		κατά τήν άπογραφή του 1957	κατ' τα άρ. γρ.αφ. κά δ. τία η προ. 1957
Κονίτσης	50.3	18.9	134.0	250.5	86.2	384.9	924.8	40	13.915	15.8
Ζαγοριού	21.9	31.8	60.4	263.8	63.5	371.1	1012.5	43	8.355	10.9
Άνω Ροϋ Καλαμά	45.7	15.2	17.3	100.8	26.0	83.9	288.9	28	110.48	11.0
Σύνολον	117.9	65.9	411.7	615.1	175.7	939.9	2226.7	111	33.318	37.7
Ποσοστόν ο/ο	5.3	3.0	18.2	27.7	8.0	37.8	100			

['] Συνέχεια έκ του προηγουμένου τεύχους, σελ. 498.

βα όπου ήταν τὰ ταμπάκια.

Ήταν συνηθέστατο νά δουλεύουν σέ μιὰ βυρσοδεψική βιοτεχνία, καλφάδες, από πατέρα, σέ γιό, άγγόνι και καθεξής· όπως επίσης τó βυρσοδεψείο, νά συνεχί-ζεται μέσα στην οικογένεια, αδιάκοπα, από πατέρα σέ γιό.

Τό ισνάφι, ήταν για μένα, μιὰ μεγάλη οικογένεια, μέσα σ' ένα πλαίσιο οργανωμένων κοινωνικών θεσμών, ιεραρχίας, πειθαρχίας, τάξης, με τήν παροστα-σία και τήν εύλογία της θρησκείας.

(Συνεχίζεται)

Π Ι Ν Α Ε

ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Είδος	Παραγωγή		Αξία εις δραχ.
	Σιτάρια	Χιλιόγραμμα	
Σιτηρά και όρνθα	43.522	4.212.563	11.982.220
Αραβόσιτος	22.348	3.846.886	8.970.112
Όσπρια	3.987	718.778	4.658.129
Καπνός	55	2.816	30.800
Γεώμηλα, Κηπευτικά, Λαχανικά	5.003	6.401.458	8.271.310
Μηδική σανός	5.749	5.027.968	4.799.230
Κτηνοτροφία	2.180	742.238	921.008
Κομπολείβαδα	15.689	3.298.067	2.713.650
Σύνολον	98.533		42.346.459

Π Ι Ν Α Ε

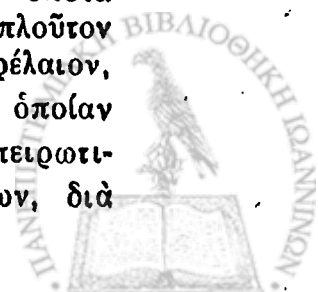
ΔΑΣΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Εκτασιν δασών	841 τ.χ.	Τεχνική	Ξυλάνθρα·	κανυόξυλα	Δασική ύλη,
Εκτασις δασ. εκτάσεως	600 τ.χ.	Ξυλεία κ.μ.	και δκάδες	ζύγια	φύλωμα και
					δαδι δκ.
Παραγωγή έτους 1956	27.072	1.370.720	682.000	7.180.000	
Προβλεπόμενον έτήσιον λήμμα	30.645	1.497.670	977.180	7.650.000	
Δυναμικότης σημερινή	32.130	1.625.000	1.305.680	7.650.000	
Αξία παραγωγής έτους 1956				33.196.890	
Αξία παραγ. σημερ. δυναμικότητος				55 685.000	

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Συμπέρασμα Έκθέσεως δια το Έπέδαφος της Ήπειρου

Έν τοις έξής θα παρουσιάσωμεν την Έκθεσιν δια το Έπέδαφος της Ήπειρου, ή όποια συνετάχθη δια λογισμόν του Προγράμματος υπό του Ίνστιτούτου Γεωλογίας και έρευνών υπεδάφους. Αν και τα συμπεράσματα εις τα όποια καταλήγει ή Έκθεσις είναι άρνητικά εις ό,τι άφορα τον μεταλλευτικόν πλούτον του Ήπειρωτικού υπεδάφους και μόνον έλπίδας τινάς αφήνει δια το πετρέλαιον, έντούτοις ή Έκθεσις δια την σοβαρότητα και την εύσυνειδησίαν με την όποίαν συνετάχθη, αποτελεί πλέον αξιοπρόσεκτον στοιχείον δια την γνώσιν του ήπειρωτικού χώρου και αξίζει να καταστη κτήμα εύρυτέρου κύκλου ένδιαφερομένων, δια

τοῦ τύπου. Ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ ἐν τῇ Ἐκθέσει αὐτῆς τὴν ὁποίαν παρουσιάσαμεν ἐν τοῖς πρόσθεν, σχετικῶς μὲ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ μεταλλευτικοῦ πλούτου τῆς Ἡπείρου, συνοψίζει ὡς ἑξῆς τὰ συμπεράσματα τῆς Ἐκθέσεως διὰ τὸ Ὑπέδαφος τῆς Ἡπείρου.

«Τὸ γενικὸν συμπέρασμα τῆς ἐρεῦνης τοῦ Ἰνστιτούτου Γεωλογίας καὶ ἐρευνῶν Ὑπεδάφους, εἶναι ὅτι εἰς τὴν Ἡπειρον ὑπάρχουν ἀρκεταὶ ἐμφανίσεις μεταλλευμάτων καὶ ἄλλων ὀρυκτῶν, ὅπως, σιδήρου, χαλκοῦ, χρωμίου, μαγγανίου, λιγνίτου, πισσάνθρακος, ἀμιάντου, θείου, ἁλατος, ἀσφάλτου, φωσφόρου καὶ ὀλίβινου.

Ἀλλὰ εἰς ὀλίγα σημεῖα εἶναι μεταλλευτικῶς ἐνδιαφέροντα, ὥστε νὰ δώσουν ἐκάστοτε τοπικὴν καὶ περιορισμένης κλίμακος ἐκμετάλλευσιν. Μόνον αἱ γύψοι δύνανται νὰ ἀποτελέσουν σημαντικὸν πλοῦτον, λόγῳ τῆς σημασίας τῆς Γύψου εἰς τὰς ἐγγειοβελτιωτικὰς ἐφαρμογὰς.

Ὡς μόνη δὲ σοβαρὰ μεταλλευτικὴ ἐλπίς, ἀπομένει τὸ πετρέλαιον, διὰ τὸ ὁποῖον συνιστᾶται ἡ ἐνέργεια συστηματικῶν ἐρευνῶν καὶ γεωτρήσεων. Ὡς εὐνοϊκαὶ περιοχαὶ ἐπισημαίνονται κατὰ σειρὰν σπουδαιότητος, ἡ μακρὰ κοιλὰς Πωγωνίου—ποτ. Τυριά, ἡ περιοχὴ Μόλιτσας παρὰ τὴν Δραγοψᾶν καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἡ ζώνη τῆς Δυτ. Πίνδου καὶ τινες παράκτιαι περιοχαί».

ΤΟ ΥΠΕΔΑΦΟΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ι. Μαρίνου Διευθυντοῦ τῆς Ὑπηρεσίας Ὁρυκτοῦ Πλούτου τοῦ Ἰνστιτούτου Γεωλογίας καὶ Ἐρευνῶν Ὑπεδάφους.

Β. Ἀνδρονόπουλου καὶ Ν. Μελιδώνη. Γεωλόγων.

Μορφολογία καὶ γεωλογία τῆς Ἡπείρου

Ἡ μορφολογία τῆς Ἡπείρου ἐρμηνεύεται ἀπὸ τὴν γεωλογικὴν τῆς κατασκευὴν. Ἡ Ἡπειρος ἀνήκει εἰς τὴν ζώνην πτυχώσεων τῆς Δυτ. Ἑλλάδος. Ὁρογόνοι πτυχώσεις ἐπισυμβᾶσαι κατὰ περιόδους (Πυρηναικὴ, Σαβικὴ κ.λ.π.) προσέκαλσαν τὴν ἀνάδυσιν τῶν ἀσβεστολιθικῶν ὀροσειρῶν ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν μορφήν πτυχῶν τοῦ ἐδάφους, ἐνῶ παραλλήλως συνεχίζετο ἡ ἰζηματογένεσις νεωτέρων πετρωμάτων ἐντὸς τῶν μεταξὺ τῶν ὀρέων ἢ λιμναίων λεκανῶν μέχρι τελικῆς διαμορφώσεως τῆς Ἡπείρου ὡς γεωτεκτονικῆς μονάδος.

Τὰ ἐπιμήκη ἀσβεστολιθικά βουνὰ τῆς Ἡπείρου εἶναι γεωλογικὰ ἀντίκλινα συνήθως κεκλιμένα μέχρι καὶ ὀλίγον ἐπωδημένα πρὸς Δ. ἐπὶ τοῦ ἀργιλλοφαιμαίτικοῦ συστήματος τοῦ Φλύσχου. Ἀλλὰ καὶ ὁ Φλύσχης ἐπίσης ἔχει πολυπλόκως πτυχωθῆ ὥστε τελικῶς ἡ Ἡπειρος συνίσταται ἀπὸ πολυαριθμούς ἡνορθωμένας πτυχώσεις καὶ τεκτονικὰ λέπη ὑπὸ ἄξονα Β. ΒΔ—Ν. ΝΑ καὶ γενικὴν κατάκλισιν πτυχῶν πρὸς Δ.

Ὅπως δὲ συνέβη καὶ δι' ὁλόκληρον τὸν Ἑλληνικὸν χῶρον, ἡ τελικὴ μορφολογικὴ ἀνάγλυφος ὅψις τῆς Ἡπείρου, συνεπληρώθη κατόπιν τῶν τελευταίων διαρρήξεων, βυθίσεων καὶ ἐξάρσεων, τῶν τεμαχῶν τοῦ ἐδάφους.

Αἱ διαρρήξεις ἐγένοντο παραλλήλως καὶ ἐγκαρσίως πρὸς τὰς γεωλογικὰς πτυχωσιγενεῖς ζώνας καὶ ἔδωσαν γένεσιν εἰς τὰς ταφροειδεῖς μακρὰς κοιλάδας τῆς Ἡπείρου, αἱ ὁποῖαι εἶναι ζῶναι καταβυθίσεων εἰς τὰς θέσεις ἀρχικῶν συγκλίσεων.

Οἱ ποταμοὶ ἐπίσης ἀκολουθοῦν τὰς παραλλήλους ἢ ἐγκαρσίους τεκτονικὰς γραμμὰς ὡς πρὸς τὰς πτυχάς (').

Ἡ σειρὰ τῶν στρωμάτων ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω παρουσιάζεται ὡς ἑξῆς:

Σειρὰ συνεχῆς ἀσβεστολιθικῶν πετρωμάτων μὲ συμμετοχὴν ἐνίοτε δολομιτῶν, πυριτολίθων σχιστοκεφαλολίθων, ἡλικίας ἀπὸ τοῦ Μέσου Τριαδικοῦ μέχρι τοῦ Μέσου Ἡωκαίνου, πάχους 1500 μ. Ἐσχηματίσθησαν ἐντὸς θαλάσσης βαθείας ἢ ἀβαθοῦς ἀνοικτῆς.

Ἐπακολουθεῖ ἡ διάπλασις τοῦ Φλύσχη ἐκ πετρωμάτων ἀργιλλικῶν καὶ ψαμμιτικῶν σχηματισθέντων ἐντὸς ἀβαθῶν θαλασσίων παρακτίων ὑδάτων καὶ κλειστῶν θαλασσίων ἡπειρωτικῶν λεκανῶν ἢ κόλπων, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν κυρίων περιόδων πτυχώσεων. Ἡλικία ἀπὸ τὸ Ἄνω Ἡώκαινον μέχρι τὸ Ἄνω Ὀλιγόκαινον. Πάχος περὶ τὰ 1500 μ. Ἐπὶ τοῦ Φλύσχου ἔπονται εἰς τινὰς τῶν λεκανῶν τῆς Ἡπείρου νεώτερα στρώματα τοῦ Μέσου καὶ Ἀνωτέρου μειοκαίνου πετρολογικῶς προσόμοια πρὸς τὴν Φλύσχη, σχηματισθέντα ἐντὸς ἀβαθῶν λιμνοθαλασσῶν καὶ κόλπων, πάχους ἐπίσης 1500 μ. Ἡ γέννησις των συνδέεται κατὰ τὰς ὑπαρχούσας ἐνδείξεις μὲ τὴν δημιουργίαν τῶν πετρελαίων.

Τὰ νεώτερα τελευταῖα χρονολογικῶς στρώματα τῆς Ἡπείρου εἶναι λιμναῖα—λιγνιτοφόρα ἀποθέματα τοῦ Πλειοκαίνου καὶ αἱ παλαιότεραι ἕως σύγχρονοι προσχώσεις κλπ. τοῦ Τεταρτογενοῦς.

Εἰς τὴν κυρίως Ἡπειρον δὲν εἶναι γνωστὴ οὐσιώδης τις ἐμφάνισις ἐκρηξιγενεῶς πετρώματος, ὡς παρατηρεῖται εἰς τὴν δυτικὴν ζώνην τῆς Πίνδου.

Ἡ ἀπουσία αὕτη τῶν ἐκρηξιγενῶν εἰς τὴν Ἡπειρον εἶχεν ἀρνητικὸν ἀποτέλεσμα ὡς πρὸς τὴν δημιουργίαν ἀξιολόγου μεταλλοφορίας εἰς μεταλλικὰ ἰδίως μεταλλεύματα.

Ο ΟΡΥΚΤΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ὁ ὀρυκτὸς πλοῦτος ἐκάστης χώρας εἶναι γενετικῶς ἐξηρητημένος ἀπὸ τὴν γεωλογικὴν κατασκευὴν καὶ τὴν γεωλογικὴν ἱστορίαν της. Εἰς τὴν Ἡπειρον δὲν συνέτρεξαν εὐνοϊκαὶ συνθῆκαι μεταλλογενέσεως καὶ διὰ τοῦτο ὕστερεῖ αὕτη ἔναντι τῆς ἄλλης Ἑλλάδος. Μόνον εἰς τὸν τομέα δημιουργίας πετρελαίων ἡ Ἡπειρος ἐμφανίζεται ἐλπιδοφόρος.

Διὰ τὴν ἀνακάλυψιν μεταλλοφόρων μαζῶν ἐντὸς τοῦ ὑπεδάφους ἡ συνδιασμένη γεωλογικὴ καὶ γεωφυσικὴ ἔρευνα εἰς τὴν Ἡπειρον καθίσταται προβληματικὴ εἰς εὐρείαν κλίμακα καὶ μόνον εἰς τοπικὰς περιπτώσεις δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει αἱ ἔρευναι τόσον ἀπὸ ἐντοπίους πρὸς ἀνακάλυψιν μεταλλείων, ὅσον καὶ διὰ τῆς γεωλογικῆς ἀναλύσεως ἄγουν εἰς τὰ κατωτέρω:

Μεταλλικὰ μεταλλεύματα. Εἰς τὴν ΒΑ. πλευρὰν τοῦ Ν. Ἰωαννίνων, εἰς τὸν τομέα Βούρμπιανης—Βωβούσης, ὑπάρχουν μᾶζαι ἐξ ὀφειολίθων οἱ ὁποῖοι συνήθως συνοδεύονται ἀπὸ μεταλλεύματα ποικίλων βαρέων μετάλλων, ὅπως χαλ-

1. Διὰ νὰ γίνουν κατανοηταὶ ὑπὸ τῶν μὴ εἰδικῶν αἱ διατυπώσεις καὶ οἱ ὅροι ποὺ χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ μελέτῃ, ὑπενθυμίζομεν ἐκ τῆς Γεωλογίας τὰ ἑξῆς.

Π τ υ χ α ῖ εἶναι τὰ διάφορα στρώματα τῶν πετρωμάτων, τὰ ὁποῖα ἄπαξ κυρίως στοιδοθέντα ἀπετέλεσαν ἐξάρσεις (βουνά, λόφους) παρακολουθόμενα ἀπὸ καταβυθίσεις (κοιλιάδες, τάφρους). Τὸ ἐσώτατον τμήμα κάθε πτυχῆς καλεῖται πυρὴν, τὸ δὲ ἐξώτατον κορυφή. Πτυχὴ ἔχουσα εἰς τὸν πυρὴνα τῆς τὸ ἀρχαιότατον στῶμα καὶ εἰς τὴν κορυφὴν τὸ νεώτατον, καλεῖται σάγμα, καμάρη ἢ ἀ ν τ ῖ κ λ ι ν ο ν, διότι ἀπὸ τῆς κορυφῆς του, τὰ στρώματα ἀποκλίνουν πρὸς ἀντιθέτους κατευθύνσεις. Ἀντιθέτως, ἐὰν ἡ πτυχὴ ἔχει εἰς μὲν τὸν πυρὴνα τὰ νεώτατα στρώματα, εἰς δὲ τὴν κορυφὴν τὰ ἀρχαιότατα, ὀνομάζεται σκάφη λεκάνη, ἢ σ ὕ κ λ ι ν ο ν.

κοῦ, χρωμίου, σιδήρου κ. ἄ. εἰς κλίμακα ὅμως καὶ ἔντασιν λίαν περιορισμένην ἔνταῦθα.

Χαλκός. Εἰς τὸ σύμπλεγμα τῶν Ὀφειολίθων, περιλαμβάνεται τὸ πέτρωμα Διαβάσης ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀπαντᾷ ὁ χαλκὸς ἀρχικῶς ὑπὸ μορφὴν κρυστάλλων χαλκοπυρίτου. Οἱ κρυσταλλοὶ οὗτοι ἐξαλλοιοῦνται ἐν συνεχείᾳ πρὸς Ἀζουρίτην, Μαλαχίτην καὶ Λειμωνίτην. Μετὰ τοῦ χαλκοπυρίτου συνυπάρχει συχνότατα σιδηροπυρίτης, ἐνίοτε μαγνητίτης.

Πλείσται ἐμφανίσεις χαλκοῦ εἶναι ἤδη γνωσταὶ ἀνὰ τὴν περιοχὴν τὴν μεταξὺ τῶν χωρίων Βούρμπιανη, Βωβοῦσα, Φλαμπουράρι, Ἀβδέλα καὶ Περιβόλι τῆς Πίνδου. Οὐδεμία ἐξ αὐτῶν εἶναι ἀξία ἐκμεταλλεύσεως.

Εἰς τὸ χωρίον Ἀρματα, ἀπαντῶσι χαλκοῦχα ὀρυκτὰ παρὰ τὴν θέσιν Κ' ρ ο ὕ ν α, εἰς τὴν ΝΑ ἔξοδον ἐκ τοῦ χωρίου. Ὅμοίως εἰς τὰ ΒΔ ὑψώματα παρὰ τὴν θέσιν Ἐ θ ι έ ς. Ὅμοίως καὶ εἰς ἄλλας τοποθεσίας ὅπως εἰς θέσιν Κ α τ ρ ά κ ι α περὶ τὰ 3 χλμ. ΒΔ. τῶν Ἀρμάτων. Ἀπαντᾷ τὰ κοιτάσματα εἶναι πτωχότατα καὶ μὴ ἐκμεταλλεύσιμα. Εἰς τὸ Ἐλατοχώρι ἀπαντοῦν ἐμφανίσεις χαλκούχων ὀρυκτῶν εἰς διαφόρους θέσεις ὡς εἰς τὰ ὑψώματα Κ ο υ κ ο υ ρ ο ὕ τ ζ ο ς, Τ σ ο ὕ κ α Ρ ό σ σ α κλπ.

Σίδηρος. Σιδηροῦχα ὀρυκτὰ ἐντὸς ἐπίσης τοῦ Διαβάσου ἀπαντοῦν εἰς ἀσημάντους ποσότητας παρὰ τὸ χωρίον Κεράσοβον, μεταξὺ Φλαμπουραρίου καὶ Βωβοῦσης, παρὰ τὸ χωρίον Ἀρματα, εἰς τὴν θέσιν Γυφτόκαμπος Σκαμνελίου, εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ Σμόλικα κλπ. Ἐμφανίσεις σιδηροπυρίτου ἀνευ οἰκονομικοῦ ἐνδιαφέροντος ἔχομεν εἰς πολυάριθμα σημεῖα πέραν τῶν ὀφειτικῶν πετρωμάτων τῆς Δ. Πίνδου, ὡς εἰς τὸ χωρίον Ἀγ. Κυριακὴ καὶ Παρδαλίτσα τοῦ Ν. Θεσπρωτίας καὶ ἀλλαχοῦ.

Χρωμίτης. Ἐμφανίσεις χρωμίτου ἐντὸς τῶν πετρωμάτων τοῦ Περιδοτίτου (τοῦ συμπλέγματος τῶν Ὀφειτῶν) σημειοῦνται πολλαχοῦ ἀνὰ τὴν Πίνδον καὶ δὴ παρὰ τὰ χωρία Ζούζουλη, Ἀρματα, Ἀετομηλίτσα καὶ Ἐλατοχώρι Κονίτσης. Ἐξ ὧν τῶν ἐμφανίσεων σοβαρότερα εἶναι ἢ παρὰ τὸ χωρίον Βούρμπιανη τοιαύτη, παρὰ τὰς θέσεις Κ ι ρ τ ο σ ά δ ι α καὶ Σ ι ν ά μ υ α λ ο. Ἐκ τῆς γεωλογικῆς ἐξετάσεως τῆς περιοχῆς ἀποκομίζεται κατ' ἀρχὴν οὐχὶ αἰσιόδοξον συμπέρασμα περὶ ὑπάρξεως ἀξιολόγου τινὸς μεταλλοφορίας εἰς χρώμιον.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ χρωμίτης εἶναι ὀρυκτὸν ἀξίας, ὅσονδήποτε μικρὰ ποσότης ἐξ αὐτοῦ, εἶναι ἐμπορεύσιμος. Ἡ ἐκμετάλλευσις λοιπὸν τῶν ὀλίγων τόνων χρωμίτου οἱ ὅποιοι ἀπαντοῦν ἐν τῇ περιοχῇ Βουρμπιάνης θὰ καταστῇ πιθανῶς δυνατὴ ἐὰν ἡ περιοχὴ συνδεθῇ ὀδικῶς μετὰ τῆς ὑπολοίπου Ἡπείρου ἢ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας.

Μαγγάνιον. Εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς Ἡπείρου ἐμφανίζονται τεμάχια πετρωμάτων διαποτισμένα ἐπιφανειακῶς ἀπὸ μαῦρα ὀξείδια μαγγανίου προερχόμενα ἀπὸ τὰ διαλύματα τῆς ἀποσαθρώσεως τῶν πετρωμάτων, ἢ ἐκ χημικῆς καθιζήσεως τῶν κυκλοφορούντων ὑπογείων διαλυμάτων ἐγγὺς τῆς ἐπιφανείας. Ἀπαντᾷ ἀνεμεταλλευτικῆς οἰκονομικῆς σημασίας.

Ἀμίαντος. Εἰς διαφόρους θέσεις παρὰ τὴν Βούρμπιανην, τὸ Φλαμπουράρι κ.ἄ. ἐσημειώθησαν καλὰ φλεβίδια ἄκτινολιθικοῦ ἀμιάντου. οὐχὶ ὅμως ἀξιολόγου συγκεντρώσεως. Δὲν ἀποκλείεται νὰ ὑφίστανται τοιαῦτα συγκεντρώσεις ἐν τῶν ὀφειολίθων καὶ ὀλίγον ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν ἀκόμη.

Τάλκης. Εἰς ἀσημάντους ποσότητας ἐντὸς τῶν ὀφειολίθων τῆς Δ. Πίνδου.

Ὀλιβίνη. Μεγάλαι μάζαι καθαροῦ σχεδὸν Ὀλιβινίτου ἀπαντῶσι παρὰ τὸ Φλαμπουράρι, τὴν Βωβοῦσαν, τὴν Βούρμπιανην καὶ ἄλλας τοποθεσίας τῆς Ἡπείρου πλὴν συγκοινωνιακῶς ἀπομακρυσμένας καὶ δυσκόλους. Ὁ Ὀλιβινίτης τῆς Πίνδου εἶναι καλῆς ποιότητος πρώτη ὕλη διὰ βιομηχανίας ἡμιβασικῶν πυρ

μάχων κεραμευτικῶν προϊόντων, εἶναι ὁμως ἀμφίβολον ἐὰν οὗτος εἶναι ἐκμεταλλεύσιμος δοθέντος τοῦ συγκοινωνιακοῦ του ἀποκλεισμοῦ καὶ τῆς υπάρξεως ἐν Ἑλλάδι ἐξ ἴσου καλῆς ποιότητος Ὀλιβινιτῶν εἰς εὐνοϊκωτέρας θέσεις.

Ὀρυκτὸν ἄλας. Ἡ μόνη γνωστὴ περίπτωσις συγκροτημένου καὶ ἐκμεταλλεύσιμου κοιτάσματος ἄλατος εἶναι παρὰ τὸ χωρίον Βορδὸ ἢ Μονολίθι τοῦ Ν. Ἰωαννίνων εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀράχθου. Τὸ πάχος τῶν ἀλατούχων πετρωμάτων ὑπολογίζεται εἰς 200 μ. καὶ πλέον.

Γύψος. Τὸ ὄρυκτον τοῦτο ἀποτελεῖ θετικὸν πλοῦτον διὰ τὴν Ἡπειρον. Διότι ὑπάρχουν μεγάλα κοιτάσματα γύψου ὑπὸ εὐνοϊκᾶς συνθήκας ἐξορύξεως καὶ μεταφορᾶς. Θὰ εἶναι αὕτη χρήσιμος διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν ὑπὸ ἀποξήρανσιν ἐδαφῶν τῆς Ἡπείρου, πιθανὸν δὲ μελλοντικῶς εἰς ἄλλας βιομηχανικὰς χρήσεις.

Ἐκ τῶν κοιτασμάτων ἀναφέρονται τὰ κάτωθι:

1. Εἰς θέσιν Βρυσάρα περὶ τὰ 5 χλμ. Ν. Δ. τοῦ Δελβινακίου. Πιθανὸν πάχος τοῦ πετρώματος 10 μ. μᾶλλον καθαρά, τεφρόρους.
2. Ἐγγὺς τοῦ χωρίου Βασιλόπουλον παρὰ τὴν Ζίτσαν. Τὸ στρώμα τῆς γύψου παρατηρεῖται ἐπὶ μήκους 200 μ. συνεχιζόμενον ὑπὸ τὰ ὑλικά τῆς ἐπιφανείας. Τὸ πάχος εἶναι ὀλίγα μέτρα, ποιότης μετρίως καθαρά.
3. Βρυσέλλα Φιλιατῶν Ν. Θεσπρωτίας. Πρόκειται περὶ τοῦ σημαντικωτέρου κοιτάσματος γύψου ἐν Ἡείρῳ. Σχηματίζει ὁλόκληρον ἐπιμήκη λόφον μήκους 2 χλμ. πλάτους εἰς τὴν βάσιν 400 μ. καὶ ὕψους 200 μ. Σίνεχεια τοῦ στρώματος ὑπάρχει πιθανῶς βαθύτερον εἰς τὸ ὑπέδαφος. Ποιότης λευκότερος ἀρκοῦντως κρυσταλλική. Ἡ ποσότης ὑπολογίζεται εἰς 200 ἑκατομ. τόννους. Ἡ τοποθεσία, ἀπέχουσα 12 χλμ. ἀπὸ τοῦ λιμένος τῆς Ἡγουμεντίσης εἶναι προνομιοῦχος ὡς πρὸς τὰς δυνατότητας ἐξορύξεως καὶ μεταφορᾶς.
4. Παλαιορόφορος, Ν. Πρεβέζης. Ἀξιόλογον κοίτασμα, μεγέθους τῆς τάξεως μερικῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων τόννων, προνομιοῦχον ἀπὸ ἀπόψεως ποιότητος (λευκὴ καθαρά ἄνευ προσμίξεων) καὶ μεταφορᾶς.
5. Διάφοροι ἐμφανίσεις παρὰ τὴν Φιλιππιάδα (Ζηρὸς καὶ Παληόχωρα) τῆς τάξεως ὀλίγων χιλιάδων τόννων.

Θεῖον. Εἰς διαφόρους θέσεις τῆς Ἡπείρου, ἄνευ μεταλλευτικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Φωσφόρος. Τὰ μειοκαινικὰ ἀσβεστολιθικά πετρώματα τῆς Ἡπείρου περικλείουν πολὺ μικρὰς ποσότητας φωσφορικοῦ ἀσβεστίου. Ἡ ἔρευνα διὰ φωσφόρον χρήζει συνεχείας.

Ἀσβεστόλιθοι—Δολομίται. Ὑπὸ μορφὴν μαρμάρων φέρονται εἰς τὴν ἀγορὰν ἠωκαινικοὶ συνήθως ἀσβεστόλιθοι, συνεκτικοί, μὲ ὡραίαν χρειάν, πρὸς τὸ ροδόχρουν ἢ καστανέρυθρον μετὰ λευκῶν κηλίδων, χρησιμοποιούμενοι εἰς διακοσμήσεις.

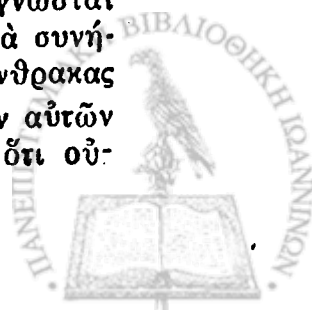
ΟΡΥΚΤΟΙ ΑΝΘΡΑΚΕΣ

ΛΙΓΝΙΤΑΙ, ΛΙΘΑΝΘΡΑΚΕΣ, ΠΙΣΣΑΝΘΡΑΚΕΣ, ΓΑΓΑΤΑΙ

Ἐμφανίσεις ὄρυκτῶν ἀνθράκων εἶναι πολλαὶ ἀνὰ τὴν Ἡπειρον.

Ποιοτικῶς καὶ γενετικῶς διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας.

I. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήκουν οἱ παλαιότεροι γαιάνθρακες ἐντὸς τοῦ παλαιογενοῦς συστήματος τοῦ Φλύσχου. Αἱ ἐμφανίσεις αὐτῶν εἶναι γνωσταὶ κατὰ δεκάδας ὑπὸ ποιότητος ἐνίοτε τόσον καλὰς ὥστε νὰ ὑπερβαίνουν τὰ συνήθη ὅρια τοῦ λιγνίτου καὶ νὰ τοποθετοῦνται εἰς τοὺς λιθάνθρακας, πισσάνθρακας ἢ γαγάτας. Τὸ δυσάρεστον ὁμως εἶναι ὅτι οὐδεμία ἐκ τῶν περιπτώσεων αὐτῶν ἂν ἀνθράκων τοῦ φλύσχου εἶναι μεταλλευτικῶς ὑπολογίσιμος καὶ ἀκόμη ὅτι οὐ-

δεμία εὐνοϊκὴ προοπτικὴ δικαιολογεῖται ἐκ τῶν πραγμάτων. Πρόκειται περὶ θαλασσογενῶν σχηματισμῶν ἀσημάντου μεγέθους.

Ἡ ἰσχυρὰ ἐξανθράκωσις αὐτῶν ὀφείλεται ἐν πολλοῖς εἰς τὰς ἰσχυρὰς συνθλίψεις τῶν στρωμάτων τοῦ φλύσχου ἐντὸς τῶν ὁποίων περικλείονται.

Ἐκ τῶν πολλῶν ἐμφανίσεων τοῦ φλύσχου ἀναφέρονται τὰς κατωτέρω.

Ἐπαρχία Κονίτσης. Παρὰ τὰ χωρία Θεοτόκος ἢ Φυτόκος, Ἀρματα, Γρεβενίτι, Τρίστενον, Ἀετομηλίτσα.

Περιοχὴ Ζαγορίου. Παρὰ τὰ χωρία Φλαμπουράρι, Καρυές, Καβαλλάρι, Ἀνθρακίτης, Φραγγάδες, Νεγάδες.

Ἀνὰ τὴν περιοχὴν τοῦ Μετσόβου παρὰ τὸ χωρίον Πλατανοῦσα ΝΑ. τῶν Ἰωαννίνων, εἰς τὸ εὐρύτερον συγκρότημα τοῦ Γαβρόβου καὶ εἰς πλείστας ἄλλας θέσεις τῆς Δυτ. Ἠπείρου.

II. Ἡ δευτέρα κατηγορία τῶν γαιανθράκων τῆς Ἠπείρου εἶναι οἱ συνήθεις ἑλληνικοὶ λιγνίται νεογενοῦς ἡλικίας—τῆς πλειοκαίνου—λιμναίας ἢ παρακτίου προελεύσεως. Τοιαῦται παλαιαὶ λίμναι ὑπῆρξαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ εἰς τὰς θέσεις τῶν σημερινῶν ἀκτῶν τῆς Ἠπείρου, περισσότερον εἰς τὴν περιοχὴ τῆς Πρεβέζης.

Πράγματι ἡ χαμηλὴ καὶ λοφώδης ζώνη πλησίον τῆς Πρεβέζης, μεταξὺ Ζαλόγγου, Ἰονίου Πελάγους καὶ Ἀμβρακικοῦ, συνίσταται ἀπὸ νεογενῆ λιμναία ἰζημάτων συνεχιζόμενά παραλιακῶς σχεδὸν μέχρι τοῦ στομίου τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ πρὸς Δ. προέκτασις τούτων ἐβυθίσθη εἰς τὸ Ἰόνιον. Συγκεκριμένως, λιγνίτης συναντᾶται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἢ ἐντὸς φρεάτων παρὰ τὰ χωρία Λοῦτσα, Ριζά, Καστροσυκιά, Κανάλια, Φλάμπουρο, Κουκούλι Ἀγ. Θωμᾶς.

Ἐκ τῆς γεωλογικῆς ἐξετάσεως συνάγεται ὅτι ὑπάρχουν ἐντὸς τῶν νεογενῶν στρωμάτων λιγνίται εἰς πολλὰς θέσεις καὶ συχνὰ εἰς στρώματα περισσότερα τοῦ ἐνός. Τὰ λιγνιτικὰ ὅμως στρώματα δὲν εἶναι συνεχῆ καὶ ἐνίοτε ἐξελίσσονται πλευρικῶς εἰς συνήθη ἀργιλικὰ στρώματα. Ἀφ' ἑτέρου τὸ πάχος τῶν δὲν εἶναι σοβαρὸν καὶ ἡ ποιότης τῶν ἐν τῷ συνόλῳ ἀρκετὰ κακὴ, πλουσία εἰς τέφραν καί, εἰς τινὰς θέσεις, ξυλώδης.

Ἄλλη δυσχέρεια εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν λιγνιτῶν εἶναι ὅτι οὗτοι εὐρίσκονται τοποθετημένοι μεταξὺ χαλαρῶν πετρωμάτων, ἐνίοτε ἄνευ συνοχῆς καὶ εἰ θέσεις ἐπικλινῶν κλιτύων ὑπὸ κατολίσθησιν.

Τὸ μειονέκτημα τῶν λιγνιτῶν τούτων, τῆς κακῆς ποιότητος, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀντ'μετωπισθῇ ἐὰν ὑπῆρχε περίπτωσις εὐκόλου ἐκμεταλλεύσεως, δι' ἀποκαλύψεως. Ἡ περίπτωσις ὅμως αὕτη ἀποκλείεται παντελῶς. Συνεπῶς δὲν ἀπομένουν παρά αἱ δυνατότητες μικρῶν τοπικῶν ὀρθολογισμένων ἐκμεταλλεύσεων, τὰ δὲ λογζόμενα ὡς πιθανὰ ἑκατομῦρια τόννων λιγνίτου εἰς τὴν περὶ τὴν Πρέβεζαν περιχὴν, πρέπει νὰ θεωροῦνται ὡς θεωρητικῆς μόνον ἀξίας.

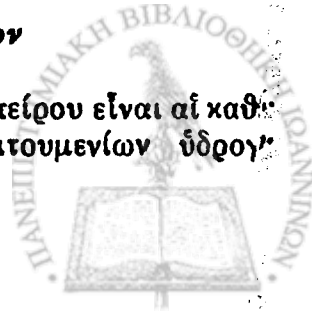
Εἰς τὰς περιοχὰς τῶν Νομῶν Ἰωαννίνων καὶ Θεσπρωτίας ἐμφανίσεις λιγνιτῶν στρωμάτων σημειοῦνται παρὰ τὴν ἱστορικὴν θέσιν Ἐμὶν Ἀγά, παρὰ τὸ χωρίον Ἱερομνήμη καὶ παρὰ τὸ χωρίον Ραϊκόν.

Εἰς τὴν περιοχὴν Πωγωνίου (Δελβινάκι) ΒΔ τῆς κωμοπόλεως, πλησίον τοῦ γεφύρας Καλντερίμι, ἐμφανίζεται ξυλίτης τοῦ νεογενοῦς. Τέλος νοτίως τοῦ Μογαριτίου, παρὰ τὴν θέσιν Κίνταλι, ἀπαντᾷ μικρὰ ἐμφάνισις γεώδους λιγνίτου.

ΟΡΥΚΤΑ ΒΙΤΟΥΜΕΝΙΑ

Ἀσφαλτος. Πισσάσφαλτος. Πετρέλαιον

Τὸ χαρακτηριστικώτερον σημεῖον τῆς Γεωλογίας τῆς Ἠπείρου εἶναι αἱ καθ' ἑλπίαν σχεδὸν τὴν ἑκτασιν αὐτῆς πολλὰ ἐμφανίσεις ὀρυκτῶν Βιτουμένων ὕδρου.

ανθράκων, ἤτοι διαφόρων ἐλαίων τῆς οἰκογενείας τοῦ πετρελαίου καὶ τῶν ὀξειδωμένων παραγῶγων αὐτοῦ, ἀσφάλτου καὶ πισσασφάλτου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐμφανίσεων ἀνέρχεται εἰς πολλὰς δεκάδας ἐξ ὧν αἱ περισσότερες καὶ ἀρχαιότερες γνωσταὶ εἶναι εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μολίτσα ποταμοῦ παρὰ τὸ χωρίον Δρυαγιά καὶ παρὰ τὰ χωρία Λάβδανη, Καστρί, Μπαουσιόι, τῆς ζώνης Πωγωνίου—Τυριά. Οἱ ξενιστὰὶ τῶν βιτουμενίων τῆς Ἡπείρου εἶναι πετρώματα ἐξ ὧν σχεδὸν τῶν κατηγοριῶν καὶ ἡλικιῶν αὐτῆς. Ἡ ἐκ πρώτης ὄψεως ἐκπλήσσοισα διασπορὰ τῶν ἐμφανίσεων τοῦ πετρελαίου ἐντὸς διαφορετικωτάτων γεωλογικῶν σχηματισμῶν ἐρμηνεύεται διὰ τῆς παραδοχῆς ὅτι πλεῖστοι ἐκ τῶν ἐμφανίσεων αὐτῶν εἶναι ἐπιγενεῖς κατόπιν μεταναστεύσεως πετρελαίου ἐκ τῶν μητρικῶν αὐτοῦ φωλεῶν. Καὶ ὅπως θὰ ἐκτεθῇ κατωτέρω, οἱ πιθανώτεροι μητρικοὶ σχηματισμοὶ πετρελαίου φέρονται τὰ μειοκαινικὰ στρώματα μετὰ τῶν ἀνωτέρων ὀριζόντων τοῦ παλαιογενοῦς φλύσχου. Κατὰ ταῦτα, τὰ βιτουμένια ἀνὰ τὴν Ἡπειρον ἀποτελοῦν θετικὸν δείκτην διὰ τὴν ἀναζητήσιν πετρελαίου εἰς τὸ ὑπέδαφος. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ὑποθεθῇ ὅτι πᾶν ἀσφαλτοῦχον ἔδαφος συνδέεται γενετικῶς καὶ κατ' ἀνάγκην μὲ τὰ πετρέλαια, διότι ὑφίστανται καὶ τοπικοὶ σχηματισμοὶ ἄνευ εὐρύτερας σημασίας.

Ἐκ τῶν διαφόρων ὡς ἄνω ἐμφανίσεων, σημειοῦμεν τὰς κατωτέρω.

Εἰς τὸ χωρίον Κτίσματα Πωγωνίου παρὰ τὰ Ἀλβανικὰ σύνορα. Εἰς τὰ χωρία Σούλι Μικρὸ καὶ Σουλόπουλο Δυτ. Ἰωαννίνων. Εἰς τὰ χωρία Παναγιῶτα, (Ραψίστα) Σκούπα—Βορδὸ. Εἰς τὸ χωρίον Πηγαὶ Ἀρτης, βορείως τοῦ χωρίου ἐντὸς μεγάλου ρεύματος, παρὰ τὴν ἱστορικὴν Μονὴν Σέλτσου. Εἰς τὰ χωρία Φλαμπουράρι ΒΑ Ἰωαννίνων, Σαλονίκη, Θεσπρωτίας, Β. Παραμυθιάς.

Σοβαρώτεροι εἶναι αἱ ἐμφανίσεις εἰς τὰς περιοχὰς τῶν κατωτέρω χωρίων τὰς ὁποίας θὰ περιγράψωμεν ἐκτενέστερον.

Εἰς τὰ χωρία Δημόκορη καὶ Λάβδανη ΒΔ. Ἰωαννίνων εἰς τοὺς δυτ. πρόποδας τοῦ ἀσβεστολιθικοῦ ὄρους Κασιδιάρης. Τὸ ὄρος αὐτὸ συνίσταται ἐκ Μεσοζωϊκῶν καὶ Ἡωκαινικῶν ἀσβεστολίθων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπικάθηται ὁ Φλύσχος. Ἡ ἐπαφὴ φλύσχου καὶ ἀσβεστολίθων εὐρίσκεται ἄνωθεν τῶν δύο χωρίων. Ἐντὸς τῶν στρωμάτων τοῦ φλύσχου διακρίνεται εἰς πολλὰ σημεῖα ἀσφαλτος. Τὸ πλῆθος ὅμως τῶν ἐμφανίσεων δὲν εἶναι τόσον μέγα ὥστε νὰ ἐπιτρέπη ἔστω καὶ τοπικὴν ἐκμετάλλευσιν. Ἡ περιοχή αὕτη τοῦ φλύσχου εὐρίσκεται ὑπὸ συνεχῇ κατολίσθησιν. Ἐντὸς τῶν πολλῶν καὶ βαθέων τομῶν τοῦ ἔδαφους διαπιστοῦται ἡ ἔλλειψις περισσοτέρων σωματιδίων ἀσφάλτου εἰς τὸ ἀμέσως ὑπέδαφος.

Ἄλλαι ἐμφανίσεις ἀσφάλτου τοῦ φλύσχου παρὰ τὴν Λάβδανην εἶναι χαμηλότερον καὶ δυτικώτερον, κάτωθεν τῆς ἐκκλησίας καὶ νοτιώτερον εἰς τὴν θέσιν Καστρί ἐνθα, ὡς λέγεται, οἱ παλαιότεροι συνέλεγον στάγδην ἀναβλύζον πετρέλαιον. Αἱ ἐμφανίσεις βιτουμενίων τῆς Λάβδανης ἀνήκουν εἰς τὴν ὁμάδα τῶν σχετικῶν ἐμφανίσεων τῆς ζώνης ἣτις περιλαμβάνεται ἐντὸς τῆς μακρᾶς τεκτονικῆς τάφρου Πωγωνίου—Γυφτοποτάμου—Τυριά. Εἶναι δὲ ἡ ζώνη αὕτη τῆς Ἡπείρου, ἡ περισσότερον ἐλπιδοφόρος διὰ πετρέλαιον, διὰ λόγους τοὺς ὁποίους θὰ περιγράψωμεν κατωτέρω.

Κοιλὰς ποταμοῦ Μολίτσα (Θερινοῦ) παραποτάμου Καλαμά

Αἱ σοβαρώτεροι ἐπιφανειακαὶ ἐμφανίσεις βιτουμενίων ἐν Ἡπείρῳ, ἀπαντῶσι κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Μολίτσα, παραποτάμου τοῦ Καλαμά. Πρόκειται περὶ στενῆς κοιλάδος μήκους 25 χλμ. καὶ πλάτους 700 μέτρων. Ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἡ κοιλάδος εἶναι τεκτονικὴ τάφρος πληρουμένη ἀπὸ φλύσχη, ὁ ὁποῖος κατὰ μῆκος περίπου τοῦ ποταμοῦ, ἀφίνει στενωτάτην ζώνην ἀπὸ μειοκαινικὰ στρώματα. Τὰ στρώματα ταῦτα εἶναι ἠνωρθωμένα ἐν πολλοῖς καὶ ἀμοιβαίως μετατοπισμένα. Ἐν-

τὸς τῆς κοιλάδος ὑπάρχει ὁ λόφος Μεσοβοῦνι πλησίον τοῦ χωρίου Δραγοψᾶ, ἐκεῖ δὲ ἀπαντῶσιν αἱ περισσότεραι ἐμφανίσεις παχυρρεύστου ἀσφάλτου ἢ ρευστοῦ σκοτεινοχρώου ἐλαίου. Ἐκ τῆς παρατηρήσεως προκύπτει ὅτι εἰς τὸ μέρος αὐτό, πολὺ περιορισμένη μετακίνησις πετρελαίου συνέβη καὶ ὅτι μᾶλλον πρόκειται περὶ τῶν ἀρχικῶν θέσεων γενέσεως τῶν βιτουμενίων.

Κατὰ τὰ ἔτη 1920—22 ἀνωρύχθησαν ὑπὸ τοῦ τότε «Γαλλοελληνικοῦ Συνδικάτου» εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν ἐννέα συνήθη ἐρευνητικὰ φρέατα ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Ρουμάνου γεωλόγου Νικολέσκου. Τὰ περισσότερα ἐκ τῶν φρεάτων τούτων σήμερον ἔχουν καταχωθῆ. Κατὰ τὰ ἔτη 1936—37 ἠνοίχθη ὑπὸ τῆς Ἑθν. Τραπεζῆς στοὰ μήκους, κατὰ πληροφορίας, 90 μ. ἥτις κεῖται κάτωθεν τῶν φρεάτων καὶ τῆς ὁποίας σήμερον, μόνον ἡ εἴσοδος εἶναι προσιτή.

Κατὰ τὴν Ἰταλικὴν καταχὴν (1942) ἐνηργήθησαν ὑπὸ τῆς AGIP μία γεώτρησης βάθους 713 μ. καὶ ἄλλαι τρεῖς μικροτέρου βάθους. Ἐκτοτε οὐδεμία ἐρευνα ἐνηργήθη.

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν ὑπῆρξαν ἀρνητικά. Καὶ μ' ὅλον ὅτι αἱ ἐρευναι πολὺ ἀπέχουν ἀπὸ τοῦ νὰ θεωροῦνται ἐπαρκεῖς, ἐντούτοις ὠρισμένα γεωλογικὰ δεδομένα ἄγουν εἰς ἀρνητικὰς προβλέψεις, παρὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐπιφανειακῶν ἐμφανίσεων βιτουμενίων.

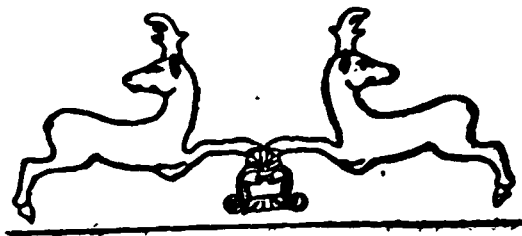
Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῶν ἀνωτέρω, ἐνδιαφέρον σημεῖον εἶναι κατὰ πόσον εἶναι ἀξιοποιήσιμοι οἱ ψαμμίται κλπ. τῆς κοιλάδος Μολίτσα ὑφ' ἣν κατάστασιν εὐρίσκονται, ἐμποτισμένοι μὲ πησάσφατον καὶ βαρέα ἔλαια.

Κατόπιν γενομένων ἐρευνῶν ὑπελογίσθη ἡ μέση περιεκτικότης εἰς βιτουμένια τῶν ἐλαιούχων τούτων ψαμμιτῶν εἰς 2—3,5 τοῖς 100 ἥτις εἶναι ἐμφανῶς κατωτέρα τῶν παλαιότερον ἰσχυρόντων ἐκμεταλλευσίμων ὁρίων.

Ἐπίσης ὑπελογίσθη τὸ ποσὸν τῶν ἐμποτισμένων ψαμμιτῶν καὶ ἀσβεστολίθων εἰς 1.400.000 τόννους, ἐκ τῶν ὁποίων πιθανῶς νὰ ἀποχωρισθοῦν διὰ διαλογῆς 200—300 χιλιάδες τόννοι πλουσιωτέρας ἐλαιούχου ἄμμου.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων προκύπτει ὅτι ἡ σημασία τῆς ἀσφάλτου καὶ λοιπῶν βιτουμενίων τῆς κοιλάδος Μολίτσα δὲν εἶναι μικρὰ καὶ μάλιστα ἀνληφθοῦν ὑπ' ὅψιν αἱ νεώτεραι τεχνικαὶ δυνατότητες ἀξιοποιήσεως τῶν ὑλῶν τούτων.

(Συνεχίζεται)

ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΕΝΑ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ*

Ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς προωθήσεως τῆς λειτουργίας τῆς ἐν Ἡπείρῳ Πειραματικῆς ζώνης, λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ θέσωμεν ὑπ' ὄψιν Ὑμῶν τὰ ἀκόλουθα:

Ὡς γνωστόν, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1954, ἡ Κυβερνησις τῆς Χώρας προέκρινεν ὡς Πειραματικὴν ζώνην τὸν τομέα Κονίτισης, Ζαγορίου, Παρακαλάμου, λόγῳ τῶν ἰδιαιτήτων ἐκεῖ συνθηκῶν καὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι οὗτος προσεφέρετο ἀπὸ πάσης πλουτοπαραγωγικῆς πλευρᾶς, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον διὰ τὴν περαιτέρω ἔρευναν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς Χώρας. Μὲ τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῆς Κυβερνήσεως συνεφώνησαν πλήρως, κατόπιν ἐπιτοπίου ἐρεῦνης, οἱ ἑξ ἑκείνοι ἐμπειρογνώμονες καὶ οὕτω ἀπεφασίσθη τελικῶς, ὅπως ἡ ὅλη ἐργασία προωθηθῇ συστηματικῶς διὰ δύο ἐπιτροπῶν τῇ συνεργασίᾳ τῶν ξένων ἐμπειροτεχνῶν, μιᾶς ἐν Ἀθήναις καὶ ἑτέρας ἐν Ἰωαννίνοις, τῆς τελευταίας συνεπικουρουμένης ὑπὸ μιᾶς τετραμελοῦς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς. Αἱ ἐν λόγῳ ἐπιτροπαὶ ἐπελήφθησαν τοῦ ἔργου τῶν μὲ γνώμονα τὴν ἀνάπτυξιν καθ' ὅλον τῆς, ὡς ἀπεκλήθη, ζώνης πειραματισμοῦ καὶ ἐπιδείξεως. Περαιτέρω, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου τοῦ ἔτους 1958, ἡ ὅλη ἐργασία ὑπελογίζετο νὰ συντελεσθῇ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς μὲν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος, ἐντὸς τῆς πρώτης τριετίας, τῆς ἀποδόσεως δὲ μετὰ τὴν ἐκπνοὴν ἐτέρας τοιαύτης (τριετίας).

Τὰ ἀνωτέρω ἀποτελοῦν τὴν προϊστορίαν τοῦ θέματος.

Ἡ δὲ ἐπιλαμβανόμεθα τοῦ ζητήματος ἐρευνῶντες τοῦτο ἀπὸ τῆς πλευρᾶς του, τῆς ἐφαρμογῆς.

Συνεπῆς πρὸς τὰ διατεταγμένα, ἡ ἐν Ἰωαννίνοις ἐπιτροπὴ κατήρτισε τὸν Προϋπολογισμόν τοῦ ἔτους 1959, τὸν ὁποῖον ἐγκαίρως ὑπέβαλεν Ὑμῖν πρὸς ἔγκρισιν. Ὡς φυσικόν, ἀλλὰ καὶ ἐπιβεβλημένον ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεως τοῦ θέματος, ἡ ἐπιτροπὴ κατήρτισε τὸν Προϋπολογισμόν ἐκκινήσασα ἀπὸ τὴν θεμελιώδη ἀρχήν, ὅτι τοὔτέστι ἡ ζώνη πειραματισμοῦ θὰ ἔπρεπε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον διὰ περαιτέρω συναφεῖς ἐρεῦνας εἰς ἄλλα διαμερίσματα τῆς Χώρας καὶ τὸ ὑπόλοιπον τῆς Ἡπειρωτικῆς γῆς. Συνεπῶς δὲν ἐγεννᾶτο κἂν ζήτημα ἐπενδύσεων οὔτε καὶ προκύπτει τοιοῦτον, ἀλλ' ἀπλῶς πειραματισμοῦ, ὁ ὁποῖος, εἶναι κάλλιστα δυνατόν, ἄλλοῦ μὲν νὰ παρουσιάσῃ ἐνδεχομένως ἐκπλήξεις, ἄλλοῦ δὲ ν' ἀποτύχῃ τελικῶς. Ὅτι τὸ ὅλον θέμα δέον ἀπὸ τῆς πλευρᾶς καὶ μόνον ταύτης νὰ ἐρευνηθῇ, δὲν γεννᾶται οὐδὲ ἡ ἐλαχίστη ἀμφισβήτησις. Ἔστωσαν πρὸς τοῦτο σαφεῖς ἀποδείξεις καὶ δεδομένα ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς τοποθετήσεώς του καὶ συγκεκριμένως:

1) Ἡ ζώνη καλεῖται, καὶ δικαίως, πειραματικὴ, Ἀκριβῶς διότι χρησιμεύει ὡς πρότυπον ἐρεῦνης πλουτοπαραγωγικῆς, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἀπὸ τοῦδε γνωστόν

(*) Σημείωσις «Η. Ε.» : Τὸ ἀνωτέρω ὑπόμνημα συνιστᾷ μίαν ὑπεύθυνον γνώμην διὰ τὰς ὑφισταμένας ἐξ ἀντικειμένου προϋποθέσεις εἰς τὴν Ἡπειρον πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ Προγράμματος Ἀναπτύξεως. Ὑπεβλήθη, πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Συντονισμοῦ καὶ Οἰκονομικῶν, ἀφ' ἐνός, ὡς διαμαρτυρία διὰ τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν ἐγκριθέντων κονδυλίων πού ἐζητήθησαν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἐν λόγῳ Προγράμματος καί, ἀφ' ἑτέρου, ὡς συμβολὴ εἰς τὴν προσπάθειαν τῶν ἀρμοδίων Ὑπηρεσιῶν ὅπως ἀνταποκριθῶν εἰς τὴν ἀποστολὴν τῶν αὐτῶν.

ποῦ θὰ ὀδηγήσῃ καὶ τὶ θὰ ἀποδώσῃ.

2) Αὕτῃ αὕτῃ ἡ Κυβέρνησις τῆς Χώρας, ἀποταθεῖσα διὰ σχετικῆς ἐκθέσεώς της πρὸς τὸν Ε.Ο.Π., ἐπρότεινε τὴν Ἑπειρωτικὴν αὐτὴν περιοχὴν ὡς ζώνην πειραματισμοῦ, συμφωνήσασα μὲ τὴν ἀποψιν τοῦ Ὑπουργείου Συντονισμοῦ, ἀποταθέντος καὶ τούτου μὲ παράλληλον πρότασιν πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Κέντρον Παραγωγικότητος.

3) Κατὰ τὰς ἀπόψεις τῶν ξένων ἐμπειρογνομόνων κ.κ. Λαμοῦρ καὶ Ντομέργκ ἡ δρᾶσις εἰς τὴν ἄνω περιοχὴν θὰ εἶναι «δοκιμαστικὴ» μέλλουσα νὰ συντελέσῃ ἐξ ἐτέρου, ἀνεξαρτήτως τοῦ πειραματικοῦ της χαρακτήρος, καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ παραγωγικὴν τόνωσιν μιᾶς πλήρως καθυστερημένης περιοχῆς.

4) Ἀλλὰ διὰ τὴν πρόκρισιν τελικῶς τῆς πειραματικῆς αὐτῆς ζώνης ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ἀκλόνητα κριτήρια συμβάλλοντα πρὸς τοῦτο:

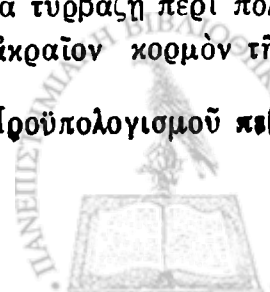
α) Ἡ σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ θεωρεῖται λίαν κατάλληλος. β) Ἡ ζώνη πρόκειται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον οὐ μόνον δια τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα μεσογειακὰ Κράτη τοῦ Ο.Η.Ε. τελοῦντα ὑπὸ τὰς αὐτὰς κλιματολογικὰς συνθήκας (Ὅρα ἐκθεσὶν Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς Ἑπείρου.) γ) Ὑπαρχόντων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὅλων τῶν τομέων πρὸς ἐκμετάλλευσιν, ἡ τελευταία θὰ καταστῇ πλήρης. (Ἐκθεσὶς Λαμοῦρ σελὶς 8).

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, ἀλλὰ καὶ συμφώνως μὲ τὸ γενικώτερον πνεῦμα τῶν δοθεισῶν αὐτῇ ἐντολῶν, ἡ Ἐπιτροπὴ Ἑπείρου ὁρῶνς ἔταμε τὸ θέμα, ὑποβαλοῦσα Ὑμῖν Προϋπολογισμόν, τοῦ ὁποίου τὸ ὕψος ἀνέρχεται εἰς δραχμὰς 139.705.700 Κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Προϋπολογισμοῦ ἐλήφθη σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ ἔργον θὰ ἔπρεπε νὰ περαιωθῇ κατὰ τὴν πρώτην τριετίαν, διὰ τῆς προβολῆς καὶ προωθήσεως ὅλων ἐκείνων τῶν συντελεστῶν, οἱ ὅποιοι, ἀναγεννώμενοι διὰ τῶν προτεινομένων μέτρων, θὰ διεξησφάλιζον ἀπρόσκοπτον τὴν λειτουργίαν τῆς πειραματικῆς αὐτῆς ζώνης καί, ἐν συνεχείᾳ, θὰ ὑπεβοήθουν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς περιοχῆς, κριθείσης. ὡς εἶναι ἄλλωστε παναληθές, ὑποαναπτύκτου καὶ τελείως καθυστερημένης. Παρὰ τὰς ἀνωτέρω διαπιστώσεις, ἀντληθείσας ἐκ μακρᾶς πείρας ἐπὶ τῶν Ἑπειρωτικῶν πραγμάτων, ὁ Προϋπολογισμὸς ἐπεστράφη τῇ ἐπιτροπῇ πλήρως ἡλωιωμένος, κατακρεουργηθεὶς τῇ ἀληθείᾳ εἰς τὰ βασικὰ αὐτοῦ κονδύλια καὶ ἀγνώριστος, ὅπως ἀγνώριστος θὰ καταστῇ δι' αὐτοῦ ὁ Ἑπειρωτικὸς χῶρος. Διὰ τοιούτου Προϋπολογισμοῦ διακριβοῦται μαθηματικῶς, ὅτι ἡ προσπάθεια θὰ τελεσφορήσῃ μετὰ δεκαετηρίδας ἴσως, πάντως δὲ οὐδέποτε πρόκειται νὰ ἀποδώσῃ, δοθέντος ὅτι ἡ τμηματικὴ διεξαγωγὴ τοῦ ἔργου πᾶν ἄλλο ἢ προσιωνίζεται μίαν θετικὴν καὶ ἄμεσον ἀπόδοσιν. Δικαίως ὁθεν ἐπάγεται ὁ κ. Λαμοῦρ ἰσχυριζόμενος:

«Ἡ συνάρτησις τῶν διαφορῶν οἰκονομικῶν τομέων ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς ἀναπτύξεώς των, πᾶσα μεμονωμένη ἐνέργεια θὰ καταστῇ μοιραία διὰ τὸ σύνολον τοῦ ἔργου προδικάζουσα τὴν ἀποτυχίαν».

Τὸ Ἐπιμελητήριον Ἑπείρου, ζωνηρῶς ἐνδιαφερόμενον διὰ τὸ θέμα, κρίνει χρήσιμον ὅσον καὶ ἐπεῖγον νὰ ὑπογραμμίσῃ τ' ἀνωτέρω, διαπιστοῦν μὲ βαθυτάτην πικρίαν, ὅτι ἡ Ἑπείρος τίθεται ἀπαξ ἔτι εἰς τὸ περιθώριον τῆς Κρατικῆς μερίμνης καὶ στοργῆς. Εἰς στιγμὰς καθ' ἃς ὁ Ἑπειρωτικὸς χῶρος διὰ τῆς ἀνελέξεως τοῦ πλουτοπαραγωγικοῦ παράγοντος θὰ ἀπέβαινε βαθμιαίως τὸ πρότυπον μιᾶς παραγωγικῆς κινήσεως, ὁ Ἑπειρωτικὸς Κόσμος προσβλέπει καὶ πάλιν μὲ φοβίαν πολλὴν καὶ ἀπόγνωσιν τὸ μέλλον, ἀκριβῶς ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῆς ζώνης τορπιλλίζεται—θὰ ἐλέγομεν οὐχὶ ἐντέχνως, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ἀπροκαλύπτως ὤμδον—ἐκ μέρους τοῦ Κέντρου, τὸ ὅποιον, εἰθισμένον νὰ τυρβάζῃ περὶ πολυτά, ἐγκαταλείπει ἐκθετον εἰς τὴν τύχην του ὁλόκληρον τὸν ἀκραῖον κορμὸν τῆς Β. Δ. Ἑλλάδος.

Ἀπλοῦν βλέμμα εἰς τὰ κονδύλια τοῦ κατατομηθέντος Προϋπολογισμοῦ καί.

θαι περὶ τῶν ἀνωτέρω. Καὶ καταδεικνύει ἐναργῶς, ὅτι τὸ κέντρον εἴτε δὲν ἀντελήφθη τὸ μέγεθος τῆς προσπάθειας, εἴτε, ἀντιληφθὲν τὴν ὅλην ὑφὴν τοῦ θέματος, πειράται ἅπαξ ἔτι ν' ἀποφύγῃ τὸν σκόπελον τῆς ἐπιβαρύνσεως τοῦ Κρατικοῦ Προϋπολογισμοῦ, προφασίζόμενον, ὡς ἠκούσαμεν νὰ λέγεται ἀνεπισήμως, ὅτι τόσα πολλά καὶ διὰ μίαν καὶ μόνην ἐπαρχίαν δὲν εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ διατεθοῦν δι' ἕπεν δύσεις ἐκ τοῦ Κρατικοῦ κορβανᾶ. Εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο, δῆθεν, ἐπιχείρημα ἀπηντήσαμεν ἤδη διὰ μακρῶν διὰ τῆς ἄνω προεισαγωγῆς, τοποθετήσαντες τὸ θέμα εἰς τὸ πραγματικὸν αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων ἐνδεδειγμένον, πλαίσιον. Ἐπανερχόμεθα ἀπλῶς παραλληλίζοντες τὰ κονδύλια τοῦ ἐπιστραφέντος Προϋπολογισμοῦ:

Α) Ὀδικὸν δίκτυον

Προϋπολογισθέντα δραχ. 55.000.000, ἐγκριθέντα δραχ. 450.000

Ὁ παρὰ τῇ ἐπιτροπῇ εἰσηγητὴς, ἀναλύων τὸ ἄνω κονδύλιον, διεβεβαίωσεν αὐτὴν ὅτι, μὴ ὑπαρχουσῶν σχετικῶν μελετῶν, τὰ κονδύλια τῆς ὁδοποιΐας δὲν εἶναι σκόπιμον νὰ ἐγκριθοῦν ἀπὸ τοῦδε. Ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ ἐκτεθεῖσα ἀποψις εἶναι ἀπολύτως δικαιολογημένη. Καθ' ἡμᾶς ὅμως ἡ ἔλειψις μελετῶν ἀποτελεῖ ἀπλὴν πρόφασιν καὶ ὑπεκφυγὴν, πρόφασιν, ἡ ὁρθότης τῆς ὁποίας θὰ κριθῇ μετὰ τινος μῆνας, ὅταν αἱ σχετικαὶ μελέται θὰ ἔχουν ὁλοκληρωθῇ. Ἀναμένομεν μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ διαψευσθῶμεν ἡμεῖς εἰς τὰς ἀπαισιοδόξους προβλέψεις μας. Διότι, πολλὰ ἰδόντες καὶ περισσότερα παθόντες ἐκ τῆς σκοπίμου αὐτῆς, συνήθους ἄλλωστε, ἀναβλητικότητος τοῦ Κέντρου, εἴμεθα εἰθισμένοι ἐκ πείρας πικρᾶς καὶ μακρᾶς νὰ προσβλέπωμεν τὰς ἐνεργείας τοῦ τελευταίου μὲ πολὺν σκεπτικισμόν.

Β) Ὑδραυλικά ἔργα:

Προϋπολογισθέντα δραχ. 29.500.000, ἐγκριθέντα δραχ. 1.400.000

Τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὸ κονδύλιον τοῦτο. Ἀναμένομεν ὀλίγα ἐλπίζοντες.

Γ) Γεωργία

Προϋπολογισθέντα δραχ. 10.095.000, ἐγκριθέντα δραχ. 7.505.000

Ἐκ τοῦ ἐγκριθέντος διὰ τὸν γεωργικὸν τομέα κονδυλίου ἐκ δραχ. 7.505.000 τὰ $\frac{2}{3}$, καὶ πέραν σύγκεινται ἐκ δανείων ἀτομικῶν ἀτόκων πρὸς τρίτους διατιθεμένου μικροῦ κονδυλίου πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς δένδροκομίας, τὰ συγκροτήματα τεχνητῆς βροχῆς, ὀλίγας γεωργικὰς ἐφαρμογὰς, ἐγκαταστάσεις ὑποδειγματικῶν γεωργικῶν βελτιώσεως κ.τ.λ. Προτιθέμεθα νὰ ἀναπτύξωμεν κοττώτερον μὲ ποῖαν καὶ πόσῃ ἐπιφυλακτικότητι προσβλέπομεν πρὸς τὰ λεγόμενα ἄτοκα ἀτομικὰ δάνεια.

Δ) Κτηνοτροφία

Προϋπολογισθέντα δραχ. 16.130.700, ἐγκριθέντα δραχ. 11.447.000

Καὶ ἐνταῦθα ἀντιμετωπίζομεν τὸν παράγοντα τῶν Κρατῶν δανείων ἐν πλημμονῇ μάλιστα ἀνερχόμενον εἰς τὰ $\frac{90}{100}$ τοῦ συνόλου τῆς ἐγκριθείσης δαπάνης.

Ε) Δασοπονία

Προϋπολογισθέντα δραχ. 19.520.000, ἐγκριθέντα δραχ. 3.698.000

Καίτοι ὁ ὑπογράφων ἔχει ἄλλοιαν γνώμην, ἐντελῶς δὲ διάφορον τῶν μέχρι σήμερον γενομένων κατευθύνσεων ἐπὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ δασικοῦ πλούτου, ἀναγκάζεται νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὰς γενικωτέρας ἀπόψεις τῆς ἐντεῦθα καὶ ἐν Ἀθῆναις ἐπιτροπῆς. Ἐδῶ ἑλλείπει ὁ ἀτομικὸς δανεισμός, πάντως ὅμως παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς:

Ὁ πειραματισμός ἐπὶ τῆς ταξινομήσεως τῶν ἑδαφῶν εἶναι σκόπιμον ὅπως

προχωρή ἀπροσκόπτως ἀπὸ τοῦδε εἰς ἀμφοτέρας τὰς δασικὰς περιφερείας Ζαγορίου καὶ Κονίτης. Ἡ ἐγκατάστασις Δασονομείων καὶ Δασοφυλακείων ἐπείγει, ἵνα οὕτω ἀρχίσῃ ἡ δασικὴ ἐκμετάλλευσις, ἀποτελοῦσα πλοῦτον πολὺν καὶ τὸν ὁποῖον δὲν ἐγνωρίσαμεν μέχρι στιγμῆς ὑπὸ ποῖον τύπον καὶ τρόπον δέον νὰ ἀναπτύξωμεν, περισυλλέξωμεν καὶ διαθέσωμεν ἐν συνεχείᾳ. Διότι καὶ τὸ τελευταῖον προέχει οὐδόλως ἀντιμετωπισθὲν μέχρι σήμερον εἴτε παρὰ τοῦ Κράτους εἴτε τῶν Δασικῶν Συνδέσμων καὶ Συνεταιρισμῶν. Ἐκ τῶν ὑδρονομικῶν ἔργων ἐλάχιστα προωθοῦνται διὰ τοῦ ἐγκριθέντος Προϋπολογισμοῦ. Ὁ σπουδαῖος παράγων—*SINE QUA NON*—τῆς δασικῆς ὁδοποιΐας οὐδόλως θίγεται διὰ τοῦ ἐπιστραφέντος Προϋπολογισμοῦ, προέχει δὲ ἀπολύτως διὰ εὐνοήτους λόγους.

Ε) Τουρισμός

Προϋπολογισθέντα δραχ. 6.100.000, ἐγκριθέντα δραχ. Μηδέν.

Φαίνεται, ὅτι ἔχεται ἀληθείας τὸ γραφόμενον καὶ διατυμπανιζόμενον παρ' ὠρισμένων κύκλων, ἐνδιαφερομένων ὁμως δι' ἄλλας περιφερείας, ὅτι δὲν ἀξίζει τὸν κόπον νὰ διατίθενται διὰ τὴν Ἑπειρον χρηματικά μέσα πρὸς ἀξιοποίησιν τοῦ τουριστικοῦ παράγοντος. Καὶ τὸ μὲν Κράτος δὲν ἤκουσεν εὐτυχῶς ἐν προκειμένῳ τὸν ἦχον τῶν σιρῆνων, Σεῖς ὁμως ἐμπροσθέντες, φαίνεται, εἰς τὴν παγίδα μιᾶς ὑπούλου προπαγάνδας, ἀντιπαρέχεσθε ἐν σιγῇ, μὴ ἐγκρίναντες οὐδὲ λεπτὸν δι' ἓνα συντελεστὴν τῆς ἀξιοποιήσεως τῆς Ἑπείρου ἐκ τῶν πρώτων, ἂν μὴ—δὲν εἶναι ὑπερβολὴ—τὸν πρώτον. Διότι, ἐποχὴν, καθ' ἣν μετὰ πολλὰς προσπάθειάς καὶ κόπους, ἡ σύνδεσις διὰ Φέρον—Μπότ μετὰ τῆς Ἰταλίας καὶ διὰ τῆς Ἑπειρωτικῆς θύρας εἶναι γεγονὸς πλεον, εἶναι πολλῆς ἀπορίας ἄξιον πῶς ἐγκαταλείπεται ἡ προώθησις καὶ τοῦ τουριστικοῦ συντελεστοῦ. Πράγματι, ἐφ' ὅσον τὸ ἐπόμενον ἔτος συνδεόμενοι μὲ τὴν Ἰταλίαν, θὰ δεχθῶμεν ἱκανὸν ἀριθμὸν τουριστῶν παροχετευομένων ἐκ τῆς νοτίου Ἰταλίας, ἡ ὁποία στενάζει ὑπὸ τὸ βάρος 1.000.000 τουριστῶν ἐρχομένων μέχρι τῶν νοτίων αὐτῆς ἀκτῶν καὶ μὴ δυναμένων νὰ διαπεραιωθῶσιν εἰς τὴν ἀπέναντι νησιωτικὴν καὶ ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα, τὶ φυσικώτερον, ὅτι δέον ἀπὸ τοῦδε νὰ εἴμεθα ἔτοιμοι, ἵνα ἡ πρώτη ἐντύπωσις καταστῇ τὸ κίνητρον τῆς περαιτέρω αὐξήσεως τοῦ διὰ τῆς Ἑπείρου διελευσομένου τουριστικοῦ κύματος. Κατὰ συνέπειαν, εἶναι δι' ἡμᾶς ἐκπληκτικὸν, πῶς ὁ παράγων τοῦ τουρισμοῦ οὐδόλως ἐλήθη ὑπ' ὄψιν, τοῦ Προϋπολογισμοῦ ἐμφανίζοντος ἐν προκειμένῳ λευκὸν τὸ κονδύλιον.

ΣΤ) Κοινωνικὴ Πρόνοια

Προϋπολογισθέντα δραχ. 750.000, ἐγκριθέντα δραχ. Μηδέν.

Ἡ Ἑπειρος ὡς ἐπαρχία ἐκ τῶν πτωχοτέρων διεκδικεῖ ὑπὲρ αὐτῆς ὀλίγα ψιχία ἐκ τῆς συνήθως πλουσίας τραπέζης τοῦ Κέντρου. Οὐδ' αὐτὰ ἐνεκρίθησαν.

Ζ) Διοικήσεις Προγράμματος

Προϋπολογισθέντα δραχ. 2.610.000, ἐγκριθέντα δραχ. 2.996.000.

Ἐν προκειμένῳ, ὁ ὑπογράφων δοκιμάζει ἄλλην ἐκπληξιν, πῶς δηλ. τὸ κονδύλιον τοῦτο, ἀντὶ μειώσεως, φυσιολογικῆς θὰ εἴπωμεν, ἐφ' ὅσον τὰ ἄνω κονδύλια περικόπτονται ἀγρίως, ὑπέστη αὕξησιν. Αὕξησιν μὴ δικαιολογημένην, δοθέντος ὅτι, ὡς εἶκος, δέον νὰ ἀτοπίσῃ κάπως ὁ διοικητικὸς τομεὺς καὶ μηχανισμός, ἀφοῦ τὰ ἔργα τῆς ζώνης προωθοῦνται κατ' ἐλάχιστον. Πρὸς τί, δηλαδή, ἡ ἐγκατάστασις γραφείων, ἡ πληρωμὴ ἐνοικίων καὶ συναφῶν δαπανῶν, ἡ πρόσληψις προσωπικοῦ καὶ τὰ ὁδοιπορικά, ἐφ' ὅσον ἀπονέκρουται ἡ προσπάθεια διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῆς ζώνης;

Γενικὸν ὕψος τοῦ Προϋπολογισμοῦ

Προϋπολογισθέντα δραχ. 139.705.700, ἐγκριθέντα δραχ. 28.740.000

Περαιτέρω ἀνάλυσις τῶν κονδυλίων κατὰ τομέα ὁδηγεῖ εἰς τὰ ἀκόλουθὰ ἀποκαρδιωτικὰ συμπεράσματα:

α) Ὅτι τὸ ἔργον ἐν τῷ συνόλῳ του τεμαχίζεται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ καθίσταται ἀνέφικτος ἐν τῇ πράξει ἡ ἀνάπτυξις του. Δικαίως ὅθεν ἐπάγεται εἰς τὴν ἔκθεσιν του ὁ κ. Λαμοῦρ τονίζων «ἡ συνάρτησις τῶν διαφορῶν οἰκονομικῶν τομέων ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς ἀναπτύξεώς των, πᾶσα μεμονωμένη ἐνέργεια θὰ καταστῇ μοιραία διὰ τὸ σύνολον τοῦ ἔργου προδικάζουσα τὴν ἀποτυχίαν. Ἡ ταχεῖα κατασκευὴ ὁδῶν μία ἐπείγουσα ἀνάγκη (σελὶς 29)».

β) Ὡς διελάβομεν ἀνωτέρω, τὰ κονδυλία ὑπὸ τύπον ἀτομικῶν δανείων οὐδόλως προάγουσι τὸ ἔργον, διότι, μὴ καθισταμένης δυνατῆς τῆς ἀλματώδους προωθήσεως αὐτοῦ, εἶναι ἐπόμενονον καὶ ἀναπόφευκτον ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἐν προκειμένῳ εἴτε νὰ ἀποθαρρυνθῇ εἴτε νὰ μὴ κατορθώσῃ νὰ ἀξιοποιήσῃ τὰ δάνεια, ἐφ' ὅσον τὰ λοιπὰ σημεῖα τοῦ προγράμματος ἀπονεκροῦνται ἐκ τῆς ἐλείψεως χρηματικῶν μέσων. Ἀλλωστε, τὰ δάνεια αὐτὰ καλύπτοντα ἐν τῷ συνόλῳ των ἄνω τοῦ 50/100 τῶν παρεχομένων μέσων, ἀνατρέπουν αὐτὴν ταύτην τὴν βάσιν τοῦ προγραμματισμοῦ.

γ) Ἡ Κρατικὴ ἐνίσχυσις καὶ παροχὴ μειοῦται, κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, εἰς τὸ γλίσχρον ποσὸν τῶν δραχμῶν 13.500.000, ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτων ἡ κρατικὴ συμβολὴ μειοῦται ἔτι περαιτέρω διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ 1959, περιοριζομένη εἰς τὸ ποσὸν τῶν δραχμῶν 8.425.000.

Καὶ ἔτσι καταλήγομεν εἰς τὸν πυθμένα. Ἄν δύναται σοβαρῶς νὰ ὑποστηριχθῇ, ὅτι μὲ τὰ ἄνω δεδομένα τῶν ἀριθμῶν προωθοῦνται ἀποτελεσματικῶς τὰ θέματα τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν πειραματικὴν ζώνην, θὰ ἔπρεπε ἐν προκειμένῳ νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὴν θαυματοποιὸν ράβδον τοῦ Μωϋσέως, μόνην δυναμένην νὰ μᾶς ἐξαγάγῃ ἀπὸ τὸ τέλμα.

Διὰ τοὺς ὡς ἄνω σοβαροὺς λόγους, τὸ Ἐπιμελητήριον ἡμῶν, λαμβάνον θέσιν σαφῇ ἐπὶ ἐνὸς τόσον ζωτικοῦ, διὰ τὴν Ἑπειρωτικὴν ἀνέλιξιν, θέματος, προτείνει ὅπως ἀναμορφωθῇ ἐξ ὑπαρχῆς ὁ Προϋπολογισμός, ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως χωρήσωμεν τὸ ταχύτερον δυνατόν εἰς τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ ἔργου, μόνου δυναμένου, τὸ μὲν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς περιοχῆς, λίαν καθυστερημένης εἰς ὅλους τοὺς πλουτοπαραγωγικοὺς αὐτῆς τομεῖς, τὸ δὲ ὅπως ἢ ἐν Ἑπίρῳ πειραματικὴ ζώνη χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον διὰ τὰ λοιπὰ διαμερίσματα τῆς Χώρας.

Ὁ Ἑπειρωτικὸς κόσμος δὲν πρόκειται νὰ μείνῃ μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια, εἰς περίπτωσιν ἀρνήσεως τοῦ Κέντρου, ἵνα τὸ τελευταῖον διευκολύνῃ τὴν πραγμάτωσιν τῶν Ἑπειρωτικῶν ἐπιδιώξεων.

Ἀντιθέτως, θὰ χωρήσῃ μὲ πίστιν πολλὴν καὶ ἀνένδοτον πρὸς τὰ ἐμπρὸς παρ' ὅλας τὰς διαφαινομένας ἀντιδράσεις, τὰς ὁποίας εἶναι εἰς θέσιν νὰ παρακάμψῃ ὅπωςδὴποτε καὶ ὅθενδὴποτε ἐκδηλωθῶσιν αὐταί. Διὰ τὸ δίκαιον εὐρίσκεται μὲ τὸ μέρος του, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ σκοπιμότης τῆς ἀναπλάσεως τοῦ πλέον πτωχοῦ διαμερίσματος τῆς Χώρας.

Μετ' ἐξαρέτου τιμῆς

Ὁ Πρόεδρος

Κ. ΓΚΩΛΕΤΣΗΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ο ΜΥΘΟΣ ΤΗΣ ΛΕΥΚΟΘΩΗΣ

—1—

ὦ τραγική μου Λευκοθή.
Στοῦ κήπου μου θλιμμένη τῇ γωνιά·
μὲ νέκταρ ποτισμένη καὶ μ' ἄλوه
τῇ θεϊκῇ σκορπίζεις εὐωδιά.

Λιγόζωη στῆς ζωῆς τὸ πανηγύρι
κι' ἄμοιρη στῆς ἀγάπης τῇ χαρά.
Τῆς φαντασίας σὲ τύλιξαν οἱ γύροι
καὶ σ' ἄρπαξαν τοῦ μύθου τὰ φτερά.

Ἦσουν πιστὰ στὴν Ἄρτεμη ταμένη
καὶ σ' ἐκλείνε στολίδι του ὁ ναός.
Στῆς παρθενιάς τὸν ὄρκο ἦσουν δεμένη.
Μὰ τοῦ φωτὸς σ' ἀντάμωσε ὁ Θεός.

— «Λιβανωτὸ» στὸ θρύλο μυροβόλον
καὶ μὲς στοὺς κήπους ῥοζιμαρίνι ἀνθεῖς.
Κι' ἂν θάμπωσε ἀπ' τὸ κάλλος σου ὁ Ἀπόλλων
ἐσὺ θνητὴ μου, πῶς ν' ἀντισταθῇς;

Σὲ πῆρε μὲς στὴ φλόγα τῆς ἡ ἀγάπης.
Μὰ ἡ ζήλεια τῶν θνητῶν πιὸ δυνατὴ.
— Ἄνθος ἄβρὸ μὲς στ' ἄγριο τὸ δροσάπι—
Καὶ σ' ἔθαψαν μιὰ νύχτα ζωντανή.

—2—

Στὴ νυμφικὴ σου μυστικὴ παστάδα
πρόβαλε ἡ ροδοδάκτυλος αὐγή,
κι' ὁ γῆλιος μὲ σβυστὴ τώρα τὴ δάδα
πάνω στὸ νιοσκαμμένο τάφο ἀλγεῖ.

Μὲ νέκταρ καὶ μὲ δάκρυ σὲ ραντίζει
καὶ μεταλλάζει τῆς ζωῆς σου τὸ ρυθμό.
Τὸ σῶμα σου φυτὸ μοσχομυρίζει
μὲς στῆς ἀθανασίας τὸ βωμό.

Ἐνὸς Θεοῦ σ' ἀνάστησε τὸ χέρι
καὶ βλάστησες ἀμάραντη στὴ Γῆ.
Κι' ἀπόμεινε τοῦ μύθου σου τ' ἀστέρι
στὰ βάθη τῶν καιρῶν μαρμαρυγή.

Στὴν ἀφθαρτὴ κι' ἀσύλληπτην ἰδέα

ὕλη καὶ πνεῦμα δέονται μαζί.
Καὶ πέρα ἀπ' τῆ ζωῆ τῆ 'φευγαλέα
τὸ μύρο τῆς ἀγάπης πάντα ζεῖ.

Ὡ τούτῃ τὴν πικρότατη μπαλάντα
τῆς ἄτυχης τῆς κόρης, ποιὸς νὰ πῇ;
'Απ' τὰ κλωνιά της κόβω μιὰ γιρλάντα
νὰ στεφανώσω κάθε ἀγάπη τραγική.

Χρυσάνθη Ζιτσαία

ΛΟΓΙΣΜΟΙ

Ζητῶ νὰ δανεισθῶ ἀπὸ τοὺς γλάρους τῆς Καρτερίας
τὸ ἀτρόμητο τῶν κυμάτων τῆς ζωῆς.
Νὰ χαρῶ τὴν λευκάδα τους
στὸν ἥλιο τῆς ἀνέσπερης ἀγάπης
ποὺ βασιλεύει στοῦ μηδενὸς τὸν ὠκεανό.

Οἱ σκέψεις μου
—τρεχαντήρια μὲ πένθιμα κατάρτια—
εἶναι δεμένες στῆς Ἀλγηδόνας τὸ βασίλειο
κι' ἡ γύρη κάποιου νοσταλγικοῦ χαμοῦ
φέρει σιὰ χεῖλῃ μου τὴ στιφάδα
τοῦ χρώματός της.

Ἡ καρδιά,
καράβι ριγμένο στὶς ξέρες
τῆς ἀνθρώπινης συντριβῆς
ζητάει νέους ὁρίζοντες νὰ προσανατολισθεῖ,
ἔδαφος κατάλληλο
γιὰ νὰ θεμελιώσῃ τὰ σύνορα τοῦ Χτῆς
μὲ κεῖνα τῆς αὔριον.

Σωροὶ σβησμένων ὀνείρων,
στρατιῆς θλιμμένων ἐλπίδων
μέσα στὸ ἀνέφικτο νόημα τῆς ζωῆς!
Τάχα τί ζητοῦν;

Σὲ νέους ὁραματισμοὺς
ροδίζουν οἱ λογισμοί μου.
Τοῦ Ἀμείλιχτου Νόμου ἡ Δύση
σταλάζει λυτρωτικὸ στὴ μνήμη μου μεθύσι,
ψέλνει τὸ τροπάρι τῶν ἐγκοσμίων,
κι' ἐνῶ ζητῶ τῶν γλάρων τὸ ἀτρόμητο
ἀναμετρῶντας τὶς χάντρες τῆς κακοτράχαλης ζωῆς
σὰν ξέβγαλτο κορίτσι,
σέρνω βαρεῖα τὰ βήματά μου
πρὸς τὴν πορεία τῆς μεγάλης φυγῆς.

Ἀνθούλα Α. Ζόλδε

ΤΑΚΗ ΣΩΤΗΡΧΟΥ

ΚΑΛΟ ΤΑΞΕΙΔΙ

(Διήγημα)

“Εμείνε τρεῖς μῆνες στὸ νοσοκομεῖο. Οἱ γιατροὶ τὸ εἶπαν καθαρὰ στοὺς δικούς του. Δὲν πρέπει νὰ ξαναδουλέψει στὴ θάλασσα.

—Μὰ εἶναι δύσκολος χαρακτήρας γιατρέ... Περήφανο παιδί. Δὲν θὰ τὸ ἀντέξει...

—Τότε βρῆτε μιὰ δικαιολογία, ἔναν ἄλλο τρόπο νὰ τὸν ἐμποδίσετε, εἶπε ὁ γιατρός.

—“Αχ, γιατρέ μου! χρόνια ὄνειρευόταν τὰ ταξίδια. Ἦθελε νὰ γνωρίσει τὸν κόσμο, νὰ τριγυρνᾷ στὶς θάλασσες, νὰ τρέχει πάντα καὶ νὰ μὴ στέκει ποτέ. Ἀνήσυχος εἶταν ἀπὸ μικρὸς, εἶπε ὁ πατέρας.

—Λυπᾶμαι πολὺ, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ξαναμπαρκάρει. Ὁ ὀργανισμὸς του δὲν θὰ ἀντέξει.

Κλείσανε τὴν καρδιά τους οἱ δύο γέροι κι’ ἀνηφόρησαν βουβοὶ γιὰ τὸν συννοικισμὸ.

—Τὶ σὰς εἶπε μάνα ὁ γιατρός, τὴ ρώτησε ὁ Κωσιτῆς, μόλις γύρισαν.

—Τίποτα, παιδί μου, τίποτα. Εἶσαι λέει πιά καλά, μονάχα νὰ προσέχεις καὶ νὰ μὴ κουράζεσαι. Φαῖ καὶ ξάπλα καὶ νὰ μὴ δουλεύεις.

—Γιὰ πόσο καιρό;

—“Ε, νά...μέχρι νὰ γενεῖς καλά.

Τὸν χάρεισε μ’ ἕνα ψεύτικο χαμόγελο στὸ στόμα.

—Μὴ φοβᾶσαι, Κωσιτῆ μου! Δὲν ἔχεις τίποτα.

Ἐκεῖνος ὁμως κατάλαβε. “Ακρες - μέσες ἀπ’ τὶς κουβέντες καὶ τὸ λόγια μυρίστηκε τὴν ἀλήθεια. Στὴν ἀρχὴ δὲν ἤθελε νὰ τὸ πιστέψει. Γιατὶ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ μπαρκάρει; Πῆγε κρυφὰ καὶ ρώτησε. Τάμαθε δλα.

—Ὁ κόσμος εἶναι γεμᾶτος ὁμορφίες. Χάνεις τὴ μιὰ βρίσκεις τὴν ἄλλη, προσπάθησε νὰ τὸν παρηγορήσει ὁ γιατρός.

Δὲν εἶπε τίποτα. Χαιρέτησε κι’ ἔφυγε. Μόλις βγῆκε ἀπὸ τὴν πόρτα, κοίταξε ὀλόγυρα μὲ παράπονο. “Ολα τᾶθλεπε μ’ ἄλλοιῶτικο βλέμμα. Θαρρεῖς κι’ ἀλλάξανε ἀπότομα τὰ χρώματα, τὰ σχήματα, οἱ φωνές. “Αν δὲν ντρεπόταν, θᾶβαζε τὰ κλάματα... Δὲν εἶταν πιά ὁ Κωσιτῆς ὁ παλιός. Ὁ δυνατός, ὁ γλεντοκόπος μὲ τὰ ὄνειρα. Κάτι ἔσπασε μέσα του. Πλακώθηκε ἡ καρδιά του ἀπόνα μαῦρο σύννεφο, σὰ νὰ τοῦ βάλαν τὴν ταφόπειρα πρὶν ἀπ’ τὴν ὥρα του. Καὶ πὺν θὰ ζεῖ τώρα, ποῖο τὸ διάφορο; Τώρα εἶναι πιά ἕνας ἄχρηστος. Μισὸς ἄνθρωπος. Σακάτης.

Στὰ μάτια του ἀνέβηκε μιὰ βαθειὰ πίκρα καὶ φώλιασε σι’ ἀσπράδι τους. Δὲν φανέρωσε πούθενά τὸ μυστικὸ του, μὰ κι’ οὔτε ξαναβγῆκε ἀπ’ τὸ σπίτι. Καθόταν ὦρες στὸ παράθυρο καὶ κάπνιζε σὰ νᾶθελε νὰ θυμιάσει τὰ χαμένα του ὄνειρα. Δὲ μιλοῦσε ἀνθρώπου κι’ οὔτε ἤθελε νὰ δεῖ κανένα. Κάπου - κάπου ἀνηφόριζε ὁ Περικλῆς ὁ τσαγκάρης, πὺν εἶταν φίλοι ἀπ’ τὰ μικρά τους. Μαζὶ στὸ σχολεῖο. Μαζὶ στὰ κολύμπια, στὴν μπάλα καὶ μαζὶ στὶς καντάδες τους, σὰν πρωτολάλησε ὁ πόθος μεσ’ στὰ στήθια. Τώρα πὺν ὁ φίλος του εἶταν χτυπημένος ἀπ’ τὴ ζωὴ, δὲν ἔπρεπε νὰ λείπει ἀπὸ κοντά του. “Οσο τοῦ εἶταν μπορετό. Γιατὶ κι’ αὐτὸς, μεροδούλι - μεροφάι, δὲν εἶχε πολὺ καιρὸ γιὰ κουβέντες καὶ συντροφίες. Σὰν ἔβρισκε ὁμως καμιά εὐκαιρία, εἰπαιρνε τὸν ἀνήφορο γιὰ τὸ σπίτι τοῦ φίλου του. Ὁ Κωσιτῆς πάλι δὲν ἔδινε καμιά σημι

σία οὔτε σὶδὸν Περικλῆ. Τὸν ἄκουγε ἀμίλητος κι' ὄλο κάπνιζε. Εἶχε ἀδυνατίσει. Χλώμιασε ἀπ' τὸν καημό του κι' ἔρεβε μέρα μὲ τὴ μέρα. Ἡ μάνα του τὸν ἔβλεπε καὶ μαράζωνε ἀκόμα πιὸ πολὺ.

—Γιατί, βρέ παιδάκι μου, δὲν βγαίνεις μιὰ στάλα νὰ περπατήσεις; Γιατὶ δὲν πᾶς μὲ τοὺς φίλους σου;

—Δὲν ἔχω κέφι. Ἄφησέ με.

Ἡ καρδιά του σφιγγόταν. Πῶς νὰ δεῖ τοὺς φίλους του; Πῶς νὰ κατεβεῖ σὶδὸ λιμάνι καὶ νὰ δεῖ τὸ συνάφι του; Τὶ νὰ τοὺς πεῖ; Πῶς δὲν μπορεῖ πιά νὰ μπαρκάρει; Νὰ τὸν λυποῦνται καὶ νὰ τὸν παρηγοροῦνε; Ὁχι. Ποτέ του δὲν θὰ σήκωνε τέτοια ντροπή.

—Ἐ, σὰν πολὺ δὲν ἴδριξες σὴν μελαγχολία, Κωσιῆ; τοῦπε ἀστεῖα - σοβαρὰ μιὰ μέρα ὁ Περικλῆς. Δὲν πᾶμε λίγο καὶ πιὸ ἔξω. Ὅ,τι ἔγινε ἔγινε.

Ἔτσι εἶν' ἡ ζωὴ. Πρέπει νὰ τὴ δέχῃς αἰσῶς εἶναι. Μὲ τὰ καλὰ καὶ μὲ τ' ἀσχημάτη. Στὸ κάτω - κάτω, πόσο βαστᾷ ἡ μαγιοῦφα; Δὲν προφταίνεις νὰ κάμεις μιὰ βόλτα, ν' ἀνασάνεις καὶ σὲ παίρνουνε τὰ χρόνια. Γι' χαλᾶς λοιπὸν τὴ ζαχαρένια σου; Ρίχτο καὶ μιὰ στάλα ὕψω!

—Ὁμορφα τὰ λὲς Περικλῆ...

—Ἐμ, σὰν τὰ λέω ὁμορφα, τότε τί κάθεσαι; Σήκω ἐπάνω, ρε Κωσιῆ! Δὲν ξέρεις πῶς παροιμία πού λέει «τρῶγε, πίνε, γλέντα ὅσο ζεῖς... ἐπὶ τῆς γῆς», δὲν θυμᾶμαι καὶ παλὰ τὰ λόγια. Αἶντε, σήκω.

Ὁ Κωσιῆς τὸν ἔβλεπε μὰ δὲν τὸν ἄκουε. Ἡ καρδιά του εἶχε πετρώσει. Πού νὰ περάσει ὁ λόγος μέσα του καὶ νὰ τὸν σπρώξει. Ὁ Περικλῆς κουράστηκε νὰ τὸν ψέλνει. Ἀναψε τσιγάρο. Ὑστερα ξανάρχισε.

—Δὲν ξέρεις καὶ τ' ἄλλο. Ἦρθε τὸ κρώϊ σὶδὸ μαγαζὶ ὁ Φώντας, τοῦ Μαστραδά ὁ γιὸς πού δουλεύατε μαζί.

—Τὶ κάνει αὐτός, δουλεύει πουθενά; ῥώησε ἀνόρεχτα ὁ Κωσιῆς, ἔτσι γιὰ νὰ πεῖ αὐτός μιὰ κουβέντα.

—Ὡς τὰ χτῆς, καθόταν ὁ φουκαρᾶς ἄεργος, χωρὶς τσιγάρο. Σήμερα ὅμως πιά εἰ δουλεῖ.

—Ποῦ;

—Μπαρκάρει μὲ τὴν Ἀγία-Τριάδα.

—Μὲ τὴν Ἀγία-Τριάδα; φώναξε ξαφνιασμένος ὁ Κωσιῆς. Εἶταν τὸ καῖκι πού

δούλευε ὁ ἴδιος πρὶν ἀρρωστήσει.

—Μὰ δὲν τὸχαν τραβήξει γιὰ ἐπισκευὴ σὶδὸ καρνάγιο; πρόστισε ἀπορημένος.

—Ναί, τὸ φτιάσανε, τὸ ξαναβάψανε καὶ σήμερα τὸ βραδυνὸ σαλπάρει γιὰ τὴ Βηρυτό.

—Εἶσαι βέβαιος Περικλῆ;

—Σὰν πού σὲ βλέπω καὶ μὲ βλέπεις. Θὰ πᾶνε ὅλοι ἀπόψε νὰ τὸ δοῦν καὶ νὰ τὸ ξεπροβοδίσουν. Μοῦπε ὁ Φώντας νὰ πάω πού θᾶναι καὶ τ' ἄλλα τὰ παιδιὰ τῆς παρέας. Ἔρχεσαι;

—Ἀσε, δὲ βαριέσαι. Τὸ βλέπω κι' ἀπὸ δῶ πάνω.

Ἡ κουβέντα προχώρησε. Γλύστρησε ἀπὸ δῶ, γλύστρησε ἀπὸ κεῖ, μὰ ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδιά τοῦ Κωσιῆ βρισκόταν σὴν φρεσκοβαμμένη Ἀγία Τριάδα.

—Ἀπὸ πού θὰ σαλπάρει εἶπες, Περικλῆ;

—Ἀπ' τὰ μπλόκια, σὶδὸ μέσα φανάρι. Γιατὶ ρωτᾷς ὅμως, μετάνοιωσες;

—Ὁχι... ἤθελα νὰ ξέρω...

—Ἐλα νὰ πᾶμε.

—Δὲν πειράζει... Πήγαινε σύ. Τὸ ξέρεις πῶς δὲν μ' ἀρέσουνε οἱ συγκινήσεις καὶ τὰ δάκρυα.

—Μα γιατί δὲν ἔρχεσαι; Θᾶναι μαζεμένα ὅλα τὰ παιδιὰ. Πᾶμε!

—Ὁχι, Περικλῆ. Καλλίτερα νὰ πᾶς μοναχός σου.

Οἱ δὺο φίλοι κοιτάχτηκαν στὰ μάτια. Ὁ Κωσιῆς ἔλεγε ψέμματα. Πολὺ θᾶθελε νὰ ξαναβρεθεῖ σὴν θάλασσα, σὶδὸ καῖκι, σιτοὺς συντρόφους του. Ἡ περηφάνεια του ὅμως... Ὁ Περικλῆς κανάλαβε καὶ δὲν ἐπέμενε πιὸ πολὺ.

—Ἀφοῦ δὲν ἔρχεσαι...

Σηκώθηκε. Στάθηκε λίγο.

—Πρέπει νὰ φεύγω σιγά - σιγά, γιὰ νὰ προλάβω.

—Νὰ πᾶς.

Ἐκείνος κονιοσιτάθηκε πάλι. Ὑστερα ρώτησε:

—Θές νὰ τοὺς πῶ τίποτα;

—Χαιρετίσματα πολλὰ...καί...καλὸ ταξίδι.

Γύρισε τὸ κεφάλι τοῦ ἄλλου. Ὁ Περικλῆς βγῆκε. Ὅπου νᾶταν, ὁ ἥλιος θάπεφτε πίσω ἀπ' τὸν Ἀγιο - Παντελέμονα. Ὁλόγυρα τ' ἀκροοῦράνα παίρνανε μιὰ χρυσο-

κόκκινη θωριά και καθρεφτίζονταν πάνω στην ακύμαντη θάλασσα. Τέτοια μπουνάτσα ούτε κατακάλοιρα δεν την εύρισκες. Τυχερὸ σκαρὶ ἢ Ἀγία - Τριάδα. Θὰ ξανασαλπάρειζε ἄφοβα καὶ θᾶβγαινε καμαρωτὴ ἀπ' τὸ μπουνγάκι.

Ὁ Κωσιτῆς πηγαινοερχόταν νευρικὰ κι' ὄλο κάπνιζε τὸνα τοιγάρο πάνω στ' ἄλλο. Ἡ μάνα του παραξενεύτηκε κι' ἀνέθηκε νὰ δεῖ.

—Τι ἔναι Κωσιτῆ μου; Σ' ἀκούω πὺν συγγοπερπατᾶς καὶ λέω μὴ θές τίποτα νὰ σοῦ φέρω. Μπᾶς καὶ θές νὰ σοῦ ψῆσω κα- νένα καφεδάκι, θές κανένα οὐζάκι;

—Ὁχι, δὲν θέλω τίποτα.

—Καλὸ γιέ μου. Ἐγὼ θὰ εἶμαι κάτω. Ὁ,τι χρειαστεῖς βάλε μιὰ φωνὴ καὶ θ' ἀκούσω.

Ἐκανε νὰ βγεῖ.

—Μάνα....

—Ναὶ Κώστα μου.

—Δῶσε μου τοῦ σακκάκι μου.

—Τὴν πατούκα;

Ἐχι, τὸ ἄλλο.

—Θὰ πᾶς πουθενά;

—Ναί.

—Δόξα νᾶχει ὁ Θεός! Νὰ βγεῖς κι' ἐ- σὺ μιὰ μιὰ στάλα γιόκα μου! Νὰ βγεῖς ἀ- γόρι μου!

Ἐφερε γρήγορα τὸ σακκάκι καταχα- ρούμνη.

—Ἀῖντε, μὲ τὴν εὐχούλα μου, Κωσιτῆ! Ἀῖντε νὰ χαρῶ κι' ἐγὼ ἢ δόλια μιὰ φορὰ! Σὲ βλέπω μέσ' στὸ σπῆτι ἀμίλητο καὶ πικρα μένο καὶ κοντεύω νὰ τρελλαθῶ.

Ἐκεῖνος δὲν εἶπε τίποτα, βγῆκε συλλο- γισμένος καὶ κατηφόρησε κατὰ τὰ μπλόκια. Στὸ μουράγιο εἶχαν μαζευτεῖ, μπουλούκια - μπουλούκια, οἱ φαμίλιες καὶ οἱ φίλοι πὺν θὰ χαιρετοῦσαν τὸ πλήρωμα τῆς Ἀγίας Τρι- ἄδας. Ὁ Κωσιτῆς δὲν σίμωσε. Στάθηκε πα- ράμερα κι' ἄκουε κι' ἔβλεπε μ' ἓνα κρυφὸ χτυποκάρδι. Στεκόταν σὰν ψωριασμένο σκυ- λὶ πὺν δὲν τὸ ἀφήνουν νὰ ξαναγυρίσει κον- τὰ στὸν ἀφέντη του. Γιὰ μιὰ στιγμὴ, ξεχώ- ρισε τὸν Φῶντα μὲ τὸν Περικλητῆ καὶ τὴν παρέα. Τοὺς ἄκουσε πὺν γελοῦσαν δυνατὰ.

Τοῦρθε νὰ φωνάζει. Μετάνοιωσε ὅμως καὶ δάγκασε τὰ χεῖλια του.

Ἡ ὥρα διάβαινε γοργά. Ἡ μηχανὴ μπῆ

κε μπροστά. Ἀνάψανε τὰ φῶτα κι' ἀκου- γόταν ὁλόγυρα τὸ συγκινημένο βουϊτό, φω- νές, δάκρυα, μαντήλια... Ὁ χτύπος τῆς μη- χανῆς δυνάμωσε. Ἀκούστηκε ἡ συρτὴ φω- νὴ τοῦ καπετάν Γιοκουμῆ πὺν διάταζε νὰ λύσουν τὶς πριμάτσες καὶ νὰ σύρουν τὴν ἄγ- κουρα. Ρίχτηκεν τὰ παλαμάρια στὸ νερὸ καὶ τὸ μπᾶρκο ξεκόλλησε σιγὰ - σιγὰ ἀπ' τὸ μῶλο. Ἡ μοῖρα ἔπαιρνε τὸ ντεφτέρι της γιὰ νὰ γράφει μιὰ καινούρια ἱστορία.

Ἀσάλευτος, στὴ σκοτεινὴ γωνιά, ὁ Κω- σιτῆς δὲν ἄντεξε. Ἀπ' τὸ δεξί του μάτι κύλισε χοντρο δάκρυ. Τὸ σφουγγίσε μὲ τὸ δάχτυλο καὶ μουρμούρισε βλέποντας τὸ καῖκι:

—Καλὸ ταξίδι....Στὸ καλὸ...

Μέσα του χύθηκαν καινούρια δάκρυα Ἐνωθε ὀρφανός, μονάχος κι' ἔρημος σὲ ξένο κόσμο. Ἡ δικιὰ του ζωὴ ξανάνοιγε πανιὰ στὸ πέλαγο κι' αὐτὸς γύριζε σαστισμέ- νος μέσ' στοὺς δρόμους. Δὲν εἶπε τίποτα, κα- τὰ τὴ συνήθεια του. Μῆτε ζήτησε τὴ συντρο- φιά κανενοῦς γιὰ ν' ἀλαφρώσει. Τέτοιες γλυκάδες καὶ παρηγόριες δὲν τοῦ ταιριάζα- νε. Εἶχε μάτια κι' ἔβλεπε καθαρὰ τὸ κάθε πρᾶμα. Τώρα ὅμως πὺν ξανάδε τὴν Ἀγία Τριάδα νὰ σαλπαίρνει, κύλησε ἀπ' τὴν καρ- διὰ του ἢ πέτρα πὺν τὴν ἔφραζε κι' ὄρμησε λεύτερος ὁ πόνος νὰ τὸν πνίξει.

Ὁ δρόμος τὸν ἔφερε ἄθελα κατὰ τὴν Ἀπάνω Σκάλα. Μπῆκε στὸν πρῶτο καφε- νὲ κι' ἄρχισε νὰ πίνει διπλὰ τὰ οὔζα. Ἦθε- λε νὰ σβῆσει τὴν καούρα ἀπ' τὰ στήθια του.

Μὰ ὅσο ἔπινε, τόσο ἐκείνη ἄναβε καὶ φούντωνε μέσα του.

Δίπλα τὸ γραμμόφωνο τὸν ἔσφαζε μὲ τὴ βαρεῖα διπλοπεννιὰ καὶ μὲ τὰ λόγια του πὺν καρφωνόταν στὴν καρδιὰ σὰν μαχαιριές.

«Ἀχ, τὸ καράβι ἔφυγε ἀπόψε γιὰ τὰ ξένα, καράβι ξαναγύρισε καὶ πᾶρ, με καὶ μένα!»

Ὁ Κωσιτῆς ἄκουγε κι' ἀναστέναζε. Ἐ- πινε καὶ δὲν μεθοῦσε. Μέσα του εἶχε ξυπνή- σει ἓνα θεριὸ ἀνήμερο. Τὸν ἔσφιγγε στὸ λαι- μὸ κι' αὐτὸς πλαντοῦσε.

«Σαλπάρανε οἱ φίλοι μου νὰ πᾶν στὴν Μπαρμπαριὰ κι' ἀπόμεινα μονάχος μου σὰν πέτρα στὴ στεριά!»

Σηκώθηκε ἀπ' τὸν καφενέ. Δὲν τὸν χω- ροῦσε ὁ τόπος. Βγῆκε παραπατώντας. Ἀν-

τίκρα βρισκόταν τὸ θενετσάνικο κάστρο. Δὲν ἤξερε ποῦ νὰ πάει καὶ ποῦ νὰ σταθεῖ μὲ τὴ φωτιά πὺν κουβαλοῦσε μαζί του. Τράβηξε κατὰ κεῖ.

Εἶχε νυχτώσει γιὰ καλὰ. Ἀρχισε νὰ φυσᾷ λίγο - λίγο. Κοίταξε γύρω του καὶ πῆρε τὸ ἀνηφορικό μονοπατάκι γιὰ τὴν κορφὴ τοῦ κάστρου. Ἀπὸ κεῖ θ' ἀγνάντευε τὴ θάλασσα καὶ τὴν Ἀγιά Τριάδα, πὺν θὰ κατηφόριζε γιὰ τὸν κάβο Μαλιᾶ. Σὰν ἔχτισε ψηλὰ στίς πολεμίστρες, στάθηκε σὲ μιὰ βραχύπειρα. Βρισκόταν κάπου ἑβδομήντα μέτρα πάνω ἀπ' τὴ θάλασσα. Κάτω στὰ πόδια τοῦ κάστρου στέκανε ὀλόγυρα μυτεροκέφαλοι θράχοι, πὺν εἶχαν πάρει τὸ χρώμα τῆς σκουριᾶς. Τὸ κῦμα τοὺς εἶχε γλύψει μὲ τὴν ἀρμυρὴ του γλῶσσα καὶ τοὺς ἔφτιαξε ἀμέτρητα δόντια σουβλερά. Ἡ μεριά αὐτὴ τοῦ κάστρου εἶταν ἡ πιὸ ἀψηλὴ καὶ ἡ πιὸ ἀπότομη.

Κατάντικρα, τρεμίζανε τὰ φῶτα τοῦ Ντικελί. Ὁ Κωσιτῆς τᾶβλεπε καὶ θαρροῦσε πὺς εἶναι ἡ Ἀγιά - Τριάδα πὺν ἀρμένιζε ἀνοιχτά.

— Καλὸ ταξίδι, παιδιά! ... Καλὸ ταξίδι!

Ἡ πλαγιά τοῦ κάστρου ἀντιλάλησε τὴ φωνή:

— Καλὸ ταξίδι!

Ὑστερα τὸν πῆρε τὸ παράπονο. Ἐβαλε τὰ κλάμματα καὶ φώναξε:

— Καπετὰν Γιακουμῆ! Γιατὶ μ' ἀφήνετε! Καπετὰν - Γιακουμῆ! Ἐδῶ εἰμαι! Σταθῆτε! Σταθῆτε! Σταθῆτε! Καπετάνιο! Ἐρχομαι!

Τὸ θολωμένο μυαλό του δὲν δούλευε πιά. Ἡ καρδιά τὸν ἔσπρωχνε στὸ δικό της δρόμο· κι ὅπως εἶχε ἀποξεχαστεῖ καὶ τὰ μάτια του εἶχαν θαμπώσει ἀπ' τὰ δάκρυα, προχώρησε δυὸ τρία βήματα κάνοντας σινιάλο κατὰ τὸ πέλαγο.

Καπετάνιο!.. πρόλαβε νὰ φωνάξει γι' ἄλλη μιὰ φορὰ, κι ὅρμησε πάνω ἀπ' τὸ κάστρο.

Τὸ κορμί του ἔπese στὰ θράχια πούχαν τὸ χρώμα τῆς σκουριᾶς. Κανένας δὲν ἄκουσε τὸ πέσιμο τοῦ Κωσιτῆ. Πέρα στὸ Ντικελί, τὰ φῶτα συνέχιζαν νὰ τρεμίζουν καὶ τὸ κάστρο θαρρεῖς κι' ἀντιλάλησε ἀπὸ μονάχο του:

— Καλὸ ταξίδι... Καλὸ ταξίδι...

ΜΟΝΑΞΙΑ

Οἱ τέσσερες γυμνοὶ τοῖχοι τοῦ μικροῦ δωματίου μὲ τὴ γνώριμη ἄχρη οὐδετερότητά τους. Σιωπὴ φτωχὴ ἀπ' ὅποιαδήποτε φαντασία ἢ ἀνάμνηση, σὰν κρύα τελεία πάνω στὸ ἄγραφο χαρτί.

Περιφέροντας πολλὴν ὥρα ἓνα κουρασμένο βλέμμα στὸ ἄδειο δωμάτιο, ἐγκαταλείπεται τελικὰ πάνω στὸ ἥσυχο ντιβάνι· μὲ τὴν ἀνία προσκέφαλο.

Καὶ μοιάζει μ' ἓνα ξεχουρδισμένο βιολί ἢ κιθάρα, ἢ κάτι τέτοιο, πὺν θάθελε νὰ παίξει, καὶ δὲν βρίσκεται κανεὶς νὰ τὸ κουρδίση.

Δένα Παππᾶ

ΕΧΟΜΕ ΜΕΣΑ ΜΑΣ ΜΙΑ ΔΙΕΞΟΔΟ

Ἔχομε μέσα μας, μιὰ θέση
γιὰ λίγη τρυφερότητα,
π' ὅλο μεγαλώνει καὶ γίνεται ἄβυσσος!
Ἔχομε μέσα μας, χορταριασμένες τὶς αὐλές
ποὺ τρέχαμε ἀνέμελα παιδιὰ
καὶ σφαλισμένο τὸ πρωῒνὸ παράθυρο
μὲ τὴν πασχαλιὰ μεσίστια,
ποὺ ἔπνευσε στὴν ἐφηβεία μας
ἡ θωπεία τοῦ ἔαρος,
πρῶτο μήνυμα ἀγάπης!
Ἔχομε μέσα μας μιὰ ἐρημιά,
μιὰ ἐρημιὰ
σὰν τὶς φρεβερές νύχτες ποὺ ξαγρυπνοῦν
ἀπὸ ἀπελπισία
μέσα στοὺς ἀπροσπέλαστους δρυμῶνες,
ἔκεῖ ποὺ χάσαμε τὰ βήματά μας
καὶ τὴν αἴσθησιν τοῦ χρόνου!
Τὰ πρόσωπα τῶν παιδικῶν μας φίλων
ποὺ ἀπουσίαζαν,
ἔγιναν σκληρὰ αἰνιγματικά
καὶ τὰ λόγια τοὺς χωρὶς αἰσθήματα!

Πῶς ἔγινε κι' ἓνας ἄνεμος
διέγραψε χιαστὶ τὰ ἰδανικά μας;
Πῶς ἔγινε καὶ ἡ στέγη μας βάρυνε
ἀπὸ τὰ συντρίμια τῶν ἀστεριῶν
καὶ σηκώθηκε στὸ περιβόλι
ἄγρια φορτοῦνα
κι' ὅλο καταποντιζόμαστε
σὲ μιὰ σπιθαμὴ ἀπὸ γλῶνι,
σὲ μιὰ στέρνα
ἀπὸ ματωμένες παπαροῦνες;
Ἔχομε μέσα μας ἀρπαχτικά
ποὺ ῥαμφίζουν τὶς ὥρες μας
καὶ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἀργοπεθαίνουν
[κάθε στιγμή]
μὲ ἀξιοπρέπεια!
Ἔχομε μέσα μας τώρα ποὺ ἡ ἀπαλὴ ἐσπέρ
ματώνει τὴ μνήμη
καὶ μιὰ τελευταία διέξοδο,
τὴν εὐγενική μας μόνωση!

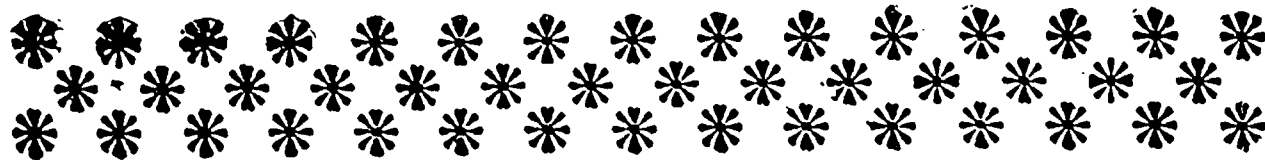
Κώστας Τσέτσης

ΟΜΙΛΕΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Ἄν δὲν μᾶς παραμόνευεν ὁ θάνατος,
ἂν δηλαδὴ ἡ ζωὴ μας ἦταν αἰωνία,
τὸ ἔργο μας θάτανε κ' ἑμᾶς ἀπέραντο
σὰν τοῦ θεοῦ, μιὰ θαυμαστὴ δημιουργία.
Τοῦτο τοῦ ἀπείρου τὸ κενὸ θὰ τὸ πληρώναμε
ἀπὸ τῆς γῆς τὸ σύνορο μέχρι τὰ στέρια,
ὄχι ὡς θεοί, μὲ τὰ ἔξω θεῖα προστάγματα,
ὡς ἄνθρωποι μὲ τὰ δυὸ πληγωμένα χέρια.
Πέτρα στὴν πέτρα, ἑμεῖς, βουνὰ θὰ ὑψώναμε,
πέλαγα θὰ συνάξαμε στάλα τὴ στάλα...
Καί, ὄχι φτερά... βῆμα πρὸς βῆμα θάνεβαίναμε
τὴν ὄνειροδεμένη τοῦ ὕψους σκάλα.
Κι' ἀκόμα, ὅπου εἶναι σκότος, ἡλίου θάνατέλαμε
πιάνοντας τὶς πυρὲς ἀχτίδες μία πρὸς μία...
Ἄν δὲν μᾶς παραμόνευεν ὁ θάνατος,
ἂν δηλαδὴ ἡ ζωὴ μας ἦταν αἰωνία.

Ὀλγα Βατίδου

ΣΠΥΡΟΥ ΜΟΥΣΕΛΙΜΗ

Η ΣΟΥΛΙΩΤΟΜΑΝΑ

Ζύγωνε νὰ βραδιάσει. Ὁ ἥλιος, ἀπὸ δεποτώρα, εἶχε ἀκουμπήσει στὸ Περσέου-
νι κι' ἀποχαιρέτιζε, καλυνύχιζε, μὲ τὶς τε-
λευταῖες του ἀναλομπές τ' ἀσβεστόχτιστα
μουντὰ σπίτια τοῦ Κακοσουλίου καὶ τὰ τρι-
γύρω ἔβελα καὶ Θελέσπια. Ἐνα γεράκι
πὺρ παραμόνευε κουκουλωμένο πάνω
στὸ κιόνι τὸ μεγάλο στὸ Δρακατάτικο πλάι,
χυμάει σὰ χάρος, σὰ συντέλεια, κάτου στὸ
ρέμμα, σὰ Λιάπικα καὶ σκιάζει καὶ λαχ-
ταρίζει τὰ τσιροπούλια πὺρ εἶχαν κουρνιά-
σει στὸ μεγάλο πουρνάρι.

Ἡ μανία τοῦ πολέμου καὶ τοῦ σκοτω-
μοῦ πὺρ ἀπὸ ταχὺς, σύθολα ἀκόμα, ἔδινε κι'
ἔπαιρνε σὰ μεγάλο γαζέπι καὶ χάλαε κόσμο
καὶ ντουनिया, γκρέμιζε καὶ ξαπλάρωνε παλ-
ηκάρια κι' ἀσίκηδες, σταμάτησε κάπως,
στάθηκε νὰ ξαποστάσει, καὶ μόνο κάπου
ιάπου, ἀριά ἀριά, διάκοβε τὰ ἀλληλοβρι-
θήματα καὶ τὶς φοβέρες μεταξὺ Σουλιωτῶν
καὶ Ἀρβανιτᾶδων στὴ ράχη τ' ἄη—Δονά-
του στὸ Κοῦγκι, κᾶνας βρόντος καριοφυ-
μοῦ, ὄντας φαίνονταν ὅξω ἀπὸ τὸ ταμ-
βούρι πόδι, χέρι, κεφάλι, ἢ ἀπὸ τὸ πολὺ
τ' ἀνυπόφορο μούδιασμα σηκώνονταν πο-
εμιστὴς ὀρθός, ὅποτε ρίχνονταν ἀπάνου
οὐ παταριές.

Ἡ γοιὰ Σουλιωτομάνα πέρα στὸ χω-
ριό, σὲ θολωτὸ σπιτάκι, ἥσυχη κι' ἀτάρα-
χη, δὲ νιάζεται, δὲν τῆς στρίζει τ' αὐτί,
ἐν πονεῖ καὶ δὲ σφάζεται, σὰ μά-
τι πὺρ ἔχει ἄντρα καὶ παιδὶ στὴ σφαγή
καὶ τὸ μακελειό, γιατί εἶναι συνειθισμένη
ἐν βαμμένη στὸν πόνο καὶ τὸ θάνατο καὶ
ἐν τὴν τρομάζει ὁ βρόντος τῶν ντουφεκι-
ων, τῶν κανονιῶν τὸ βουητὸ κι' ὁ ἀντίλα-
ς τῶν λόγγων καὶ τῶν λαγγαδιῶν, οὔτε
χουγιατὰ τῶν πολεμιστᾶδων.

Βγάζει ἀπὸ τὴ στιά τὴν κουλούρα τὴ σι-
φίκορη ἀπὸ κίτερο Φαναρήσιο ἀλεύρι,

τὴν κόβει σὲ τέσσερα φελλιά, μοιράζει τῶνα
στὶς ἀγγοנוῦλες τῆς, τὴ Ρίνω καὶ τὴν Τά-
σιω, πὺρ ἀσυλλόγιστες κι' ἄσκιαχες παί-
ζουν τὶς ἐννιαῖρες στὸν ὄβορό, βάνει τ' ἄλλα
τρία σὲ τομαρήσιο σακκούλι, τὴ ντραβιτζί-
κα, τὰ δυὸ γιὰ τοῦ σπιτιοῦ τῆς τὰ παλλη-
κάρια καὶ τὸ τρίτο γιὰ κανένα ἄλλο πει-
νασμένο, μὴ λάχει καὶ δὲν τοῦ πῆγαν ἀκό-
μα οἱ δικοὶ του νὰ φάει, ρίνει καὶ δυὸ
τρεῖς ἀπλοχεριές ἀπὸ τὸν τάλλαρο Γαρδι-
κιώτικες ἐλιές μέσα, κάνει τὸ σταυρό τῆς
λέγοντας: «Θέ μου νὰ τοὺς βρῶ ζωντα-
νοὺς», καὶ κινάει γιὰ τὴν ἀντίκριτα ράχη,
γιὰ τὴ βίγλα τὴ τρομερή!

Ἐνῶ κολλαίνει τὸν ἀνήφορο καὶ κοντεῦ-
ει νὰ βγεῖ στὴν κορφὴ τὴ ράχη, πετάζεται ὁ
Τούσιας ὁ ἀνεψιός τῆς ἀπὸ τὸ νταμπούρι
νὰ τῆς πάρει τὸ ψωμί ἀπὸ τὴν πλάτη.

Τὴ στομώνει, δὲν τὴν ἀφήνει νὰ ζυγώ-
σει, νὰ ἰδεῖ τὴν κατάντια τοῦ γέρου τῆς
καὶ τὸ κουφάρι τοῦ παιδιοῦ τῆς.

Ξαπλωμένοι πλάι πλάι, μελαποὶ ἀπὸ
τοῦ ἥλιου τὸ κάμμα, ξεραγκινοὶ καὶ λειπο-
πρόσωποι ἀπὸ τὶς κακοπάθειες τῆς ζωῆς
καὶ τὴ νηστικομάρα κι' ἀνταριασμένοι ἀπὸ
τῆς μπαρούτης τὸν καπνὸ κείμενοι, πατέ-
ρας καὶ γυιός, δέντρος καὶ λουμάκι, κομ-
μένοι ἀπὸ τὸ δρεπάνι τοῦ χάρου, σωρια-
σμένοι ἀπάνω σὰ κακοτρόχαλα καὶ σφηνο-
λίθαρα.

—Μὴ κάκω, μὴ κυρὰ μάνα, τῆς λέει,
οἱ Τοῦρκοι φυλᾶν. Μὴ βγαίνεις καταρρα-
χίς. Θὰ σὲ πάρει κᾶνα βόλι. Ἄφησε τὸ
ψωμί, τὸ δίνω ἐγώ.

Ἀμίλητη μὲ γουρλωμένο μάτι, σπρώχ-
νει ἀντρίκια τὸν Τούσια καὶ σὰν καπετᾶ-
νος περπατεῖ νὰ ἰδεῖ τοὺς δικούς τῆς.

—Ἄ, σ' ἐκεῖ παλιοπαίδι, διατάζει, πὺρ
θὰ μὲ σκιάζει ἐμένα βόλι καὶ χάρος.

Σὰν νὰ μὴ βλέπει τίποτε. Δὲν τῆς ἀλ-
λάζει ἡ ὄψη, οὔτε ἡ φωνή της πνίγεται.
Δάκρυ δὲν βρέχει τὸ μάγουλό της. Ὁ Χά-
ρος ἔχει ξεράνει τὶς βρύσες τῶν ματιῶν της.

—“Ε, λεβέντες, φωνάζει, κι’ οἱ δυὸ ἐ!
Καὶ ποῦ νὰ σᾶς θάψω ἡ μαύρη! Ἐδῶ χῶ-
μα δὲν εἶναι...

Δὲ μῶκαμες καὶ μένα μοιράδι χάρε! Κι’
ἀδιάζοντας τὸ ψωμί καὶ τὶς ἐλιές στὸ σιά-
δι, βγαίνει στὸ ξάριο ποῦ ἦταν λίγο χῶμα
τογῇ, σκάφτει μὲ τὰ νύχια καὶ γεμίζει μὲ

τὰ ἀπλόχερο τὸ σακκούλι χῶμα.

Φιλεῖ τὸν ἄντρα της, ἀγκαλιάζει τὸ
βλαστάρι της καὶ τοὺς ρίχνει ἀπὸ πάνω τὸ
χῶμα νὰ τοὺς σκεπάσει.

Πολλὲς φορές πῆγε κι’ ἦρθε μὲ τὸ σακ-
κούλι γεμᾶτο χῶμα καὶ τ’ ἀδειασε πάντα
στὰ κορμιά τῶν σκοτωμένων.

Κάποια στιγμή, βόλι τούρκικο ἀπὸ τὸ
πρόχωμα τ’ ὀχτροῦ τῇ βρίσκει κατάστηθα.
Δὲν ἀφήνει τὸ σακκούλι. Μὲ τὴν ψυχὴ στα-
δόντια ἔρχεται καὶ σωριάζεται στοὺς πεθα-
μένους της ἐπάνω.

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

Τὸ λίγο ποῦμεινες καιρὸ μὴν πεῖς καὶ τὸν ξεχάσεις
κι’ ἄς ἤμουν ἔρημο νησὶ καταμεσίς τοῦ πόντου
ξέσκεπο, δίχως ὁμορφιές, ὅλο σπηλιές καὶ ξέρα.

Ἐδῶ τὸ πολυτάραχο γαλήνεψες ταξίδι

τὸ λίγο ποῦμεινες καιρό. Ἐδῶ διωγμένος βροῆκες
κρυφές γωνιές νὰ κοιμηθεῖς καὶ μάννα νὰ χορτάσεις.

Κι’ ὅταν μετὰ τὸ πάλημα ἀπ’ τῶν ἐχτρικῶν κυμάτων
σ’ ἀναψε ὁ πόθος τῆς στεργιάς καὶ δίψασες νὰ ζήσεις
σ’ ἀπλωσα χέρι νὰ πιαστεῖς καὶ γόνα νὰ πατήσεις.

Τώρα, ναυάγιου ξέβρασμα, ρήγας μαζὶ καὶ σκλάβος
κᾶμε τὸ νοῦ σου πέλαγο καὶ τὴν ἀντρεία σου βράχο.

Κι’ ὅλα: γαλάζια ὁράματα, πουλιά, δελφίνια καὶ αἶρες
«μείνε» σοῦ κρᾶζουν νὰ χαρεῖς τῆς θάλασσας τὰ πλάτη,
τ’ ἀσήμια τοῦ μεσημεριοῦ, τὶς δειλινές πορφύρες.

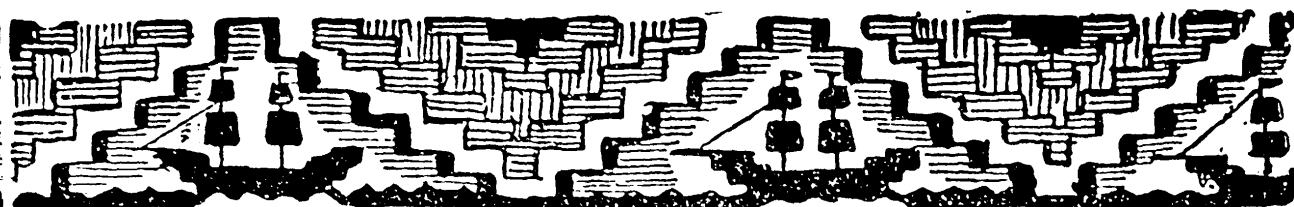
Μ’ ἂν κάποιο ἀπίστευτο πανὶ τῇ νοσταλγία σ’ ἀνάψει
καὶ θυμηθεῖς κάποιαν αὐλή, κάποια παλιὰ σου ἀγάπη,
μιὰν ὁμορφιά ἀφανέρωτη π’ ὀρέχτηκε ἡ ψυχὴ σου,
μὴ φύγεις. Πρὶν γονάτισε κι’ ἀπλωσ’ τὰ δυὸ σου χέρια
κι’ ὥς νὰ ποθοῦν κι’ ὥς ν’ ἀγαποῦν καὶ θέλουν ν’ ἀγκαλιάσουν,
τῇ γῇ μου σκάψε, πόνα ιη. Τὰ νύχια σου ἄς ματώσουν.

Πρὶν φύγεις πρέπει ἐδῶ κλαρὶ νὰ πιάσει ἀπὸ χεριοῦ σου
κι’ ἄς τὸ παράλειψε προτοῦ περνώντας δ’ Ὀδυσσέας.

“Α, μὴ θαρρεῖς πῶς μόνο σὺ κάνεις αὐτὸ τὸ γῦρο.

Δημήτρης Κάβουρας

ΑΡΙΣΤΟΥ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΕΙ ΚΑΤΩ ΣΤΟ ΒΑΘΟΣ

(Διήγημα)

Ἀνέβηκε. Στὸ τελευταῖο σκαλὶ σταμάτησε, ἔστριψε καὶ κύτταξε κάτω. Χαμήλωσε τὸ κορμί του, ἔσμιξε τὰ φρύδια κυττώντας σὰ νὰ θελε νὰ ξεδιακρίνει κάτι ἔγνωστο καὶ ξωτικό. Ἄκουσε μόνο τὸ θόρυβο, τοῦ ἔκανε μιὰ γάτα τρέχοντας στὶς σανίδες. Ἀνάγειρε, τίναξε τὰ χέρια του σὰ νὰ γαντζώνες κι' εἶπε: «πᾶνε τόσα χρόνια». Τότε ανοίξε μιὰ πόρτα, παρουσιάστηκε ἡ γυναῖκα του καὶ τὸν ρώτησε.

—Ποῦ ἦσουν; περιμένω τόσην ὥρα.

—Ἐκεῖ κάτω...ἐκεῖ ἤμουνα, στὸ σπίτι μου.

—Μὰ φαίνεσαι κουρασμένος, σὰ νὰ καὶ μακρινὸ δρόμο.

Ἐκεῖνος εἶπε λόγια της:

—Κουρασμένος, μακρινὸ δρόμο, μακρινό.

Ἀκολούθησε τὴ γυναῖκα του κι' ἔτσι πεφτικὸς κάθησε γύρω ἀπ' τὸ τραπέζι.

Ὅλα ἦσαν ἔτοιμα γιὰ τὸ φαγητό. Δὲν ἦσαν νὰ περιμένουν τίποτε.

—Φάγε, λοιπόν, τὶ περιμένουμε;

Ἐκεῖνος ἄφησε τοὺς στοχασμούς του καὶ σὰν ξαφνιασμένος εἶπε:

—Ναί, νὰ φᾶμε.

Κι' ἄρχισε νὰ τρώγει χωρὶς νὰ κάνει ἄλλή χρήση τῆς πετσέτας καὶ τοῦ μαχαιριόυ. Ἐτρώγε γρήγορα καὶ ἀπρόσεχτα. Ἐφταν ψίχουλα σιτὴν τραχηλιά του καὶ πι ἀπ' τὸ φαγητὸ στὸ τραπέζι. Ὑστερα ὡς ἀφαιρέθηκε καὶ μάσαγε ἀργὰ καὶ φαίταν πὼς κυττοῦσε σ' ἓνα μέρος. Πάλι, νὰ φώτισε τὴν ὄψη του μιὰ καινούργια φῶτα, μ' ἓνα πικρὸ γέλιο μιᾶς λιποψυχισμένης καρτερίας, πῆρε τὴν πετσέτα καὶ σὰν μὲ παιδί τὴν ἔδεσε στὸ λαιμό του. Συνέχισε νὰ τρώγει μὲ σχολαστικὴ προσοχή,

ὥσπου πάλι ξεχάστηκε κι' ἄρχισε νὰ σφυρίζει.

—Τὶ ἔχεις; Εἶσαι πολὺ ἀνήσυχος...Τὸν ρώτησε ἡ γυναῖκα του.

—Τὶ ἔχω; εἶπ' ἐκεῖνος ξαφνιασμένος καὶ ἄπλωσε τὰ χέρια του σὰ νὰ δινόταν σὲ μιὰν ἔρευνα.

—Τίποτε δὲν ἔχω.

Στήριξε τοὺς ἀγγῶνες του στὸ τραπέζι καὶ κύτταξε ἀπ' τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο τὴ γαλάζια θάλασσα. Ὑστερα, ἀφοῦ ἔφερε τὴ ματιά του γύρω στὸ σπίτι, σὰ νὰ τοῦ ἦταν ἐκεῖ ὅλα ξένα κι' ἀγνωστα, στάθηκε ἀκίνητος καὶ ρώτησε τὴ γυναῖκα του:

—Προτοῦ νὰ παντρευτοῦμε τί ἤξερες γιὰ μένα;

—Μπᾶ, τί σκέφτηκες νὰ μὲ ρωτήσεις;

—Θέλω νὰ μοῦ πεῖς τί ξέρεις γιὰ μένα.

—Τί μπορεῖ νὰ ξέρω γιὰ νὰ σοῦ εἰμαι ἀφοσιωμένη;

—Καλά. Ἀργά, ἀργὰ καὶ μὲ ὕφος μυστικόπαθο εἶπε:

—«Βαθειὰ στὰ μάτια σου, βαθειὰ σὲ σένα εἶναι ἓνας ὁμορφος κόσμος. Κάπου ἄλλοῦ βαθειὰ εἶναι κάτι δικό μου...Γιατί δὲ γελάς;

Γρήγορα τράβηξε ἀπ' τὸ λαιμό του τὴν πετσέτα κι' ἀφοῦ σκουπίστηκε τὴν ἔκαμε κουβάρι, τυλίγοντάς τη, καὶ τὴν πέταξε στὸ τραπέζι. Ὑστερα πῆρε μιὰ βούρτσα κι' ἀπρόσεχτα ξεσκόνισε τὰ ροῦχα του. Ἀνοίξε τὴν πόρτα καὶ βγήκε κι' ἀπ' τὴν ἴδια σκάλα γοργοκατέβηκε στὸ ισόγειο, ὅπου εἶχαν ἀποθηκέψει τὸ ὑλικὸ ποὺ θὰ κάναν τὰ χωρίσματα. Βιαστικὰ ἀνοίξε δυὸ παράθυρα καὶ τέσσεροι κρότοι τάραξαν τὴν μεσημεριάτικὴν ἡσυχία τῆς αὐλῆς.

Μὲ τὸ πόδι του ἔξυσε καὶ σκάλισε τὴ

γῆ—μέσα στὸ σπίτι του—καὶ παραμέρισε τὰ χώματα. Φάνηκαν περισσότερο οἱ πέτρες, τελευταῖες σ' ἓνα κυκλικὸ τοίχωμα ποῦ ἦταν χωμένο βαθειά. Πῆρε ἓνα σκεπάρι με χαλασμένη κόψη καὶ σκάλισε. Τὶ ἄλλο ἤθελε νὰ βεβαιωθεί; Οἱ γυαλιστερές πέτρες με τὶς χαραματιές ἀπ' τὴν τριβὴ τοῦ σκοινιοῦ, θάχαν γίνεи ἀγγωνάρια στὸ σπῆτι. Ἐκεῖ ἦταν λοιπόν.

Ἀξαφνα σὰ νὰ σκέφτηκε ὁ Πέτρος πῶς πατὰ σὲ ἁγιασμένο τόπο πετάχτηκε, βγῆκε στὴν πόρτα καὶ κύτταξε γύρω. Ἐρημιά. Μόνο ἓνα παιδάκι κάτω ἀπὸ μιὰ ροδιὰ διάβαζε δυνατὰ συλλαβίζοντας. «Ἐδῶ χτίσαν τὸ σπίτι τοῦ Μπάλιου», εἶπε. Τ' ἄλλα, ποῦ εἶχαν χτιστεῖ στὰ χρόνια ποῦλειπε, ἦσαν μακριὰ ἀπὸ κεῖ.

Τράβηξε τὸ πορτόφυλλο καὶ τρομαγμένος, πῆρε τὸ δρόμο γιὰ τὸ σπίτι τοῦ ἀδερφοῦ του.

Χτύπησε τὴν πόρτα ζωηρὰ δυὸ - τρεῖς φορές. Κάποιος ἀνοιξε.

—Τὸν πατέρα σου θέλω.

Περίμενε λίγο καὶ ξαναφώναξε.

—Ὅχι, δὲν μπορῶ ν' ἀνέβω, βιάζομαι. Ἐλα κάτω.

—Δὲ μοῦ λές, γιὰ τὸ σπίτι.

—Ποιὸ σπίτι; ἔκαμ' ὁ ἄλλος κι' ἔμεινε με μισάνοιχτο στόμα.

—Ἄν θυμᾶμαι καλὰ, μούχες γράψει ὅτι τοὺς τοίχους τοὺς εἶχες ἀγοράσει.

—Γιὰ τὸ σπίτι σου λές; Ναὶ ἔτσι εἶναι, μὰ τί συμβαίνει;

—Ἀπὸ ποιὸν τοὺς εἶχες ἀγοράσει; ρώτησε κι' ἔμειν' ἀκίνητος.

—Ἀπ' τὰ παιδιά τοῦ Μπάλιου... Μὰ τί σημασία ἔχει;

Ὁ Πέτρος ταραχτηκε καί, παράμερα ἀπ' τὸν ἀδερφό του, ἔσφιξε τὰ δόντια καὶ κούνησε πέρα δῶθε τὸ κεφάλι του. Ἐφερε τὴν παλάμη στὸ πρόσωπό του καὶ γιὰ νὰ μὴ προδώσῃ τὸ φόβο του ἔξυσε τὸ κεφάλι του.

—«Ἐκεῖ κάτω στὸ βάθος...» εἶπε ζωηρὰ καὶ χωρὶς νὰ συνεχίσει ἔφυγε.

Ὁ ἀδερφός του τὸν ἀκολούθησε λίγο περπατώντας κι' ὕστερα με τὸ μάτι, ὥς που τὸν ἔχασε,

Ὁ Πέτρος περπατώντας ἄσκοπα βγῆκε

ἀπ' τὴν πόλη, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβει. Στάθηκε σ' ἓνα ξέφαντο, ἔβγαλε τὴ σκέψη του ἀπ' τὰ βάθη τῆς γῆς καὶ τοῦ χρόνου καὶ κύτταξε τὸν κάμπο, ποῦ με τὰ μῦρα καὶ τὰ χρώματα ἦταν στὴ χαρὰ του. Κύτταξε - κύτταξε, στέναξε βαθειὰ κι' εἶπε ἔτσι ποῦ θὰ τὸν ἀκουγε ὁποῖος θὰ ἦταν κοντά του. «Ἦθελα νὰ γυρίσω στὴν πατρίδα καὶ σὰ δέντρο νὰ ριζώσω. Ἀχ' καὶ μένε κάμπε...» Βούρκωσε καὶ πίσω ἀπ' τὸ δάκρυ του ἔβλεπε μουντὸ τὸν κάμπο.

Συλλογίστηκε τὸ σπίτι του. Εἶχε πρῶτο χτιστεῖ με τὸ ὄνειρό του κι' ἔγινε με τὸν ἰδρώτα του. Γιὰ κεῖνο ἔδωσε τὴ νειότη του γιὰ κεῖνο δέχτηκε τὶς δύσες στὴν ψυχὴ του. Στὶς πολύβοες χώρες, ὅπου ξεχνᾶ, ἀλοίμονο, τὸ κρῖμα καὶ τὸ μυστικὸ τοῦ πηγαδιοῦ κεῖθε, ποῦ δὲν ἦσαν κάμποι με καθάρια νερά, ποῦ τοὺς διαφεντεύει ὁ ἥλιος καὶ σεργιανίζουν οἱ καλοὶ θεοί, ἐκεῖ ἑξάγιασεν τὰ χέρια καὶ τὴ σκέψη του. Ἐκεῖ ἔζησε καὶ τὴν ἀγωνία τοῦ νόστου καὶ τὴν ἀναμονὴ τῆς χαρὰς ναρθεῖ στὴν πατρίδα—ὅποια καὶ νᾶναι—καὶ νὰ μπεῖ στὸ σπιτάκι του ἡσυχος κι' ἀμέριμος.

Ἐζήσε τίμια καὶ σεμνά, ἴσως καὶ γιὰ νὰ ξαγοράσει τὸ κρῖμα καὶ νὰ βρεῖ τρόπο νὰ δέχεται τὴ γαλήνη ποῦ θάρχεται ἀπ' τὴ περιγιάλι καὶ τὶς πλαγιές. Ἐκεῖ παντρεύτηκε με μιὰ καλὴ κοπέλλα ἀπ' τὴν πατρίδα.

Κι' ἦρθαν στὴν πατρίδα κι' ἡ γαλήνη ἦταν πάνω στὴ θάλασσα καὶ στοὺς ἀνθρώπους τὰ καλωσορίσματα. Ἀφέντης στὸ σπῆτι. Στὴν εἴσοδο τ' ἀνθισμένο αἰγόκλημα—φροντίδα τῆς νύφης του—ἦταν σὰν ἀψίδα νίκης. Ἀφέντης στὰ ψηλῶματα, λοιπόν, ἀλλὰ στὸ ἰσόγειο, νά, τὸ πηγάδι ποῦ τὸ χαν σκεπάσει με χώματα γιὰ νὰ στερέψῃ ἡ πηγὴ του.

Στὸ βάθος, κάτω στὸ βάθος, τὰ λείψανα ἐνὶ ποῦ ἔδω καὶ εἴκοσι χρόνια ἦταν νέος, ἀραῖος, λυγερόκορμος, τραγουδιστὴς τῆς ἀγῆς καὶ χτίστης ἀρχοντικῶν.

Καὶ τώρα, σ' αὐτὸ τὸ ξέφαντο, θυμίστηκε ὁ Πέτρος ξανά τὴν ἱστορία καὶ τὸ μυστικὸ τοῦ πηγαδιοῦ κι' εἶπε: «Κι' ἐγὼ θὰ ζήσω ψηλά...».

Κι' ὁ ἥλιος σίμωνε στὴ θάλασσα καὶ φλογίστηκαν τ' ἀκροούρανα κι' ἀπλώθη

στον κάμπο καπνός λιβανωτοῦ τὸ μούχρωμα.

Κάθε φωνὴ κι' ἀχός, βάτραχος, τριζό-
νι, θεοπούλι καὶ τὰ μῦρα κι' οἱ αὐροὶ κά-
ναν τὴν συμφωνία: μείνε στὸν τόπο σου.

Ξάφνου, ὁ Πέτρος εἶπε στὸν ἔνοχο κι'
ἀθῶο ἐναντίου, ἔτσι πού καὶ τώρα θὰ
τὸν ἀκουγε ὁποῖος θάταν κοντά του. «Ἡ-
μουνά τότε παιδί. Κι' ὕστερα ἔκλαψα» καὶ
γρήγορα κι' ἀποφασιστικὰ τράβηξε γιὰ τὸ
σπίτι του.

Ἐρχόταν βιαστικὰ μήπως μὲ τὴν κού-
ραση καὶ τὴ βιασύνη σκορπίσουν οἱ ἐγχοί-
ες πού τὸν βασάνιζαν, Ἦρθε κατάκοπος
καὶ ἰδρωμένος. Φαινόταν πὼς καὶ ξένο,
ἐνὸς ἄλλου κόσμου, τοῦφερνε μιὰ ἑξαλλη-
παραχή. Ἡ γυναῖκα του πού τὸν εἶδε ἔτσι,
ἐνησίχησε, ἀλλ' ἐκεῖνος, σὰ νᾶνοιωσε τὶς ὑ-
ποψίες της, πρόλαβε καὶ τῆς εἶπε:

—Σήμερα εἶμαι κάπως ἀλλοιώτικα. Σὺ
ὅμως εἶσαι καλά. Πάντα κάτι καλὸ ἔχεις
πὰ θυμηθεῖς. Ἀλλὰ κι' ἐγὼ εἶμαι καλά.

—Δὲν καταλαβαίνω τί μου λές. Ἐκεῖ-
νο πού καταλαβαίνω εἶναι ὅτι πρέπει ν' ἀλ-
άξεις. Εἶσαι μούσκεμα στὸν ἰδρώτα.

—Ναί, εἶμαι ἰδρωμένος, εἶπ' ἐκεῖνος
τ' ἔβγαλε τὸ μαντήλι του καὶ σκουπίστηκε.

—«Λοιπόν, ἀκου τί ἀποφάσισα: Θὰ πα-
γγεῖλω στοὺς μαστόρους νάρθοῦν καὶ νὰ
άνουν τὰ χωρίσματα κάτω στὸ ἰσόγειο.
Α, θὰ ζητήσω κι' ἀπ' τὸ μηχανικὸ τὸ σχε-
διάγραμμα, πού κρατᾷ στὰ χαρτιά του.
Πρέπει ἢ δουλειὰ νὰ γίνει τὸ συντομώτε-
ρο. Ἐκεῖνο τὸ χάος τὸ νοιώθω καὶ στὴν
ψυχὴ μου. Πρέπει νὰ γίνει τὸ σπίτι κάτω
ἀνθρώπους πού θέλουν κι' ἔχουν τὸ δι-
κίωμα νὰ ζήσουν.

—Καλὰ εἶν' ὅλα αὐτά, ἀλλὰ γιατί ἔτσι
αφνα πῆρες τὴν ἀπόφαση;

—Γιατί δὲν βλέπω τὸ λόγο πού πρέπει
νὰ ναβάλουμε. Κι' ἓνα ἄλλο πρέπει νὰ ξέ-
ρως... Ἀλλὰ γιατί μὲ κυττάξεις μὲ τόση ἀ-
συχία, μὲ τόση λύπη; Τί ἔχω; Πές μου,
βλέπεις σὲ μένα, πὼς νοιώθεις τὴ σκέψη
καὶ τὴν ψυχὴ μου;

—Δὲ βλέπω τίποτε, δὲ νοιώθω τίποτε...
Πές μου, τί πρέπει νὰ ξέρω;

—Νὰ ξέρεις, ὄχι. Εἶν' ἀρκετὸ πού ξέρω
ὧ. Ἀ, ναί...πρέπει νὰ ξέρεις πὼς ὅλοι

ἀλλάζουμε καὶ τὸ σῶμα, καὶ στὴ σκέψη,
στὴ φρόνηση. Κι' ἡ ψυχὴ μας ἀλλάζει.

Σηκώθηκε κι' εἶπε ζωηρά.

—«Δὼ κι' εἴκοσι χρόνια σὲ τοῦτο τὸ
σῶμα δὲν ἤμουν ἐγώ. Τὸ καταλαβαίνεις
αὐτό;

Ἡ γυναῖκα στέναξε σὰν κουρασμένη
κι' εἶπε:

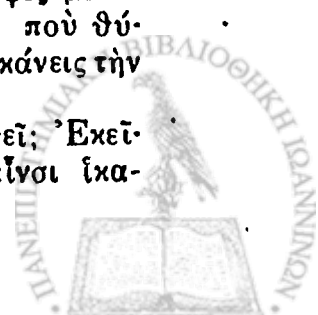
—Τὸ καταλαβαίνω. Μόνο δὲν ξέρω γι-
ατί καταπιάστηκες μὲ φιλοσοφίες. Ἐλα νὰ
γύρεις.

—Ναί, θὰ κάμω ὅ,τι μου πéis.

Τὰ χωρίσματα καὶ τὰ πατώματα στὸ ἰ-
σόγειο ἔγιναν. Τὸ χάος δὲν ὑπάρχει πιά.
Ἔτσι ἀλλάζουν καὶ οἱ τόποι. Ἀλλὰ αἰσθῆ-
ματα, χαρὲς κι' ἀποθυμιὲς καὶ ζήλειες καὶ
φθόνοι θὰ γεννηθοῦν σὲ κεῖνο τὸ σπίτι.
Καὶ ποῖος θυμᾶται καὶ ποῖος σκέφτεται ὅ-
τι ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια κάτω ἀπ' τὸ λιον-
τάρι τοῦ χαλιοῦ ἦταν ἓνα πηγάδι; Ποῖος
θυμᾶται τὶς κοπέλλες πού καθρέφτιζαν τὴν
ὁμορφιά τους στὰ νερὰ καὶ γύριζαν τὸ μαγ-
κάνι; Ποῖος θυμᾶται τὴν πέτρινη σκάφη,
πού ἔρχονταν τ' ἄλογα καὶ σβῆναν τὴ δί-
ψα τους, καὶ τὸν διαβάτη πού κάθησε στὸ
χεῖλι τοῦ πηγαδιοῦ, κι' ἤπιε κατόπι νερὸ
μὲ τὸν κουβά; Καίενας δὲν ξέρει γιὰ τὸ
μαστορόπουλο, πού ἔβγαζε νερὸ γιὰ νὰ
φτιάσει τὸν πηλὸ γιὰ νὰ χτίσουν τοὺς τοί-
χους πού δὲν γίναν σπίτι.

Τὶς μέρες πού γινόταν ἐκεῖνες οἱ δου-
λειὲς ὁ Πέτρος ἔζησε μιὰ ψυχικὴ ἐναλλαγή:
τὴν ἀμφιβολία καὶ τὸ πείσμα, τὴν ἀγωνία,
τὴν ἀπόγνωση, τὴν πίστη καὶ τὴν ἀρνηση.
Μὲ χίλιους τρόπους θέλησε νὰ πνίξει μιὰ
φωνή, π' ἀνέβαινε ἀπὸ κάποιο βάθος. Τί
κι' ἂν πέρασαν τόσα χρόνια; Κι' ἂν εἶναι
μιὰ δύναμη π' ὀρίζει τ' ἀνθρώπινα; Ἐκεῖ-
νη δὲν ὀρισε νὰ γίνει «ἐκεῖ» τὸ σπίτι του;
Πὼς θὰ λυτρωθεῖ; «Πέτρο, λέει, σὺ πού
ἔκλαψες, πού πέρασες ὡκεανούς γιὰ νὰ ξε-
χάσεις, γιὰ νὰ βαρύνεις τὴ ζυγαριὰ τ' ἀ-
θώου, σὺ ἐκλείσες τὸ στόμα τῆς δικαιοσύ-
νης. Εἶσαι τόσο δειλὸς πού ἔκρυψες μὲ τὸ
πουνγί σου τὸ τελευταῖο σημάδι, πού θύ-
μιζε τὸ ἐγκλημά σου. Πρέπει νὰ κάνεις τὴν
ἀπολογία σου».

Ἀλλὰ σὲ ποιὸν νὰ ἑομολογηθεῖ; Ἐκεῖ-
νοι πού τοὺς λέν «κόσμος», δὲν εἶναι ἱκα-

νοὶ οὔτε νὰ καταδικάσουν οὔτε ν' ἀθώ-
σουν. Νὰ ξομολογηθεῖ στὴ γυναῖκα του;
Ποτέ. Δὲν θέλει νὰ τὴν κάμει νὰ πιστέψει
ὅτι ἡ ἀγάπη ποὺ τῆς ἔχει, εἶναι τὸ κατά-
λοιπο ἑνὸς αἰσθήματος ἢ καταφυγὴ γιὰ
μιὰ λύτρωση. Νὰ πάει τότε στὸν εἰσαγγε-
λέα καὶ νὰ τοῦ ἱστορίσει..., νὰ τοῦ πεῖ...,
καὶ τέλος: «Τὰ ξέρεις ὅλα, θέλω νὰ μὲ δι-
κασουν». Ναί, ἔτσι πρέπει νὰ γίνει. Μὰ
σ' ἄλλες στιγμὲς λέει: «Πῶς θὰ δικάσουν
σὲ μένα ἓνα παιδί τολμηρὸ κι' ἀστόχαστο,
ποὺ ἓνα σούρουπο, δῶ καὶ εἴκοσι χρόνια...»
Κι' ἔτσι πέρνει ἡ σκέψη του ἄλλη στροφῇ.

Κι' ἂν ὁ Εἰσαγγελέας τοῦ πεῖ: «Ποι-
οὺς ἔχεις μάρτυρες; Σὲ εἶδε λὲς μόνο ὁ οὐ-
ρανός. Ἐδῶ δὲν μπορούμε ν' ἀχουμε μάρτυ-
ρα τὸν οὐρανόν».

Κι' ἄλλοτε ὁ Πέτρος λέει στὸν ἑαυτό
του:

«Γιατὶ μὲ τέτοιες δικαιολογίες ζητῶ τὴ
φυγὴ; Ἐγὼ ἤμουν, ὁ ἴδιος ἐγὼ καὶ κανέ-
νας ἄλλος».

Προσπάθησε νὰ πείσει τὸν ἑαυτὸν του
πῶς πρέπει πιά νὰ ἡσυχάσει, πῶς ἀρκετὰ
τιμωρήθηκε κι' ἦταν μεγάλη ἡ δοκιμασία του.
Πρέπει, ἀλλά, νά, μονάχη ἀνοίγει ἀθόρυβα
ἡ πόρτα, βγαίνει μιὰ σκιά... Μιὰ πνοὴ ἀ-
νεμίζει τὶς κοιτίνες. Ἕνας καπνός, χωρὶς
ὁσμὴ, ἀναδίνεται ἀγνωστο ἀπὸ ποῦ, καὶ κυ-
κλώνει τὰ πράγματα τοῦ σπιτιοῦ. Στὴ σι-
γαλιά, στὸ σκοτάδι ἀκούγεται ἓνα κλάμα.
Πῶς θὰ ἡσυχάσει;

Κάποιος τὸν ἀκολουθεῖ, κάποιος γελᾷ
σατανικὰ πίσ' ἀπ' τὸ κεφάλι του, κάποιος
κλαίει σπαραχτικά. Κι' ἔχουν τὰ βήματά
του διπλὸν ἀντίχτυπο κι' ἔχει ὁ λόγος του
ἀντίλογο κι' εἶναι δοκιμασία ἡ προσευχή
του.

Μὰ καὶ ἡ σιωπὴ κι' ἡ ὥρα τοῦ μεσημε-
ριοῦ καὶ τοῦ δειλινοῦ ἔχουν ἓνα μυστήριον.
Ὁ ἀδελφός κι' ἡ φίλοι του ἔχουν νοιώ-
σει πῶς κάτι τὸν βασανίζει, ἀλλὰ κανένας
δὲν ἐπιμένει νὰ μάθει. Κάποια σχέδια γιὰ
ἐμπόριο κι' ἄλλες ἐπιχειρήσεις τὰ παράτη-
σε πιά.

Πρέπει νὰ τιμωρηθεῖ. Ἀπὸ ποιόν;
Ποιὰ δικαιοσύνη θὰ τὸν δικάσει; Κάποτε
ἔγειρε σ' ἓνα πηγάδι κι' εἶπε: «Ποῦ εἶναι
ἡ δικαιοσύνη νὰ μὲ δικάσει;»

Μὲ τρέμουλη ἀπόφαση μπῆκε καὶ κάθη

σε στὸ δωμάτιο, ὅπου ἄλλοτε, προτοῦ νὰ
γίνει σπίτι, ἦταν ἡ πέτρινη σκάφη. Πολὺ
καιρὸ εἶχε νὰ πατήσῃ ἐκεῖ. Φαινόταν πῶς
ἔτσι μόνος, ριγμένος κάπου, παραδίνεται
στὴν πιά σκληρὴ δοκιμασία. Κάτι τὸν διώχ-
νει - μιὰ φωνὴ ἀπ' τὰ βάρη. Κάτι τὸν κρα-
τεῖ - ποὺ εἶναι ἀπ' τὸ δικό του κόσμον.
Κι' ὅλα εἶναι δικά του κι' ὅλα εἶναι ξένα.
Στυγνὴ σιωπὴ σφραγίζει τὰ χεῖλια του.

Ἀκίνητος κυττάζει στὸ πάτωμα. Πρὶν
ἀπὸ μέρες ἐκεῖ ἦταν ἀπλωμένο ἓνα χαλί μὲ
κεντημένο πάνω του ἓνα λιοντάρι. Μιὰ φο-
ρὰ τὸ εἶχε δεῖ κι' εἶπε «ἔδῳ πρέπει νά ναι
λουλούδια». Τώρα δὲν εἶναι τίποτε.

Θαρεῖς πῶς προσέχει καὶ τὴν σκόνη καὶ
τὴν καὶ τ' ἀκαθόριστα σχήματα, ποὺ κά-
νουν τὸ ἡλιοφῶς καὶ τὰ τζάμια. Δὲν κάνει
κανένα μορφασμό. Καὶ τὰ βλέφαρά του εἶ-
ναι ἀκίνητα. Μόνο ἀργοκίνησε τὸ κεφάλι
του κατὰ τὴν πόρτα ποὺ ἀνοίξε. Δὲν ἦταν
σκιά κι' ἀγέρας... Κι' ἂν ἦταν; ὅλα τὰ προ-
σμένει ἐδῶ. Εἶδε τὴ γυναῖκα του καὶ πάλι
ἀδιάφορος ἔρριξε τὸ βλέμμα του στὸ πά-
τωμα.

Καὶ κάτω δὲν ἦταν νεράκι νὰ καθρεφτί-
σει τὴν ὄψη του, δὲν ἦταν πατήματα που-
λιοῦ. Σὲ μιὰ στιγμὴ σηκώθηκε ὄρθιος, ἀ-
πλωσε τὰ χέρια του, ἀνάσανε βαθειὰ γιὰ
νὰ βεβαιωθεί ὅτι: «αὐτὸς εἶναι».

Ἡ γυναῖκα περίλυπη, ὅπως πάντα τὸν
τελευταῖο καιρὸ, κάθησε καὶ τὸν ρώτησε:

— Πές μου πιά, Πέτρο, ποιὲς ἔγνοιες
σὲ βασανίζουν. Σὺ πιά δὲν εἶσαι ὁ ἴδιος.

Ἐκεῖνος ἀργοκίνησε τὸ κεφάλι του καὶ
τὴν κύταξε. Ἕνα παράξενο γέλοιο χάραξε
τὰ χεῖλιά του κι' εἶπε, σὰ νὰ μίλαγε μὲ τὴ
σιγὴ:

— Ἦσουν πάντα καλή.

— Καὶ σὺ πρέπει νάσαι καλὸς καὶ νὰ
μοῦ πῆς. Ὅλο σωπαίνεις κι' ἐγὼ δὲν ξέ-
ρω ποῖον νὰ ρωτήσω νὰ μοῦ πεῖ τὸ μυστι-
κό σου. Ἦρθα κοντά σου, κοντά σὲ σένα..
κι' ἦσουν χαρὰ μου... Τώρα γιατί σὺ γίνε-
σαι σιωπὴ ποὺ μὲ πνίγει; Νὰ, ἐδῶ μὲ πνί-
γει.

Φάνηκε πῶς δὲν τοῦ ἔκαναν ἰδιαιτέρη
αἰσθησὴ τὰ λόγια της. Καμμιὰ ἀχτίδα ἢ
σκιά δὲν μπορούσε νὰ ἀλλάξῃ τὸν κόσμον
του. Κάθησε στὴν ἴδια θέσση καὶ μὲ τὸν ἴ-
διο τόνο ξανάπε:

—Ήσουν πάντα καλή.

Κι' ακολουούθησε σιωπή, βολική για ν' ακουστεί μιὰ ἀπόκοσμη φωνή, πού νά λέει πρωτάκουστα καὶ ξένα. Κι' ὁ Πέτρος, σὰν νάταν ἕνας τρίτος, σὰ νά μίλαγε σ' ἄλλον κόσμο, ἄρχισε νά λέει:

—Δὲν ἄργησε νὰ μάθει ποὺς πῆρε τὴ χαρὰ του καὶ μελέτησε τὴν ἐκδίκηση.

—Γιὰ ποιὸν μιλάς, τὸν ρώτησε γλυκολυπούμενη ἡ γυναῖκα του καὶ τὸν ἄγγιξε στὸ γόνατο.

Ἐκεῖνος ἀδιάφορος συνέχισε:

—Ἡ ἴδια ἱστορία, ἡ ἴδια μοῖρα τῶν ἀνθρώπων. Ψευτοαγάπες. Λαχτάρεις, ξενύχια, τραγούδια, ψευτοαγάπες. Κι' ἐκείνη τὸν ἀγάπησε ὅπως ἡ μέλισσα ἡ κηφήνα τ' ἀνθία τοῦ κλαριοῦ.

—Λές μιὰ παλιὰ ἱστορία, ἕνα παραμύθι. Δὲν εἶν' ἔτσι Πέτρο;

—...Πέρασε καιρὸς καὶ κείνη τοῦ εἶπε...τότε ἀνθίζαν οἱ λεμονιὲς κι' ἦταν ὁ ὄριζοντας καθάρως ποῦβλεπες τὰ νησιά. Ἐκεῖνος τὸ πῆρε κατάκαρδα. Ἡ θλίψη κατέβηκε στὴν ψυχὴ του...

—Μὰ τί εἶπε ἡ κοπέλα, πές μου. Καὶ νὰ μὲ κυττάς. Ἐκεῖνος ἀδιάφορος ἔλεγε:

—...Νεροποντὴ στὴν ἀνοιξη. Ἐκαμε ἰδρῆκους στὸν οὐρανό, εἶπε τὰ ὠραιότερα ψέμματα. Τί εἶπε ἡ κοπέλα; «Θέλω νὰ τελειώσουν ὅλα, θὰ μᾶς μάθει ὁ ἀδελφός μου». Ἐτσι εἶπε. Καὶ κείνος σκέφτηκε «κάποιος τὴν ξελόγιασε». Καὶ τὸν βρῆκε. Πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα σὲ περιμένει τὸ κακὸ κατ' ἀπ' τὴν πέτρα βρίσκεις τὸ κακό. Τὸν ἔμαθε, λοιπόν. Τὸν μαρτύρησε τὸ κόκκινο γαρούφαλο, τῷπε τὸ πλουμιστὸ μαντήλι. Ἦταν ἕνα μαστορόπουλο. Τὴν ἡμέρα ἀνέβαζε σὲ σκαλωσιὲς τὴ λάσπη καὶ ζόμπολα κι' ἔχτιζε καὶ τὸ βράδυ γύριζε μὲ τὴν κούραση καὶ τὰ ποθοπλαντάγματα.

Καὶ πάλι σώπησε, ἴσως νὰ πεῖ τὴ συνέχεια περισσότερο μυστικά. Σὲ λίγο σήκωσε τὸ κεφάλι του καὶ κυττάζοντας τὸν κύκνο τῆς κουρτίνας εἶπε:

—Τράβηξα τὸ τριαντάφυλλο ἀπ' τὸ πέτο του καὶ τὸ τσαλαπάτησα. Ἦταν ἐκδίκηση στὸ γέλοιό του, πέρα στις ἀκακίες...

—Τὴν ἱστορία θέλω νὰ μοῦ πεῖς, Πέτρο, εἶπε μὲ γλυκὸ γέλιο ἡ γυναῖκα.

—Τὴν ἱστορία, τὸ παραμύθι.

Ὑστερα ἀπὸ λίγο συνέχισε κι' ἦταν σὰ νὰ τᾶλεγε σὲ κάποιον ἀθώρητο, πού εἶχε ξαπλώσει στὸ πάτωμα.

—Ἐχτιζαν ἕνα μεγάλο σπίτι. Μέσ' στοὺς τέσσερους τοίχους ἦταν ἕνα πηγάδι. Θὰ τὸ σκέπαζαν νὰ στερέψει. Καὶ τὸ τραγούδι τοῦ μαστορόπουλου θεμέλιωνε καὶ ψήλωνε τὸ σπίτι. Λάσπες, τοῦβλα, χαρούμενες φωνές καὶ τραγούδι. Ἐτσι ἔπρεπε νάταν. Κι' ἦρθε τὸ Σαββατόβραδο. Χτυπάει ὁ παπᾶς τὸν ἑσπερινὸ κι' ὁ ἔρωτας βγαίνει σεργιάνι μὲ τὸ σατανᾶ.

—Ὡραῖα τὰ λές; ὁ ἔρωτας μὲ τὸ σατανᾶ, εἶπ' ἡ γυναῖκα, ἀλλὰ κείνος δὲν τὴν πρόσεξε.

—Πλύθηκαν οἱ μαστόροι στὴ σκάφη, κλείσαν τὰ σύνεργα στὴν παράγκα καὶ φύγανε. Κι' ἔμεινε τὸ παιδί.

Ἐδῶ πάλι σταμάτησε, ἔστριψε ψηλὰ τὰ ὀλάνοιχτα μάτια του, τὸ σαγῶνι του τρέμισε, στήριξε τὰ χέρια του στὸ κάθισμα κι' εἶπε:

—Ἐμεινε τὸ παιδί γιὰ νὰ στοιχειώσῃ μὲ τὴ φωνὴ του τὸν τόπο γιὰ νὰ γίνῃ σ' ἕνα σπίτι, σὲ τοῦτο πού τ' ἀπόχτησα μὲ τὴν τιμὴ καὶ τὴν ἀγάπη μου, νὰ γίνῃ ἴσκιος, καπνὸς καὶ φάντασμα.

Ὑστερα γυρόφερε τὴ ματιά του καὶ φώναξε: «Ἐε...ἐδῶ εἶμαι...».

Ἡ γυναῖκα τοῦ ἀνήσυχη, τοῦπιασε τὰ χέρια, τὸν κύτταξε στὰ νοτισμένα μάτια καὶ στὰ πανιασμένα τρεμάμενα χεῖλια καὶ τὸν ρώτησε:

—Πέτρο, εἶναι ἕνα παραμύθι καὶ τρέμεις; Τί μυστικὸ κρύβουν τὰ λόγια σου; Ἐκεῖνος σιωπηλὸς κούνησε τὸ κεφάλι του σὰ νάχε πολὺ πυρετό, ἀχνογέλασε κι' εἶπε:

—Τὸ θυμᾶμαι αὐτό. Ἐπλενε στὴ σκάφη τὰ πόδια του καὶ τραγούδαγε. Ἐλεγε γιὰ ἀγάπες. Τότε ὁ ἄλλος πού παραφύλαγε παρουσιάστηκε μπροστά του.

Κάτω ἀπ' τὴν πέτρα εἶν' τὸ κακό. Ἦταν ἐρμιά κι' ἕνας ἄγγελος πρόσμενε ψηλὰ κι' ἕνας σατανᾶς κάτω γελοῦσε. Ἐτσι πρέπει νάταν. Ἐρμιά. Γύρω οἱ τοῖχοι καὶ πάνω ὁ οὐρανός.

—»Ἦρθε καὶ τοῦ εἶπε... Ἰσως δὲν τοῦ ἀγριομίλησε, ἴσως τὸν παρακάλεσε. Δὲν ἦταν τόσο κακός... Τὸ μαστορόπουλο, σὰ νὰ μὴν ἔδωσε σημασία, πισώστριψε τὴν

πλάτη του κι' αδιάφορο ανέβηκε στο χείλος του πηγαδιού κι' έρριξε κάτω τόν κουβά. Βεργολύγιζε τὸ κορμί του κι' άνασηκώνοντας τὸ χέρι κουνούσε τὸ σκοινί. Έτσι ψηλά ήταν πιὸ μεγάλος, πὺν νὰ τὸν παραστέκει ἡ ζήλεια κι' ὁ φθόνος.

Κι' ἐδῶ σταμάτησε καὶ ὕστερά εἶπε μ' ἄλλο ὕφος: «Δὲν σ' ἀρέσει, μὴ γελᾷς...»

—“Αν σὲ κουράζει, μὴ λὲς παρακάτω. Τὸ βράδυ θὰ μοῦ τὸ πεῖς στὸ μπαλκόνι.

—Δυὸ λόγια ἔχει παρακάτω.

Πῆρε άνασασμὸ κι' ἦταν πιά σὰ νὰ μιλάγε μιὰ κίτρινη μάσκα.

—“Αφησε τὸν κουβά γιομάτο στὴν ἄκρη τοῦ πηγαδιοῦ καὶ τότε ὁ ἄλλος μὲ μιὰ ὁρμή, μὲ μιὰ ξένη δύναμη, μὲ μιὰ ξένη θέληση κι' ἓνα πῆδημα.... Καὶ πάλι άναταράχτηκε ὁ οὐρανὸς στὸ βάθος τοῦ πηγαδιοῦ.

Σὰ νὰ συνῆρθε μὲ μιᾶς ἔπιασε μὲ τὰ δυὸ του χέρια τὸ κεφάλι του. «Τὶ λέω; ὁ οὐρανὸς άναταράχτηκε στὸ βάθος».

Τότε, γιὰ πρώτη φορά, μίλησε στὴ γυναῖκα του βαρειά, ἐπιταχτικά, σὰ νᾶθελε νὰ συγκρατήσει τὴ θύελλα πὺν ξέσπασε μέσα του.

—Ξέρεις τὶ θὰ πεῖ αὐτό; δὲ μιλᾷς. “Εμεινε ἓνας. “Ακοῦς; Γιὰ νὰ τὸν σκιάζει ἓνας ἴσκιος, μιὰ θύμηση, νὰ λέει τὸ παραμῦθι γιὰ τὸ παιδὶ ποῦ πνιξε.

“Η γυναῖκα χλώμισε καὶ τοῦ εἶπε μὲ σπαραγμὸ τρέμοντας:

—Πέτρο, τὶ παραμῦθι, τὶ παραμῦθι ἔφτειαξες νὰ μοῦ πεῖς; “Αχ, πῶς νὰ γελάσω;

“Εκεῖνος σηκώθηκε. τίναξε τὰ χέρια καὶ τοὺς ὠμους, σὰ νᾶθελε νὰ διώξει ἓνα βάρος.

—Γέλασε καὶ πὲς πῶς μόνος μου τῶφτιαξα. Κι' ἄφησε τὴν ψυχὴ σου ν' ἀκούσει τὸ κλάμμα π' ἀνεβαίνει ἀπ' τὸ βάθος.

—Ποιὸ γέλοιο, ποιὸ κλάμα;.. ἄχ, ἐσύ!.. κι' ἔφερε στὸ στόμα τ' ἀνίστροφο τοῦ χεριοῦ της...

Σὲ λίγο σηκώθηκε, ἄπλωσε τὰ χέρια της καὶ τὸν ἀγκάλιασε.

—Λέω πῶς τὸ παραμῦθι ἔφτειασες ἐσύ. Πάντα σ' ἀρέσει νὰ λὲς παράξενες ἱστορίες...

Χλωμὴ τὸν κυττοῦσε κατάματα καὶ τοῦ σφιχτοκρατοῦσε τὰ χέρια.

—Δὲν εἶναι δυνατό, ὄχι. Σὺ εἶσαι τόσο καλός, τόσο καλός... Παρηγοριᾶ εἶπαν τὰ χεῖλια σου κι' εἶναι τὰ χέρια σου ἔλεημοσύνη κι' ἡ σκέψη σου ἀγάπη... Δὲν εἶναι δυνατό, ποτέ, ποτέ...

“Ετσι εἶπε κι' ἄρχισε νὰ τινάζει μὲ τρεμάμενο χέρι τὴ σκόνη ἀπὸ πάνω του.

“Εκεῖνος κάθισε ἡσυχος χωρὶς φόβους.

—“Ο ἐγκληματίας φτειαίνει ἓνα παραμῦθι. Τὰ εἶπα ὅλα. Κι' ἀπὸ σένα, Μαγδαληνή, ζητῶ βοήθεια, νὰ γίνεις στήριγμα στὴν κούρασή μου, άνατολὴ καὶ φῶς.

—“Γιὰ σένα θ' ἀνάψω στὴν ἀγάπη κερὶ στὴν ψυχὴ μου. “Εχω καρδιὰ πὺν δὲ μίσησε ποτὲ καὶ πόνεσε πολὺ... Κι' ὅμως εἴκοσι χρόνια σέρνω τὸ βαρὺ φορτίο μου. Δὲν ἄφησα ν' ἀκούσεις τ' ἀγκομαχητό μου. Κεῖθε ἡ τιμὴ μου μ' ἀλάφρωνε καὶ δῶ ὁ ἰδρωτὰς μου μὲ βαραίνει. Γιατὶ δὲν μοῦ μιλᾷς; Ποιὰ φωνὴ ζητᾷς ν' ἀκούσεις; Σὺ εἶσαι ὁ ἄνθρωπος, ὁ δικαστής, ἡ ἀγάπη...

“Εκεῖνη ἀργοκίνησε τὰ χεῖλια της κι' εἶπε:

—Ποῦ εἶν' ὁ τάφος;

—“Ο τάφος; “Ακόμα ρωτᾷς; Σκύψε καὶ φίλησε κάτω... “Εκεῖνο τὸ σπῖτι ἔγινε δικό μας.

“Η γυναῖκα ἀργοκινώντας τὰ πόδια της καὶ κυττάζοντας ἐκεῖ ποῦ δειξε ὁ ἄντρας της, προχώρησε στὴν πόρτα προφυλαχτικά.

—Ποῦ πᾶς; γιατί σωπαίνεις; Τὶ ἔχεις ἐσὺ νὰ φοβᾷσαι; “Ολοι οἱ τόποι γιὰ σένα εἶναι τὸ ἴδιο. Εἶναι ἡ ψυχὴ σου ἀκριμάτιστη καὶ πὲς τὴν καταδίκη μου.

» “Απλώνω τὰ χέρια μου στὸν ἄνθρωπο, σὲ σένα... Μὲ συγχωρεῖς; Γιὰ τὸ «ὄχι» δὲ θὰ φταῖς ἐσύ. Πὲς μου, λοιπὸ μὲ συγχωρεῖς;

“Εκεῖνη μὲ τὸν ἴδιο τόνο εἶπε:

—Ναί...

—Ναί... ἄχ!... Φέρε κι' ἄναψε ἐδῶ ἓνα κερί, φέρε λουλούδια.

“Η γυναῖκα, χωρὶς νὰ δίνει προσοχὴ στὰ λόγια του, βγῆκε ἀπὸ κεῖνο τὸ δωμάτιο. Σὲ λίγο μετανιωμένη γιὰ τὴν ἐγκατάλειψη τοῦ ἄντρα της καὶ θαρρεμένη, σὰ νὰ ξύπνησε μέσα της ἓνας νέας ἄνθρωπος,

ξανάρθε, τὸν σίμωσε καὶ τοῦ εἶπε.

— Πέτρο, θὰ φέρω λουλούδια. Παντοῦ
στὸ σπῖτι μας θά ναι λουλούδια ἀπ' τὰ χω-
ράφια καὶ αἰγοκλήματα καὶ τριαντάφυλλα
καὶ χαρὰ καὶ ἀγάπη.

Γονάτισε μπροστά του, τὸν κύταξε κα-
τάματα, ἀχνογέλασε καὶ τὸν ρώτησε τα-

πεινά.

— Πέτρο θέλεις νὰ φύγουμε;

Ὅμοια τὴν κύτταξε καὶ κείνος κι' εἶπε:

— ...Καὶ ἀγόπη, Μαγδαληνή...

— Θέλεις νὰ φύγουμε;

Ὁ δυνατὸς δὲν φεύγει... Φέρε καὶ ἀνα-
ψε ἐδῶ ἓνα κερί, φέρε λουλούδια.

Η ΜΠΑΛΛΑΝΤΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΣΜΟΥ

Μέσ' στὰ γλυκοχαράματα καλὸ ταξείδι ἀγάπη.
Πάνω ἀπὸ πράσινους γιαλοὺς κι ἀπὸ ἀνθισμένους κάμπους
σὲ περιμένει τ' ὄνειρο μὲ τὰ φτερὰ ἀνοιγμένα.
Ἐκεῖ πού ὁ πόνος γίνεται τραγοῖδι στὴν καρδιά μου
μ' ἓνα ἀνοιξιάτικο οὐρανὸ σὲ καρτερεῖ ἓνας ἥλιος!
Πήγαινε νάβρεις τὴ χαρὰ μὲ τ' ἀνθία στολισμένη
Κι ἄσε νὰ κλαίῃ, σὰν ὄρφανὸ παιδί, τὸν ἔρωτά μου.
Μέθυσες μὲ τὸν ἴλιγγο μιᾶς μηχανῆς πού τρέχει
Καὶ πίσω ὁ κόσμος χάνεται! Πέρα ἡ ζωὴ πεθαίνει.
Μὰ νὰ γυρίσης δὲν μπορεῖς καὶ νὰ σταθῇς δὲν πρέπει!
Καινούργοι δρόμοι εἶναι μπροστὰ καὶ νέουςτόπους διαβαίνεις.
Καλὸ ταξείδι, στὸ ἄγνωστο πού πᾶς, καλὸ ταξείδι.
Στὸν γαλανό σου ὀρίζοντα σύννεφο μὴν πλανιέται.
Μόνο γιὰ μένα ἡ καταχνιά, μόνο γιὰ μένα ἡ νύχτα
Τῆς ἐρημιᾶς, πού θ' ἀγρυπνῶ στὴν ἀπεραντωσύνη,
Καὶ θὰ κυλοῦν οἱ μέρες μου ποτάμια βουρκωμένα!
Ἀστράφτει ἐκεῖ τὸ πνεῦμα μου κι' ἐδῶ ριγᾷ ἡ ψυχὴ μου.
Στ' ἀνταριασμένα στήθια μου χτυπιέται ἡ καταιγίδα!
Μὰ ἐσύ νὰ πᾶς ἀδάκρυτη! Καλὸ ταξείδι ἀγάπη!
Καλὸ ταξείδι! Στὸ καλό! Μὲ τὶς χαρὲς τοῦ Μάρτη!
Κι' ὅταν γυρίσης ἀνοιξή, φέρε μας τὸν Ἀπρίλη!
Φέρε στὰ δύο σου μάγουλα τὸν Μάη λουλουδισμένοι!

Νικ. Βόκοβιτς

ΤΑΚΗ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΗΣΙΟΔΟ ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ *

Τὸ θέμα γιὰ τὸν Προμηθεά φαίνεται πὼς τελείωσε, ἂν μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι τελειώνουν αὐτὰ τὰ θέματα...

Ὅπως δὴποτε λίγα λόγια μπορούν ἀκόμα νὰ εἰπωθεῖν, μιὰ πού συνήψαμε τὸ μῦθο τοῦ Προμηθεά μετ' τὴ σφίγγα καὶ μετ' τὸ αἶνιγμά της, μετ' ἄλλα λόγια τὴν ἀνταρσία τοῦ Προμηθεά μετ' τὴν ἔξαρση τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι τῶν νόμων τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ μετ' συνέπεια τὴν «ὑβριν» ὅπως τὴν ἐννοοῦσαν οἱ Ἀρχαῖοι. Ἀλήθεια, τί παραμῦθι γιὰ παιδιὰ καὶ τί τραγικὲς συνέπειες εἶχε γιὰ μιὰ βασιλικὴ οἰκογένεια καὶ γιὰ μιὰ ὁλόκληρη πόλη... Ὅμως αὐτὸ τὸ παιδικὸ παραμῦθι εἶδαμε ὅτι ἔχει τὴν καταγωγὴν του ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ συνδέεται μετ' τὴ θρησκεία τῶν Αἰγυπτίων καὶ συμβολίζει θεῖες καὶ φυσικὲς δυνάμεις.

Τὶ θὰ εἰπῇ ὅμως ὁ καλοπροαίρετος ἀναγνώστης ἂν πληροφορηθῇ ὅτι τὸ σύμβολο αὐτό, ἴδιο κι' ἀπαράλλαχτο βρίσκεται καὶ στὴν Παλαιὰ καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη; Ἐκεῖ στὸν Ἰεζεκιήλ, στὸ πρῶτο κεφάλαιο τοῦ προφητικοῦ του βιβλίου, διαβάζουμε γιὰ τὸ ὄραμα θεοῦ καὶ βλέπουμε τὴν εἰκόνα τῶν τεσσάρων ζώων πού ἀποτελοῦσαν τὴ σφίγγα:

«Ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἦρθε εἰδικὰ στὸν Ἰεζεκιήλ τὸν ἱερέα, τὸ γιὸ τοῦ Μπουζή, στὴ χώρα τῶν Χαλδαίων, πλάϊ στὸν ποταμὸ Χεβάρ. Καὶ τὸ χέρι τοῦ Κυρίου ἦταν ἐπάνω του. Καὶ εἶδα, καὶ, νά, ἀνεμοστρόβιλος ἔρχονταν ἀπὸ τὸ βορρᾶ, ἓνα μεγάλο σύννεφο καὶ φωτιὰ πού συστρέφονταν καὶ μιὰ λάμψη γύρω του καὶ ἀπὸ τὸ μέσον αὐτοῦ κᾶτι σὰ χρῶμα ἠλέκτρου μέσα ἀπὸ τὴ μέση τῆς φωτιᾶς.

Καὶ ἀπὸ τὸ μέσον αὐτῆς φαίνονταν τὸ ὁμοίωμα τεσσάρων ζώων καὶ ἡ θεὰ τους ἦταν τέτοια: Εἶχαν τὴν ὁμοιότητα ἀνθρώπου. Καὶ καθένα εἶχε τέσσερες ὄψεις καὶ τὸ καθένα εἶχε τέσσερες φτεροῦγες. Καὶ τὰ πόδια τους ἦταν ὀρθὰ καὶ οἱ πατημασιές του, πατημασιές μόσχου καὶ σπιθοβολοῦσαν οἱ ὄψεις σὰν ἀπὸ χαλκὸ πού γυάλιζε. Καὶ εἶχαν χέρια ἀνθρώπου κάτω ἀπὸ τὶς φτεροῦγες τους στὰ τέσσερα πλευρά τους. Καὶ αὐτὰ τὰ τέσσερα εἶχαν τὶς ὄψεις τους καὶ τὶς φτεροῦγες τους. Οἱ φτεροῦγες τους ἦσαν προσαρμοσμένες ἢ μιὰ μετ' ἄλλη. Δὲν ἔστρεφαν ἐνῶ βάδιζα. Καθ' ἓνα πήγαινε κατ' εὐθείαν μπροστά. Ὅσο γιὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν προσώπων τους αὐτὰ τὰ τέσσερα εἶχαν τὴν ὄψη ἀνθρώπου καὶ τὴν ὄψη λέοντος στὴ δεξιὰ πλευρά καὶ τὴν ὄψη βοδιοῦ στὴν ἀριστερὴ πλευρά. Αὐτὰ τὰ τέσσερα ἐπίσης εἶχαν τὴν ὄψη ἀετοῦ.

Αὐτὰ ἦταν τὰ πρόσωπά τους καὶ οἱ φτεροῦγες τους ἦταν ξεχωριστὲς πρὸς τὰ ἑπάνω. Δυὸ φτεροῦγες ἀπὸ τὸ καθένα ἦσαν μαζὶ καὶ δυὸ σκέπαζαν τὰ σώματά τους».

Ἐλαφρὰ τροποποιημένη τὴν εἰκόνα αὐτὴ παρουσιάζει ὁ Ἰεζεκιήλ καὶ στὴν § 10 «καὶ ἕκαστον εἶχε πρόσωπα τέσσερα· τὸ πρόσωπο τοῦ ἐνός, πρόσωπο χερούβ· καὶ τὸ πρόσωπο τοῦ δευτέρου, πρόσωπο ἀνθρώπου· καὶ τοῦ τρίτου, πρόσωπο λέοντος καὶ τοῦ τετάρτου πρόσωπο ἀετοῦ. Καὶ τὰ χερουβείμ ὑψώθηκαν. Τοῦτο εἶναι τὸ

(*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους, σελ. 517, καὶ τέλος.

ζῶο πού εἶδα κοντὰ στὸν ποταμὸ Χεβάρ» καὶ προσθέτει ὁ προφήτης (§ 10, 20) τοῦτο εἶναι τὸ ζῶο πού εἶδα κάτω ἀπὸ (τὸ θρόνο τοῦ θεοῦ) τὸ θεὸ τοῦ Ἰσραὴλ κοντὰ στὸν ποταμὸ Χεβάρ· καὶ κατάλαβα ὅτι ἦσαν χερουβείμ· καθένα εἶχε ἀπὸ τέσσερα πρόσωπα καὶ καθένα τέσσερες φτεροῦγες καὶ ὁμοίωμα χειρῶν ἀνθρώπου κάτω ἀπὸ τὶς φτεροῦγες τους».

Ὡστε κατὰ τὸν προφήτη Ἰεζεκιήλ κάτω ἀπὸ τὸ θρόνο τοῦ θεοῦ βρίσκονται τέσσερες χερουβικές πνευματικές ὀντότητες, παριστάνονται μὲ τέσσερες μορφές, τὶς ἴδιες. Καὶ αὐτὲς οἱ τέσσερες μορφές εἶναι τὰ ζῶα τῆς σφίγγας. Οἱ Ἑβραῖοι εἶχαν πολὺν καιρὸ φευγάτοι ἀπὸ τῆ γῆ τῆς Αἰγύπτου, ἦσαν μονοθεῖσται καὶ ἦταν στὴν ἐποχὴ τοῦ προφήτη αἰχμάλωτοι στὴ Χαλδαία. Ἄν φαίνεται κάποια πνευματικὴ ἐπαφὴ μεταξὺ Αἰγύπτου Παλαιστίνης—καὶ πρέπει νὰ ὑπῆρχε—τὰ τέσσερα ζῶα τοῦ προφήτη, πού ξεχωρισμένα ὅπως παρουσιάζονται ἐδῶ, διασποῦν καὶ ξεχωρίζουν τὴ σύνθετη ἐμφάνιση τῆς σφίγγας, εἶναι μιὰ προβολὴ τῆς θεότητας πάνω σὲ βάση μονοθεϊστική. Κάτω ἀπὸ τὸ θεὸ δροῦν τέσσερες ἄλλες δυνάμεις, ἀρχαγγελικές, χερουβικές. Ἐνῶ στὴν Αἴγυπτο ἡ σύνθετη εἰκόνα τῆς ἐνιαίας σφίγγας παρουσίαζε τὴ θεότητα στὴ σύνθετη πιθανῶς (καὶ μυστικὴ γιὰ τοῦτο στὴν πολυθεϊστικὴ κοιλάδα τοῦ Νείλου) ἐνότητά της.

Αὐτὰ βρίσκομε στὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Ἀλλὰ καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη οἱ τέσσερες Εὐαγγελισταὶ εἰκονίζονται συντροφευμένοι καθέννας μ' ἓνα ἀπ' τὰ ζῶα τοῦ Ἰεζεκιήλ. Μὲ φτερωτὸ ἄνθρωπο (ἄγγελος;—χερούβ;) ὁ Ματθαῖος, μὲ ταῦρο ὁ Λουκᾶς, μὲ λέοντα ὁ Μάρκος καὶ μὲ ἄετὸ ὁ ὕψιπέτης Ἰωάννης. Σὰν τέσσερες μεγάλοι ἀρχάγγελοι πού ἀποκαλύπτουν μὲ τὰ Εὐαγγέλια τὸ Λόγο τοῦ Θεοῦ. Ὡστε τὰ τέσσερα ζῶα εἶναι ὁ τετραπλοῦς λόγος τοῦ Θεοῦ.

Στὴν ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη (κεφ. 4) ξαναβρίσκομε τὰ τέσσερα ζῶα κάτω ἀπὸ τὸ θρόνο τοῦ Θεοῦ ἴδια καὶ ἀπαράλλαχτα.

«Καὶ μπροστὰ στὸ θρόνο ἦταν μιὰ θάλασσα ἀπὸ γυαλὶ σὰν κρύσταλλο. Καὶ στὴ μέση τοῦ θρόνου, γύρω γύρω τοῦ θρόνου τέσσερα ζῶα ὅλο μάτια ἐμπρὸς καὶ πίσω. Καὶ τὸ πρῶτο ζῶο ἦταν σὰν λέων καὶ τὸ δεύτερο ζῶο ὅμοιο μὲ μοσχάρι καὶ τὸ τρίτο ζῶο εἶχε τὸ πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ τέταρτο ζῶο ἦταν σὰν φτερωτὸς ἄετός».

Λέγουν ὅτι ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη εἶναι τὸ μυστηριακὸ βιβλίον τοῦ Χριστιανισμοῦ πού ἀποκαλύπτει καὶ κρύβει συγχρόνως ὅλα τὰ τρομερὰ καὶ θεῖα μυστικά, τὰ ἀπόρητα τῆς θρησκείας μας. Λέγουν ὅτι εἶναι ἓνα βιβλίον πού ἐκθέτει μὲ ἀλληγορικὸ σκοπὸ τὸ μέλλον τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὴν θριαμβευτικὴ πορεία, τὴν πάλιν κατὰ τῶν αἱρέσεων καὶ τὴν τελικὴ του ἐπικράτηση. Ὅ,τι κι' ἂν λέγουν τὸ παρᾶξενον εἶναι ὅτι διατηρεῖ καὶ ὁ Ἰωάννης, ὅπως καὶ ὁ Ἰεζεκιήλ, τὰ ζῶα τῆς σφίγγας, αὐτῆς τῆς σφίγγας, πού τὸ αἶν.γμά της λέγουν ὅτι ἔλυσε—ὅπως τὸ ἔλυσε—ὁ Οἰδίπους.

Τὴν ἴδια εἰκόνα χρησιμοποιοῖ κι' ὁ Δάντης στὸ εἰκοστὸ ἑνατο ἔσμη τοῦ Καθαρτηρίου:

«...Ὅταν ὅλα αὐτὰ τὰ ἐκλεκτὰ πρόσωπα ἐπέρασαν τὸ λιβάδι, τὸ ὁποῖον ἀπλώνετο ἐμπρὸς μου σκεπασμένον ἀπὸ ἄνθη καὶ ἀπὸ δροσερὸ χορτιάρι, εἶδα καθὼς βλέπει κανεὶς εἰς τὸν οὐρανὸν τὰ ἄστρα, νὰ διαδέχωνται τὰ ἄστρα τέσσερα ζῶα, νὰ προχωροῦν στεφανωμένα μὲ καταπράσινα φύλλα· εἶχαν κάθε ἓνα ἀπ' αὐτὰ ἀπὸ ἑξ πτέρυγας, τῶν ὁποίων τὰ πτερὰ ἦσαν γεμᾶτα ἀπὸ ὀφθαλμούς, καθὼς θὰ ἦσαν τώρα ζωντανοί.

Ἀναγνῶστα, δὲν χάνω πλέον στίχους διὰ νὰ περιγράψω τὸ σχῆμα τῶν μυστηριωδῶν αὐτῶν ζώων· διότι μιὰ ἄλλη δαπάνη μὲ στενοχωρεῖ τόσο πολὺ, ὥστε δὲν ἤμπορῶ νὰ φανῶ γενναιοδωρὸς εἰς αὐτὸ τὸ ζήτημα. Ἀλλὰ διάβασε τὸν Ἰεζε-

κήλ, ὁ ὁποῖος τὰ ζωγραφίζει καθὼς τὰ εἶδε, ἐρχόμενα ἀπὸ τὰς ψυχρὰς χώρας, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀνέμου, τῶν νεφῶν καὶ τῆς φωτιᾶς». (μετ. Γ. Βουτσινᾶ) Οἱ σχολιασταὶ τοῦ Δάντη, σὺν σημείῳ αὐτοῦ, παραδέχονται ὅτι ἐννοεῖ τοὺς τέσσερες Εὐαγγελιστὰς τὸν Ἅγιο Μάτθαϊο, τὸν Ἅγιο Μάρκο, τὸν Ἅγιο Λουκᾶ καὶ τὸν Ἅγιον Ἰωάννη, ὅπως ἄλλωστε παρουσιάζονται σὺν εἰκόνας ὅλων τῶν χριστιανικῶν δογμάτων.

Ἀλλὰ γιατί, ἂν ἦταν νὰ μιλήσῃ ὁ Ἰεζεκιήλ γιὰ τὰ χερουβείμ καὶ γιατί σὺν ἦταν νὰ μιλήσῃ ἡ Ἐκκλησία μας γιὰ τοὺς κήρυκες τοῦ Θεοῦ Λόγου, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα χρησιμοποίησε τὰ ζῶα ποὺ συνθέτουν τὴ σφίγγα; Ἦταν ἄραγε τόσο τὸ θρησκευτικὸ γόητρό της στὸν εἰδωλολατρικὸ κόσμον καὶ ἕνα-ἕνα τὰ ζῶα αὐτὰ εἶχαν τόσο ταυτισθῇ μὲ τὴν ἐξωτερικὴ παράσταση τῆς θεότητος, ὥστε νὰ μὴ μποροῦν νὰ ξεφύγουν ἀπ' αὐτὰ οἱ ἄνθρωποι; Τὸ ἴδιο τὸ ἐρώτημα κρύβει καὶ τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια.

* * *

Τὸ ζήτημα ὅμως πρέπει νὰ προσεχθῇ καὶ ἀπὸ μιὰ ἄλλη πλευρά: Τὶ δικαιολογεῖ τὴν προσήλωση τοῦ ἀρχαίου κόσμου στὰ τέσσερα ζῶα ποὺ συνθέτουν τὴν τετραπλὴ εἰκόνα τῆς σφίγγας ἢ ἀπλούστερα, τὶ δικαιολογεῖ τὴν προσήλωση τοῦ ἀρχαίου κόσμου στὸν ἀριθμὸ τέσσερα;

Κι' ἂν θελήσωμε νὰ παρατρέξωμε τὸ γεγονὸς αὐτό, δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ ἀδιαφορήσωμε γιὰ τὸν ἀριθμὸ τέσσερα ἕνα χάραγμα παγκόσμιον, ποὺ βρίσκεται στὴν Ἀμερικὴ, στὴν Εὐρώπῃ καὶ στὴν Ἀσία, χάραγμα θρησκευτικόν, ποὺ χάνεται ἢ πρῶτῃ ἐμφάνισί του στὰ βάθη τῆ προϊστορικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Εἶναι ἡ περίφημη σβάστικα ποὺ τὴν χρησιμοποίησε ὁ Γερμανὸς δικτάτωρ γιὰ ἀνίερους σκοποὺς κομματικῆς ἐπιβολῆς καὶ σὲ συνέχεια τῆς ἐπιβολῆς ἐνὸς ἔθνους πάνω στοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς γῆς. Εἶναι ὁ σταυρὸς μὲ ἀγκύλες. Γιὰ τὸ περίεργον τοῦ πράγματος, λέμε ὅτι τὸν ἤύραμε πελεκημένον σὲ πλάκα τάφου τοῦ Α' νεκροταφείου Ἀθηνῶν, ποὺ εἶχε στηθῇ πολὺ προτοῦ ὁ Ναζισμὸς ἐμφανισθῇ στὴ Γερμανία. Ὁ σταυρὸς μὲ ἀγκύλες δείχνει τὴ φύση ἢ τὴ θεότητα ἢ καὶ τὰ δυὸ μαζί, εἶναι δηλαδὴ μιὰ γλυπτικὴ παράσταση τοῦ νοήματος τῆς σφίγγας.

Αὐτὸ βγαίνει ὅχι μόνον ἀπὸ τὴ μελέτη τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀρχαίων λαῶν, ποὺ μὴ ἔχοντας χαρτὶ καὶ τυπογραφικὰ πιεστήρια ἀποτύπωναν τὶς βαθύτερες σκέψεις τοὺς καὶ τὶς ἐνοράσεις τοὺς σὲ σύντομους μυθικοὺς γρίφους ἢ σὲ γλυπτικά—πῆς—παιγνίδια ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν εἰδικὴ μελέτη τῶν ἀρχαίων συμβόλων.

Ἄν συναντοῦμε σήμερον τὸν ἀγκυλωτὸ σταυρὸ σὲ γλυπτικὰ σχέδια τῶν ἀνακτόρων τῆς Κνωσοῦ καὶ τῶν Ἑλληνικῶν ναῶν, τὴ σημασία του ὡς τόσο θὰ μᾶς τὴν δώσῃ μιὰ Ἀγγλίδα συγγραφεὺς σ' ἕνα βιβλίον γραμμένον γιὰ τὸ Βουδδισμό: (*Buddhism the science of life* by Alice Leighton Cleather and Basil Crump). Στὴ σελ. 217 τοῦ βιβλίου τούτου διαβάζομε τὰ ἀκολουθα:

«Σχέδιο τοῦ καλύμματος

» Τὸ σχέδιον τοῦ καλύμματος τοῦ διβλίου εἶναι εἰδικὰ χαραγμένον ἀπὸ ἕνα μέλος τῆς Βουδδιστικῆς Ἑταιρείας ἐρευνῶν τοῦ Πεκίνου. Τὰ τέσσερα ψηφία εἶναι παλαιὰ κινεζικὰ τοῦ *o—mi—to—fo* χαραγμένα μέσα σὲ μιὰ σβάστικα, προ-βουδδικὸ σύμβολον ἐνὸς σταυροῦ μὲ τέσσερα πόδια (τῆς θρησκευτικῆς αἰρέσεως Γιάινα). Τὸ ἀρχαιότερον τάγμα τῆς ἀδελφότητος τοῦ μυστικοῦ σταυροῦ λένε ὅτι ἱδρύθηκε ἀπὸ τὸν Φδ—Χι τὸ 1.027 π.Χ. καὶ εἰσῆλθῃ στὴν Κίνα πενήντα δύο χρόνια ἀργότερα συνιστάμενον σὲ τρεῖς βαθμοὺς. Στὴν ἐσωτερικὴ φιλοσοφία, ὁ σταυρὸς αὐτὸς εἶναι τὸ μυστικώτερον καὶ ἀρχαιότερον διάγραμμα. Εἶναι ὁ ἀρχικὸς γεννήτωρ τῆς φωτιᾶς διὰ τῆς τριβῆς καὶ τῶν σαράντα ἐννέα πυρῶν. Τὸ σύμβολόν του ἦταν ἀποτυπωμέ-

νο στην καρδιά του Βούδδα και για τοῦτο ὀνομάζεται «Σφραγίδα τῆς Καρδιάς». Βρίσκεται στὰ στήθη τῶν μυημένων ἐπειτα ἀπὸ τὸ θάνατό τους· καὶ ἀναφέρεται μὲ τὴν πιδ μεγάλη εὐλάβεια στὸ ἱερὸ βιβλίο «Ραμαγιάνα». Εἶναι χαραγμένο σὲ κάθε δῶρο, ναὸ ἢ προϊστορικὴ οἰκοδομὴ στὴν Ἰνδία καὶ δπου δὴποτε οἱ βουδδιστές ἔχουν ἀφήσει τὰ ἴχνη τους. Βρίσκεται ἐπίσης στὴν Κίνα, στὸ Θιβέτ καὶ στὸ Σιάμ καὶ ἀνάμεσα στὰ ἀρχαῖα Γερμανικὰ ἔθνη ὡς σφυρὶ τοῦ θεοῦ Θῶρ... Τελικὰ στὸν ἀποκρυφισμὸ εἶναι: τόσο ἱερὸ σύμβολο, ὅσο ἡ *Πυθαγορικὴ Τετρακτὺς*, τῆς ὁποίας εἶναι πράγματι τὸ ἀντίστοιχο σύμβολο».

Τὰ τελευταῖα λόγια μᾶς ξαναφέρουν στὴν Ἑλλάδα. Ἡ περίφημη Τετρακτὺς τῶν Πυθαγορείων ἦταν ἡ βασικὴ διδασχὴ γιὰ τὴ φύση καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Πίστευαν οἱ Πυθαγόρειοι ὅτι ἡ φύση μὲ τὶς ἄπειρες ἐκδηλώσεις της παίρνει τέσσερες μορφές μόνο μὲ τὶς ὁποῖες μᾶς γίνεται αἰσθητὴ, δηλ. γῆ, νερό, ἀέρας, φωτιά. Πέρα ἀπ' αὐτὰ τὰ στοιχεῖα (στοιχεῖα ἔλεγαν τὶς μορφές τῆς ὕλης) πίστευαν οἱ Πυθαγόρειοι, ὅτι ὑπάρχει ἡ πεμπιουσία, ὁ αἰθέρας, ποὺ μετέχει τῆς ψυχικῆς οὐσίας γιατί εἶναι ἀρμονία καὶ αἴσθησις. Ἀντίστοιχη πρὸς αὐτὴ τὴν τετρακτὺν ποὺ ὑπάρχει στὴ φύση, ὑπάρχει καὶ ἡ ἀνθρώπινη τετρακτὺς. Τὸν οἰθέρα καὶ ὅ,τι εἶναι πέρα ἀπ' τὸν αἰθέρα θεωροῦσαν δημιουργὸ τῆς φυσικῆς τετρακτὺς οἱ Πυθαγόρειοι καὶ ἔλεγαν στοὺς ὄρκους των: «ναὶ μὰ τὸν ἀμετέρε ψυχᾶ παραδοθέντα τετρακτὺν, παντ ἀενάου φύσεως» Ὡστε λοιπὸν ἡ σφίγγα, ἡ σβάστικα καὶ ἡ τετρακτὺς τοῦ Πυθαγόρα εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα; Ποιὸς ξαίρει...

Ὅμως δὲν τελειώσαμε ἀκόμα. Σὲ ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Νότιας Ἀσίας εἶναι γνωστὴ μιὰ συλλαβὴ τόσο ἱερή, ὥστε πιστεύουν οἱ λαοὶ αὐτοὶ, ὅτι κανένας δὲν πρέπει νὰ εἶναι κοντὰ ὅταν προφέρεται ἡ μυστικὴ συλλαβὴ ὦμ (ὄμ). Τὴ συλλαβὴ αὐτὴ οἱ διδάσκαλοι τοῦ Ἰνδουϊσμοῦ τὴν θεωροῦν τετραγράμματη. Ἀποτελεῖται, λέγουν, ἀπὸ τὸ Α ποὺ ἐκφράζει τὴ γένεσις, τὴ δημιουργία, τὸ U ποὺ δείχνει τὴ συντήρηση καὶ τὸ M ποὺ φανερώνει τὴν ἀπορρόφηση τοῦ κόσμου ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ πηγὴ του, ἀπὸ τὸν Βράχμα. Τὸ ἰέταρτο γράμμα δὲν ἀκούεται, γιατί ἐκφράζει τὴν ἄχρονη σιγή, ἐμπρὸς στὴν ὁποία ἐμφανίζεται ἡ δημιουργία.

Ἐκφράζει λοιπὸν ἡ συλλαβὴ ὦμ (ὄμ) τὴ γένεσις, τὴ συντήρηση καὶ τὴν καταστροφὴ τοῦ σύμπαντος, μὲ ἄλλα λόγια τὴ δημιουργικὴ ἐνέργεια τῆς θεότητος ἐκδηλωμένης ὡς Βράχμα· Βισοῦ καὶ Σίβας καὶ τῆς ἀπόλυτης θεότητος πέρα ἀπὸ κάθε μεταβολή.

«ΟΜ! ὁ ἄφθαρτος ἦχος εἶναι τὸ σύνολο τοῦ ὁρατοῦ σύμπαντος... Ὅ,τι ἐγίνε, ὅ,τι γίνεται ὅ,τι θὰ γίνῃ—ἀληθινὰ ὅλο αὐτὸ εἶναι ὁ ἦχος ΟΜ. Καὶ ὅ,τι εἶναι πέρα ἀπ' αὐτὲς τρεῖς καταστάσεις τοῦ χρονικοῦ κόσμου—καὶ αὐτό, ἀληθινὰ, εἶναι ὁ ἦχος ΟΜ.

Ὑπάρχουν δυὸ σφαῖρες, μὲ ἄλλα λόγια, ποὺ ταυτίζονται: 1) ἡ φαινομενικὴ, ὁρατὴ σφαῖρα (αὐτὴ τῆς μεταβολῆς, ἡ Ἡρακλειτικὴ ροὴ) μέσα στὴν ὁποία οἱ ἐκδηλώσεις τοῦ χρόνου ἐμφανίζονται καὶ χάνονται καὶ 2) ἡ ὑπερβατικὴ, ἄχρονη σφαῖρα ποὺ βρίσκεται πέρα ἀπὸ τὴν πρώτη (αὐτὴ τοῦ ἀφθάρτου ὄντος). Καὶ οἱ δυὸ αὐτὲς σφαῖρες συμβολίζονται καὶ παριστάνονται μὲ τὴν ἱερὴ συλλαβὴ ΟΜ».

(Heinrich Zimmer: *Philosophies of India* σελ. 312.

Ἡ ἱερὴ συλλαβὴ ΟΜ (ΩΜ) ἀκούονταν, ὅπως μᾶς βεβαιώνουν οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς, καὶ σιτὴν Ἐλευσίνα, στὸν ἱερὸ ναὸ τῆς Δήμητρας καὶ Κόρης.

Αὐτὴ εἶναι ἡ σφίγγα—τετρακτὺς, ποὺ εἶχε τὴν ἀφέλεια ἢ νομίση πὼς ἔλυσε τὸ αἵνιγμά της ὁ Οἰδίπους μὲ τὶς γνωστὲς τρομερὲς συνέπειες γι' αὐτὸν καὶ γιὰ τὴ Θήβα...

Ὅταν ὁ θεοφοβούμενος Ἀθηναῖος ἄκουε στὸ θέατρο τὰ λόγια τοῦ χοροῦ, ποὺ ἐγκωμίαζε τὸν Οἰδίποδα, ὅτι μόνο μὲ τὴ βοήθεια τοῦ λογικοῦ του, χωρὶς τὴ

ΠΑΝΤΑΖΗ ΚΟΝΤΟΜΙΧΗ

Η ΛΕΥΚΑΔΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ

(Μελέτη)

Ἡ πιδ ἡμερη καὶ γλυκεῖα στιγμὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ὥρα τῆς νοσταλγίας. Θλιμμένος ἢ χαρούμενος, θριαμβευτὴς καὶ δημιουργός, νικημένος κι' ἀπαισιόδοξος, ὁ στρατοκόπος τῆς ζωῆς βυθομετρᾷ τὴν ψυχὴν του κι' ἀναμοχλεύει ἓνα τρυφερόν ἀπόθεμα ἀναμνήσεων. Σ' αὐτὴ τὴν ὥρα ἡ χλωμὴ γαλήνη ἀναπηδᾷ καὶ ναρκώνει τὴ σκέψη κι' ἡ ὁμορφάδα ξεχύνεται ἀπ' τοὺς κρουνοὺς τοῦ συναισθήματος. Ξαφνικὰ ἀνακαλύπτεις πῶς ἡ ἀναδρομὴ αὐτὴ, λυτρωτικὰ ἢ βασανιστικὰ ἀπειθάρχητη, σοῦ χαρίζει τὸ στιγμιαῖο ἐξαγνισμό. Καὶ δὲν πρόκειται, φυσικὰ, γιὰ τὴ νοσταλγία ποὺ ξεκινᾷ ἀπ' τὰ μεμινωμένα περιστατικὰ τῆς ζωῆς μας, ἀπὸ καταστάσεις ποὺ σβῆστηκαν πιά, ἀπὸ ὄνειρώδεις ὀπιασιασμούς, ἢ ἀπὸ μιὰ καλὸ-τυχὴν ὥρα, ἀλλὰ γιὰ κάποιο βαθύ μας ριζοβόλημα στὸ χῶμα, στὸ «πρωτόχωμά», γιὰ τὴ βαθειὰ μας ἀνάσαση μεσ' στὸν αἆρα ποὺ ρούφηξε ἡ ψυχὴ μας καὶ πλάστη-στηκε ἴδια σὰν τὸ βουνό, σὰν τὴ θάλασσα, σὰν τὸ χῶμα, σὰν τὸ νερὸ τῆς γῆς ποὺ μᾶς γέννησε.

Ἡ φύση γονιμοποίησε μέσα μας μιὰ τιτάνια καταβολὴ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσὴ τῆς καὶ τὴ ρίζωσε στὴν ψυχὴ μας.

Ἐτσι, σὰν ξεκοποῦμε ἀπ' τὸ χῶμα, ἡ νοσταλγία συχνὰ μᾶς φέρνει πίσω σ' αὐτό, λυτρωτικὰ κι' ἀπαρασάλευτα, καὶ σὰν ξερριζωθοῦμε στέλνομε τὸν πικρὸ θρήνο μας νὰ τὸ συναπαντήσῃ.

Τὰ παιχνίδια ποὺ κάναμε μικροί, στὸν περιορισμένο χῶρο τῆς γειτονιάς μας, τότε ποὺ στήναμε τὰ ὄνειρά μας, μὲ τὴν περίσσια παιδικὴ ἀθωότητα, στὸ χῶμα τοῦ κήπου μας καὶ μιμοῦμαστε τὰ ἔργα τῶν μεγάλων μὲ ξυλάκια καὶ μὲ χαρτόνια. σ' ἀτμόσφαιρα ἱερῆς σοβαρότητας, τότε ποὺ σκαρφαλώνουμε στὰ δένδρα κι' ἀναπνέουμε τὸ θαίαμβο τῆς ἀνόδου, ἢ λουζόμαστε στὸ ἀγνὸ μελισσοβοῦῖσμα τοῦ σκοτεινοῦ, τότε ποὺ τὸ παραμῦθι τοῦ παποῦ μᾶς ἔβανε σὲ ἀπορίες καὶ πλημμύριζε τὴν ψυχὴ μας μὲ δέος καὶ κυβερνοῦσαμε τὸ πᾶν ἑμεῖς, φιλοδοξοῦσαμε ἀναπλάσεις καὶ ξεπεράσματα. Τὰ παιχνίδια αὐτὰ στεριώσανε σύρριζα κι' ἀκατάλυτα τὴν ἀγάπη μας, πάνω στὸ χῶρο ποὺ ἀνθοβόλησε γιὰ πρώτη φορὰ ἡ αἴσθησις κι' ἡ σκέψη μας, σὰ νὰ λέμε ἡ γεύσις τῆς ζωῆς.

Ἡ ἀκατανίκητη αὐτὴ ἔλξη, ποὺ ἀσχεῖ ἡ γενέτειρα γῆ μας, ἰδωμένη μὲ τὸ μάτι τοῦ ποιητῆ, ἐκφρασμένη μὲ τὴν ποιητικὴ εὐεσθησία, φανερῶνει τὴ λυτρωτικὴ χαρὰ τῆς ἐπιστροφῆς στὴ ρίζα, πού, κατὰβαθα ριζωμένη, ἀναρροφᾷ τὴν πηγαίαν ἀνανεωτικὴν δύναμη τοῦ μυσλοῦ καὶ τῆς ψυχῆς μας. Τὸ στοιχεῖο αὐτὸ τῆς ἐπιστροφῆς εἶναι βασικὸ γιὰ κάθε ποιητὴ καὶ παίρνει κάθε φορὰ τὴν ξεχωριστὴ μορφή, ποὺ ὑπαγορεύει ἡ γενικώτερη ποιητικὴ του συγκρότηση. Φυσικὰ πῶς, θέλοντας νὰ ἐπιχειρήσουμε μιὰν ἀναδρομὴν, νὰ περιπατήσουμε εὐλαβικὰ καὶ ν' ἀπολάβουμε τὶς μύχιες, τὶς μυστικὰς φωνὰς τῆς ποιητικῆς ἐκφράσεως, τὶς στηριγμένες σ' αὐτὸ τὸ στοιχεῖο, θὰ πρέπει ν' ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ σχολαστικὰς—μυωπικὰς ἀκόμα

μεσολάβηση καμμιᾶς μαντικῆς τέχνης, ἔδωσε λύση στὸ αἶγισμα τῆς σφίγγας, καταλαβαίναν ὅτι ὁ Οἰδίπους θέλησε νὰ στηρίξῃ τὸν ἱερὸ τρίποδα τοῦ Ἀπόλλωνα στὸ ἓνα μονάχα πόδι. Καὶ κατὰ τρόπο μοιραῖο περίμεναν τὴν πτώση τοῦ κυριευμένοι ἀπὸ τὸ τραγικὸ δέος ποὺ ἐξαγνίζει καὶ λυτρώνει.

ἂν θέλετε—ἀναζητήσεις καὶ ἀξιολογήσεις. Χρειάζεται νὰ πλησιάσουμε καὶ ν' ἀφουγκραστοῦμε μὲ τὴ δική μας συναισθηματικὴ εὐαισθησία, ὅχι γιὰ νὰ τοποθετήσουμε ἀξιολογικὰ καὶ νὰ ὀρίσουμε τὴν «ὕψηλὴ» τὴ «μεγάλῃ» θέσῃ τοῦ ποιητῆ στὸν κύκλο τῆς ποιητικῆς δημιουργίας, ἀλλὰ νὰ σημειώσουμε, νὰ γευτοῦμε ἓνα πλῆθος τρόπους ἐκφράσεων, ποὺ ὁ καθένας τους χρησιμοποιεῖ, καὶ ποὺ σφαγίζουν καὶ κατοχυρώνουν γιὰ τοῦτο μιὰ ξεχωριστὴ θέσῃ γιὰ τὸν καθένα. Μὰ πάνω ἀπ' ὅλα πρέπει νὰ λουστοῦμε τὴν ἐκφρασμένη ἀγάπη τους πρὸς τὴ γῆ καὶ πρὸς τὸν ἀνθρώπο τῆς γῆς ποὺ πρωτοαντίκρουσαν. Κι' ἡ χαρὰ μας δὲν θ' ἀναι μικρὴ ξέροντας πὼς γύρω ἀπ' αὐτὴ τὴ ζύμῃ ἀναπτύχθηκε σὲ πληρότητα καὶ ἀκαιραίωση τὸ ποιητικὸ εἶναι τους, ἓνα «μυστικὰ κατορθωμένο σοῦμα» καθὼς λέει ὁ Σικελιανός.

Μ' αὐτὲς τὶς σκέψεις, ἐπιχειροῦμε ἓνα πρόχειρο στὰ ἀλήθεια σταχυολόγημα, σκύβοντας μὲ πολλὴν ἀγάπη καὶ εὐγνωμοσύνη στὸ ἔργο τῶν ποιητῶν ποὺ ἀνάθρεψε ἡ Λευκάδα, ἀπ' τὸ Βαλαωρίτη ὡς τὰ σήμερα. Θὰ βαδίσουμε ἀνάμεσα σὲ ποικιλότητες ἐκφράσεις, θὰ ἀκούσωμε φωνὲς νοσταλγικὲς, γιομάτες μελαγχολία, βαρεῖες καὶ κάτωχρες ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ ἀνθρώπινου πόνου, φωνὲς ἡρωϊκὲς ἀπὸ κατὰκορφα, θὰ ξαφνιαστοῦμε ἀπ' τὰ δαιμόνια ἀστραποβολήματα, θὰ νοιώσουμε δέος ἀπ' τὸ σφύριγμα τοῦ γιαταγανιοῦ, θὰ ἀπολάβουμε τὴν εὐωδιὰ τοῦ Λευκαδίτικου ἀγριόχορτου, τὴν ἀπαλότατῃ γαλήνῃ τῶν γιαλῶν μας καὶ θὰ παρακολουθήσουμε ἐκθαμβι τὴν ἑξαλλῇ ἔνταση, ποὺ ξεκινάει γιὰ μιὰν ἀπόλυτῃ ἔνωση μὲ τὸ πάτριον χῶμα, θὰ δροσιστοῦμε στὸ βαθύσκωτο γέριον ἐλαιῶνα καὶ ἀνεβασμένοι πάνω ἀπ' τὴν ἀσημένια φυλλωσιά του, θὰ πάρουμε φτερὰ γιὰ μακρυνότερους τόπους, κυκλωμένοι ἀπὸ φιλοσοφικὲς θεωρήσεις, θὰ τραβήξουμε στὰ πανάρχαια βάρη καὶ θὰ σμύξουμε τὸ σήμερα μὲ τὸ πανάρχαιο σὲ μιὰ μεγαλειώδη ἑναρμόνιση. Θὰ ἀκούσωμε τέλος φωνὲς γνήσια καὶ ἀνθρώπινα ταπεινότερες, μὲ τὴν πλήθια καὶ ξέχειλῃ ἀγάπῃ γιὰ τὴν ὁμορφιὰ τοῦ Λευκαδίτικου τοπίου, θὰ μιλήσωμε μὲ τὸ ζευγολάτῃ καὶ τὸν ψαρῆ, θὰ ξεδιψάσωμε σὲ κρῦα νερὰ καὶ θὰ χαροῦμε σὲ φιλόξενα χωριάτικα σπίτια.

Ἀρχίζοντας ἀπ' τὸ Βαλαωρίτη, πρέπει νὰ ξεκινήσουμε ἀπὸ μιὰ γενικὴ διαπιστωση: πὼς σ' ὅλο τὸ ἔργο του εἶναι καταφανὲς ἡ Λευκαδίτικῃ παρουσία. Ὁ νησιώτικος μὰ καὶ στεριανὸς χαρακτήρας τοῦ τοπίου τῆς, ἡ λεπτὴ, ἀπαλὴ καὶ ἀπέριττῃ παρουσία συνδυάζεται καλὸτυχὰ μὲ τὴν ἀδρὴ, τὴν περήφανη καὶ ἄγρια πολλὰς φορὲς ἐκφραση. Εἶναι ἡ ἴδια κλιμάκωση, ἀπ' τὶς πιὸ τρυφερὲς λυρικὲς νότες ὡς τὴν πολεμόχαρῃ καὶ ἀμείλικτῃ κραυγῇ, ὅπως ξετυλίγεται στὴν ποίησιν τοῦ Βαλαωρίτη. Στὴ Λευκάδα ἡ φύση συγκέντρωσε, σ' ἓνα θαυμάσιο συνδυασμὸ, ὅλα τὰ συστατικὰ τῆς ὁμορφιᾶς, ποὺ κυριαρχοῦν στὴν Ἑλληνικὴ φύση. Καὶ στὸ Βαλαωρίτη συγχωνεύτηκαν ὅλα τὰ κύρια γνωρίσματα ποὺ ξεχωρίζουν σὲ ἡθικὴ, σὲ πνευματικὴ ποιότητα τὴν Ἑλληνικὴ κράση. Ἔτσι ξεκινώντας, καταλαβαίνουμε πολὺ καλά ποὺ θὰ ἔχει τὴν πηγαίαν τῆς παρόρμησης ἡ Βαλαωρίτικῃ ποίησις, μὲ τὴν πληθωρικὴ λατρεία τῆς σὲ κάθε τι τὸ γνήσιο Ἑλληνικὸ καὶ ἀνθρώπινον.

Στοὺς στίχους τοῦ Βαλαωρίτη, κρύβεται ἀτόφια ἡ Λευκάδα. Ψυχὴ καὶ φύση φανερώνονται χωρὶς καμμιὰ ἐπιτήδευση. Ὁ ἀπλὸς ξωμάχος μὲ τὴν ζεστὴν ἀνάσα του γιομίζει τὴν ἀτμόσφαιρα αἰσιοδοξία. Μιλάει μὲ τὸ δικό του τρόπο, μὲ τὸν τρόπο «τὸν αἰσταντικὸ τοῦ λαοῦ». Ἀκέραιοι οἱ γνώριμοι βράχοι μας περνᾶνε στοὺς στίχους του καὶ ὁσφραίνεσαι τὴ μοσχοβολιὰ τοῦ θυμαριοῦ καὶ τῆς ἀλιφασκιάς. Γνήσια ἑναρμόνιση ποὺ καταπλήσσει σὲ ζωντάνια καὶ παραστατικότητα. Ἔτσι, εἶναι μοναχὸ τοῦ φανεροῦ, πὼς σπάνια ἡ λαϊκὴ ψυχὴ μίλησε τόσο σοφά, ἐκφραστικά, ὅμοια καθάρια καὶ ἀπέριττῃ καὶ σπάνια ἡ φύση πέρασε ἀκομμάτιαστῃ, ἀτενίστηκε ὅμοια ἄγρια καὶ μοσχοβολημένη, σὲ στίχους.

Στὸ ξεριζωμένο δένδρον, ἡ κουρασμένη ἀπ' τὶς πικρὲς ἐνθύμισες ψυχὴ, ἡ

βαρειά κα πνιχτική ατμόσφαιρα τῆς φευγάτης νεότητας, ὁ ἄνθρωπος ποὺ κινδυνεύει νὰ ξεριζωθῇ ἀπ' τὰ βαρειά χτυπήματα τῆς μοίρας, συναπαντιέται μὲ τὴ φύση, στὴ πιὸ ἀγριά της ἐκδήλωση. Ὁ ποιητὴς θεμελιωμένος στὴ Μαδουρῇ, στὸν τόπο ποὺ ἡ φυσικὴ ὁμορφιὰ δὲ μίλησε ποτὲ τρυφερότερα, ποὺ ἡ φύση λικνίζεται ἀπαλότατα σὲ συνδυασμὸ πρωτόφαντο, ριζωμένος, σὰ νὰ λέμε, καὶ βυθισμένους σὲ λυρικοὺς καὶ ρομαντικοὺς κόσμους, ξεχωρίζει ἀντίκρουα τοῦ τὴν ὀλοφούσκωτη κατεβασιά τοῦ Δημοσαριοῦ, ποὺ μούγκριζε «σὰ νὰ ζητοῦσε ἀμάχη». Τέτοια ὁρμὴ σὲ Λευκαδίτικους χεῖμαρρους δὲν εἶναι φυσικὰ κάτι τὸ συνηθισμένο, εἶναι ὅμως κάτι ποὺ ἀνταποκρίνεται στὴ Λευκαδίτικη φύση τῇ βαρεῖᾳ ὀρεινῇ ὅσο καὶ εἰδυλλιακῇ. Ἡ ὁρμητικότητα κορυφώνεται καὶ τὸ ρυάκι «πέφτει κατακέφαλα» γιὰ νὰ ρουφήξῃ ἓνα κοντρί ποὺ τῶφραζε τὸ δρόμο. Ἐδῶ ὅμως ξυπνάει μέσα του ἓνας θρῦλος. Ὁ θρῦλος τοῦ λησιτῆ Ἀργύρη. Ἡ ρομαντικὴ του διάθεση ἐκδηλώνεται κι' ἐδῶ, μὰ παρουσιάζει ἐποῦτο τὸ χαρακτηριστικό: Πὼς προσπαθεῖ νὰ στηριχθῇ καὶ νὰ δημιουργήσῃ ατμόσφαιρα καθαρὰ Ἑλληνικὴ, ἀπαλλαγμένη ἀπ' τὸν Εὐρωπαϊκὸ ρομαντισμὸ, πῶφτανε στὸν τόπο μας καὶ βιάσταινε σ' ἓνα κλῖμα κακότεχνων ἀπομιμήσεων. Ἔτσι ὁ θρῦλος τοῦ Ἀργύρη δημιουργεῖ ἓνα κλῖμα Λευκαδίτικο, βαρὺ καταθλιπτικό, τραγικὸ θὰ λέγαμε, ὅπως μὲ τὸ θρῦλο τῆς Κυρᾶς Φροσύνης δημιουργεῖται μ' αὐτὴν ατμόσφαιρα Ἑλληνικὴ σ' ἓνα κράμα τραγικοῦ, ρομαντικοῦ καὶ πατριωτικοῦ στοιχείου.

Γνωρισμένος ὁ ποιητὴς μὲ τὸ περιβάλλον του, ἔχει τὴν ἄμεση αἴσθηση τῆς ζωῆς, σὲ τρόπο ποὺ τὸ κοίταγμά του δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὴν ρομαντικὴ τὴν ἀπ' ὑψηλοῦ ὄραση τῆς ποιητικῆς ἐνατένισης. Ζῇ κοντὰ στὸ Λευκαδίτη χωρικό, ζυμώνεται μὲ τοὺς καημούς του, ὁδεύει παράλληλα καὶ χαίρεται ὅμοια στὸ ξεκίνημα τῆς δουλειᾶς. Ἔτσι ἐκφράζεται ἐπιγραμματικὰ πολλὲς φορές, ἀδρὰ πηδηχτά. Κι' οἱ εἰκόνες του μὲ χοντρές πινελιές, μὲ ρυθμὸ γοργό, ἀναδίνουν τὴν πηγαία ἐκφραση τοῦ ἀπόλυτα φυσικοῦ. Νὰ ἓνα δείγμα ἀπ' τὸ «Σήμαντρο»:

*Ὁ ζευγολάτης σαλαγᾷ τὰ δυὸ καμάτερά του
μὲ τὴ δουκέντρα τὰ κεντὰ καὶ πάει σιτὴ χωραφιὰ του.
Λεύκη! φωνάζει, Μελισσέ! ἴ' ἀλέτρι φορτωμένος
καὶ τὸ γενί στὸν ὄμο του, λὲς κι' εἶν' εὐτυχισμένος.
Ἄλλος βοσκὸς χαρούμενος πετιέται σὰ ζαρκαδι
ρίχνει στὸ σκύλο τὸ ψωμί, ἀρμέγει τὸ κοπάδι,
γεμίζει καὶ τὸ κύπελλο, γάλα γλυκὸ χορταίνει.*

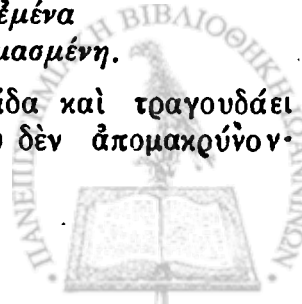
Φύση θρησκευτικὴ, ἀντικρύζει μὲ δέος κι' ἐμπιστοσύνη κατὰ τὸ βράχο τῆς Φανερωμένης. Συντριμμένος προσκυνητῆς, ἴδια ὅπως ἡ πονεμένη μάνα, κάνει τὴν εὐλαβικὴν του ἐπίκληση. Ἡ λαϊκὴ ψυχὴ μὲ τὰ ὀνειράτα τῆς σωτηρίας καὶ τὴν ἀπαντοχὴ τῆς λύτρωσης βρίσκει τὸν τραγουδιστὴ τῆς ὁμοια ἀπλὸ καὶ πιστό.

*Κυρὰ Φανερωμένη, παρηγοριά τοῦ κόσμου,
βόηθαμε τὴν πανόρφανη—Τ' ἅγιο σου χέρι δόσμου
γιὰ ν' ἀνεβῶ στὸ βράχο σου!*

Δὲν ξεμακραίνει ἀπ' τὴ Λευκαδίτικη διάλεκτο: Κι' ἔτσι, ὅπως κατεβαίνουν οἱ λέξεις, τὶς ἀφήνει νὰ μπαίνουν στοὺς στίχους του, πέτρες ἀλάξευτες, κυλᾶνε καὶ βρίσκουν τὴ θέση τους σ' ἓνα σύνολο ἀπλοϊκῆς σύνθεσης, ποὺ ὄχι σπάνια γίνεται ἐλαττωματικὴ.

*Ἡ δυστυχία μ' ἐμάρανε! Μὴν ἀρνηθῇς κι' ἐμένα
Δυνάμωσέ με τὴ φτωχῇ—Γιὰ δὲς με! Θερμασμένη.*

Κι' ἐκεῖ ποὺ φαίνεται πὼς ξεμακραίνει ἀπ' τὴ Λευκάδα καὶ τραγουδάει τοὺς ἥρωες τοῦ μεγάλου ἀγῶνα, ἡ ψυχὴ του καὶ ἡ σκέψη του δὲν ἀπομακρύνον-

ται από κοντά της. Στην υπερένταση του δραματικού στοιχείου, μέσ' από πραγματική κόλαση, ξεπροβάλλει ή καθίδρη γαλήνη που φέρνει όλη τή χάρη τής άγωγιστικής του ψυχής. Καί σέ τούτη τήν ώρα, ό ποιητής τοις μοσκοβολισμένους θάμνους τής πατρίδας του αναθυμᾶται: "Ηρεμος, στοχαστικός προσκυνητής, διαλέγει άγνά λουλούδια καί πλέκει στεφάνια για νά στολίση τοις ήρωες του μέσα στή μεγαλειώδη ανάτασή τους:

*Πλένον' τὰ φύλλα στή δροσιᾷ χαρούμενα τὰ ρείκη
καί σ' ἄλαφρό τὸ φύσημα τοῦ ἀγέρα πού διαβαίνει
σαναπαντοῦσε φιλικῶς μέ τὸν ἀνασαομό της
τὸ θροῦμπι, τὴν ἀλιφασκιά, τὸ σφαλαχτὸ ἢ μυρτούλα.*

Μά ἐκεῖ πού καθαρώτερα καί πλατύτερα φαίνεται τὸ Λευκαδίτικο στοιχεῖο εἶναι στὸ «Φωτεινόν». Καί δέν εἶναι καθόλου τυχαῖο τὸ γεγονός, πῶς διάλεξε τὸ Λευκαδίτη ζευγολάτη νά τὸν κάμῃ σύμβολο καθολικώτερων ἐννοιῶν, καθῶς ἡ ἔμπνευσή του ἔμπαινε στὸ φυσικό της ξετίλυγμα. 'Ο ἥρωάς του γίνεται ἡ ἔκφραση τής ἀγάπης πρὸς τὴν ἐλευθερία πούναι ἡ ἴδια σ' ὅποιοδῆποτε χρόνο καί σ' ὅποιο δῆποτε τόπο. Κι' ὁ φωτεινός δέν εἶναι ὁ Λευκαδίτης δυναστευόμενος, ἀλλὰ ὁ Ἑλληνας, ὁ ἄνθρωπος.

Μᾶς φέρνει πίσω πρὸς τὸ μεσαίωνα σιὰ 1357, στήν ἐπανάσταση πού ἀναψαν οἱ Λευκαδίτες για νά τινάξουν ἀπὸ πάνω τους τὸ ζυγὸ τῶν Φράγκων. 'Ο κατακτητὴς τώρα δέν εἶναι ὁ Τοῦρκος, καθῶς τὸν συναντήσαμε στίς ἄλλες μεγάλες συνθέσεις τοῦ ποιητῆ. Εἶναι ὁ Φράγκος—ὅμως καμιά διαφορά. Εἶναι ὁ ἴδιος ὁ «ξενισμός» πού ποτὲ δέν ἀφήνει ἡσυχία τὸν ποιητῆ. 'Η πατριωτικὴ καί ποιητικὴ του ὅραση σημαδεύουν ἀναπλαστικά τίς φάσεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ πού ὁδοιπορεῖ ἐπώδυνα, κατατρεγμένες εἴτε ἀπ' τὸν Τοῦρκο εἴτε ἀπ' τὸ Φράγκο.

'Η παρουσία τοῦ ἥρωα εἶναι παρουσία ἐφιαλτικὴ για τὸ δυνάστη καί σύγχρονα τὸ καμάρι τοῦ σκλαβωμένου Λευκαδίτη.

*Γέροντα τὸν ἐλάτρευε πάντα κρυφὰ ἡ Λευκάδα
τὸν εἶχε πολεμάρχο της, χωρὶς νά πάρῃ ἀχνάδα
ξένος κανεῖς τοῦ μουσικοῦ.*

Παντοῦ, καί στίς μεγάλες ὥρες τής σύγκρουσης καί στίς στιγμὲς τοῦ στοχοσμοῦ καί τής περιγραφῆς, εἴμαστε στὸ ἴδιο κλίμα. Μιλάει μὲ πολλὴν αἰσταντικότητα καί ἀγάπη. Συχνὰ κινδυνεύει νά πέσει στήν ἀπογοήτεψη καί ἡ ἀγανάκτηση γίνεται στοιχεῖο κυριαρχικό. 'Η Φωλιά τοῦ Φωτεινοῦ εἶναι τὸ γνωστό μας ἀπλὸ χωριάτικο σπίτι, στὸν ἐγκρεμὸ τοῦ Κόντρου καί πού τόσο παραστατικά χωρὶς στολίδια καί διακοσμήσεις μᾶς τὸ ζωγραφίζει.

*Φωλιάζουν οἱ σταυραετοὶ στοῦ βράχου τὰ στεφάνια
ἐφώλιασε κι' ὁ Φωτεινὸς στὸν ἐγκρεμὸ τοῦ Κόντρου.
Τέσσαροι τοῖχοι κάτασπροι, ὁ κάτοικας, τ' ἀχοῦρι,
ἡ μάντρα για τὰ πρόβατα, μιὰ δεκαριά κουδέρτια,
πλατὺς καθάριος δβωρὸς ζωσμένος διπλολίθι
ὅπου ἐπρασίνιζε πυκνὸς ὁ νύλακας, τὸ μύρτο
τ' ἀγιόκλημα, ἡ μελετινή, κι' ὅπου ἀπλωνε ἕνας φράξος
τὰ δροσερὰ κλωνάρια του σφιχτὰ περιπλεγμένα
μ' ἕνα φτακοῖλι καρπερὸ καί μ' ἕνα Βοῖδομάτη,
εἰν' τὸ βασίλειο τοῦ φτωχοῦ.*

Μᾶς καταπλήσσει συχνὰ μέσα σ' ὅλη τὴν σύνθεση ἡ γνώση τῶν τοποθεσιῶν ἀπ' τὴν μιὰν ἄκρη τοῦ Νησιοῦ καί ὡς τὴν ἄλλη.

*..... καὶ ἐστύλωνε τὸ μάτι
μ' ἀνέκφραστη κρυφὴ χαρὰ στοῦ Καλαβροῦ τὰ Πλάγια*

στη λαγκαδιά της Μελίσσας, σταῖς Σπαθαριαῖς στὸν Κάπρο.

Ἀκόμα μὲ τὴν πλούσια παράθεση τῶν ὀνομασιῶν τῶν κάθε λογῆς ἀντικειμένων ποῦχαν στὴν καθημερινή τους χρῆση οἱ χωρικοὶ τῆς Λευκάδας, μᾶς διαγράφει παραστατικώτατα κι' ὀλοζώντανα, σ' ἓνα πλαῖσιο θαυμαστὰ ἁπλό, τὴν ἴδια τους τὴ ζωή.

ἀρήλογος, πινακωτὴ καὶ πλάστης καὶ δρυμόνι,
ἢ ἀνέμη μὲ τὰ γνέματα, τὸ τυλιγάδι, ἢ δροῦγα,
ὁ οἶκος μὲ τὰ μάλλινα, τὰ παρδαλὰ διπλάρια
καὶ μιὰ κρεμάθρα μὲ πιτιαῖς σιμὰ στὸν καπνοδόχο
κι' ὁ λυχνοστάτης στὴ γωνιά κι' ἓνας ἄλατολόγος
καὶ τοῦ φτωχοῦ τὸ χάλκωμα καὶ λιναροσκουλίδες...

Μᾶς πλημμυρίζει μὲ τὴν λυτρωτικὴ χαρὰ τοῦ μόχθου καὶ μὲ τὴν αἰσιοδοξία ποῦ φυτρώνει πάντα στὰ χεῖλη τοῦ περήφανου ἀνθρώπου, ποῦ ζεῖ μὲ τὴν ἔγνοια τῆς δουλειᾶς ἀγκαλιαστὸς μὲ τὴ φύση καὶ τὰ νερὰ της, μὲ τὰ στοιχεῖα μὲ τ' ἀγιασμένο της χῶμα.

Ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος αὐτῆς τῆς αἰσιοδοξίας εἶναι ἡ κόρη τοῦ Φωτεινοῦ ἢ Θωδούλα.

Μὲ τὸ τραγούδι κάθεται στὸν ἀργαλειὸ κι' ὑφαίνει,
μὲ τὸ τραγούδι διάζεται, μὲ τὸ τραγούδι φέρνει
τὴ στάμνα στὸ κεφάλι της μὲ τοῦ Φρυᾶ τὸ κρῦο,
τὸ κρῦο ταῦρετο νερό.....

Εἶναι ὁ Ἄγγελος τῆς χαρᾶς. Ὅπου σταθῇ, στὸ θέρο ἢ στὸ κοπάδι στὸ θέρισμα ἢ στὸ στερολόγημα, ἢ 17χρονη κοπέλλα ἀποδιώχνει τὰ συννεφιάσματα τῆς καρδιάς.

Πολλὲς φορὲς, χωρὶς νὰ τὸ ἐπιδιώκει, ἓνα κι' αὐτὸς μὲ τοὺς ἥρωες του, φτάνει σὲ τέτοια λιτότητα ἔκφρασης, ποῦ μόνο στὰ δημοτικὰ τραγούδια τὴ συναντοῦμε. Ἔτσι, σ' ἓνα στίχο μέσα, μᾶς ζωντανεύει τὸ ἀπίθανο λιτὸ χωριάτικον δεῖπνο.

Κατέβασε τὰ λάχανα, Θωδούλα, μὴ μοριάσουν
καὶ φέρε λίγο ἀνάλατο

Παράλληλα μὲ τὶς ἄλλες του ἀρετές, ὁ ζευγολάτης Φωτεινός, μᾶς παρουσιάζεται σὰν τὸν καλὸ οἰκογενειάρχην μὲ πλατειὰ σκέψη καὶ μὲ μεγάλη καρδιά. Τρυφερὸς καὶ λεπτὸς δίνει στὸ παιδί του τὴ θέση ποῦ δίνει στὸν ἥλιο ποῦ ζεσταίνει τὴν ψυχὴ του, στὸ δροσᾶτο ἀγέρι, στὸ χελιδόνι τὸ ἄκακο ποῦ σιτῇ ἀπανωθὲ του τὴ φωλὴ καὶ γλυκαίνει μὲ τὸ κελάδημα τὴ ζωὴ του.

Ὁχι ἀξετίμωτο παιδί.....

Μὴν κλαῖς, συμπάθησέ με

Καὶ ἡ φροντίδα του δὲν εἶναι ἡ ἐγωϊστικὴ φροντίδα τοῦ προνομιούχου καὶ δυνατοῦ Γέρο - Κλέφτη, τοῦ ἄξεστου προστάτη, ποῦ ἡ θέλησή του εἶναι νόμος μέσα στὴν οἰκογένεια. Μὲ θαυμαστὴ κατανόηση ἀναγνωρίζει τὴ θέση τῆς Θωδούλας στὸν ἀγῶνα ποῦ κάνει αὐτὸς μὲ τοὺς συμπατριῶτες του.

Ἐβύζαξες ἀπὸ μικρὴ παρόμοιες Ἱστορίες
δέν θ' σ' ἀφήσω ξήσκεπη.... Θωδούλα ποῖόνε θέλεις;

—Τὸ Λάμπρο, ναι πατέρα μου.....

—Ὅσ' εἶν' τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ κι' ὁ ἄμμος τοῦ πελάγου
τόσες εὐχὲς παιδάκι μου καὶ τόσες εὐλογίες
νᾶχεται τοῦ πατέρα σας.

Θὰ μπορούσαμε νὰ συνεχίσουμε ἀκούοντας τὴ φωνή τῆς Λευκάδας στὸ «Φωτεινό». Ὅμως τὰ σημεῖα εἶναι ἄμετρα. Ὅλο τὸ ποίημα εἶναι πλημμυρισμένο ἀπ'

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΩΝ ΜΠΙΖΑΝΟΜΑΧΩΝ

Στὴν ἐφημερίδα «ΕΘΝΟΣ» (φύλλο 29ης Ἀπριλίου τρ. ἔτους), ἀναδημοσιεύθηκε, πλασιωμέ νο κι' ἀπὸ σχετικὸ σχόλιο τοῦ κ. Ἀχ. Μαμάκη ἡ κριτικὴ στὴν «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» (τεῦχος Μαρτίου) γιὰ τὸ βραβευθὲν ἔργο τοῦ κ. Λαμέρα στὸν πανελλήνιον διαγωνισμό γιὰ τὸ Μνημεῖο Μπιζανομάχων. Φαίνεται, ὅμως, πῶς αὐτὸ κατεβούθησε κάποιους ἀρκετὰ ὑπολογισμούς στὴν ἐν λόγῳ ἐφημερίδα καί, στὴν ἴδιαν αὐτὴ μέρα... ξαναεκδόθηκε χωρὶς τὸ... ἐνοχλητικὸ δημοσίευμα. Ὡστόσο, ἡ πρώτη μορφή τῆς ἐκδόσεως κυκλοφόρησε σὲ ἀρκετὰ ἀντίτυπα καί, ἔτσι, ἂν ὁ σκοπὸς τῆς ἐπανεκδόσεως εἶταν ν' ἀποφευχθῇ ὁ θόρυβος, ὅχι μονάχα ἡ προσπάθεια ἀπέτυχε, ἀλλὰ καί δημιούργησε κι' ἕναν ἄλλον—εὐγλωττο αὐτὴ τὴ φορά—θόρυβο γύρω ἀπ' τὴν ὑπόθεση τοῦ Μνημείου. Μ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἀνακολουθία καί τὴν προσπάθεια φυγῆς ἀπ' τὸ προσκήνιο τῆς δημοσίας συζητήσεως ἀσχολήθηκε ἡ ἐφημερίδα τῶν Ἰωαννίνων «Ἡπειρωτικὸς Ἀγών».—ὅπου δημοσιεύθηκαν πρὶν κι' ἄλλα δυὸ σχετικὰ σημειώματα γιὰ τὸ ἔργο τοῦ κ. Λαμέρα—ἡ ὁποία, ἐκτός ἀπ' τὸ εἰδησιογραφικὸ ρεπορτάζ σχετικὰ μὲ τὴν ὑπόθεσιν αὐτή, ἔθεσε πολὺ ὀρθὰ καί ὠριμὰ ἐρωτήματα ποὺ ἀνακύπτουν εὐχερῶς ἀπ' ὅλην τὴν ἱστορίαν τούτη. Στὸ μεταξύ, ὅμως, δὲν ἀπάντησε οὔτε τὸ «ΕΘΝΟΣ», οὔτε καί κανεὶς ἄλλος (τοβλάχιστο ἀπ' αὐτοὺς ποὺ τόσο ἐνδιαφέρθηκαν γιὰ τὴν... ἐγχειρίσιν τῆς ἐν λόγῳ ἐφημερίδος). Κι' ἔτσι, τὴν ᾠον, ἀπομένει ὁλοτέλεια ἀκάλυπτο ἕνα θέμα ποὺ δὲν εἶναι ἀσφαλῶς ἰδιωτικὴ ὑπόθεσιν Κι' ἡ Ἐπαρχία, ξεκινώντας ἀπ' τὰ συμβαίνοντα καμμιά φορά—μονάχα;—στὴν Ἀθήνα, ἀρχίζει νὰ μὴν στέκεται ἀσφαλῶς στὰ καλὰ σημεία ποὺ ἔχει ἡ ἀνέγερσιν τοῦ Ἑρώου Μπιζανομάχων. Μάλιστα, τὸ ζήτημα, μεταφερθὲν καί στυὺς κύκλους τῶν καλλιτεχνῶν καί τῶν διανοουμένων, ἤδη πῆρε τὴν μορφή ἑνὸς ἐρωτήματος ποὺ, ἂν θέλουμε νὰ εἶμαστε σοβαροὶ καί εὐθικοί, δὲν πρέπει νὰ μείνῃ ἀκόμα γιὰ πολὺ ἀναπάντητο. Πρὸ παντός γιὰ τὸ «ΕΘΝΟΣ», ποὺ εἶναι μίᾳ ἀπ' τίς πιὸ ἀξιόλογες ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν, ἡ ἔλλειψιν μιᾶς σοβαρῆς ὅσο καί πειστικῆς ἀπαντήσεως εἶναι κάτι ποὺ δὲν συγχωρεῖται καθόλου εὐκολὰ στὴν Κοινὴ Γνώμη καί, ἰδιαίτερα, στὴν Ἡπειρωτικὴ.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΝ ΑΡΧΕΙΟΝ

Εἶναι τώρα περισσότερο, νομίζουμε, ἀπὸ δέκα χρόνια, ποὺ, χίρη στὴν ἀβελτηρία τῶν τότε δδίων, χάσαμε τὸ Ἀρχεῖο τῆς πόλης, καί ἡ μ' αὐτὸ, καί, ποῖος ξέρει πόσα σημαντικὰ ἔγραφα ἢ ἐντυπα, τὰ ὁποῖα, οἴγουρα, ἢ θὰ ἔχουν τὸ δρόμο τῆς ἀρχαιοκαπηλίας, ἢ θὰ ἔχουν προδοτήσιν. ποῖος ξέρει πόσα μπαλίκα, μπουνιες ἢ... ἀλλὰ θοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόμαί μου! Ὁ τότε γενικὸς Διευθυντὴς τῶν Ἀρχῶν τοῦ Κράτους, τώρα Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Τωμαδάκης, δείχνοντας ἰσχυρὸν γιὰ τὴν Ἡπειρὸν καί τὰ Γιάννινα ἐνδιαφέρον, εἶχε ἐτοιμάσει κηλὸς τὸ σχετικὸ Νομοσχέδιο, καί δὲ ζητοῦσε ἀπὸ τὴν τότε Δημοτικὴν ἐκκλῆση, παρὰ μόνον—γιὰ ἀρχὴν—ἕνα στοιχειώδη ὁ, ὅπου θὰ μπορούσε νὰ τοποθετηθῇ ἕνα γρα-

φεῖο καί μερικὲς ἀρχαιοθήκες.

Ἀλλὰ δὲ σταθῆκε τότε τρόπος, οἱ ἀρμόδιοι, νὰ θελήσουν νὰ παραχωρήσουν τὸ στοιχειώδη ἀδ-τὸ χωρὸ, οὔτε νὰ σπεύσουν νὰ κάνουν δεκτὴν προ-σφορὰ τότε, δωρεὰν πρὸς τὸ Ἀρχεῖο ὑπηρεσιῶν, ποὺ ἦταν προϊόν ἀγάπης καί πρὸς τὴν πόλιν αὐ-τὴ ἐνδιαφέροντος.

Τώρα, ἀλλάζουν οἱ τοποθετήσεις: Ἐμεῖς, πρέπει τώρα νὰ παρακαλέσουμε καί ἡ κρατικὴ ἀρχή, νὰ θελήσῃ νὰ δώσῃ. Παρ' ὅλα ὅμως αὐτὰ πρέπει νὰ δράσουμε. Τὸ θέμα Βιβλιοθήκη, διαδίδει—ὁσοδήποτε ἀργὰ κι' ἂν προχωρεῖ—πρὸς τὴ λύσιν του. Καί παράλληλα, πρέπει ν' ἀρχίσουν καί τὰ κατάλληλα διαβήματα, καί γιὰ τὸ Ἀρχεῖο τῆς πόλης καί τῆς Ἡπείρου.

Δ. Σ.

ἰς ἴδιες φωνές. Φωνές ὅμως ποὺ δὲν ξεμακραίνουν ἀπ' τὰ πράγματα καί τίς κα-ρυστάσεις ὅπως τίς ἀντιλαμβάνεται ἀπλὰ καί καθαρὰ ὁ ἄνθρωπος τούτης τῆς γῆς. Καί ὁ ποιητὴς ἐξαντλεῖται ἐδῶ. Πρέπει νὰ περάσωμε στὸ Σικελιανὸ γιὰ νὰ δοῦμε μιὰ διαφορετικὴ τιτανικὴ μετουσίωση τῆς γῆς τῆς Λευκαδίτικης καί νὰ χαροῦμε τὴν ἀπόλυτη συνταύτιση τοῦ ποιητῆ μὲ τὴν «ἀνασαιμιὰ της».

(Ἡ συνέχεια καί τὸ τέλος στὸ ἐπόμενο τεῦχος)

ΜΙΑ ΑΕΙΟΤΟΝΙΣΤΗ ΔΩΡΕΑ

‘Ο Πυρσογιαννίτης—αιώνιος κι’ αὐτός ‘Ηπειρώτης—κ. Χρήστος Πάτσας, ἔθεσε στή διάθεση τοῦ Μητροπολίτη μας, ἕνα ἑκατομύριο δραχμές, γιὰ νὰ ἀνεγερθῇ στὰ Γιάννινα, ὑπέρλαμπρος Ναός τοῦ Νεομάρτυρα ‘Αγίου Γεωργίου ‘Ιωαννίνων. ‘Ο κ. Πάτσας, ξεκινώντας γιὰ τὸ ταξίδι τῆς ἀποδημίας, εἶχε κάμη τάμα νὰ χτίσῃ ἕνα Ναό, ἂν ἡ Θεία Πρόνοια τὸν βοηθοῦσε νὰ προκόψῃ στὴν ξένη, σὲ βαθμὸ πού νὰ μπορέσῃ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ τάμα του. Καὶ πρόκλεψε καὶ πραγματοποιεῖ τώρα τὸ τάμα του. Εἶναι ἄξιος κάθε ἐπαινοῦ καὶ κάθε τιμῆς· συνεχίζει κι’ αὐτὸς τὴν παράδοση τῶν μεγάλων δωρητῶν κι’ εὐεργετῶν τῆς ‘Ηπείρου.

Δὲν ξέχουμε πού τελικά, καὶ μὲ πόση ἄλλη, ἐρρανική ἢ ἀλλοιωτική, συμπληρωματικὴ τοῦ διατεθέντος ποσοῦ ἐνίσχυση, θὰ ἀνεγερθῇ τὸ περικαλλές αὐτὸ κτίριο. ‘Ισως ἡ Πλατεία Πάργης, νὰ μὴν εἶναι ὁ πλεόν κατάλληλος γι’ αὐτὸ γῶρος.

Πάντως, τὰ ἀνάγλυφα γιὰ τὰ ὁποῖα μιλήσαμε σὲ προηγούμενο σημεῖωμά μας—Σκυλόσοφος, Κοσμάς, Νεομάρτυρας—ἂν δὲν ὑψωθοῦν στὴν περιοχὴ τοῦ Μητροπολιτικοῦ μεγάρου, θὰ μπορούσαν νὰ ἀνεγερθοῦν στὴν περιοχὴ τοῦ καινούργιου Ναοῦ τῆς πόλης.

‘Ο Νεομάρτυρας, καὶ οἱ Πρόδρομοι: προσωπικότητες ἐθνικοθηρακευτικές, πού καλύπτουν κυρίαρχα τρεῖς αἰῶνες: 17ο, 18ο, 19ο.

Δ. Σ.

*

Η ΕΛΛΕΙΨΙ ΧΟΡΩΔΙΑΣ

—Καθὼς πληροφοροῦμαστε, οἱ πόλεις πού διαθέτουν χορωδίες ἔχουν ἀρχίσει νὰ προετοιμάζονται γιὰ τὸν Πανελλήνιο διαγωνισμό χορωδιῶν, πού προκήρυξε τὸ Καλλιτεχνικὸν Γραφεῖον ‘Αθηνῶν. ‘Η ώραία αὐτὴ μουσικὴ ἐμφάνιση τῆς ‘Επαρχίας θὰ γίνῃ στὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον, ὑπὸ τὸ σεληνόφωρ, καὶ θὰ εὐαρεσθῇ ἀπὸ εἰδικὴ ‘Ελλανόδικη ‘Επιτροπὴ. Στὸ διαγωνισμό αὐτὸ θὰ λάβουν μέρος, κατόπιν εἰδικῆς προκρίσεως, ἀνδρὶ κῆς, γοναίκες καὶ μικτὲς χορωδίες μὲ δύναμη πᾶνω ἀπὸ 30 ἑκτελεστές ἢ κάθε μία. ‘Απ’ τὴν καλλιτεχνικὴν αὐτὴν ἀμύλλα τὰ Γιάννινα δυστυχῶς θ’ ἀπουσιάζουν, ἐνῶ θὰ ἐμφανισθοῦν πόλεις πῶς μικρὲς, οἱ ὁποῖες ὄχι μονάχα δὲν ἔχουν τὴν αἵγλη καὶ τὴν παράδοση τῆς ἡπειρωτικῆς πρωτεύουσας, ἀλλὰ οὔτε καὶ τίς προϋποθέσεις πού διαθέτουν τὰ Γιάννινα γιὰ μιὰ—τοῦλάχιστο—χορωδία ἀξιώσεων. Κι’ ἀσφαλῶς αὐτὸ εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα πού δὲν τιμοῦν καθόλου τὴν πόλιν μας καὶ, τὸ σοβαρώτερο, ἀφήνουν ἀκάλυπτο ἕνα τόσο ζωτικὸ χῶρο τῆς πνευματικῆς ‘Ελληνικῆς ‘Επαρχίας. Γιατί, δυστυχῶς, ἐδῶ δὲν θὰ χρειασθοῦν οἱ περγαμνῆς ἐνὸς λαμπροῦ παρελθόντος—πού κι’ αὐτό, ἀντὶ νὰ μᾶς ἀπαλλάσσει, μᾶς δαρύνει μὲ τὴν ὑποχρέωση τοῦ προβαδίσματος—γιὰ νὰ δικαιολογηθοῦμε. Τὰ Γιάννινα ἔχουν—εἰδικώτερα σήμερα—καὶ κατάλληλους (μοναδικούς μᾶλλον) μουσικοὺς, εἰδικούς γιὰ χορωδίες, καὶ ἕναν

ἀξιόλογον ὄργανισμό (Φιλαρμονικὴ τοῦ Δήμου) πού θὰ μπορούσαν νὰ ὀργανώσουν μιὰ χορωδία ἴσως πανελληνίου φήμης. Δυστυχῶς, ὅμως, δὲν τὴν ἔχουν αὐτὴν τὴν χορωδία. Μιὰ φιλότιμη προσπάθεια, πού εἶχε ἀναληφθῇ μ’ ἕνα πράγματι καλλιτεχνικὸ πάθος γιὰ τὴ συγκρότηση ἐνὸς δασικοῦ πυρήνος χορωδίας τῆς πόλεως μέσα στοὺς κόλπους τῆς Φιλαρμονικῆς, πρὶν ξανοιχθῇ καλὰ—καλὰ, ναυάγισε κιόλα. Στὸ σημεῖωμα τοῦτο, δὲν θ’ ἀναπτυχθοῦμε παραπέρα, γιὰ νὰ βροῦμε τὰ αἷτια καὶ τοὺς ὑπευθύνους. Στεκόμαστε στὴ διαπίστωση μιᾶς ὄντως θλιθερῆς πραγματικότητος. Καί, ἀπὸ τῆς θέσης αὐτῆς, ἐπισημαίνουμε τὸ μεγάλο καὶ κρίσιμο τοῦτο κενό.

Δ. Κ.

*

Ο ‘ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ

Στις 21 λήγοντος, ἡ ἑφημερίς «‘Ηπειρωτικὸς ‘Αγὼν» συμπλήρωσε 32 χρόνια ζωῆς. Στὸ μεταξὺ στὰ Γιάννινα καὶ στὴν ‘Ηπειρο διεδραματίσθηκα τὰ πῶς συνταρακτικὰ γεγονότα κι’ ἔγινε ἡ μετὰ βαση τῆς πόλεως στὸ ρυθμὸ μιᾶς νέας ζωῆς. Σ’ ὁλόκληρὴν τὴν κρίσιμη αὐτὴν περίοδο, ὁ «‘Ηπειρωτικὸς ‘Αγὼν», ἔχοντας πλήρη συνείδηση τῆς δημοσιογραφικῆς εὐθύνης, ἀγωνίσθηκε μὲ συνέπειαν καὶ πολιτισμένον τόνο, στὴν πρώτη γραμμὴ μιᾶς ἀνελέπτῃς πάλης γιὰ τὴν ἐξύψωση καὶ γιὰ τὴν προάσπιση τῆς ‘Ηπείρου. Καὶ δυνήθηκε, μεσ’ αὐτὴν αὐτὴν τὴν ἐπαναστατικὴν θύελλα ὄχι μονάχα νὰ ἐπιζήσῃ—κι’ αὐτὸ θὰ εἶταν ἕνας ἄθλος—ἀλλὰ καὶ ν’ ἀνταποκριθῇ ἀκόμα στίς ἀπόμενες ἀξιώσεις τῶν ἡμερῶν μας. ‘Ετσι, ἡ ἑφημερίς δημοῦργησεν ἕνα σημαντικό κεφάλαιο ἀγώνων ὑπὸ τῶν τοπικῶν συμφερόντων, ἐνῶ παράλληλα, ποθᾶλλοντας καὶ τίς πνευματικὰς καὶ πολιτιστικὰς δυνάμεις τῆς πόλεως, συνέβαλε πάντοτε—καὶ συμβάλει—πᾶρα πολὺ καὶ στὴν ἡθικὴ ἐξύψωση τῆς ‘Ηπείρου.

‘Η «‘Ηπειρωτικὴ ‘Εστία», ἡ ὁποία ἔχει γνῶσις πόσο δύσκολος εἶναι ὁ ἀγὼνας τῆς δημοσιογραφίας στὴν ‘Ελληνικὴ ‘Επαρχία, συγχαίρει τὴν «‘Η. Α.» καθὼς καὶ τὸ κοινὸ τῶν ‘Ιωαννίνων πού τὸν στηρίζει καὶ εὐχεται μακρὰ περίοδο ζωῆς γιὰ τὸ καλὸ τῆς ‘Ηπείρου.

*

ΟΙ ΞΕΝΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΠΑΡΧΙΑ

Νὰ τί γι’ αὐτὴν, σὲ συνεργάτη μας, γράφει ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γαλλικοῦ ‘Ινστιτούτου ‘Αθηνῶν.

«Συγχαίρω τὸν ἑαυτὸν μου γιὰ τὸ γεγονός, ὅτι, μὲ τὴν ἀπὸ τὸ ‘Ινστιτούτο ἐκδοσὴ τοῦ Βιβλιογραφικοῦ τοῦ Δελτίου, ἐκτός ἀπὸ τίς σημαντικὰς ὑπηρεσίας πού παρέχονται μέσα στὰ πλαίσια τῆς πνευματικῆς συνεργασίας, δίνεται σὺν ὁφαινόμενο καὶ ἡ εὐκαιρία νὰ γνωρίζῃ καλλιτέχνες, ἐργασίες, πού ἀπὸ τὸ ὅτι ἐμφανίζονται μακρὰ

από την 'Αθήνα, δὲν εἶναι, γι' αὐτό, λιγώτερο ἀ-
ξιοεκτίμητες».

ΟΚΤΑΒ ΜΕΡΑΙΕ

(Ἀπόδ. ἀπὸ τὰ Γαλλικά)

*

ΑΠΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΠΟΘΟΙ

Στὴν αἴθουσα τῆς Ἀμερικανικῆς Ἰπηρεσίας Πληροφοριῶν, στὴν Ἀθήνα, τὸ Σμιθζόνειο Ἰδρυ-
μα ὁργάνωσε μιὰν ὁμαδικὴν ἐκθεσὴν ζωγραφικῆς,
μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ προωθήσῃ τὴν ἐκθεσὴν αὐτὴν
στὶς κυριώτερες πόλεις τῆς Ἀμερικῆς, ὡς ἀντι-
προσωπευτικὴ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης. Ἐπειδὴ τώ-
ρα στὴν ἐν λόγῳ ὁμαδικὴν ἐκθεσὴν παρουσιάζεται
μόνον ἡ νέα ἢ μᾶλλον μόνον ἡ ἀφηρημένη τεχνο-
τροπία, ἔχουμε ὡς συνακόλουθο ὅτι οἱ μεγάλοι
μας φίλοι θὰ πιστέψουν εἰλικρινῶς, ὅτι ἡ νίκη
τῶν ἀφηρημένων ἐπὶ τῶν παραστασιακῶν εἶναι
πιὰ ὁριστικὴ στὸν τόπο μας, ὅτι δηλαδὴ, ἐδῶ σὲ
μᾶς, συμβαίνει ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο ἀπὸ ὅ,τι συμ-
βαίνει ἄλλοῦ. Χαράς εὐαγγέλια, λοιπόν. Πῶς θὰ
μποροῦσαμε καλύτερά ν' ἀποδείξουμε ὅτι ἀντή-
κουμὲ στὴν πολιτιστικὴ πρωτοπορεία καὶ ὅτι, ἐδῶ
στὸν τόπο μας, τὸ ἀντικείμενο—Μαμωνᾶς ἔχει
πιὰ ὁριστικὰ παταχθῇ; Εἴμαστε βέβαιοι πῶς καλ-
λίτεχνικά καὶ μόνον κίνητρα μετέβαλαν τὴν
αἴθουσα τῆς ἐκθέσεως σὲ ἐντευκτήριον τόπων,—
διὰ τοὺς ἀμύητους ἐννοεῖται,—αἰσθητικῶν γρίφων,
ἂν καί, μὲ λίγη κακὴ θέλησιν, θὰ μπορούσε κα-
νεῖς νὰ νομίσῃ ὅτι ἡ τόσο μεγάλη προθυμία ἔχει
ἀνισχυθῇ ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ μεγάλη ἀμερι-
κανικὴ Δημοκρατία εἶναι ἡ μεγαλύτερη σήμερα
ἀγορὰ ἀφηρημένων πινάκων τοῦ κόσμου. Ἡ μάλ-
λι μοναδικὴ ἀγορά. Δὲν ἔχουμε ἀσφαλῶς τίποτε
ναντίον τῆς ἀφηρημένης τέχνης, τὴν θεωροῦμε
ἐξοναντίον ὡς νομιμώτατη ἐκδήλωση καλλιτεχνι-
κῆς ἀνησυχίας, πολλὴ φυσικῆς τὴν ἐποχὴ μας. Πι-
τεῖνουμε ὅτι ἡ ἀναζήτησιν, ἡ ἔρευνα, ἡ ἐπανα-
τατικὴ ὁρμή, δὲν βλάπτουν ποτὲ καὶ ὅτι, στὴν
ἐποχὴ μας, εἶναι μᾶλλον βιολογικὴ ἀνάγκη. Πι-
τεῖνουμε ἐπίσης ὅτι ἡ νέα ζωγραφικὴ, ἀρχίζον-
τας ἀπὸ τὸν Μανὲ καὶ φθάνοντας στὶς ρηξικέλευ-
τες ἐμπνεύσεις τῆς ἐποχῆς μας, ἀνοίξε στὴν τέχ-
νιν ἀγνώστες περιοχάς, τίς δίδει νέες ἀπό-
ψεις τῆς ζωῆς τῆς φύσεως καὶ τίς ἀνθρώπινης ψυ-
χῆς, τὴν ἐπλούτισε, τὴν ἐθρέψε μὲ νέους χυμούς,
ἂν ἐνίσχυσε μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευνα καὶ τὴν
ἐλέτη τῶν νέων ψυχολογικῶν θεωριῶν. Πιστεύ-
ουμε ὁμῶς ἐπίσης, ὅτι εἰδικὰ γιὰ τὴν ἀφηρημένην
ἐκθεσὴν, πού ἀποτελεῖ καθαυτὴ ἐπαναστατικὴν πρά-
ξιν, ἀφοῦ ἐπιχειρεῖ νὰ σπᾷσιν προαιώνιες συνή-
θειες τοῦ μυαλοῦ καὶ τοῦ ματιοῦ μας, ἡ προπαι-
σκευτικὴ ἀγνοη, πού προσπάθησαν νὰ μᾶς ἐπιβάλ-
ουν οἱ θεωρητικοί της, ἔχει ἀποτύχῃ ὡς τώρα
κτρώτατα, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ εἶναι πλήρης ἀ-
μαρτία ἡ διάστασις μεταξὺ ἔργου καὶ θεατοῦ. Μὲ
ἄλλα λόγια, τὸ κοινὸ, τὸ πολὺ καὶ τὸ λίγος, ἀντι-
τίθεται μιὰ ἐκθεσὴν μοντέρνας τέχνης σὰν ἓνα συ-
νθύλευμα ἐρωτηματικῶν χωρὶς ἀπάντησιν, σὰ
τὰ συγκέντρωση αἰνιγμάτων, πού θυμίζουν Μυ-
θῆρα, καὶ μόνον οἱ καλοὶ τρόποι τὸ ἐμποδίζουν

νὰ ἐκδηλωθῇ μὲ τὴν χαρακτηριστικὴν εἰς τοὺς
θεατὰς—προγόνους τοῦ εἰρωνικῆς ἢ χλευαστικῆς
διάθεσιν. Ὁ θεατὴς δὲν καταλαβαίνει, ἀπορεῖ,
ντρέπεται ὁμῶς, στὶς ἐποχὲς μας, νὰ τὸ φανερώ-
σῃ. Ἐπιχειρεῖ πάντα χωρὶς ὁμῶς ἐπιτυχία, νὰ λύ-
σῃ τὸ προβαλλόμενον αἰνίγμα, καὶ ἴσως μὲ αὐτὸ
δικαιώνεται ἡ ἀντίληψιν τοῦ ἀφηρημένου ζωγρά-
φου Πιωμπέρ, πού ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ ἀφαίρεσις
εἶναι πιὸ διδακτικὴ, πιὸ ἐνδιαφέρουσα ἀπὸ τὴν
παράστασιν, γιὰτὶ «ἐπιτρέπει τὴν συνεργασία τοῦ
ζωγράφου καὶ τοῦ κοινοῦ, συνεργασία μὲ τὴν ἐν-
νοια ὅτι ἡ σκέψιν τοῦ θεατῆ δὲν ἀντιμετωπίζει
παθητικὰ τὸν πίνακα, μὰ ἀγωνίζεται γιὰ νὰ ὁρῇ
μιὰ ὁποιαδήποτε λύσιν». Ἀγωνίζεται δηλαδὴ, γιὰ
νὰ καταλάβῃ, γιὰ νὰ ἐπικοινωνήσῃ. Μὰ οἱ περισ-
σότεροι, δὲν τὸ κατορθώνουμε σχεδὸν ποτὲ. Καί,
φυσικά, ἀφοῦ εἶναι οἱ περισσότεροι, δὲν μπορεῖ
παρὰ νάχουν ἄδικον.

Διερωτᾶται κανεῖς, τῷ νὰ συμβαίνει μὲ τὴν
νέα ζωγραφικὴ; Εἶναι ἄραγε, καθὼς τὸ λέγουν
μερικοί, ὁ κάθε πίνακας πρόβλημα μὲ χίλιες λύ-
σεις πού ἀπ' αὐτὲς ὁ καθένας μπορεῖ νὰ διαλέ-
ξῃ τὴ δική του; Εἶναι μιὰ σκανδαλώδης κερδο-
σκοπικὴ ἐνέργεια, πού ἔχει γιὰ στόχον τὸ βαλάν-
τιον τοῦ ἀνδρὸς νεοπλουτισμοῦ, μὲ τὴν μεσιτεία
δῆθεν εἰδικῶν; Εἶναι ἓνας διάλογος ὅπου, ἂν καί
λείπει ἡ ἀριστοτελικὴ λογικὴ ὡς μεσάζων, δημι-
ουργός καὶ κοινὸν συνεννοοῦνται μὲ κάποιες ἐ-
ξολογικὲς ἐπαφές;

Εἶναι σκάνδαλον, ἀπάτη, ἐκμετάλλευσιν τῆς
ξένης εὐπιστίας, καλλιτεχνικὸς μερκαντιλισμὸς,
ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ ἐχθροί της;

Εἶναι τολμηρὴ κατάδυσις εἰς μυστικὰ βίθη
τῆς ψυχῆς, ἀγνή ὁρμή πρὸς τὸν καθαρμό, νόμιμη
προσπάθεια νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ τέχνη ἀπὸ προαιώ-
νια δεσμά, καθὼς τὸ θέλουν οἱ φίλοι της;

Γιὰ μᾶς, τοὺς μέρους θεατῆς, ὅλα εἶναι ἀκό-
μη ἀβέβαια καὶ θολά. Οὐτε ἡ παραστασιακὴ κρι-
τικὴ μᾶς ἐπέισε ἀκόμη, ὅτι ἡ ἀφηρημένη ζωγρα-
φικὴ εἶναι κίβδηλον νόμισμα, οὔτε καὶ οἱ θεωρη-
τικοὶ αὐτῆς τῆς τελευταίας, καὶ ὅλη ἡ συντροπία
πού τῆς δαστάει τὸ ἴσο—γιατὶ πρέπει νὰ ὁμολο-
γῇ ὅτι, ἀντίθετα πρὸς ὅ,τι ἐγινε μὲ κάθε γόνιμη
καλλιτεχνικὴ κίνησιν σὲ παλαιότερά χρόνια, ἡ
νέα τέχνη υποστηρίζεται μὲ πάθος ἀπὸ τὸν τύπον,
τὸ ραδιόφωνον, τοὺς διεθυντὰς μεγάλων μουσεια-
κῶν συγκροτημάτων καὶ ἀπὸ πλήθος πολυταλάν-
των φιλοτέχνων—μπόρεσαν, μέσῃ σὲ θεωρητικόν
τοῦς ἔργον, ἀρχίζοντες ἀπὸ τὸν Β. Καντίνσκυ, νὰ
μᾶς δώσουν τὸ μυστικὸν κλειδί πού θὰ ὁδηγήσῃ
ἐμᾶς τοὺς ἀμύητους στὴν κατανόησιν της. Μὲ θαυ-
μασίαν, πολλὰς φορές, ἐνάργεια μᾶς ἀνέλυσαν τοῦ-
σκοπούς της καὶ τὰ μέσα της, ποτὲ ὁμῶς δὲν κα-
τάρθωσαν νὰ μᾶς κάμουν νὰ τὴν καταλάβουμε;
Μᾶς ἐδίδαξαν τὴν ἀλγεβρὰ της, δὲν μᾶς ἔμαθαν ὁ-
μῶς νὰ λύνουμε προβλήματα. Κι' ἔτσι δρισκόμα-
στε πάντα μπροστὰ στὴν αἰώνια διαμάχην; ὅτι δὲν
τὸ καταλαβαίνουμε, εἴτε τὸ λατρεύουμε, εἴτε τὸ
περιφρονοῦμε. Καὶ πάλι καλὰ! Οἱ παλαιότεροί
μας δὲν ἐννοιοῦσαν πράγματα πού μᾶς φαίνονται
ἥλιον φαεινότερα. Ὁ συντηρικὸς ἀριστοκράτης
τοῦ Τουρκένιεφ λέει σὲ ῥιζοσπάτη φοιτητὴν:
«Ὡστε τὸν Ραφαήλ τὸν περνᾷς γιὰ ἡλίθιον, μόνον

και μόνο έπειδή είναι μιὰ αυθεντία στην τέχνη. Και σου άρrose «τό κορίτσι στο πηγάδι» και οι παρόμοιες ρεαλιστικές άνοησίες; Και άπαντά άδίστακτα ο Μπαζαρρόρ: «Γιά μένα ο Ραφαήλ δέν άξίζει μιὰ κάλπικη δεκάρα». Τά ίδια θά σκέφτονται άσφαλώς και τώρα, *Mutatis Mutandis*, πολλοί φιλότεχνοι βλέποντας την έκθεση του Σμιθσονείου 'Ιδρύματος νά ταξιδεύη γιά την 'Αμερική. Άλλοι θά την προπέμπουν μέ ένθουσιασμό, άλλοι, σάν τόν άρχοντα θεϊο του 'Αρκάντι, μέ πολλές ευδιάθετες επιφυλάξεις θά λένε τό κατευόδιο. Και ή μάζα, οι άπόγονοι εκείνων που ρωτούσαν: «τι είναι αυτά τά λάχανα», βλέποντας τους ιμπεριονιστικούς πίνακες, θά ρωτήση τώρα μέ άφέλεια: «γιατί ταξιδεύει όλη αυτή ή γεωμετρία και τί άραγε θέλει νά πη;». Όσο γιά μās που άναποφάσιστοι και άβουλοι, σάν εκείνους που ο Δάντης θεωρεί άνάξιους και της Κολάσεως και του Παραδείσου, δέν είμαστε ούτε κοφτή άρνηση ούτε θετική παραδοχή, άς μās έπιτραπή μιὰ παρατήρηση: δέν πιστεύουμε άκόμη άπόλυτα στην ώριμότητα της άμερικανικής τέχνης, που ίσως την νοθεύουν μετατρέποντάς την σε υπίζνες. Γιαυτό, άν και ευχόμαστε στους καλλιτέχνες μας καλή έπιτυχία και καλά κέρδη, θά επιθυμούσαμε, σάν κολοί μεσογειακοί, πρώτα την άναγνώριση του Παρισίου γι' α ό τ ο ύ ς και ύστερα την άναγνώριση της Νέας 'Υόρκης. Γιατί πιστεύουμε ότι, σάν πνευματικό κέντρο τό Παρίσι, μπορεί νά διαθέτη λιγότερα χρήματα, διαθέτει όμως πολύ περισσότερη σοφρότητα. Άς μās έπιτραπή και μιὰ ευχή. Όνειρό μας θά ήταν νά ίδούμε κάποτε, σε κάποιο μεγάλο καλλιτεχνικό κέντρο, άς πούμε στο Παρίσι ή τη Νέα 'Υόρκη, ένα κονταροχτύπημα ή, ειρηνικώτερα, μιὰ, κατ' αντιπαράστασιν, εξέταση της παραστασιακής και της άφηρημένης τέχνης, μέσα στην ίδια έκθεση, πίνακες μέ πίνακα. Πλάϊ σ' ένα Ρέμπραντ, σ' ένα Γκρέκο, σ' ένα Δεονάρδο, σ' ένα Γκωγκέν, σ' ένα Βερνέζε, ένας Κλέ, ένας Καντίλκυ, ένας Μιρό, ένας Μοντριάν. Παρά τό ότι κάτι τέτοιο θεωρείται τελείως άφύσικο γιά κάθε κλειστή κάστα, πιστεύουμε άπολύτως ότι τό τέρας θά είναι άρκετά διδακτικό.

ΑΡΣ. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ιωάνν. Β. Άναστασίου, ΟΙ ΠΑΥΛΙΚΙΑΝΟΙ, ή ιστορία και ή διδασκαλία των, 'Αθήνα 1959.

«Άποτέλεσμα Θεολογικής και 'Ιστορικής έπιστημονικής έρευνας», προσδιορίζει ο. συμπατριώτης Θεολόγος - Καθηγητής, τώρα 'Υφηγητής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης 'Ιωάννης Β. Άναστασίου, την περί της αίρέσεως των Παυλικιανών μελέτη του (σχ. 80, σελ. 224 και δυο παραρτηματικοί πίνακες). 'Η αίρεση αυτή έχει τίς σκοτεινές άρχές της, πιθανότατα στους ΣΤ' και Ζ' αιώνες, σύντομα ξαπλώθηκε στη Μι

κρή 'Ασία, κι έφτασε και στη Βαλκανική. 'Αλλά γιά τη δράση των Παυλικιανών στις περιοχές αυτές, ό σ, πρόκειται νά δώση στη δημοσιότητα ειδική μελέτη του.

Στή Μ. 'Ασία, ή αίρεση αυτή, άναπτύχθηκε και σε ύπολογίσιμη στρατιωτική δύσμη, ήρθε σε πολεμικές συγκρούσεις μέ τό Βυζάντιο. 'Η επίδρασή της, έφτασε άκόμη και στη Δύση: κατόν ΙΖ' αιώνα, σε κατάπτωση πλέον, οι Παυλικιανοί έχουν μεταστραφή προς τόν Παπισμό.

Τή μελέτη αυτή του Ι.Ε.Α., μοναδική στην 'Ελλ. βιβλιογραφία, και—στη μορφή που παρουσιάζεται—δεύτερη στην ξένη, τη διακρίνει έξαντλητική, ιστορική και θεολογική, έρευνα των πηγών' ιστορικός κατατοπισμός σχετικός μέ την ίδρυση, άνάπτυξη και δράση της αίρέσεως, και κατατοπιστική έκθεση του θρησκευτικού περιεχομένου της συγκριτικά μέ τά έγγραφα της 'Ορθόδοξης 'Εκκλησίας και άλλων συγγενικών προς αυτή αίρέσεων, από τες όποιες και προέκυψε.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

*

Κωνστ. Γ. Μαχαιρά: «'Η Λευκάδα (1700—1864)» σελ. 200, 'Αθήνα 1958.

(Α' βραβείον 'Ακαδημίας 'Αθηνών)

Ό Λευκαδίτης 'Ιστορικός κ. Κ. Μαχαιράς είναι, σ' αλήθεια, ένας άκαταπόνητος μελετητής της 'Ιστορίας της ιδιαίτερας πατρίδος του. μέχρι σήμερα 'Ιστορικό έργο του, συγκεντρωμένο σε 5 πολυσέλιδους τόμους καλύπτει, όλη την περίοδο από την εποχή της 'Ενετοκρατίας (Λευκάδα 1684, ως τά 1864, που πραγματοποιήθηκε ή 'Ενωσις της 'Επτανήσου. Παράλληλα, έξέδωκε σε ξεχωριστούς τόμους τά έργα τς «Ναοί και Μοναί Λευκάδος» 'Αθ. 1957 και έν Λευκάδι Φρούριον της 'Αγ. Μαύρας» 'Αθ. 1956.

Μέ τό νέο του βιβλίο, που τιμήθηκε μέ Α' βραβείο της 'Ακαδημίας 'Αθηνών, Λευκάς (1700—1864)» ο κ. Μαχαιράς μās δισσημαντικώτατες πληροφορίες γιά μια περίοδο άναβρασμών και άνακατατάξεων στη Λευκάδα, που δέν πρόφταινε νά γνωρίξη δύνασιν 'Απ' την 'Ενετοκρατία πέρασε στους Δημοκρατικούς Γάλλους (1797—1798), έπειτα στους Ρωσοτούρκους (1798—1800), δημιουργείται και πιν (ύπό Ρωσ. προστασία) ή 'Επτανήσος πεία, ύστερα έρχονται πάλι οι Γάλλοι, Αυτοκρατορικοί τώρα. (1807—1810), και άκολουθεί 'Αγγλική κατοχή (1810—1864).

Ό κ. Μαχαιράς συγκεντρώνει τό ύλικό άπ' τό πλουσιώτατο 'Αρχαιοφυλακείο Λευκάδας. 'Εργάστηκε εκεί σκληρά 20 πάνω κάτω χρόνους, και, γνώστης της Βενετσιάνικης διαλέκτου, έφθασάρισε στα βιβλία του άφθονο 'Ιστορικό, έγγραφα, έπιστολές, διακηρύξεις κλπ. αποτελεεί, τίς περισσότερες φορές, αυθεντική πηγή της 'Ιστορικής αλήθειας. Τό συγκεντρωμένο αυτό ύλικό είναι άπόθεμα χρησιμώτατο, άρβόρημα γιά κείνους που θά θελήσουν νά άληθουν μέ τά σχετικά θέματα.

Στο νέο του βιβλίο, ουσιαστικά, δέν προσθέτει τίποτα τὸ νέο. Είναι, ἄς ποῦμε, μία ἐπιτομή προηγουμένων του ἔργων. Ὡστόσο μιὰ τέτοια ἔκδοση ἦταν ἀπαραίτητη, ἰδίως γιὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Ἀγγλοκρατίας, γιατί τὸ βιβλίο πού ἐξέδωκε παλαιότερα «Λευκάς καὶ Λευκάδιος ἐπὶ Ἀγγλικῆς προστασίας» ἔχει πρὸ πολλοῦ ἐξαντληθῇ. Μὰ καὶ ὁ περιληπτικὸς ἀκόμη χαρακτήρας τοῦ βιβλίου τὸ κάνει εὐχρηστο καὶ χρήσιμο στοὺς πολλοὺς.

Χωρίζεται σὲ 7 Κεφάλαια καὶ τὸ καθένα ἀντιστοιχεῖ σὲ ξεχωριστὴ περίοδο κατοχῆς. Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ Ζ' Κεφ. «Ἀγγλικὴ Προστασία». Στὸ Κεφ. αὐτὸ παρουσιάζοντες οἱ συνεχεῖς ἀγῶνες τῶν Λευκαδίων, γιὰ τὴν ἔνωση, πού εἶχαν σὰν ἀποκορύφωμα τὴν Ἐπανάστασι τοῦ 1819. Μέσα στοὺς ἀγῶνες αὐτοὺς προβάλλουν δύο ἐξέχουσες μορφές: Ὁ Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης καὶ ὁ Ἰωάννης Ζαμπέλιος, πρωτεργάτης τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας.

Ἡ ὑπηρεσία πού πρόσφερε, καὶ προσφέρει, ὁ Κ. Μαχαιρᾶς στὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του, ἀξίζει τὴν εὐγνωμοσύνη τοῦ τόπου. Ἐδωσε σ' αὐτὴ τὴν ὑπηρεσία μιὰ δολόκληρη ζωὴ. Μὰ καὶ γενικώτερα τὸ ἔργο του βοηθᾷ στὴν ἱστορικὴ ἔρευνα, γιατί ἱστορικὸ ἢ Λευκάδα ἀποτελέσει τὸ συνδετικὸ κρίκο μετὰ τὸν Ἐπτανήσου καὶ Στερεᾶς.

ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΚΟΝΤΟΜΙΧΗΣ

*

Γιὰ γκοῦν Πιερίδη: «Ὁ Χειμῶνας δὲν πέρασε» — Διηγήματα.

Πολὺ καιρὸ εἶχα νὰ διαβάσω διηγήματα μὲ τόση ἀπλότητα καὶ χάρι, γραμμένα μὲ μίαν ἁψογή, ζωντανὴ δημοτικὴ γλῶσσα, σὰν τὰ διηγήματα τοῦ κ. Γιώγου Πιερίδη: «Ὁ Χειμῶνας δὲν πέρασε». Ὁ λόγος του ἤχησε στὴν ψυχὴ μου σὰ λόγος ἐνὸς καλοῦ παραμυθᾶ, στρωτός, πειστικός, τεχνικός. Κι' αὐτὸ θὰ πεί: σωστός λόγος. Ξεχειλίζει ἀπὸ κάθε σελίδα μὲ ἀπερραντὴ ἀνθρωπιά, μιὰ πονεμένη ἀγάπη γιὰ τοὺς ταπεινοὺς ἥρωες τῆς ζωῆς, πού τὸν φέρνει ἴσια, γραμμὴ, στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ εὐαίσθητη ψυχὴ του σκύβει πάνου ἀπ' τὶς μικρὲς, καὶ θημερινὲς τραγωδίαι, ἀπ' τὶς μικρόσβυστες μικροχαρὲς καὶ δὲν πλάθει τοὺς ἥρωές του, ἀλλὰ τοὺς προβάλλει αὐτοῦσιους, φωτισμένους μόνο μὲ τὸ δικό του φῶς, τῆς εὐαισθησίας πού τὸν διακρίνει. Ἡ ζεστὴ καρδιά του ἀγκαλιάζει κάθε μορφὴ δυστυχίας καὶ πόνου, κάθε μορφὴ ἀποτυχημένου ἀνθρώπου, χτυπημένου ἀπ' τὴν καταδρομὴ τῆς μοίρας, καὶ καταφέρνει νὰ μᾶς τὶς προβάλει ἔτσι πού νὰ μᾶς γίνουν ἀγυπνητὲς καὶ ἀξίες καὶ τῆς δικῆς μας συμπαθείας.

Ἔτσι, πού νὰ σκύψουμε πάνω ἀπ' τὶς ἀτέλειες ἢ τὶς ὁδύνες τους, ν' ἀφρονευστοῦμε μ' ἄφρι συμπονετικὸ τοὺς στεναγμοὺς τους. Τούτῃ τῇ συγκίνησῃ τοῦ ὁ συγγραφέας, ξέρει νὰ μᾶς τὴ μεταδώσει μὲ τὸ στρωτὸ, λιτὸ του γράψιμο, μὲ τὴν ἀνθρώπινη γράση του καὶ τὸ μαστορικὸ του λόγο. Τὸ διήγημα τοῦ κ. Πιερίδη, ἀπλὸ καὶ ἀπείριστο στοὺς ἐκφραστικούς του τρόπους, μιλεῖ στὴν

καρδιά μας, μὲ τὴν εὐγένεια τοῦ ὕφους καὶ τῆς γλώσσας του. Πολλοὶ «φτασμένοι» μας, θάπρεπε νὰ τὸν ζηλέψουν. Καὶ ξέρουμε πῶς τὸ διήγημα δὲν εἶν' εὐκόλο πρᾶμα. Είναι τὸ δυσκολώτερο εἶδος τῆς Λογοτεχνίας.

ΔΗΜΟΣΘ. ΖΑΔΕΣ

*

Μαριέττας Γιαννοπούλου: «Ἰσαβέλλα Θεοτόκη», Ἀθήνα, 1958.

Μιὰ θαυμάσια μονογραφία, ἀπὸ ἐκείνες πού φτιάχνουν ἓνα κλίμα προσωπικῆς γοητείας ἀνάμεσα στὴ ροὴ τῆς ἱστορίας, εἶναι τὸ παραπάνω βιβλίο τῆς πολυγραφοῦτατης Κας Μαριέττας κ. Γιαννοπούλου. Γιὰ τὴν συγκρότησίν του, ἡ συγγραφεὺς ἐξάντλησε μιὰ μακρότατη αὐθεντικὴ ξένη βιβλιογραφία καὶ συγκέντρωσε 18 χαλκογραφίες τῶν κυριωτέρων προσώπων πού πλαισιώνουν τὴ ζωὴ τῆς Ἰσαβέλλας Θεοτόκη. Ἡ μονογραφία, καλογραμμένη καὶ μὲ κάποιαν ἀπεριόριστη εὐλάβεια θαυμασμοῦ, ἔχει τὸν χαρακτηριστὴ ἐνὸς ἔργου μὲ ὠραία πνευματικὴ ἀποστολή. Ἡ κ. Γιαννοπούλου κατάρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ, γύρω ἀπὸ τὴν Κερκυραία Κοντέσσα πού γέννηκε ἡ «καλύτερη» Σταέλ τῆς Βενετίας, ὅλη τὴν αἴγλη τῆς Γαληνότητος Δημοκρατίας στὰ χρόνια τῆς παρακμῆς ἀπὸ τὴν «χρυσοῦν» αἰῶνα της, καὶ ἀφοῦ τὴν συνέδεσε μὲ ὅλα τὰ δυνατὰ καὶ μεγάλα πνεύματα τῆς ἐποχῆς της (Κανόβου, Φώσκολο, Πανδρόνι, Τσεζαρόνι, Κοινῖνι, Ἀλφιέρι, Μπερτόλα, Σατωμπριόν κ. ἄ.), δυνήθηκε ν' ἀνεβάσῃ τὴν Ἰσαβέλλα σχεδὸν μέχρι τὸ μεγαλεῖον τοῦ μύθου. Ἔτσι, καὶ ἀπ' αὐτῆς μονάχα τῆς πλευρᾶς, ἡ μονογραφία τούτῃ ἔχει τὴν πνευματικὴ καὶ τὴν καλλιτεχνικὴ αὐτάρκεια μιᾶς μυθιστορίας ὀληθινὰ θελκτικῆς. Ἐπίσης, ἐξ ἴσου μπορεῖ νὰ σταθῇ κανεὶς καὶ στὸν προσωπικὸ τόνον πού δίνεται ἀπ' τὴν Κα Μ. Γιαννοπούλου στὸ ἀντικείμενον τῆς μονογραφίας της. Εἶναι φανερό, ἐν προκειμένῳ, πῶς οἰκοδόμησε μὲ ἀπεισυχιστὴ πρωτοβουλία, χωρὶς ἢ βιβλιοχρησία νὰ ὑπερβῇ ποτὲ τὰ ὅρια τῆς θετικῆς ἀφομοιώσεως. Κι' αὐτό, νομίζομε, προσδίδει ἰδιαίτερη ἀξία σ' ἓνα βιβλίο καθὼς τοῦτο, ὅπου ἀναπλάθεται μιὰ εὐρύτατη ἐποχὴ καὶ κινεῖται τόσα πολλὰ πρόσωπα πού καταλαμβάνουν τὸ ζωτικώτερον ἱστορικὸ πνευματικὸ χῶρον τῆς Εὐρώπης στὶς ὠροῖες ἀναλαμπὲς μιᾶς ἀπ' τὶς πιὸ συνταρακτικὲς περιοδικὲς δύσεις της. Ἡ πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ εὐφορία τῆς Ἐσπερίας γεμίζει τὴ ζωὴ καὶ τὴ δράση τῆς Ἰσαβέλλας Θεοτόκη παρ' ὅλη τὴν ὀστικὴ φυματίωσιν πού εἶχε διαβρώσει τὰ σπλάχνα ἐκείνης τῆς χρυσοφόρου ἀριστοκρατίας—στὸ κλίμα τῆς ὁποίας ἔζησε καὶ ἡ Ἰσαβέλλα—πρᾶγμα πού δικαιώνει κιόλα τὴν αἰομικὴ καταβολὴ τῆς συγγραφῆς ἐδῶ. Καὶ στὸ τεχνικὸ μέρος, τὸ βιβλίο «Ἰσαβέλλα Θεοτόκη», εἶναι συγκροτημένο μὲ πολλὴ πεῖρα τόσο στὴ διάταξιν τῆς ὕλης, ὅσο καὶ στὴν ἀριστη χοῆσιν ἐνὸς πλαστικοῦ ἐκφραστικοῦ ὕλικου, ὅπου διακρίνονται ἀξιόλογες ἀρετὲς. Μένει, στὴ συγκρότησιν τῶν ἐπεισοδίων καθὼς καὶ στὶς περιστασιακὰς

μεταβάσεις, ή συγγραφεὺς χάνει ποῦ·καί ποῦ τὸ ὕψος ἀπὸναγέμφορτο παλμὸ στὸ ὕψος ποῦ κυριαρχεῖ σ' ὁλόκληρη τὴν ἐργασία. Ἐπίσης, θὰ εἶχε νὰ παρατηρήσῃ ἀκόμη κανεὶς, ὅτι μι-ὀπωσδήποτε μεγάλη «κουβεντολογία», ποῦ δια-τρέχει τὶς σελίδες τῆς μονογραφίας καὶ ζημιὰ ὦνει αἰσθητικὰ τὴν ἐργασία σὰν σύνολο καὶ τὴν κατεβάζει πολλὰς φορὲς στὴν γλυκερὴ ἀβρό-τητα τοῦ σαλονιοῦ.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

*

Δ η μ. Γρ. Τ σ ά κ ω ν α: «Εἰσαγωγή εἰς τὸν Νέον Ἑλληνισμόν», Ἀθήναι, 1958.

Στὴν ἑλληνικὴ βιβλιογραφία, ἡ ἐργασία γενικώτερα τοῦ κ. Δημ. Τσάκωνα, ἔχει μίαν ὁλό-τελα ξεχωριστὴ θέσι καὶ γιὰ τὸ ἰδιότυπον—μᾶλ-λον τὸ αὐστηρὰ προσωπικὸ—ὕψος τῆς καὶ γιὰ τὴν ὀπτικὴ γωνία, ἀπ' τὴν ὁποίαν ὁ ἐξίτητος αὐτὸς θεωρητικὸς τῆς νεοελληνικῆς ἢ μᾶλλον τῆς μεταμεσαιωνικῆς σκέψεως προβάλλει καὶ ἀ-ναπτύσσει τὶς ἀπόψεις του. Εἰδικώτερα, ὁ κ. Δημ. Τσάκωνας (τ. καθηγητῆς στὸ ὀρθόδοξο καθολικὸ Ἰνστιτοῦτο Παρισίων καὶ τώρα Δ)ντῆς τοῦ Οἴκουμενικοῦ σπουδιστηρίου τῆς νεοελληνι-κῆς Φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βόννης) στὸ νέο του βιβλίον «Εἰσαγωγή εἰς τὸν νέον Ἑλ-ληνισμόν», τεκμηριώνοντας τὶς ἀπόψεις του πάνω σὲ μίαν ἐξαντλητικὴ βιβλιογραφία, θεμελιώνει μιὰ ἐπαναστατικὴ κριτικὴ θεώρησι κατ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν πορεία τοῦ Ἑλληνικοῦ Λόγου—στὴν εὐρύτατη σημασία του—ἀπ' τὴν παρακμὴ τοῦ Βυζαντίου καὶ μέχρι τὰ μετεπαναστατικὰ χρό-νια. Ἰδιαιτέρα, ὁ συγγραφεὺς, κινούμενος μέσα στὸν ἐνδιαφέροντα καὶ εὐρύ αὐτὸν ἱστορικὸ χῶ-ρο, σημαδεύει τὴν ἀναβίωσι, στὸν Πλήθωνα, τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς σκέψεως καὶ τὴν κατὰ ἓνα διαλεκτικὸ συγκερασμὸ σύνθεσι τοῦ μεταβυζαν-τινοῦ Λόγου, στὴν μορφή τοῦ στοχασμοῦ τῆς ὀρ-θοδοξίας. Ἰδιαιτέρα, ὁ κ. Τσάκωνας, εἰσφέρει ἓνα οὐσιώδες μῆνυμα, ἐκεῖ ὅπου ἀναφέρεται στὸ κοινωνικὸν ἦθος ποῦ χαρακτηρίζει τὸ πνεῦμα τῆς κοινότητος κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκο-κρατίας. Στὸ σημεῖον αὐτό, ὁ συγγραφεὺς, ἀφσὺ ἄσκει μίαν οἰκμηρὴ ὄντως κριτικὴ θεώρησι τῶν πραγμάτων, ὁλοκληρώνει τὴν ἐπίκρισί του, τοπο-θετώντας στὰ εὐρωπαϊκὰ πλαίσια τὴν νεοελληνι-κὴ—μεταπελευθερωτικὴ πραγματικότητα ποῦ ἀ-νέκυψε ἀπ' τὴν πρώτη καὶ δῶθε κοινωνικὴ συγ-κρότησί μας ὕστερ' ἀπ' τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ 21. Ὁ κ. Δ. Τσάκωνας, πρωτότυπος ἀπολογητῆς τοῦ νεοελληνικοῦ πνεύματος ποῦ ἀγνοήθηκε γιὰ νὰ καταλήξουμε—κατ' αὐτὸν—σὲ πλασματικὰς μορ-φὰς κοινωνίας, ἐπικρίνει ζωηρότατα τὴν προσαρ-μογὴν τοῦ μεταπελευθερωτικοῦ δυναμικοῦ τῆς Ἑλλάδος σὲ ξένα σχήματα καὶ, πέραν αὐτοῦ, ἐ-πιχειρεῖ νὰ ἐδραιώσῃ τὴ χαμένη εὐφροσύνη μας τῶν ἰδανικῶν στὴν ἐν ἀρχῇ μορφή τῆς ἑλληνι-κῆς κοινότητος, στὰ χρόνια τῆς ἐκ τῆς δουλείας ἀμείλικτης ἀνάγκης ἐπιβιώσεως τοῦ ἑλληνοχρι-στιανικοῦ πνεύματος. Ἐδῶ ἀναπτύσσεται, ὁ συγ-γραφεὺς, μὲ δυνατὴ ἐνάργεια καὶ ὁλοκληρωμέ-νες ἐννοιες («λεβέντης», «κλειστὴ κοινωνικὴ

ζωή» κ.λ.π.) ποῦ ὄντως ἀγγίζουν κάποιο λόγο ὑ-ψηλῆς θέσεως.

Τὸ λεκτικὸ ποῦ χρησιμοποιεῖ ὁ κ. Τσάκω-νας εἶναι πλούσιο σὲ τυπικότητα καὶ νευρώδες στὸ ὕψος, ἐνῶ ἡ συνθετικὴ του ἱκανότητα κι' ὁ ἐλλειπτικὸς χαρακτήρας του προσδίδουν στὸ βι-βλίον τοῦ μίαν ὀψι ξεχωριστοῦ κλίματος. Ἡ «Εἰσαγωγή εἰς τὸν νέον Ἑλληνισμόν» τοῦ γε-ρέλιδος αὐτοῦ καθηγητοῦ μας στὴν ξένη συνι-στὰ πράγματι μιὰ εἰσφορὰ πολύτιμη καὶ πολυσή-μαντη στὴ σχετικὴ πρὸς τὸ θέμα τοῦτο βιβλιο-γραφία μας. Καὶ δὲν θὰ πρέπει, ὅπωςδήποτε, νὰ μείνῃ ἀναξιολογητὴ.

*

Δ η μ ῆ τ ρ η Γ ι ά κ ο υ: «Λυρικοὶ τῆς Ρούμελης»—(Σ. Τρικούνης—Κ. Παλομάς—Κ. Χαϊζόπουλος—Γ. Βλαχογιάννης—Μ. Μα-λακάσης—Κ. Δημόδης—Ζ. Παπαντωνίου—Κ. Γαλάζης—Ρ. Γκόλης—Θ. Κυριαζής Ἐπ. Μο-λαῖνος—Γ. Ἀθάνας—Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος—Στ. Ζαρκιάς—Μ. Ζῶτος) Ἀθήνα, 1958.

—Ὁ κ. Δημ. Γιάκος, ἀνάμεσα στοὺς νεώτε-ρους κριτικούς ποῦ προέρχονται ἀπ' τὴ λογοτεχ-νία, ξεχωρίζει πολὺ εὐκολά. Ἡ εὐρύτητα τῆς ὑπο-μονῆς κι' ἡ παλλόμενη πνοὴ εὐλάβειας, ποῦ ἀνα-δίνει τὸ ἔργο του, τὸν τοποθετοῦν στὴν βαθμίδα ἐκείνη ποῦ δύσκολα τὸν κρατᾷ σ' ἓνα κοινὸ κρι-τικὸ ὕψος. Στὰ τόσο καλογραμμένα δοκίμια «Λυρικοὶ τῆς Ρούμελης», ὁ κ. Γιάκος ἐπιχειρεῖ μέσα σ' ἓνα ὁλότελο οἰκεῖο κλίμα, μίαν ἀποκάλυ-ψη τῶν 15 αὐτῶν λυρικῶν ποῦ κάλυψαν ἑνα-πλατὺ καὶ κρίσιμο χῶρον στὰ νεοελληνικὰ Γράμ-ματα. Προχωρεῖ μὲ καποῖαν ἀπλὴ φυσικότητα, στὴν πνευματικὴ ἀνατομία τῆς ἐποχῆς ἀπὸ τὸν Τρικούτη κι' ὡς τοὺς νεωτέρους, ξεσκεπάζει καὶ σημαδεύει μὲ καθαρὰ κριτήρια τὴν γενικώτερη ἀτμόσφαιρα μέσα στὴν ὁποία κινήθηκαν τὰ πνευ-ματικὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ καθενός, κι' ὕστερ' ἀπ' αὐτὰ συνθέτει τὴν ζωὴ καὶ ἀξιολογεῖ τὴν εἰσφορὰν τοῦ στήν ποιήσιν μας, ἐν συνδιασμῷ πάντοτε μὲ τὰ ἀπηχῆσεις τῶν εὐρωπαϊκῶν καιρῶν ὁλοκληροῦ σχεδὸν τοῦ αἵωνα ποῦ μεσολαβεῖ στὸ μετοξὺ μέ-χρι τὶς μέρες μας.

Πολλὰ μελετήματα ἔχουν γραφεῖ, σχεδὸν γιὰ ὅλους αὐτοὺς ποῦ περιλαμβάνονται στὸ βιβλί-ον τοῦ κ. Γιάκου. Ἐν τούτοις, ὁμῶς, ἡ ἐργασία τοῦ-τη μᾶς πείθει χωρὶς πολὺ κόπο γιὰ τὸ πόσο ἀ-παραίτητη εἶναι ἀνάμεσα σ' ὅλ' αὐτά. Γιὰ πρῶ-τη φορά, δόθηκεν ἔτσι πυκνωμένα καὶ μ' ἐν-ἑνιαῖο ὕψος, ἀπὸ τὸν ἴδιο κριτικὸ ἓνα τέτοιο λεύκωμα πνευματικῶν μονογραφιῶν ὅπως εἶ-ναι οἱ «Λυρικοὶ τῆς Ρούμελης». Μάλιστα, στὸ βι-βλίον τοῦτο, ὁ Αἰτωλοακαρνανὺν συγγραφεὺς, πέρα ἀπ' τὸν ἀδέκαστο χαρακτήρα του καὶ τὴν πνευ-ματικὴν ἡρεμία ποῦ κυριαρχεῖ σ' ὁλόκληρη τὴν ἐργασία του, κατορθώνει νὰ δίνει καὶ ὑψηλὰ σκοπιὰς ἐποπτείας τοῦ θέματος ποῦ πραγματεῖ-ται. Ἔτσι, μέσα στὰ δοκίμια του, παρακολο-θεῖται ἀνετα ἡ τροχιά ποῦ διέγραψε ὁ καθένας ξεχωριστὰ, δίδεται μιὰ συνοπτικὴ καθολικὴ ἰδέ-α γιὰ τὴν προσωπικότητα καὶ τὴν ἰδιαιτέρη φυσιο-γνωμία του καὶ, στὸ τέλος, μὲ καθαρὴ σκέψη, χ

οις άνεξέλιγτες παρεκβάσεις, αξιολογείται και τοποθετείται με κριτική ευρύτητα που προσδίνει στο βιβλίο του κ. Γιακου ξεχωριστή αξία ως προς την ορθότητα της σκέψης του.

Ιδιαίτερο γνώρισμα, επίσης, στην εργασία του κ. Γιακου, είναι καθαρά ή λογοτεχνική ύψη των δοκιμίων του, πράγμα που την άνεβυζει αναντίρρηση σ' ένα σημαντικό ύψος δημιουργίας.

Στο σημείο τούτο, ο συγγραφέας πέτυχε πράγματι ένα προσωπικό αποτέλεσμα. Απ' την άρχη ως το τέλος—άκμα και στα «νεκρά» ση-
μεία μίας βιογραφίας,—ο κ. Γιακος, χωρίς να υ-
ποτίσεται ούτε μία καθίζηση στο ύψος του, άνα-
πτύσσεται με καθαρότητα λόγου και λιτή λυρική
εμφράδα που δίνουν στα κείμενα τη δύναμη της
αισθητικής έκείνης γοητείας ή όποια φτάνει να
καλύψει την έλλειψη άπόνα περιττό φορτίο των
ιστορικών στοιχείων. Κι' αυτήν τη μαγική ά-
κλότητα στην άνάπτυξη της κριτικής σκέψης την
κατώρθωσε μ' ένα λεκτικό ύλικό που, παρά την
«ακριβή» έπιλογή του, έχει και μία ιδιόζουσα
πλαστική καταλληλότητα για την άναγωγή της
κριτικής στην μορφή άπόνα λογοτέχνημα.

Με αυτά τα προσόντα, οι «Λυρικοί της Ρού-
μης» του κ. Δημ. Γιακου καταλαμβάνουν ά-
μφισβήτητα έναν ζωτικό και άρκετά ευρύ χώ-
ρο στη σύγχρονη κριτική βιβλιογραφία μας.

*

Πέπης Α. Δαράκη: «Η γυναίκα στον
άγωνα της ζωής», Αθήνα, 1959.

Πολύ χρήσιμο κι' έξαιρετικά συμπαθές είναι
το πόνημα τούτο της Π. Δαράκη. Η γυναίκα,
μαίτερα στην εποχή μας, παρ' όλο που δικαιο-
υχε θεωρητικά και στον ήθικό χώρο της ζωής,
τούτοις, υποστηρίζει ή συγγραφέας, βρίσκεται
κόμα στο στάδιο της παθητικής ενέργειάς της.

Κι' αυτό δέν είναι άσπληκτο—έν πολλοίς,
ββαία—άν λάβουμε υπ' όψιν μας, ότι ή Π. Δα-
ράκη, κάνοντας μία καίρια χρηση στατιστικών
στοιχείων, το τεκμηριώνει κιόλα. Αλλά, θα εί-
να παρατήρηση κανείς, στην συγγραφέα, πώς
το βιβλίο της δέν θα έπρεπε ίσως να διαπνέεται
άπόνα γυναικείο φανατισμό που την οδηγεί ως
δόγμα να δίνει στην εργασία της ένα χαρα-
κτηρα γυναικείας πολιτικής—με την άθωά έν-
ια της λέξεως—Διότι, παρ' όλο που ή γυναίκα
κασιούται—και πρέπει ασφαλώς—να επιδιώξη-
ν πλήρη έξίσωσί της με τον άνδρα σέ όλες τις
δηλώσεις της ζωής, δέν φαίνεται πώς σκέ-
ψηκε ή συγγραφέας να σταθί έξ ίσου και στον
σει διάφορον ψυχοφυσικό χαρακτήρα των ό-
φύλων της. Γι' αυτό, άκριβώς, και τονίζομεν
ό τον βασικό αυτό συντελεστή στον στόχο έ-
διώξεων που δύναται να έχη στον καιρό μας
γυναίκα.

Κατά τ' άλλα, ή εργασία τούτη της Π. Α.
ράκη, έχει πάρα πολλά προσόντα, που την κα-
πούν άναγκαία. Ο τρόπος που διαπραγ-
μαεύεται το θέμα της είναι δόκιμος κι'
την χάρι μίας αξιόλογης απλότητος. Σκι-
ραφεί τή γυναίκα, μέσ' άπ' τον καθη-
μερινό βίο, στη μορφή ενός χρονογραφικού μο-

νολόγου, ξεκινάει άπ' τις πιο αντιπροσωπευτικές
θέσεις που κατέχει σήμερα ή γυναίκα (νοικοκυ-
ριό, άγροτική ζωή, εργατική άπασχόλησι, έπιστη-
μονική δρασι, κ.λ.π.). Κι' ο λόγος της είναι πάλι
τό ίδιο άνεπιτήδευτος και φυσικά πειστικότατος.
Φαίνεται, πώς ή Π. Δαράκη, διαθέτη μιά ικανή
έκφραστική πείρα, ένω ξέρει να κάνει καλή χρη-
σι του ύλικού που έχει ή θεματογραφία της. Α-
κόμα, στο βιβλίο «Η γυναίκα στον άγωνα της
ζωής» έχει ένα σωρό θετικές πληροφορίες και
πολλά ένδιαφέροντα στατιστικά στοιχεία σχετικά
με τη θέση της πλειονότητας των ελληνίδων,
πράγματα που για πολλούς ίσως δέν είναι γνω-
στά. Κι' αυτά όλα δίνουν μίαν άποστολή στο έρ-
γο της Π. Δαράκη, όπου ή ίδια είναι φανερό πώς
έχει ένσταλάξει την βαθειά της άγάπη για τις
γυναίκες. Κι' έτσι, πέτυχε να δώση ένα βιβλίο
άναγκαίο για κάθε πολιτισμένο άνθρωπο.

ΔΗΜΟΣΘ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Ο διακεκριμένος Ηπειρώτης λόγιος Ιστο-
ριοδίφης κ. Κων. Μέρτζιος, ο όποιος είναι Άν-
τεπιστέλλον Μέλος της Ακαδημίας Αθηνών
στην Βενετία, άφίχθη πρό ήμερών στην πόλι
μας, όπου θα παραμείνη έως τα μέσα Αυγού-
στου. Ως γνωστόν, ο κ. Μέρτζιος είναι και ά.
Μέλος της «Ηπειρωτικής Έστίας», όπου συνεχί-
ζεται ή δημοσίευσι της Ιστοριοδιφικής έρεύνης
του σι' Αρχεία της Βενετίας Μικρός Έλλη-
νομνήμων.

Επίσης, ο εκ των Μελών της Επιτροπής
της «Ηπειρωτικής Έστίας» κ. Γεωργιος Παπα-
γεωργίου, έπειτα άπό μακράν άπουσία διά λό-
γους υγείας, επανήλθε στα Γιάννινα.

—ε3:ε3ε—

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Κων. Μέρτζιεν: «Νέαι είδήσεις περί του Λάμ-
πρου Κατσώνη και του Άνδρούτσου» (Έκ-
δοσις Ακαδημίας Αθηνών), Σχ. 4ον, σελ.
132, Αθήναι, 1959.

Μιχ. Περάνθη: «Κώστας Κρυστάλλης», (ανά-
τυπο της «είσαγωγής» άπό την Β' έκδοση
των «Απάντων»), Σχ. 8ον σελ. 156, Αθή-
να, 1959.

Αφροδίτης Σπ. Φορτσερά: «Πατρίς και Πί-
στις» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 108, Νεοχώ-
ριον Μεσολογγίου, 1958.

Αλεξεί Τολστόϊ: «Τό κούρσεμα του κόσμου σ'
έφτά μέρες» (μεταφραστής: Π. Τριοντάφυλ-
λος), σχ. 8ον, σελ. 52, Αθήνα.

Χρ. Παπαχρυσόστομον: «Ποιήματα» (ποιήμα-
τα), Σχ. 8ον, σελ. 56, Λευκωσία, 1959.

Ινστιτούτο Γατρικής Ψυχολ. και Ψυχ. Υγιει-
νής (ύπό Αρ. Ασπιώτη): «Τό παιδί και ή οί-

- κογένεια», Σχ. 8ον, σελ. 112 'Αθήναι, 1959.
 'Αγγ. Κασσιόνη: «'Αγάπη» (Έκδοσ. «Έρευνα») Σχ. 8ον, σελ. 24, 'Αλεξάνδρεια, 1959. 2): «'Η ζωή κι' έμεις» (Έκδοσ. «Έρευνα), Σχ. 8ον, σελ. 32. 'Αθήναι, 1959.
 Φιλαρέτου Βιτάλη: «Τὸ δλέθριον πάθος τοῦ ἀλκοολισμοῦ» (μελέτη), Σχ. 16ον, σελ. 32, 'Αθήναι, 1959.
 'Ελενας 'Αθανασιάδου: «Πυσχαλινὴ Πνοή» (περιοδικὴ Έκδοσις), Σχ. 8ον, σελ. 86 Κων)λιν, 1959.
 'Επιμέλεια: Τάκη Μαστροδήμα—Σπύρου Κοκκίνη: «Ποιητικὰ κείμενα γύρω ἀπ' τὴν Εὐβοία (Ὁμοῖρος, Ἡσίοδος, Ἀρχέγονα, Ἀλκαῖος, Θεόγνις, Πλάτωνας, Εὐριπίδης). σχ. 12ον, σελ. 10, Χαλκίδα, 1959.
 'Ιωάνν. Ε' 'Αναστασίου: «Οἱ Παυλικιανοί» (διατριβὴ ἐπὶ διδακτορ(α), σχ. 6ον, σελ. 218, 'Αθήναι, 1959.
 Βασιλ. Θ. Ζούση: «Ὁ ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνισμὸς καὶ ἡ δράσις αὐτοῦ». (Ιστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς Βορείου καὶ Νοτίου. σχ. 8ον σελ. 416, Νέα Ὑόρκη 1954.
 Δ. Α. Βαρουτση: «Μεταγχολλὰ στὸ Κλεινὸν Ἄστυ» (ποιητικὴ σύνθεσις), σχ. 8ον, σελ. 76, 'Αθήνα 1959.
 Ὑπουργεῖον Προεδρίας Κυβερνήσεως (Γεν. Δ)νοῖς Τύπου): «Δελτίον Ἑλληνικῆς Βιβλιογραφίας», ἀρ. δελτ. 2, 'Αθήναι, 1959.
 Ἑλληνικῆς Σταματάκη: «Τὸ παραστρατημένο παιδί» σχ. 12ον, σελ. 20, Ἰωάννινα 1959.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

«Θεολογία» Α' τόμ. τ. Α' Β', 'Αθήναι. «Ζυγὸς» τ. 42ον, 'Αθήναι. «Νέα Ἑστία» τ. 764, 765, 766, 767ον, 'Αθήναι. «Κριτική» τ. 3, Θεσσαλονίκη. «Βιομηχανικὴ Ἐπιθεώρησις» τ. 94, 95ον (μετὰ τοῦ μεγ. Βιογρ. Λεξικοῦ β' τόμου, ἕως σελ. 240, 'Αθήναι). «Ποντιακὴ Ἑστία» τ. 113, 114ον, Θεσσαλονίκη. «Νέα Πορεία» τ. 51ον, Θεσσαλονίκη. «Σκουφὰς», τ. 14ον, Ἄρτα. «Κριτικὴ» τ. 3ον, Θεσσαλονίκη. «Ἀμνώνη» τ. 5ον Ναύπλιον. «Κρητικὴ Ἑστία» τ. 83ον Χανιά. «Ἑλληνικὰ θέματα» τ. 40, 41, 42ον Ἀθήναι. «Ὁ Ἑλληνισμὸς τοῦ Ἐξωτερικοῦ» τ. 85ον, Θεσσαλονίκη. «Πυρρός» τ. 51, 52, 53ον, Κων)πολις.

«Οἱ Ζωσιμάδαι» τ. 6ον, Ἰωάννινα. «Ἀκτίνες» τ. 201, 202, 203ον Ἀθήναι. «Διαγώνιος» 1959 τ. 2ον Θεσσαλονίκη. «Ὁ Κόσμος τῆς Ἑλληνίδος», τ. 59, 60, 61ον Ἀθήναι. «Ὁ Κρῖκος» τ. 101, Λονδίνον. «Ἀριστοτέλης», τ. 14ον, Φλώρινα. «Τὸ Ξεκίνημα τῶν Μικρῶν» (ὄργανον Δημ. Σχολείων περιφ. Πωγωνίου) τ. 1ον. Πωγώνιον Ἡπείρου. «Σερραϊκὰ Γράμματα» τ. 27, 28ον, Σέρραι. «Δασικὰ Χρονικά» τ. 6, 7, 8ον Ἀθήναι. «Ἰκαριακά» τ. 10ον Ἀθήναι. «Ὁ κόσμος τῆς ψυχῆς» τ. Θ' τ. 1, 2, 3, 4, 5ον, Ἀθήναι. «Ἰλισσός» τ. 13, 14ον Ἀθήναι. «Εὐβοϊκὸς Λόγος» τ. 16, 17ον Χαλκίδα. «Δελφικὸς Φοῖβος» τ. 2ον, Ἄμφισσα. «Ἀθηναϊκὰ Γράμματα» τ. 13ον, Ἀθήναι. «Πυρρός» τ. 9ον Πειραιεύς. «Ρουμελιώτικη Βίβλος» τ. 1ον Ἀθήναι. «Λόγος» τ. 1ον, Σέρραι. «Ἐκκλησία», τ. 8, 9, 10, 11, 12, 13ον, (1950), Ἀθήναι. «Ἐκκλησιαστικὸν Βῆμα» τ. 120, 121ον, Ἀθήναι. «Ἐπιστημονικὸν Βῆμα τοῦ Διδασκάλου» τ. 7, 8ον, Ἀθήναι. «Διδασκαλικὸν Βῆμα» τ. 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410ον, Ἀθήναι. «Σκοπιὰ» τ. 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15ον (1959), Ἀθήναι. «Νέα τοῦ Ἰσραήλ» τ. 2, 3, 4, 5ον (1959), Ἀθήναι. «Industrial Britain», Λονδίνον. «Τὸ παρὸν» τ. 94ον, Ἀθήναι.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ: (Ἡπειρωτικὴ Φωνή), Ἀθήναι (Ἡπειρωτικὰ Νέα), Ἀθήναι. Θεσπρωτικὸν Βῆμα Ἡγουμενίτσα. (Νέα Καλιφρόνια) Ἄγιο Φραγκίσκος (Ἀμερικῆς). (Φωνὴ τοῦ Αἰγίου) Αἴγιον. (Ἱατρικὴ ἐφημερίς), Ἀθήναι. (Πρωτὰ Κομοτηνὴ. (Θεσσαλικὸν Μέλλον) Ἀθήναι. (Ἡπειρωτικὸν Μέλλον) Ἀθήναι. (Χριστιανικὴ Δημοκρατία) Ἀθήναι (Διδασκαλικὸν Βῆμα) Ἀθήναι. (Ἐργατικὸς Ἀγὼν) Θεσσαλονίκη. (Βορειοηπειρωτικὸς Ἀγὼν) Ἀθήναι. (Θεσπρωτικὰ Νέα) Ἀθήναι. (Ἐμπρός) Ἄρτα. (Ἀμερικανικὴ Ἐπιθεώρησις) Ἀθήναι. (Κερκυραϊκὰ Νέα) Κέρκυρα. (Ἐλευθέρι Γνώμη) Τρίκαλα. (Δελτίον Γεωργικῶν Πληροφοριῶν) Ἰωάννινα. (Ὑγειονομικὴ Φωνή) Ἀθήναι. (Νέος Δρόμος) Ἀθήναι. (Νέα Ἐποχὴ). Κτερίνη. (Ἡπειρωτικὸς Ἀγὼν). (Κήρυξ), (Βόρ. Ἡπειρος), (Ἡπειρ. Αἶμα), (Πρωτὸς Λόγος), Ἰωάννινα. (Νέα ἐποχὴ) Κατερίνη. (Λευκαδίτικα) Ἀθήναι. (Ἡ Φωνὴ τῶν Χαισενικῶν) Ἀθήναι. (Ἡ Φωνὴ τῆς Πάργας) Πάργα. (Βόρειος Ἡπειρος) Ἰωάννινα. (The Times) Λονδίνον [μέχρ. τοῦ φύλλου Νο 54.392].

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Νόμῳ

Ἐκδίδται: Μιχαὴλ Μάνος—Δημοσθ. Κόκκινος, Περιβόλος Ἀρχιμανδρείου ἀρ 16
 Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Σπυριδὼν Ξεινός, Ἁγίας Θεοδώρας ἀρ. 6

